Heijermans

A Vörös Kalóz

A

HEIJERMANS HERMAN

A VÖRÖS KALÓZ

REGÉNY

*

A FECSKE CSALÁD A LEVEGŐBEN

ELBESZÉLÉS

*

FORDÍTOTTA

BALLA MIHÁLY

ATHENAEUM
·1868·

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1913

M.N.MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

R.

15.417/77

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyugat Művelődésnapló.
14 24 sz.

R 1965

6180. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

A VÖRÖS KALÓZ

WILDE EZÉKIEL NYÁRSPOLGÁRIAS ÉLETTÖRTÉNETE NAGY GYERMEKEK SZÁMÁRA

számos elsőrendű gondolattal és tanítással / az emberi lelkiismeretről / a hazugságról / a bátorságról / a pálinkaivásról / a szerelemről / az udvariasságról / az önzésről / a hallgatódzásról / az arcfintorokról / a csúfnevekről / az öngyilkosságról / a temetésekről / a dogmáról / a halálról / a sírásról / az elvekről / stb.

A HŐS ELBESZÉLÉSE NYOMÁN ELMONDJA

HEIJERMANS HERMAN

ELSŐ FEJEZET.

KISÉRTETIES HÁZ A KIKÖTŐBEN.

»Igen, úgy rémlett nekem, mintha fehér lovakat láttam volna.«

(»*Rosmersholm.*«)

— Ezékiel, — mondotta nagyapám, mikor látta, hogy rémülten fülelek, s oly megsemmisítő mosollyal nézett reám, hogy jobban féltem tőle, mint attól a neszeléstől.

Irgalmas ég! Azok az apró szürke szemek, az a lenézés, ami a nevetésében volt! S menynyire kínoztak fulánkos megjegyzései!

Ha nyögdelt is a ház, ha jajgatás hallatszott is alulról, mintha segítségért kiáltana valaki: attól a pillanattól fogva, mikor nagyapó összecsucsorította ajkát s azt mondotta gúnyosan: *petit gamin!* — mert születésre francia volt — nem mertem többé föltekinteni az iskolakönyvemből.

Mert ő mindent, igazán mindent észrevett.

Ha bedugtam ujjammal a fülem, hogy ne halljam a nyöszörgést és rivalgást, a kiáltozást, s adtam, mintha a számtani leckémmel vesződném, ő halkan a hátam mögé lopódzott, oldalba taszított, hogy elsápadtam ijedtemben, és kajánul kinevetett.

Ha azt mondottam: — Nagyapó, így nem tanulhatok, — ő csak biccentett a fejével, dévajul kacsintott reám, nagyot szippantott a pipáján és — nem felelt semmit. S olyankor azt mondotta nekem a hallgatása, szúró mosolya, hogy biztosabban ragadja meg ő egyetlen gyilkos fogással minden gondolatomat, a gyermekgondolatokat, mint én az ablaktáblán dongó legyet.

— Aki férfi, legyen férfi, Ezékiel, — így fejezte be mindig az életbölcseségeit — harapj és meg ne haraptasd magad; ijessz rá másra, de magad meg ne ijedj; fogd meg jól, de el ne ereszd; ne szégyeld magad saját magad előtt.

Soha sem fektetett le senki. Egymagamban kellett fölmennem a csikorgó lépcsőn és át a padláson, melyet tél idején szivetszorongató sötétség, nyáron meg vérvörös napsugarak töltöttek meg. Egészen egyedül vetkőztem le, egyedül mondottam el imádságomat a takaró alatt. Nagyapám csak különös jókedvében, vagy gyöngédségének egy-egy ritka rohamában szerzett magának meggyőződést arról, hogy jól s melegen fekszem-e; olyankor lehajolt a sötétben és megcsókolta homlokomat.

Ha nagy vihar dúlt künn a tengeren, hogy úgy éreztem, mintha ringatóznék alattam a

ház s fejem fölött megcsörrentek a cserépzsindelyek és ropogtak a szarufák ; vagy ha oly hatalmasan zúgva jött a zivatar, hogy a rémület verejtékével gyöngyöző fejemre húztam a takarót, olyankor ő lábát sem mozdította meg, sorsomra hagyott, és csak másnap reggel nézett kissé élesebben a szemem közé : hogy sápadtabb vagyok-e, mint közönségesen.

Egyszer a szokottnál korábban tértem haza az iskolából. A viharjelző kosarat felhúzták, a víz átcsapott a hullámtörőn, mert éles tengeri szellő fujt nyugatról.

Még fülemben csengtek azok a történetek, melyeket a fiuktól hallottam az imént, és tétován álltam meg házunk korhatag kapuja előtt. És kerestem a szörnyű jelet.

S némán ültem az asztalnál.

— Megvert a tanítód? — kérdezte nagyapám, ki sohasem haragudott meg reám, még ha rossz fát tettem is a tűzre.

— Nagyapó, — feleltem, rettegve az éjtszakától és nagy félelemben a házunk alól felhallatszó sikongatástól — azt mondják, hogy mi kisérteties házban lakunk, hogy itt valamikor meggyilkoltak valakit . . .

— Úgy is van — mondotta nyugodtan, s egy pillanatig sem fáradt, hogy megnyugtassa fölhevült gyermeki képzelődésemet.

— A pincében gyilkolták meg — susogtam a szél üvöltése közben.

— Nem ott, gyerek, — mosolygott nyugodtan — itt a szobában.

Körültekintettem a ház csinos, egyetlen lakályos, tetszetős kárpittal bevont, fényképekkel teleaggatott szobájában s mély ablakfülkéiben, és nem gondoltam mást, mint hogy nagyapó bolonddá tart.

Gyilkosságot akkor csak embernemjárta erdőben, a kikötő mögött elterülő parton, elhagyott helyen s főképp sötétben képzelhettem el, mert iszonyatosan féltem a sötétségtől. Éppen azért a háznak csakis a pincéjét tarthattam gyilkolásra alkalmas helynek.

— Itt a szobában? — ismételtem meg szavát hitetlenül. — Hiszen azt mondják, hogy vérrel írta fel nevét a kapura, s mondják, hogy a pincében . . .

— Egyél és ne kotyogj! — mondotta nagyapám szokott határozott módja szerint, mely nem tűrt ellentmondást.

Ettem, de künn oly szörnyű vihar tombolt, hogy a fényképek megmozdultak a falon és a petróleumlámpa úgy nekilendült, mintha valaki lökött volna egyet rajta.

Aztán — hirtelen egymásra néztünk.

Alulról — csak a pincében történhetett —

dörömbölés hallatszott, mintha két ember viaskodnék egymással... aztán egy kiáltás... egy zuhanás... Figyeltem és minden hajamszála égnek meredt rémületemben. Nagyapó maga is elsápadt és felállt.

— No, akkor nézzünk csak utána, *gamin*, — mondotta, és meggyujtotta a lámpát. — Előre, jössz velem!

Fogvacogva vittem a világítót; ő pedig a piszkavassal az egyik és a kulcscsomóval a másik kezében szállt alá lépcsőfokról lépcsőfokra. Azt hittem, elérkezett végső órácskám, mikor a pince ajtaja megcsikordult rozsdás sarkaiban, s a nyöszörgés, mely az imént még hangosabb volt, mint bármikor, egyszerre elhallgatott.

— Hahaha! — kacagott nagyapám. — Elkotródtak a hősök!

Éppen be akarta ismét csukni az ajtót, mikor észrevette halványságomat.

— Szégyeld magad, gyerek, — pirongatott. — Hiszen olyan vagy, mintha legalább hat erős szivart szívtál volna el! Hát félsz a patkánytól? Mars le a pincébe azzal a lámpával!

— Nem merek, — dadogtam.

— Akkor megyünk együtt — mondotta szigorúan.

Mikor három vagy négy fokon, nagy tapo-

gatódzás közben alászálltam a pince lépcsőjén, nedves lett a lábam. A pince egészen tele volt vízzel.

— Most már tudhatod egyszer s mindenkorra, hogy mit jelentenek azok a rémes hangok, — mondotta, s a lámpa, melyet kivett a kezemből, megvilágította a vizet, melynek színét meg-megmozgatta a künn dúló vihar. — A szél meg a patkányok... a szél meg a patkányok... Vagy azt hiszed talán, hogy más is tanyázhatnék itten?

Nem. Hiszen tisztán állt előttem. A kutyavonítás, mely felhallatszott a padlásra, mikor háborgott a tenger, egy meghasadt levezető csatornából, — a sírás és nyöszörgés egy vasrostélytól eredt, amelyen keresztülsüvített a szél.

Aláhajítottam egy téglát, hogy lássam, milyen mély a víz, s nagyot kacagtam, mikor csobbanása túlhangzott a künn zajongó szél zúgásán. Mert, vagy hajítólövegem által felriasztva, vagy a lámpa fényétől csábíttatva, hajrá! egyszerre csak serdült halakat pillantottam meg, egész raj petruszhalacskát, a háta gyöngyházfényű, a szeme, mint az elefántcsont.

— Nagyapó, — kiáltottam ficánkolva gyönyörűségemben — halak uszkálnak itten!

— Patkány lesz az, — mondotta ő s egy lépcsőfokkal hátrált.

— Nem, nem, nagyapó, harminc vagy negyven péterhalacska! Ihol ni!

Nyugtalanul állt mellém. A lámpa reszketett kezében. Akkor láttam először megrőkönyödni, mióta az eszemet bírtam.

— *Sacré nom de Dieu!* — mondotta és reávilágított a nyugtalanul nyüzsgő vízre. S amaz est hátralevő részén, míg engem teljesen hidegen hagyott a vinnyogás és a nyögdécselés, *ő* mélyen elgondolkozva ült helyén.

— Hát nem nagyszerű az, nagyapó? — akartam elhitetni vele. — Mi a pincében mindjárt halászhatunk is.

De ő csak a fejét rázta — s én sehogy sem érthettem meg, hogy az az ember, ki nem félt senkitől és semmitől, hogyan ijedhetett meg annyira, mikor egy-egy csobbanás hallatszott fel alulról.

Másnap reggel fölcihelődött, elment és néhány cilinderkalapos úrral jött vissza. Jó órahosszáig maradtak a pincében s létrákkal, lámpákkal tettek-vettek valamit odalenn. Mikor aztán elmentek, nagyapónak már megint derült volt az arca.

— Hallod-e, te Ezékiel gyerek — mondotta. — Az éjjel nem húnytam le a szemem, nem

én. Gondoltam, elvitte az ördög az olyan házat, ahol már halak uszkálnak az ember pincéjében. De soh'se törődjél vele, egészen rendben van úgy, amint van. Régi aknaboltozat fölött, az egykori zsilip-őrházban lakunk. Csak arra ügyelj, hogy bele ne pottyanj a péterhalacskák közé, mert tüstént kivisz a víz a kikötőbe, hahaha!

— Oh, már én le merek menni egymagamban is, — kérkedtem — mert ha annyi víz s még hal is van benne, akkor, úgy-e, nem ölhettek benne asszonyt?

— Nincsenek kísértetek, gyermek, — mondotta ő. — A holt embertől csöppet se félj, nem árt az a légynek sem.

— De akkor miért írta nevét az a fickó vérrel a kapura? — kérdeztem újra.

— Ej, bolondság az, léha fecsegés! — mondotta és pálinkát töltött a poharába a napnak ebben a szokatlan órájában (akkor vettem észre ezt legelőbb): — Ebben a szobában valamikor egy ember dühében megszúrt késsel egy asszonyt. Ennyi az egész... Most pedig eredj, írd meg a feladatodat!

Szót is fogadtam s odaültem az ablakhoz, melyből a tengernek vékony kék csíkja látszott, ő pedig tovább faricskálta a kisded vitorlásait és gályácskáit, melyeket jó pénzen

adogatott el nyár idején a fürdővendégeknek. Megtanított engem minden árboc és vitorlaszerkezet nevére. Mikor reámutatott az ujjával egyikre vagy másikra és kérdezte: — Minek hívják ezt? — álmomban is minden gondolkozás nélkül meg tudtam volna adni reá a hibátlan feleletet.

Száznál több nevet tudtam így épp oly jól, mint a saját nevemet, s tizennégy éves koromig erős volt az elhatározásom, hogy tengerész leszek, mint volt az apám.

De ugyancsak másképp fordult! Nagyapó, ki világéletében oly keményen állta meg a sarat, szívbajba esett. Minthogy pedig a férfi mindig csak férfi marad, s kötelessége szembe nézni minden bajjal (valamikor engem is arra oktatott), ennek következtében fel-felhajtott egy pohárra való pálinkát, hogy pótolja erejének fogyatékát.

Egyszer, nyár derekán, gyermekhad cipelte haza s részegnek látta az egész falu. Más alkalommal egész éjtszaka elmaradt hazulról. Hol, merre járt, nem szólt róla semmit, de utóbb egy csősz megmondta nekem. Az utcán szedték fel és a torony egyik zugában, a csáklyák és tűzifecskendők mellett aludta ki mámorát.

Igen, a muló idő szerepet cseréltetett velünk! Mint éppen tizennyolc éves legénykére,

reámszakadt egy hetven éves nagy gyermek gondviselése. Gyermek volt, kit nem mertem magára hagyni ; ki alkalmatlanabb és oktalanabb módon szegült ellene a józan ész minden parancsának, mint bármikor is valaha én.

Napközben egy hajósgazda könyveit vezettem, esténként francia vizsgámra készültem.

Háztartásunknak egy siket gazdasszony viselte gondját, estve az is hazament saját otthonába, mert a világ minden kincséért sem hált volna meg a kísérteties házban ! Ily egyhangúan folyt életem, s változatosságot csak nagyapámmal való kisded civódásaim teremtettek benne . . .

Midőn falunkból, idő multával, eléggé keresett fürdőhely vált, az öreg emberrel együtt nekigyűrkőztem, hogy átalakítsuk a padlásszert, hol annyi rémülettől verejtékes éjtszakát töltöttem gyermekkoromban. A dolog úgy értendő, hogy úgy osztottuk be néhány rekesztékkel a helyiséget, hogy tűrhetően ellakhattunk benne.

S mint mindenütt máshol, a mi kapunkon is künn fityegett a cédula :

Kiadó bútorozott szobák ellátással vagy anélkül.

A dolog eleinte rossz tréfának festett.

Az idegenek, mikor már egyetlen ágy sem volt szabad a községben, még mindig csekély kedvet éreztek magukban, hogy a kikötőben levő komor vén házba költözzenek. S ha ráadásul még tudakozódtak is, csak avégből jöttek vissza, hogy egészen közel dugva orrukat a kapuhoz, keressék rajta a vérrel írt betűk baljóslatú nyomait.

A lakásunkat végre, úgyszólván egy darab vajaskenyérért, kibérelte egy öreg francia festő, ki névtelenségének keservében véredényelmeszesedésben szenvedett.

Ez embert nagyon megejtette a ház festői képe; még inkább a csöndje s leginkább a nagyapám, kivel mód nélkül hosszan szokott elbeszélgetni a francia politikáról.

A kísérteties históriákat pedig kedélyescinikusan nevette, olyan ember módjára, aki ismeri jól a világ folyását.

De egy augusztusi délután karosszékében ülve s halva találta őt a gazdasszonyunk, mikor bevitte hozzá friss tojásból és sonkából álló estebédjét. Még kezében tartotta a *Rire* című élclapot.

Senki sem tehetett róla. Inkább még irígyelni lehetett volna, hogy oly minden fájdalom nélkül vált meg az élettől — s az a néhány hozzátartozója, aki átjött a temeté-

sére, hálából két festményt hagyott hátra nekünk, *rámástól*. De a kikötőben álló házat, hol valamikor egy asszonyt gyilkoltak meg s amelynek pincéjében kényük-kedvük szerint uszkáltak a halak (ezt magam is büszkén emlegettem mindenkinek), megint kikezdték a gonosz nyelvek, még pedig oly fulánkosan, hogy eleve hiúnak látszott a remény, hogy valaha is fürdővendéget kapjunk még belé.

Szinte céltalanul végeztük el a pünkösdi takarítást a földszinti lakásban, szinte céltalanul meszeltettük ki a ház homlokzatát, céltalanul függesztettük ki a cédulát a kapura.

Egy délután, midőn hazafelé tartottam a hajósgazdától, már messziről láttam, hogy nagyapó táncot jár az ablakban. Táncolt. Nem tévedhettem ; megint ivott.

— Nagyapám ! — förmedtem reá, mihelyest a küszöbre tettem lábam. — Hagyj fel már a balgaságaiddal !

De néhány perc mulva már én is táncra perdültem, még pedig féktelenebb, bolondabb és vadabb táncra, mint ő.

Csoda történt május gyönyörű hónapjában. Csoda : fekete betűvel a fehér papiroson — hozzá még negyedévi házbér is, előre kifizetve.

Négy óra tájban jött, két leányával, egy finoman öltözött, feltünően vöröshajú úr —

nagyapám elragadómód összefüggéstelenül mondotta el mindezt! — s kijelentette, hogy megnézi a lakást meg a pincét — tessék elképzelni: a vasrostélyos, piszkos, patkányos pincét! — és... és... kibérelte egy teljes évre, nem egy fürdőévadra, hanem *egy teljes esztendőre*, s biztosította elsőbbségét a jövő esztendőre is.

Nagyapó a szerződést alá is irta a maga szakállára; tudniillik a család kénytelen volt elutazni a legközelebbi vonaton. Aláírta, s e szerződés ellen nem lehetett kifogásom, mert kifizették előre a negyedévi bért. A szerződés szólt a földszinti lakásra: a nappali szobára; a szép szobára, az udvari fülkére és a konyhára. Azonkivül biztositotta még a bérlők javára (s ez az egy volt különös a dologban) *a pince* kizárólagos használatát. Jövő hétre itt lesz már a poggyászuk. Ágy- és fehérnemüt magukkal hoznak.

— Hiszen ez maga a főnyeremény, — mondottam megelégedetten — az egész faluban sem adtak ki még semmit és mihozzánk, *mihozzánk* jönnek az első fürdővendégek! Csak mást ne gondoljanak aztán!

— Akkor nekünk marad a pénz — kacagott az öreg ember.

— Igen ám, igen ám, — fontolgattam —

de nem kellett volna-e tiszta bort tölteni a poharukba azokat a pletykabeszédeket illetőleg? ... Főképpen, mert leányai is vannak.

— Már az ajtóból azt kérdezték tőlem, hogy ez-e a kísérteties ház, — védekezett nagyapó — ők ezt eredetinek és nagyszerünek mondották és hosszabb időt töltöttek a pincében, mint a szobában.

— Különös — mondottam, s még egyszer elolvastam a határozott vonású aláírást: *Rijk Rikárd.*

Felébredt bennem valami a gyermekkor félelméből, ama rég elmult napok emléke, amikor a szél meg a zivatar volt a legádázabb ellenségem. Nem voltam *különösebben* bátor lélek, nem is voltam azzá leendő soha. — De az a gondolat, hogy leányok is jönnek a házhoz, ismét megnyugtatott.

Aznap este jókora pohár groggal vendégeltem meg nagyapót.

Éjfélig üldögéltünk s füstöltünk együtt. S a szinte szélmentes éjtszaka csendjében boldogan mosolyogva hallottam, mily gyönyörüségesnek tartják az életet a patkányok is...

— — — — — — — — — — — — — —

Gyorsan mult el péntek, szombat, vasárnap és hétfő, s tele voltunk mindenféle aprólékos

gonddal. Mert sietve kellett kipótolni mindent, ami még hiányzott a lakásból.

Hétfőn este felvettük a leltárt. Ez nemcsak háziúri kötelességünk volt, hanem megtanított bennünket a francia festőn szerzett tapasztalás is, — aki a *Rire*-rel a kezében halt meg — hogy a legtisztességesebb emberek is rongálják a berendezést, azután pedig úgy helyezik el, hogy senki se vegye észre.

Nagyapó — kinek jókedvét kissé furcsállottam (ő ugyan azt mondotta, hogy az orvos valami folyadékot rendelt számára, de én éltem a gyanuperrel, hogy nem patikaszert, hanem más valamit csempészett az orvosságos üvegbe) — nagyapó egy széken állt és diktált.

S én, a leggondosabb szépírással, mintha a hajóscég főkönyve feküdnék előttem az évi zárlat előtt, följegyeztem, hány findzsa, tál, tojástartó, likőrös pohárka, vizespohár, sekély tányér, mély tányér s a pohárszék más egyéb dísze tartozik egész- és féltucatszámra a lakás berendezéséhez. Egyes tételeknél lelkiismeretesen megjegyeztem a lap szélén : »repedt«, vagy : »egy lába hiányzik«, vagy : »egyszer már ragasztva volt«.

Még javában tevékenykedtünk, — oly tevékenységgel, mely igénybe vette korlátlan figyelmemet, mert nagyapám óránkint szájához

emelte az orvosságos üveget és óráról-órára zavarosabban diktált — mikor egy táviratkihordó jött a városból.

— Holnap megérkeznek! — kiáltottam ijedten.

— Holnap? — kérdezte nagyapó s átnyult az asztalon, hogy meggyőződjék, jól olvastam-e el azt a két szót. S a tintásüveg reádőlt a leltárra.

— *Nom de Dieu!* — káromkodott nagyapám. — De hogyan is lehetett *oda* tenni azt a tintásüveget!

Nem szóltam semmit — csak a szememből olvashatta ki a feddést — s azon az éjtszakán fenn virrasztottam félkettőig, hogy leírhassam az új leltárt.

Oly aggályos gonddal dolgoztam én akkoriban, hogy még most is világosan emlékezem nagy kezdőbetűimnek majdnem minden cikornyájára és farkincájára. — Oh, nem felejtettem el semmit, ami azokon a napokon történt... Künn a tengeren nyugtalan volt az éjtszaka. Nyugtalan a ködkürt búgásával és nyugtalan a patkányok viselkedése által, melyek nemzedékről nemzedékre képtelen nyalánkságokon éldegéltek lenn a pincében. Nyugtalan még nagyapónak a padláson végbevitt dörömbölése által is. Mert ő nem szerette az

egyedüllétet a sötétben és szokásba vette, hogy föl s alá billegett egy székkel, mikor nem bujtam vele egyidőben én is az ágyamba. Próbáltam volna csak megtenni ezt azelőtt *én!* . . .

Másnap reggel nyolc órakor minden készen állt.

Nagy bajjal-gonddal kijártam egynapi szabadságot — a legeslegelső szabadnapomat — a hivatalomban és idegesen — de mily idegesen! — még egyszer átvizsgáltam a szekrényeket, a mosdókat és a konyhát. Minden félórában, mikor talántán megérkezett egy vonat, nagyapó meg én kirobogtunk a pályaudvarra. S mindannyiszor csalódottan tértünk haza.

Közben ettünk és hallgatództunk, de nem mertünk egy lépést is tenni a faluba.

Öt óra rég elmult már, midőn felkúsztam a létrán, hogy levegyem az »ellátással vagy ellátás nélkül« kiadandó »bútorozott szobák«-ról szóló cédulát, mely az ünnepi zűrzavarban ott felejtődött a kapun. Mily ostobaság!

S természetesen éppen abban a pillanatban érkeztek meg, mikor piszkos ingujjban bibelődtem a cédulával s a harisnyámon levő ökölnyi lyukak két teleholdként lebegtek a papucsom sarka fölött. Nem vonaton, nem is kocsin jöttek, hanem kerékpáron.

— Hallod-e te fiu, eredj tovább egy kissé! — kiáltotta egy hang, s egy pajkos kéz megrázta a létrát.

Dühösen néztem alá és rúgtam volna egyet, ha nem pillantok meg egy vörös hajkoronát s egy remekszép szempárat. Egy leányé volt az mind a kettő.

— Mihozzánk jöttek? — kérdeztem, mint egy birka, miközben még egy vöröshajú úr meg egy feketehajú leány szökött le kerékpárjáról.

— Úgy van; te pedig meg is stoppoltathatnád a harisnyádat, mert még felfázik a lábad — mondotta az előbbi hang a létra aljáról.

Csak most *értettem meg* (nem! hazugság: tudtam mindjárt) és kicsibe mult, hogy le nem fordultam létrástul.

Félkezemben a harapófogót, a másikban a kéregpapirra húzott cédulát tartva, halálos zavarral menekültem a tornácba, noha a három jövevény egyike sem méltatott még tekintetére sem.

Felkapták kerékpárjaikat és csúfságos porsávokat hagytak hátra az *új* futószőnyegeken, melyekre harisnyás lábbal is alig mertünk lépni, és csacsogva és kacagva követtek nyomon.

— Nagyapó! — kiáltottam és eltüntem,

hogy felvegyem tiszta ingemet és felkössem reá vadonatúj harmincötcentes nyakravalómat.

Megmostam a képemet, — alulról folyton felhallatszottak a leányhangok — lerúgtam a papucsomat, meggyőződtem kétségbeejtő állapotáról annak a pontnak, melyen Achilles halálos sebet kapott s mely, úgy látszik, nem viselheti el egy harisnya dörzsölését, és... és... alig két perc mulva azzal az érzéssel kopogtattam meg odalenn az ajtót, hogy legalább is nagyon elfogadható alak vagyok.

— Igen? — kérdezte a borvörös hajú úr, ki a szerződés szerint okvetlenül Rijk Rikárd lehetett, s ennek az egyetlen, négybetüs »igen«-nek ez a legridegebb, legbarátságtalanabb értelme volt: »tulajdonképpen mit akarsz?«, vagy »végezz egy-kettőre és lódulj mielőbb!«

A szomszéd szobából, melyet mi »szép szobának« használtunk (vagyis inkább *nem* használtunk, mert a szép szoba plátói szerelem), kihallottam leányainak kacaját.

— Wilde Ezékiel vagyok, az unokája... — mutatkoztam be és a leltár reszketett a kezemben, mert bérlőm oly szörnyen adta az előkelőt és a fenségeset.

Az asztalon, melyet az egyforintos új abrosz takart (Istenem, mennyire megerőltettük ma-

gunkat !), éppen a kezét mosta meg — és most, anélkül, hogy fárasztotta volna magát a válaszadással, a hosszú, sajátszerűen hosszú körmét tisztogatta. Soha sem láttam még oly körömzetet.

A magamét tizenkét éves koromig el szoktam rágni, s azóta, hogy leszokjam erről a helytelenségről, minden második nap (a zsebkésemmel) körülvagdostam.

— Csak meg akartam kérdezni, hogy rendben van-e minden, — szakítottam félbe ezt a, ha nem is kínos, de nyugodtságomat mindenesetre ronggyá tépő csendet.

— Igen, igen ! — mondotta ő oly jóakaró mosollyal, mint egy bírósági végrehajtó, egy pénztári szolga, egy postahivatalnok, vagy egy kis fejedelemség uralkodó hercege.

— Örülök — feleltem a köröm és a ráspoly irányában, és idegennek éreztem magam a saját szobámban.

Társaságbeli pallérozottságom végső maradványával — kivel is érintkeztem akkor a nagyapámon, a főnökömön, a siket gazdasszonyunkon és sajátmagamon kívül ? — átnyujtottam a szépírás tekintetében kiváló, ábéce-rendbe szedett, kétszer lemásolt leltári jegyzéket, udvariasan felkértem, hogy sziveskedjék igazolni és aláírásával ellátva visszaszármaztatni. (Ez

volt a legudvariasabb szólásforma, melyet hivatalomban sajátítottam el) . . .

E pillanatban, éppen mikor kecses mozdulattal jelezte volna, hogy tegyem le az írást a szappanfoltok mellé az asztalra, oly hevesen pattant fel a szép szoba ajtaja, hogy a kilincse mindjárt lyukat vágott a fal kárpitjába ; és a két kisasszony belépett.

A feketehajú kezében tartotta a kis hadihajót, melyről nem hiányzott egyetlenegy árboc, vitorlarúd és vitorla — a gyönyörű szép fregattot, melynek az üvegbura alatt volt a helye, mert oly törékeny volt, hogy nem volt szabad még leporolni sem. A vöröshajú pedig, aki majd hogy le nem rázott a létráról, mezitláb futott mellette — édes pici lábon, mely rózsás volt, mint a tengeri kagyló belső színe.

— Eredj, nézd meg, Ruth, miféle irományt hozott nekünk ez a fiatalember, — mondotta az apa barátságtalanul.

A meztelen lábacskák az asztal felé tartottak ; csengő nevetés hallatszott.

— Leltári jegyzék ez, papa, — kacagott, és átadta az ívet annak a kéznek, mely a körömollót tartotta.

Elsápadtam.

Bérlőm előkelő mozdulattal dirib-darabra

tépte a papirost, aztán a mosdótál piszkos vizébe ejtette. Még pedig kifejezetten megvető módon, a hüvelyk- és mutatóujja közül.

Aztán únottan és hanyagul, mintha sajnálna minden szót az ily semmiségtől, de reám nézve még mindig megtisztelően, így szólt:

— Hallod-e, kófic, neked, úgy látom, halovány sejtelmed sincs róla, hogy mi *kik vagyunk?*... Ha ti attól féltek, hogy elviszünk csak egy darabot is ennek a háztartásnak drágaságaiból, ritkaságaiból és régiségeiből, akár ki is költözhetünk, még mielőtt a pogygyászunk megérkezik.

— Pardon, — mondottam, sokkal jobban megrőkönyödve, semhogy mást is láttam volna, mint annak a két lábnak a tíz ujjacskáját, azt a bohókás tíz ujjat, mely még hangosabban nevetett rajtam, mint a vöröshajú kis leány két szeme.

— Pardon... pardon... — ismételte ő szavam és kényelmesen elhelyezkedett nagyapám karosszékében — a porlepett cipői egy ragyogó bőrpárnán kerestek támasztékot: — aki leltári jegyzéket tesz az ember elé, sértést követ el! Kértem én tőled átvételi elismervényt azokról az értéktárgyakról, melyeket ide várunk?

— Nem... — feleltem én megszeppenve.

— No, akkor hát alászolgája! — mondotta mutatóujjának királyi mozdulatával.

Úgy mentem ki, mintha a fejemet, karomat, lábamat veszítettem volna el.

De mielőtt bezárult volna mögöttem az ajtó, visszaszólított.

— Barátocskám, hol a pincekulcs?

— Rajta van.

— Akkor hozd ide, megértettél?... úgy-e hogy azt *egyedül és kizárólagosan* mi használhatjuk?

Kábultan fogadtam szót, mintha álmomban járnék tehetetlenül.

S csak fenn, a padláson tértem magamhoz annyira, hogy *salvo errore et omissione*, felállíthattam a zárószámadást nevetséges magamtartásáról. Az önhitt bitang, hogy olyan szépen leírt lajstromot megsemmisíthetett!

Dühösen rohantam fel s alá a lépcsőtorkolat és a kis ablak közt, melynek üvegtábláján kívül a felvonócsiga látszott. Aztán ábrándosan néztem ki a tengernek a kikötőgát mögött levő acélkék, mozdulatlan csíkjára s elém tűnt az a két kicsi láb, a vörös haj, azok a szemek... az a szürke, derült, csúfolódó, szívszorongató szempár... Hahaha, hiszen akkor én még felségesen fiatal, esetlen fajankó voltam, amolyan tiszavirág a szerelemben... Hány-

szor tört meg már a szívem *örökre* mindhalálig! . . .

Öt perc mulva lefüttyentett nagyapó a lépcsőn.

Elébe sietett a ládákkal, szekrényekkel, útipoggyásszal és ágynemüvel megrakott kocsinak. Éppen még egy munkaerőre volt szükségük. Alaposan nekihórukkoltam én is. Ám lássa a következményét ingemnek új eleje, gallérom és kézelőm; legfőbbképen a papirosgallér.

De nem bántam volna, pusztuljon inkább az ünneplőm, semhogy még egyszer abban a köntösben mutatkozzam a vöröshajú előtt, amelyben a létrán talált.

Fájt a karom az átkozottul nehéz poggyászdaraboktól; az útiládák zsinegei mélyen a húsomba vágtak, a hátam majdnem összeroppant, de: kibírtam, nagyokat markoltam és emeltem, hogy megmutassam, *milyen* erős vagyok.

Ők tudomást se vettek róla, kiszolgáltatták magukat, mintha az volna a dolog rendje, még azt se mondták: »köszönöm szépen«, vagy más ehhez hasonlót, mikor elvégeztük dolgunkat, s a tegnap még rendes, tiszta lakás olyan volt, mint egy romhalmaz, vagy mint egy pajta.

A saját »lakosztályunk«-ban egymásra néztünk, nagyapó, a siket gazdasszony meg én. Csúnyán leromolva, verejtékemben fürödve, szálkával a jobbtenyeremben, összetéptem a ragadóssá vált gallért.

— Azt hiszem, még sok bajunk lesz ezzel a néppel, — zsémbelt az öregember.

— Azt a vöröshajú leányt Ruthnak hívják, — mondottam én.

És rágtam a körmömet ; még mindig, *mégis.*

S aznap este alig mertem lemenni a lépcsőn, mert az egyik kosárból egy félszemű véreb tünt elő. A pince ajtaja elé láncolták, de azért szerte csatangolt az egész (jog szerint *minket* is megillető) folyosón.

* *

MÁSODIK FEJEZET.

AZ ELVARÁZSOLT PINCE.

»Gondolták, vége már nekik,
Pedig dehogy — él mind-
egyik.
(W. Busch.)

Másnap megint ott dolgoztam a hajótulajdonos irodájában és este, szokás szerint, francia tanítói oklevelemért fáradoztam. *Fáradoztam.* Valami nem volt egészen rendben a ház körül, valami, ami engem zavart, holott minden normális embert meg kellett volna nyugtatnia.

Napközben odalenn, nagyapó előadása szerint, sokszor olyan világ volt, mint ítélethirdetés után szokott lenni. Sajátszerű kalapácsütések, dörömbölés, dévaj fecsegés és kiabálás zaja hallatszott fel hozzánk. Éjjel meg a csönd hatott kietlenül, nyugtalanítóan a házban, mely hozzá volt szokva mindenféle neszhez, »a szél meg a patkányok házában«, mint nagyapó mondotta akkor, megpillantva az uszkáló péterhalacskákat.

Mikor a francia rokonszavak észbontó tanulmánya után, melyet nagyapó határozottan nemzetközi horkolással kísért, az ember maga is mindenáron szeretett volna elaludni, valami szörnyű félelem hatása alatt egyszerre csak felriadt és figyelt.

A szél csak odakünn zúgott, — nem a *házban* — a patkányok pedig, melyek máskor izgágáskodtak, verekedtek, gyűlölték és szerették egymást éjnek idején, *hallgattak*.

Mint lehet az? — gyötörtem fáradt agyvelőmet — mint lehet az, hogy kora ifjuságod társai fel sem nyitják szájukat?

Aztán elhitettem magammal, hogy lépteket hallok, egy lépcsőfok nyikorgott, s mikor felálltam, a véreb ugatni kezdett.

Nincs rendben a dolog, nincs rendben a dolog! — ismételtem, s másnap reggel magam is resteltem túlzásomat.

De — s ebben már nem volt képzelődés — mindenféle különös dolgok is ötlöttek fel nekem. Minden istenadta reggel lucskos volt a folyosónak a pince ajtajához vivő része, s az alsó lakás ajtajáról olajcseppek gyöngyöztek alá; nyilván a csikorgás ellen olajozták meg az ajtó sarkait.

De mindez még nem lepett volna meg annyira, — alkalmatlan bérlőknek egyáltalán nem lehetett mondani őket — ha nem történt volna valami egészen rendkívüli dolog.

Tudniillik azon a szombat estén nagyapó odamaradt valahol a faluban.

Úgy szaladgáltam fel s alá a kapu előtt, mint ha tüzes parazson járnék, s eközben egy-

szer bátortalanul és zavarodottan egy pillantást vetettem az utcára néző első szoba ablakába.

Szomszédaimmal, végzetes ismeretségünk első napja óta, alig találkoztunk.

Úgy látszott, nincsenek otthon. A lámpa erősen le volt csavarva s kis lángjával csak félig-meddig világította meg a szobát ; de lehetett látni, hogy ők nincsenek benn. Ha már lefeküdtek volna, bizonyára nem égetnék a lámpát.

Az óra félkettőre járt. Falevél sem mozdult. El kellett határoznom, hogy kizárom-e nagyapót, vagy pedig reggelig őrzöm a lépcsőn ülve a kaput. A padlásablakon nem vezérelhettem be a házba. Ennek következtében a lépcső mellett döntöttem s ott észrevétlenül el is bóbiskoltam.

Álmomból (mint gyanítani lehetett) ijedten és (ami megesett volna bárkin, aki oly kevéssé párnás helyen szundított el, mint egy lépcső foka) megmeredt végtagokkal ébredtem, amelyek úgy bizseregtek, mintha ezer gombostűt szúrtak volna beléjök. Egy kiáltásra — mely valahonnan jött.

Jöhetett az az útról, a kikötőből, vagy a házból is.

Az órámra néztem, ásítva felálltam, támo-

lyogva megfordultam, két lépést tettem előre, láttam, hogy még pislog a lámpa, benyitottam a kapun, azzal a hirtelen, dühös elhatározással, hogy most már nem eresztem be nagyapót.

A félszemű véreb morgott. Mondottam neki: — Lapulj, Krézus! — e furcsa névért nem engem terhelt a felelősség — arra tüstént más szélsőségbe esett és kisebbfokú szamárköhögésre emlékeztető hörgéssel tépni kezdte a láncát. Megsimogattam a fejét, mert attól tartottam, hogy felébreszti bérlőinket; arra aztán elhallgatott.

Valóban, aránylag gyorsan kötöttünk barátságot egymással. Én a magam részéről félelemből.

Egész héten át felháborítóan barátságos hangon és mosolyogva tartottam jól ételhulladékkal és májashurkával. Az utóbbinak minden egyes falatját előbb a szájamba vettem, ami a gazdasszonyunk javallata szerint csalhatatlan módja (ő úgy mondta: *a* módja) annak, hogy a kutya »bomoljon« az illetőért. Csakugyan oly mohón kapott is utána, mintha nem lett volna mit ennie gazdájánál. S bár a sok kövér falat, mellyel tömtem, kevéssé vált javára a fél szemének, az a darab májashurka, melyet lábikráimnak tervszerű védelme érdekében magammal hordottam, kiirthatatlan

zsírfoltokat ejtett a nadrágomon. Tehát : fogat fogért, szemet nadrágért.

Harmadnapra már a legnagyobb túlzással csóválta a farkát, mely egyébként, minthogy le volt kurtítva, meglehetősen jelentéktelen testrészecske volt oly hatalmasan megtermett bestia számára. Negyednapra a kezemből evett, s nagy örömmel jegyeztem meg magamban, hogy a látszat szerint oly veszedelmes állat úgy nyel, mint a nagyapám, nem rágva meg a falatját. S mindketten ugyanabból az okból : az anyag elégtelen volta miatt. — Ötödnapra vakmerően fricskáztam már és belevittem abba, hogy »lapuljon« és »pacsit« adjon.

Azért engedhettem meg most magamnak, hogy ennek a szörnyetegnek, mely elriasztott volna gyilkost és betörőt, közvetlen közelében vessem le a cipőmet, hogy nesztelenül juthassak föl a lépcsőn.

— Lapulj, Krézus, lapulj ! — mondottam, s fenn voltam a padláson. De még ki se nyitottam a fülkém ajtaját, mikor zörgést, súgást-búgást és elfojtott zokogást hallottam alulról. Lerohantam a lépcsőn, mint a villám, gondolva, hogy tán nagyapó . . .

— Csitt . . . fel ne ébreszd őket ! — szóltam, s belebotlottam valakibe, akiben, hangjáról, a lakónkra ismertem.

— Mi baj, mi kell? — förmedt reám.

— Azt gondoltam . . ., — hebegtem, egészen megdöbbenve ezen a találkozáson. Mert a sötétben való összeütközés közben érintkezésbe jutottam valami teherrel, vagy valami testtel, melyet az ölében vitt, s e pillanatnyi idő alatt meggyőződhettem róla, hogy az a valami csuromvizes volt.

— Ne gondolj semmit! — vágott a szavamba mogorván s képtelen tanácsadással.

— Bocsásson meg, — hebegtem még egyszer, s miközben a lépcső karfáján tapogatódzva, fölfelé haladtam, ámulva világsugarakat láttam, melyek a pince ajtaja fölött és mellett villantak elő.

Odafenn a padláson leültem a vaságyam szélére s a faragatlan fráter tanácsa ellenére, próbáltam gondolkozni.

De nem ment sehogy. Minden oly bolond, oly gyanus, oly merőben képtelen volt, hogy a józan ész minden újabb megfontolás után lerázta magáról a csorgó-csepegő ostobaságot, mint az uszkár, mely szárazra jutott.

Ami tiszta gondolatom még megmaradt abban a késő órában, mind vad táncra perdült körülöttem. Kiáltást hallottam (erre határozottan emlékeztem!) és . . . és . . . világosságot láttam a pincében. És . . . és . . . az a világosság

csakis a pincéből jöhetett, mert abban a jogos elhatározásomban, hogy nem eresztem be nagyapót az éjtszakának oly szégyenletesen késő órájában, reátoltam a reteszt a kapura . . . És . . . és a dolog megfelelt annak az iránynak is, melyben nekirontottam annak a nedves testnek . . . Megfelelt azoknak a tócsáknak is, melyeket reggelenkint a folyosón láttam. — Ez fejtette meg a pincebeli patkányoknak kietlen hallgatását. — Minden bizonnyal titokszerű összefüggésben volt a szerződésnek azzal a kikötésével, mely »a pince *kizárólagos* használatáról« szólott.

Még a két kezem közt tartottam a fejem, mikor felriadtam a kapun hallatszó kopogtatásra. A nagyapám! Jansen őrmester volt oly szíves, hogy hazakisérte. — És — oh szégyen! — azok odalenn nyitottak neki kaput.

Lassan szuszmogott fel a lépcsőn és látta, hogy ott ülök.

— Már fenn vagy? — kérdezte tétova mosollyal. A nyakkendője megoldódott, a szemefehérje vérben forgott. Gondoltam magamban: holnap majd számolok vele. Szótlanul, minden gondolatommal a *másiknál* időzve, lehajoltam, hogy lehúzzam a csizmáját, mert tudtam, hogy ily állapotban úgy se húzhatná le ő maga. Aztán lefeküdtem, magamra húztam a takarót

és fájó halántékkal tünődtem el a pince ajtajából kitörő világsugarakon.

A szokottnál később keltem fel, s azon lepődtem meg legelőbb, hogy nagyapót az ágya *mellett* találom. Pedig minden valószínűség szerint *belé* fektettem.

— Hogyan lehet az, nagyapó? — kérdeztem aggódva.

— Hogyan lehet, hogyan lehet! *Nom de Dieu*, ne kérdezősködjél oly sokat és engedj aludnom! — mondotta, és újra elszenderült, ezúttal az *ágyában*.

Fölszedtem a ruháját, mely a legnagyobb rendetlenségben hevert szanaszét az ágya körül, gondosan összehajtogattam s egy székre raktam minden egyes darabját, s legalul, második meglepetésül, gazdasszonyunknak egy ujságdarabra karmolászott írását találtam, mellyel hírül adja, hogy az öccse felesége váratlanul (mily kevéssé filozóf fölösleg: hát van-e, aki *várja* a halált!) »jobblétre szenderült« s hogy ennek következtében ő kénytelen lesz néhány napra cserben hagyni bennünket.

— Az áldóját! — mondottam, nem annyira a mélyen sujtott özvegyember, mint inkább saját, semmi esetre el nem kényeztetett gyomrunk iránt érzett részvétből.

Aztán — gondolataim idegesen szökeltek

— a pince ajtaja kötötte le minden figyelmemet. Ott lehetett látni előtte még egy vizes foltot. A kulcs benne volt a zárban . . .

Az ember nem szokott forgatni mások irományai közt, — az ember nem szokott hallgatódzni az ajtón, — az ember őrizkedni szokott a morál ösvényén felburjánzó gyomtól: de az embernek mint háziúrnak joga van reá s nyugtalanító esetekben kötelessége is, hogy feddhetetlen polgár létére szemmel tartsa a hasznavehetetlen pincéjét is.

Megtettem, amit ez esetben a legderekabb ember is megtett volna — betekintettem egy résen — láttam pallókat csillámlani s óvatosan le akartam menni néhány lépcsőn (a nyolcadikig ért a víz), amikor egy haragtól elfojtott leányhang így szólt:

— Piha, mily alávalóság!

Ruth állt a hátam mögött, kibomlott, vörös hajjal, úgy látszott, éppen az ágyából kelt ki.

Gyámoltalanul, s képtelenül, hogy magyarázatát adjam eljárásomnak, sokkal jobban megrőkönyödve, semhogy tüstént találtam volna valami szerencsés hazugságot, visszavonultam.

Ő pedig megsemmisítő lenézéssel, s a visszafojtott dühtől sápadtan, becsapta az ajtót.

— Körül akartam nézni, mert hallottam

valamit, — állítottam. Oh, mily gyötrelmes volt nekem ez a vaktában fecsegő zavarodottság!

Végignézett rajtam a borotválatlan államtól a papucsba bujtatott lábam hegyéig, halálos lassúsággal megfordult, néhány lépést tett előre, aztán így szólt:

— Örülhetsz, ostoba kamasz, hogy nem csípett rajta apám. Mert akkor nem szabadultál volna ily könnyen. Piha, *erre* tanított téged apád, anyád?

— Nem, — dadogtam már merészebben — *azok* bajosan taníthattak volna olyasmire. Nem ismertem őket soha.

Ő nem felelt. A szoba ajtaja zajtalanul csattant megolajozott zárába — én pedig a zavar, álszégyen, düh és fellángoló szerelem vegyülékével (ez utóbb említett érzelemnek a bíborhaj királyi palástja alatt fénylő két leányszem volt az okozója) mentem fel a kis fülkébe, melyet nagyapó meg én pótkonyhának rendeztünk be szegényesen a padláson, a saját használatunkra. Hiszen nagyapó nem kel föl estig. Horkolása erősbült és halkult, mint a víznek zúgása, melyet krumplihoz tettem föl a tűzhelyre, s belső énem zord hangulata is lépést tartott vele.

Krumplit hámoztam, és éppen elhatároztam,

hogy még ezen a szent vasárnapon bizalmas szót váltok egy csendőrrel a pince dolgában; mert az ördögbe! hevültem fel: kénytelen vagyok-e tűrni a háznál ezeket a gyanus, gaz üzelmeket? — mikor megroppantak a lépcsőfokok (frissebben adtak jelt, mint a fogatlan Krézus), s éppen csak annyi időm volt, hogy belepottyanthattam a vödörbe egy félig hámozott krumplit, nehogy ily megalázó, asszonynak való foglalatosságon kapjanak.

Ruth bedugta fejét a lépcső ajtaján és elnevette magát, ily megjuhászodott helyzetben látva.

— Nem volna oly szíves, lejönni egy pillanatra papához? — kérdezte.

— Mivégből? — mondottam boszusan és félénken, mint akinek nyomja valami a lelkiismeretét. Semmi kedvem se volt, másodszori »ismeretség«-be keveredni a magában elbizakodott monsieur-val, s előre láttam egy harmadik, hatalmas reámförmedést is, mert hiszen a pince ajtajában értek tetten.

— Papa szeretne csevegni magával egy percig, — felelte oly meggyőző szeretetreméltósággal, mintha az imént csak az álmában szólított volna ostoba kamasznak.

— Köszönöm szépen, — védekeztem szemének alattomosan csalárd igézete ellen —

nincs kedvem újabb csomó kellemetlenkedést vágni zsebre amiatt, ami ma reggel történt.

— Arról egy árva szót sem szóltam papának, — hazudta — s magam is inkább még bocsánatot szeretnék kérni azért a gorombaságért, mellyel szüleit illettem. Tehát oly korán vesztette el őket?

Ott ült, félig sötétben, a lépcső legfelső fokán — egyszerűen csókolni való volt! Én a hátam mögé tartottam vizes és a krumplitól piszkos kezemet s tüstént elmondottam volna neki legnagyobb titkaimat is, ha kérdezte volna s lettek volna titkaim.

— A vízbe fúltak együtt mind a ketten... a tengeren, egy Amerika-járó hajó süllyedt el velük... közvetlenül a kikötő előtt. Egyéves voltam akkor, — mondottam s lopva hátrább taszítottam a vödröt, amelyben a krumpli ázott.

— Az egész hajó?

— Egy patkány se menekült róla, s nem vetett ki a víz *egyetlenegy* holttestet sem.

— És hogy hívták azt a hajót?

— *Talizmán*-nak — feleltem én, s közben halálmegvetéssel szárítgattam kezem a vasárnapi bugyogóm kötésénél.

Azt hittem, hogy erre vígasztaló hangon azt fogja mondani, hogy: »oh, mily szomorú do-

log«, vagy: »mily rossz lehetett magának!« — de nem! Ellenkezőleg. Maga elé meredt s így szólt:

— Nagyszerű. A *Talizmán*... a *Talizmán* ... megjegyzem magamnak ezt a nevet.

Aztán felállt s még egyszer megkért, hogy menjek le a papájához.

— Azért, mert kegyed kér reá, — mondottam oly ifju udvariasságával, akinek francia vér folyik az ereiben.

A lépcső közepén megállt és hallgatódzott.

— Miféle zajt hallok? — kérdezte, és hangjában félelem volt.

— Nagyapó, — kacagtam.

— Vagy úgy... — mondotta s tüstént megértette. — Én nyitottam neki az éjjel kaput. Úgy vettem észre, kissé sokat...

— Nem, — tagadtam — sohasem iszik!

— Ú-úgy — mondotta és reám nézett.

De ez csepp hatással sem volt reám *abban* a pillanatban, mert azon gondolkoztam, miért volt fenn az egész család oly késő éjtszaka. A kisleány elszólta magát...

Együtt léptünk be a szobába. Ha Rijk úr megint oly goromba lesz, ha megint szóba hozza azt az éjtszakai találkozást, ha megint oly alávalóságra készül, mint akkor a leltári jegyzék-

kel (gondoltam magamban s az emlékezés arra a szomorújátékra újra elkeserített), vigye el őt az ördög, én rá se hederítek.

Szó sincs róla! Attól a pillanattól fogva, hogy beléptem, mint a kutya, melynek a farkára léptek, oly édes volt, mint a méz.

— Ugyan foglaljon helyet, Wilde úr, — biztatott nyájasan.

Az asztal csinosan meg volt terítve. Ragyogott az ezüsttől, melyet ők (természetesen!) maguk hoztak a házhoz. Voltak ott palackok angol mártásokkal telve (melyeknek ízét én csak *hallomásból* ismertem!), egy palack bor, egy virágbokréta és még sok mindenféle, minek rendeltetését akkor még nem ismertem, minthogy nekünk sokkal kevésbbé bonyolult evőeszközök kellettek a krumplinkhoz, a főzelékfélénkhez és csekély szalonnánkhoz. Mindez a húsostál, a gyümölcs és a kalács körül csoportosult.

— Vanda, tégy még egy terítéket Wilde úr számára, — mondotta Rijk Rikárd a fekete leányának, kit először hallottam most a nevén szólítani. — Mert remélem, velünk tart?

— Bocsánat, — mondottam egy nagyzási hóbortban szenvedőnek pöffeszkedésével, és nem felejtem el, amíg élek, e szavakat: — *már ebédeltem.*

— Csakugyan? ... Ne szégyelje magát! Nagyon egyszerű ebéd — unszolt.

— Köszönöm szépen, — ismételtem, a legnagyobb mértékben zavarodottan a reám irányított hat szem tekintetétől: — *már ebédeltem.*

— Akkor mindenesetre hozzáláthatunk mi — szólt, s egy gyilkos módon hatalmas késsel kaszabolni kezdte a húst. — Hiszen közben azért, úgy-e, beszélgethetünk?

Nem, igazán, sohasem fogom azt elfelejteni. Ettek, — én pedig korgó gyomorral néztem. Reggel egy pirinyó zsemlye volt az egész táplálékom. Vanda meg Ruth, mintha leolvasták volna az arcomról, hogy balgaságokat beszélek össze, még biztattak nyájasan egymást felváltva: — De ne kináltassa úgy magát, — és: — húzza már közelebb a székét! — De én egy jellemes hülyének, egy bátortalanságában fuldoklónak csökönyösségével mosolyogtam, hogy kétszer csak nem ebédelhetek.

Alkonyatig maradtam ott; mindegyre csak a borostás államat simogattam és fecsegtem.

Mikor elmentem, még nem értettem meg, hogy voltaképpen miért is akart velem »beszélni«. Erről a sok hiábavalóság közben megfeledkeztünk.

Az egyetlen dolog, melyről *én* szóhoz juthattam, a *Talizmán* hajótörése, atyám és anyám halála volt.

Ez fölöttébb kellemetlenül, sokáig és feltünően érdekelte őket. Azon túl Rijk Rikárd hosszú, hosszú történeteket koholt.

Odafenn, letéve arról a becsvágyról, hogy krumplit hámozzak tovább is, bekebeleztem egy fél rozskenyeret, rágyujtottam egy sötét »nyakravalós« szivarra, mellyel hirtelen emberré vált bérlőm kínált meg, és csak akkor tettem azt a fölfedezést, hogy egy vagy más ok miatt jóbarátságot akarnak tartani velem, hogy, úgy lehet, félnek, mert *láthattam* valamit... Mi más lehetett az oka? Mi?... Éjtszaka reámförmednek, reggel lepirongatnak, — este meg a kedves házigazdájuk vagyok — itt nincs rendjén valami.

A következő héten — hahaha! — pompásan vágott minden. Más szóval: egy sötét, holdatlan éjjelen apa és leányai be voltak csukva a pincébe — én pedig megmentőjük és társuk lettem...

De mibe nem került az nekem! A falu forrongott; megint a kísérteties házról beszélt mindenki, nagyapám megbetegedett s magam is egészen fejemet vesztettem a sok esemény és hiresztelés miatt.

MŰZEUM KÖNYVTÁRA

— Ezékiel, — suttogta a kis öregember, ki, ámbár még feje fölött függött a kard (legutóbbi éjtszakai kirugása miatt), folyton-folyvást dugdosta még az undorító orvosságos üveget — a fürdőévad, miután a városiak megjöttek, hogy kiáztassák téli lábaikat a tenger nagy kádjában, megnyílt, s ennek következtében felvirradt az ő miniatür-hajókkal, a természet szárított csodáival és külföldi kagylókkal való üzletének is: — Ezékiel, húzd be magad után az ajtót!

Remegése, félénk suttogása és fehér, összecsucsorított ajka arra vallott, hogy vagy valami különös dolog történt, vagy pedig egy kissé megint benyalt.

Fáradtan az üzleti könyvekkel való bibelődéstől és boszúságtól, de megcsapva bizonyos illattól is, melyet orrom tüstént felismert, megmaradtam egyszerűen az utóbbi (a benyalást illető) föltevés mellett és dühösen a konyhába mentem.

Csekély ennivalóm ott gőzölgött a petróleummelegítőn.

— Ezékiel, — kezdette ismét nagyapám, behúzva a konyha ajtaját is, s még mindig ugyanazon a szinte rekedt hangon: — *parole d'honneur*, nem maradok itt többé *egyedül!*

— Jól van, jól — mondottam boszusan és hozzá akartam fogni a falatozáshoz.

De a tűzforró krumpli, melyet, ha nem zavarnak, hihetőleg mégis lenyelek, — az ifjukor nem riad vissza semmitől! — feleútján a torkomon akadt, mikor nagyapó most, minden átmenet nélkül, kiböffentette:

— *Nom de Dieu*, kárt tettek magukban!

— Kicsoda, micsoda? — kiáltottam fuldokolva és vörösen mérgemben.

Mintha, jól meggondolva, lehetne felelőssé tenni mást a nagyon is tüzes falatjainkért! (Kérdem is magamban akárhányszor, micsoda ördög incselkedik velünk, mikor elcsúszunk, megszúrjuk, megvágjuk, megégetjük stb. magunkat. Az én családomban az efféle örökletes. Akkoriban, mikor még gyerek voltam, mindig *én* kaptam a pofont, mikor nagyapám a szeg helyett a körmére ütött a kalapáccsal.)

— Ő meg a két leánya, — fecsegett az öregember.

Azon a ponton voltam, hogy disznómód goromba leszek vele.

De *egyetlen* kis mondat nemcsak hogy gátat vetett asszonyosan rossz kedvemnek, hanem ráadásul arra késztetett, hogy eszeveszetten lerohanjak a lépcsőn.

— Vízbefojtották magukat a pincében . . .,
— mondotta röviden.

Ez talált.

Ha nagyapó (ízletes falatjaimhoz) elvágott gégékről, mérgezésről, revolverekről és felkötött lakókról mond nekem mesét, kétségeim támadnak beszámíthatóságában. Igy százszoros visszhangként hallatszott kérdezősködésemre, melynek vége-hossza sem volt az elmult napokon (a vasárnapi látogatás óta szobájuk ajtaja zárva maradt) ez a szó : a *pincében* . . .

Rövidebb idő alatt, mint amennyi elég egy káromkodásra, lerohantam a huszonhárom lépcsőn (mily bátortalanul olvastam meg gyermekkoromban!) és kopogtattam a pince ajtaján.

— Mit karatyolsz, nagyapó — bömböltem föl a sötét lépcsőn. — Hiszen a pince be van zárva!

— Tudom én azt! — kiáltotta különösmód tétova hangon, mintha ő maga volna bezárva.
— Azok . . . azok . . .

Hogy mi mást mondott még odafenn, nem hallottam már. Mert Rijk R kárd, nyilván valamely toalett-ügyében zavartatva meg, kidugta narancsvörös hajjal ékes fejét szobájának ajtaján, kérdezősködve, megbolondultam-e, hogy oly nagy kiabálást viszek végbe.

Az ajtót nagy robajjal becsapták, én egykettőre fenn voltam a lépcsőn, s jókora adag szemenszedett gorombasággal árasztottam el nagyapót. Ő, kicsinyre zsugorodva és sápadtan ijedtében, csak akkor volt hajlandó vagy képes újra megszólalni, mikor, emberszeretőbb hangulatban, nekiestem annak a kis szalonnabőrkének, mely a lábas fenekén pirult.

Aznap reggel, mondotta (izgatottságában tízszer, húszszor reágyujtva üres pipájára), szívszorulás fogta el a lépcsőn s leült, hogy el ne essék. Világosan hallotta, hogy Rijk Rikárd lement a leányokkal a pincébe és bezárta maga után az ajtót. Jó negyedóra mulva — akkor már jobban volt — megkülönböztethette a pinceajtó mögött a hangjukat, azután félelmetes csobbanást hallott a vízben. Aztán, minthogy nem hallott többé semmi neszt, kopogtatott, újra kopogtatott és kiáltott... Utóbb a régi ruhaszekrény kulcsával, mely a pince zárát is nyította...: — mindent bevilágítottam a lámpával, — mondotta végezetül — le egészen a víz színéig; — újra kiáltottam és szólítottam őket — sehonnan semmi felelet!... Azóta egyre várlak itt, mert nem mertem idegent avatni be a dologba!

— Mindezt csak a képzeletedben láttad, hiszen a szobában vannak, — mostam meg a

fejét, bármint megdöbbentett magamat is a dolog, összefüggésben azokkal a fénysugarakkal, melyeket vasárnap a saját szememmel láttam, s bármennyire hajlandó voltam hitelt adni nagyapó tanuságtételének, mely a kora, józan reggel időszakára vonatkozott.

— Hát ha biztosan láttad itt, akkor nem lehet másképp, mint hogy képzelődtem, — mondotta és valami tragikus vonás látszott magatartásán: — de akkor nekem végem van, . . . akkor félkegyelmű vagyok, akkor a vén agyvelőm nem ér már semmit.

— Kissé kevesebbet kellene innod, nagyapó, — mondottam hirtelen felbuzduló gyöngédséggel. Édes Istenem, oly öreg és félénk volt, oly fehér volt a haja, amint ott szemközt ült velem. — Ha kissé jobban alkalmazkodnál Isten parancsolataihoz . . .

— A parancsolatokban sehol sincs szó az ivásról, — vágott a szavamba: — sehol . . . sehol!

— *Allons donc*, — mosolyogtam szigorúan (egymás közt jobbára franciául beszéltünk) — *je te prie encore une fois de te ménager* . . .

— Il faut que *vieillesse* se passe . . ., — felelte bánatos szójátékkal.

Még most, annyi év elmultával is hallom hangját és e szavakat.

Nevezetes dolog . . . Aznap este, mintha

meg akarták volna ismételni a barátkozás kisded játékát, hogy veszteg maradjak; meghívtak vacsorára és éjfélig maguknál tartóztattak.

Én pedig a legparányibb célzás nélkül fecsegtem, kacagtam és ittam, mesterségesen húzva szét szájamat. Azzal a halvány reménységgel, hogy Ruth, az imádásraméltó Ruth, kiről éjjel az ágyban, napközben pedig a napló és a főkönyv mellett álmodoztam, észreveszi fehérre kefélt fogaim.

Tudniillik félhét óta keféltem a fogamat. Minden reggel egyenest azért mentem le a lépcsőn, hogy egy rocska vizet merítsek e művelethez. És addig-addig keféltem, míg sajgott belé az ínyem.

Oh ifjuság! — melyről még azt mondják, hogy nem gyakorolja az erényt!...

— Wilde, — kiáltotta utánam egy szombat délután a falu borbélya, ki fogat húzott valahol a kikötő tájékán: — siess már egy kicsit, fiam! A házatok előtt feketéllik a nép.

Megkérdeztem tőle, hogy tán nagyapám... De ő nem mondhatott többet, csak a »sok népet« látta a túlsó partról.

Lélekszakadva kerültem meg a kanyarodót és láttam, hogy az emberem ugyan túlzott egy kissé — de mégis legalább egy tucatra való

kíváncsi nép állta körül a véres felírásáról hirhedt kaput.

— Mi baj? Mit kerestek itt? — lihegtem; egy tucatnyi ember nem igen szokott megfordulni egyszerre a mi félreeső kis utcánkban.

Ekkor felállt a küszöbről, melyen imbolyogva és összekuporodva ült, nagyapó, s ennyedik meg annyadik ízben (mint a körülötte állóktól hallottam) remegve és jajgatva elmondotta: hogy odabenn kísértetek járnak, hogy a pokolbeli ördögnek adta bérbe a szobáinkat, hogy inkább künn a kövön tölti az éjtszakát, mint fönn a padláson az ágyában.

A legnagyobb bajjal érthettem meg, hogy mi az oka a nagy csődületnek: az ideges csacsogást pincéről — pincéről meg eltünt emberekről... Még nagyobb erőfeszítésembe került utóbb reákényszeríteni a láthatóan gyermekessé vált öreget, hogy belépjen velem a házba.

Hál'Istennek, a kíváncsiak elvonultak az irígylésre méltó botránnyal a faluba.

Felizgulva és csakugyan félholtan attól a képtelenségtől, melyről elhitette magával, hogy látta, az öreg ember a multkorihoz hasonló mesét mondott el nekem újra.

Tizenkét órakor tért haza a tengerpartról, szokása szerint levetette a cipőjét, hogy ne hordja be a folyosóra a sarat, és kacaj, fecse-

gés hallatszott fel a pincéből. Szóra szó — három hang — aztán valami bugyborékolás, mintha vízbe fúlna valaki — aztán halotti csend. — Minthogy kopogtatására, kiabálására nem kapott feleletet, megint kinyitotta a pincét a régi szekrény kulcsával, gyufát gyujtott, nagy buborékokat látott feljönni a vízből — aztán eszeveszett félelmében összecsődítette az arrajárókat. Most már, nagy rémületében, nem volt oly okos, mint legutóbb, amikor »nem mert beavatni idegent« a dologba.

Én a magam részéről megkopogtattam a szoba ajtaját s óvatosan benyitottam: minden rendben volt, amennyire Reichéknál rendről (a mi fogalmaink szerint!) egyáltalán szó lehetett.

Nagyapó folyton a sarkamban volt, s én a hálószoba felé tartottam, — Krézus ugatott — az ajtó be volt zárva.

Azután lementünk — oh, mily bámulatosan élednek föl előttem, imbolygó árnyképek módjára, kamaszkorom évei! — a pince nyolc lépcsőjén.

Tizenöt évvel azelőtt is együtt tettük meg ezt az utat. Azon az estelen, mikor a kikötőben fel volt húzva a viharjelző kosár, s én egy téglát dobtam a vízbe, hogy lássam, milyen mély, aztán a péterhalacskák közeledtek a

gyertyavilághoz. Tizenöt évvel azelőtt *nekem* vacogott a fogam — most pedig minden igyekezettel adtam a hőst a halálsápadt emberke oldalán.

A lámpa oly sajátszerüen világította meg az aknaboltozat megzöldült kockaköveit, mintha denevérek csapongtak volna körülöttük; a fény táncot járt az arany színében csillogó vízen, megvilágított néhány pallót, melyek híd módjára a vasrostélyhoz vittek — s az a rostély, mely néhány hónappal azelőtt még minden szélrohamra síró és nyöszörgő csikorgással verte föl a házat, most ki volt nyitva és oda volt támasztva a falhoz, mint egy lábas födele.

— Különös, — mondottam önkéntelenül fenhangon.

Ez oly nagy mértékben nyugtalanná tette nagyapót, hogy vad szökéssel a folyosón termett, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy újra fellármázza az utcát.

A kapuban éppen még utólértem.

— *Sacré nom de Dieu*, egy percig sem maradok itt! — kiáltotta, és iszonyat látszott a szeméből.

— Nagyapó! — mondottam alávalóan színlelt nyugalommal: — Esztelenebb módon viseled magad, mint a gyermek. Hiszen láthatod, hogy elmentek hazulról!

— Nem igaz, nem igaz! — ugrált, mindegyre a pince ajtaján tartva a szemét. — Itt hallottam őket — nem mozdultam el erről a helyről! — Ha nem szögezed be azt az ajtót, akárhol fekszem le ma éjtszaka, de itt nem!

Oly lázasan zavarodottnak még nem láttam soha; igyekeztem lecsillapítani megnyugtató és korholó szavakkal. Még egyszer (ezúttal egyedül, s minthogy nem látott senki, rémülettel és borzadállyal!) lementem a pince lépcsőjén s addig himbáltam a lámpát, míg a gyertya, egyik üvegtábla nélkül való oldalán, fejest nem ugrott belőle a vízbe. Hangosan felkacagtam, ezúttal anélkül, hogy a sötétségben kimutattam volna fehérre kefélt fogsoromat; mindezt csak azért, hogy kigyógyítsam nagyapót görcsös rettegéséből. De az öreget ez is inkább csak felizgatta, mint megnyugtatta.

Ekkor aztán — mit árthatott — két kapcsot srófoltam az ajtóba meg az ajtó-tokba, áthúztam rajtuk egy függő lakatot s engedtem meggyőződnie nagyapónak, hogy húsból és vérből teremtett kísértet abból a pincéből most már nem jöhet a házba.

Nagyapó nem evett. A bolond eset — mert annak tartottam még mindig — beteggé tette.

Már ötkor lebujt a dunnája alá, aztán olykor-

olykor felült az ágyában, hogy meggyőződjék, nem hagytam-e cserben.

Ha nem vett észre mindjárt, siránkozva kérdezte:

— Ezékiel, *chéri*, hol vagy?... Beteg vagyok, beteg, beteg!

Aztán reáhúztam vállára a takarókat s megnyugtattam, de közben magam is a legfeszültebben figyeltem minden alulról felhallatszó neszre.

A kapu alá csusztatott újság, a leghalkabb zörej elég volt, hogy a ház csöndjében hideg borzadály fusson végig a hátamon, hogy elfogjon a szívdobogás. Minden lépésre, mely kívülről hallatszott be, megkönnyebbült lélekkel gondoltam, hogy most jönnek vissza — az eltüntek.

Kilenc órakor nagyapám elaludt és szabályszerűen, mélyen horkolt. Éjnek idején, mikor nagyon is hangosan űzte ezt a mulatságot, köhinteni szoktam, vagy egy-egy rövidet füttyentettem. De most örültem, hogy valamennyire békén hagy és szívesen fogadtam el ráadásul a *ronroooooon*-ját (több *o*-val, mint amennyit egy írásműben elhelyezni lehet), mely túlharsogott hálófülkéjének deszkafalán.

Föltettem magamban, hogy azon az estén dúskálni fogok Lafontaine meséiben (Lafon-

taine született 1621, meghalt... már nem tudom mikor és semmi kedvem, hogy kikeressem); — még mindig francia vizsgára készültem — s a szamárfüles könyvecske, a rajta hangyabolyként hemzsegő széljegyzetekkel, vajfoltokkal, száraz kenyérmorzsával és képes ábrázolatokkal, a kígyó fejéről és farkáról szóló mesénél volt kinyitva. De épp oly könnyen táncolhattam volna a kezemen, vagy olvashattam volna meg a lámpa melegétől megperzselődött szunyogokat, éji pillangókat és »fülbemászókat«.

Nyugtalanul jártam harisnyára vetkőzve fel s alá, rágtam a körmömet, mely úgy sem érheti utol Rijk Rikárd körmeit, és megrezzentem, mikor az óra ütése megszólalt.

Tíz órakor — meggyőződést szerezve, hogy nagyapó alszik — kezembe vettem a lámpát és lementem. Figyeltem a fülemmel és a szememmel; féltem a tulajdon árnyékomtól, féltem a tutuló vérebtől, mely kaparta a hálószoba ajtaját és kikéredzkedett, féltem a magánytól és féltem nagyapám horkolásától, mely fenyegetően hallatszott mögöttem.

Kitekintettem futólag az utcára.

Holdfénytelen, búskomor nyári este volt, s messze környéken nem lakott szomszéd.

Mikor visszaléptem a tornácba s ott álltam

körülbelül a kerékpárok mellett, kimondhatatlanul megijedtem.

Minden, ami csak a fejemben és a fejem körül leledzett, egyszerre fájó görcsrohamban húzódott össze.

Ez az úgynevezett *kővé meredés.*

Mondják, hogy az embernek ilyenkor *mered ég felé minden hajaszála.*

Ez helytelen kifejezés. Nagyon is gyönge. Torzítás . . .

Én akkor, kezemben tartva a lámpát, minden bizonnyal egy örökkévalóságnál hosszabb ideig meg voltam halva, mikor a pince ajtaja a függőlakat irányában megmozdult s halk kopogtatás hallatszott, mintha valaki bebocsáttatását kérte volna.

* *

HARMADIK FEJEZET.

RIJK RIKÁRD — AZ ÁBRÁNDOZÓ.

»... a nem ismert tartomány,
Melyből nem tér meg utazó.«
(Hamlet.)

A vakmerőség — bátorság — *mersz* — rettenthetetlenség — hitemre mondom, nem tartozott (mint egyszer már bevallottam) lelkemnek sem ingó, sem ingatlan javai közé.

Az iskolában csak kétszer verekedtem. Először a sánta levélhordó sánta fiával, másodszor egy leánnyal, ki *nyúlszívű*-nek mondott. De másnap, midőn a kis öccse reám lesett, kereket oldottam, mert semmi esetre sem voltam különb nála. Legvitézebb még a sötétben lettem volna, ha nem féltem volna oly szörnyen a sötétségtől.

Mindamellett nagy mértékben meg voltam áldva azzal a tehetséggel, hogy el tudtam palástolni a nyilvánosság előtt erkölcsi leltáramnak e szúette oldalát. Például gyermekkoromban hosszú utakon futottam versenyt a lóvasút mellett, vagy egy-egy kocsival, de azért, mihelyt megláttam egy kutyát (tudva, mily hiszterikus csiklandozást visz végbe a gyors futás ez állatokon), hirtelen támadt érdek-

lődéssel megálltam valamelyik kirakat előtt, mely női ruhafélével, harisnyával és selyempántlikával volt telerakva; amely dolgok, tudvalevőleg, nem szokták túlságos mértékben érdekelni a süldő legénykéket...

Csodálkozol-e, kedves olvasóm, kit a félelemnek e fölösleges elemzésével, e férfiatlan helyzetképekkel és henye emlékezésekkel éppen egy meglehetősen érdekfeszítő pillanatban tartóztattalak fel valóban menthetetlen módon, hogy én — én — hallva a függő lakatnak a két kapocsszemben való csörgését s a pinceajtónak halt nyikorgását, elakadó érveréssel, lélekzetem fogytán, életjel nélkül, egy szóval: öntudatlanul dőltem a fehérre meszelt falnak? Nem csodálod-e sokkal inkább azt, hogy az égő lámpa nem érezte a föld ellenállhatatlan vonzóerejét?

A leghalványabb sejtelmem sincs róla, meddig voltam ebben a mi rosszul biztosított leltárunkra nézve rendkívül bizonytalan állapotban.

Csak egy hang, egy haragosan pattogó női hang öntött ismét oly erőt imént még erőtlen férfiui lábaimba, mintha egyszerre hétmértföldes csizmát húztak volna reájok.

— Az az ökör — az a förtelem — az az útálatos kölyök, — mondotta.

Én ekkor már több méternyire voltam a kaputól.

A lámpa, ily gyorsaságra készületlenül, egy lobbanással elaludt, s az üvegje a hideg szélhúzás következtében elpattant.

E vészes körülmények közt bizonyára lélekszakadva eredtem volna útnak a falu legrettenthetetlenebb emberéhez (a kardos, tekintélyes, higgadt és revolveres csendőrhöz), ha félénken tartózkodó elmém nem súgja meg nekem azt, hogy ily távolban nem fenyeget közvetlen veszély, hogy a pinceajtó résein kilövellő világosságnak okvetetlenül észszerű oka van, hogy sem kísértet, sem patkány nem szokott türelmetlenül dobogni; — hogy csak *egyetlenegy* bíborhajú, isteni kis teremtés mondhatta *úgy* e szavakat: — Hallja-e, Wilde úr, hagyjon föl már a rossz tréfáival!

De még időbe telt, míg elég bátorságot merítettem arra, hogy (féllábbal a küszöbön) bekiáltsam a pitvarba:

— Ki van ott? — Hallóóó! — Ki van ott?

— Kérem, kérem, nyissa ki! — biztatott egy hang.

— Nem! Soha! — kiáltottam féktelen indulattal.

Akkor megszólalt bőszülten egy férfihang s még kézzel foghatóbb módon oszlatta el félel-

mem végső maradványát a polgári törvénykönyvre való hivatkozással (elvégre ez még sem lehetett túlvilági lények használatára szánt olvasmány vagy fenyegetés, alap vagy fegyver).

— Az ördögbe is, te majompofájú kölyök, tudd meg, hogy legalább kétesztendei fegyházzal sujtja a törvény azt, aki jogosulatlanul fosztja meg az embert személyes szabadságától!

— Csak rajta! — feleltem elszántan.

Megelégeltem az örök ijedelmet, melyet hol nagyapámnak, hol nekem okoztak, s torkig voltam beszédökkel és szidalmaikkal.

»Ökör! Majompofájú kölyök! Ostoba lurkó!« — Helyes! Addig jár a korsó a kútra, míg eltörik. — Addig jártak *ők* a pincébe, míg megfogtam őket.

Bőszülten suttogtak. Én fontolgatni kezdtem — gondolataim rohantak: a pincének titka van... titkos ajtó nyílik belőle — amely a svédek korából maradt kincshez visz... a vasrostély tájékán van egy titkos lépcső, melyen, Isten a megmondhatója, mily temérdek aranyhoz jut le az ember... vagy talán a dolog összefüggésben van a gyilkossággal... vagy pedig... vagy pedig...

A sok föltevés úgy pergett üres fejemben, mint az orsó. De a lehetőségek és tisztázatlan gondolatok közepette fölmerült egy fortély:

igaz, hogy joguk van a pince *használatára*, de semmiféle igényt sem támaszthatnak a netalán benne található tárgyakra. Megállapodás ide, megállapodás oda, innen ugyan ki nem viszik egy gombostű fejét sem...

Mohamed végigjárta a hét eget s mikor visszatért, még melegen találta az ágyát. Az én gondolataim is oly szédületes gyorsasággal jártak, hogy megégettem az ujjam az elpattant lámpaüvegen, mikor ismét meggyujtottam a lámpát.

Mihelyt világosság lett (vajjon elvégre nem a természet tévedése-e az éjtszaka?), Rijk Rikárd a pinceajtó mögött újra felvette a beszélgetés fonalát, s bár eleinte nem válogatta meg illő módon a szavait, a hangjának *(qui fait la musique)* dicséretesen szelíd zengése volt:

— Saját jól felfogott érdekedben ajánlom, derék fiu, s hivatkozom arra a vendégszeretetre is, melyben részesítettünk, nyisd ki az ajtót — *subito!* — gőzerővel!

— Megteszem, de csak holnap délután, tanuk jelenlétében, — mondottam és nekifeszítettem a lábamat a türelmetlenül ingadozó ajtónak.

— De hiszen te valóságos... — felelte a szépkörmű férfiu, s nyilván valami udvariatlan szót harapott el hirtelen.

— Hallgass, papa — szólalt meg egy hang, melyért képes lettem volna ölni, gyilkolni (ezt csak képletesen mondom, mert természetesen inkább hajlok a szelídebb cselekményekre). — Mint valami csábító Loreley (a nélkül a bizonyos fésülködés nélkül — mert az mindig felkavarta a gyomrom) keresztnevemen szólított s roppantul ügyesen, becsapni igyekezett.

— Ezékiel, hallod-e, ne légy már oly konok! Fel fogunk világosítani mindenről, úgy-e hogy fel, papa? Hiszen tudhatod, mennyire szívelünk... valami különös neszt hallottam itt, éppen, mint nemrégiben te is; arra — úgy-e, papa? — lejöttünk, hogy megnézzük, mi az. Elvégre mégis csak furcsa dolog az, hogy bezársz bennünket azért, mert öt percig, éppen öt percig...

— Kerek tizenkét óra hosszáig! — vágtam közbe gorombán.

— No ebben túlzol, Ezékiel — könyörgött szinte alázatosan: — Rajta, fiu — meghülünk...

— Nem, — mondottam oly csökönyösséggel, mely az ő *szeme* előtt nem tartott volna fél percig sem: — Ma délután magam meggyőződtem róla, hogy egy lélek sem volt a pincében! Maguk oly förtelmessé, oly ellenszenvesen gyanussá teszik magukat, hogy értesíteni fogom róla a büntető hatóságokat.

Erre a szóra kietlen csend támadt odabenn a lakat mögött.

Fülemet az ajtótáblára téve, hallgatództam.

— Papa, — suttogta a másik leány, a fekete, a felháborítóan unalmas, ki ritkán nyitotta szóra a száját (valóságos kísértet volt): — Azt hiszem, okosabban tesszük, ha megbízunk benne...

— Eszemben sem tartom!

— Akkor senki sem akadályoz bennünket a mozgásban, papa!

— Eszemben sem tartom!

— Mindenesetre jó hasznát vehetnéd egy segítő erőnek, papa, s ez tisztességes fiúnak látszik.

Többet nem hallottam.

Körülbelül negyedóra hosszáig tartott ez a különös csend (utóbb nagyon megértettem ezt a csendet), elannyira, hogy alig bírtam megállani, hogy ne szólítsam és tüstént be is ne bocsássam őket.

Az ember társas lény és reá van utalva a hozzá hasonlókra. Mindenekfölött pedig egy dohos pitvarban, füstölgő lámpa fénye mellett. És éjnek idején.

Végre, végre megszólalt ismét Rijk Rikárd.

És őrült bolondság, dölyfös fecsegés volt, amit mondott, mintha versenyre akart volna

kelni Kolossal, a kagylóhalásszal, ki jóindulatú nagyzási hóbortban szenvedett s néhanapján »trakheni mének« által vont »fogat«-a után csődítette a fél falu ifjuságát!

— ... Utoljára szólítalak fel, meggondolatlan tacskó, hogy nyisd ki haladéktalanul ezt az ajtót. Ha megteszed, fejedelmi módon jutalmazlak meg. De ha nem teszed meg, beláthatatlan az évek folyamán az az időpont, amikor szenvedéseid véget érnek! Hacsak a leghalványabb sejtelmed volna is arról, *kit* — jól megérts: *kit* rabolsz meg éjjeli nyugalmától egy mocskos pincében ily helyén nem lévő, semmi által sem igazolt, mélyen bántó módon, elpirulnál szégyenletedben. — Házad tíz év mulva történelmi nevezetességű hely lesz. A törvény nevében, nyisd ki!

— Nem, — ismételtem, már gyöngébben, nem annyira a beszédétől, mint inkább az egyik kapocs szemmellátható meglazulásától rendülve meg határozottságomban. Sokáig már nem állhatott volna ellen a lakat *ily* lökéseknek.

— Eszerint... eszerint... — mondotta a kérkedő különös nyomatékkal — eszerint nem akarod, hogy borzasztóan gazdag ember — legalább háromszoros milliomos váljék belőled?

— Nagyapám meg én nagyon jól tudjuk,

— jelentettem ki vakmerő határozottsággal — *mily* kincsek vannak a vasrostély alatt; ön azokról semmiképpen sem rendelkezhetik. Azok a mi jogos tulajdonaink.

— Természetesen, — felelte szárazan — meglepődésemre minden diplomáciai fenntartás nélkül elismerte félig kész föltevésem helyességét: — Ezt örömmel adom neked írásban is, tudniillik, ha ünnepélyesen megesküszöl, hogy soha minket el nem árulsz, segítségünkre leszel s nem szólsz egy árva szót sem teremtett embernek arról, amit mi innen felcipelünk! Kész vagy esküt tenni reá?

— Hatot! — mondottam lelkesen és magasra emeltem az ujjaimat, amint a városban láttam egyszer egy orvvadász ellen megtartott végtárgyaláson (már nevelésemnél fogva sem volt meg bennem a tanuságtételhez való természet és vérmérséklet, mert a falunkbeli sok vádlott elvégre előbb vagy utóbb mégis csak mind kiszabadult, akkor aztán, átkozottul jó emlékezőképességgel, tucatszámra vetette a gáncsot azoknak a bizonyosoknak, kik vallomásukkal eláztatták őket!) és hozzátettem, hogy »Isten engem . . .« stb.

— Csak nem bolondultál meg végképpen? — józanított ki Rijk Rikárd gorombán, s a leányai kajánul vihogtak. — Magunk is sze-

retnők látni... vagy talán zárt ajtók mögött szoktál esküt tenni?

— Ki fogom nyitni — mondottam szolgálatkészen és kihúztam az ajtó tokjából a vaskapcsot, mely lassanként meglazult.

Ugyanabban a pillanatban egyik lábát (mint valami feszítőrudat) az ajtó nyílásába dugta, belülről vasmarokkal megfogta az ajtót s az éles fény, mely a felső résen át bevilágított a pitvarba, legalább egy *pár* acetilénlámpa fénye, egyszerre kialudt.

— Nos? — kérdeztem, meghökkenve e gyanus művelettől — az ajtó nyitva van!

— Oltsd el a lámpádat, ifju! — mondotta feszélyezetlenül parancsoló hangon, majdnem épp oly mogorván, mint első találkozásunk alkalmával, mikor darabokra tépte a boldogemlékezetű leltári lajstromot.

— Miért? — vetettem ellene nyugtalanul.

— Azért, mert a leányaim nincsenek oly toalettben, hogy mutatkozhassanak előtted, s mert azt fogod tenni, amit *én* parancsolok! — mondotta velősen és határozottan.

Egy pillanatig az a kellemetlen érzés nyomasztott, hogy szegény ördög vagyok, kitől egy balekfogó banda elszedte az óvatosan összekuporgatott filléreit, aztán eloltottam a lámpát.

Ki állhatott volna ellen e vállas egyénnek, mikor a lábával már rést lőtt a várfalon?

— Jól van, — mondotta jóakaróbb hangon — és ülj le a lépcsőre s maradj veszteg, míg nem szólítalak.

Szót fogadtam. Miért is lázadtam volna fel ez ellen?

Ha szavát szegi, megfelelő adagban tartogatom számára a boszút.

Térdemen a roszszagú lámpával, vártam türelmesen, míg a kis futószőnyegen a szobába mentek. És — szándékosan — oly kevéssé siettek, hogy akarva, nem akarva megadással tűrtem, hogy »levegőnek« nézzenek.

Az óra tizenegyet ütött, a bolondok számát. Tízkor osontam le a padlásról.

Éppen elhatároztam, hogy másnap reggel a lehető legnehezebb zárakat veretem a falubéli kováccsal a pinceajtóra s úgy várom be, hogy Rijk Rikárd hogyan jár el majd ellenemben »a büntető hatóságok« útján, mikor az a leányhang, melynek csengését el akartam némítani lelkem kitörni készülő viharában (az olajhoz hasonlatosan, mely lecsillapítja a hullámokat, mint csak úgy mondani szokták és sohasem próbálják meg), nevemen szólított.

Égő gyertyával közeledett hozzám s oly paj-

kosan nevetett, hogy egyszerre megfeledkeztem mindenről.

Megint mezitláb szaladgált a bűbájos Hófehérke-lábaival s a haja nedves fürtökben omlott hanyagul a törülközővel letakart vállára, mintha éppen fürdőből lépett volna ki.

— Hogyan színlelhetted magad olyannak! — pirongatott s a gyertyafény, meg-meglobogtatva édes lehellete által, aranyszinű bűvös lángocskák gyanánt csillámlott szemének derült szürke mélységeiben.

Igen, azon csodálkoztam én most magam is s bárgyún mosolyogtam, mint a bábszínház fonalai közé keveredett marionette; vagy mint a gyermek, ki összetörte a findzsát.

— Nem említed egy léleknek sem? — kérdezte s mozgásba hozta azt az isteni pupillaerőt, mely uralkodik a világ egyik végétől a másikig. (Hol az a férfi, kinek van saját akarata, hol az a mód nélkül boldogtalan férfiu, ki befolyásolatlanul járja végig az életet?)

— Senkinek! — mondottam rajongva, bűvös hatása alatt állva a szeme örvényében csillámló meseszerű lángocskáknak.

— Megteszed azt, amit papa fog kívánni tőled?

— Mindent, — intettem — még ha áristomba jutok is miatta! — (Ez volt a leghir-

hedtebb hely a falunkban — a torony aljában levő tömlöc, hol a csáklyákat, a tűzifecskendőket, a csavargókat, az iszákosokat, az izgágákat, meg a veszett kutyákat szokták őrizni.)

— Akkor aranyos fiu vagy! — dicsért, és odanyujtotta viaszbábu kezeit, melyeket érzelmes gyöngédséggel szorítottam meg a két kezemmel, mely időközben csöpögőssé és nyirkossá vált a petróleumlámpa aljától.

Szívemmel, mely olyan volt merő gyönyörűségében, mint a legszebb napfényben csillámló szappanbuborék, fejemmel és mámoros örömtől lüktető halántékaimmal (ez természetesen csak amolyan képes beszéd, mert mit tudhattam én mámorról, ki soha el nem pártoltam a tejtől és a citromlétől?) nyomon követtem azt a kedvesen előttem lebegő alakot, azt a két bolygótüzet, azokat a halkan tovasuhanó, elragadó lábacskákat...

Benn a szobában Rijk Rikárd mindjárt kellemetlenül lehűtötte rózsás hangulatomat. Már az ajtóban fogadott, s oly közel állt meg az orrom előtt, hogy majd hogy ki nem szúrta a szemem roppant bajuszának hegyével; csak majdnem, mert jócskán nagyobb voltam nála — és bőszülten kérdezte:

— Aztán *miféle* kincsek vannak odalenn a rostély alatt, melyeket magatokénak mond-

hattok? Hm? Mi? Ki vele, hadd hallom!

— Én nem tudom... — hebegtem és megbűvölten néztem hernyók módjára felborzolódó szemöldökére.

A kicsiny, tagbaszakadt, vastuskóerejű ember háromszor, négyszer végigmérte a szobát; a leányok hallgattak.

Aztán keményen így szólt:

— Rajta, tedd le az esküt!

— Hogy megőrzöd a titkot, — szólalt közbe Ruth.

— Bármi történjék is, — mondotta a fekete Vanda, kinek szintén hozzá kellett járulnia a dologhoz.

Rijk, a leányok, Krézus — negyedfél szempár ünnepélyesen magasra tartott, bütykös végű ujjaimra tekintettek.

— Hallgatni fogok a pincében történő dolgokról, bármi következzék is, a mindenható Isten engem úgy segéljen! — esküdtem lesütött, Ruth lábacskái által nagyon illetlen módon félreterelt szemmel. Ilyenformán szinte hamisan esküdtem, mert az efféle szent fogadalomnak nem szabad testi gondolatokkal párosulnia.

— A *pincében!* — a pincében! — ismételte meg szavamat gúnyosan a vörös uraság. —

Voltaképpen mi baja van ennek a gyermeknek a pincéjével? Alighanem azt hiszi, hogy le akarunk vágni odalenn egy tyúkot, mely aranyat tojik, vagy rá akarjuk tenni a kezünket egy ládára... hahaha!

Szavait nevetőgörcs szakította félbe. Lerogyott egy székre, mely nem volt berendezve ily féket nem ismerő mozdulatokra, s mielőtt óvhattuk volna magaviseletének veszedelmeitől, a szék leroskadó ülésével (a pozdorjává tört lábak romhalmaza közt) a földre zuhant. Lábát erősen szétvetette s még görcsös rángatódzásában is nekitámaszkodott a csodálatosképpen épségben maradt plüstámlának.

Ruth meg Vanda ezt oly mód nélkül mulatságosnak tartották, hogy azt sem kérdezték, nem esett-e valami baja, nem nyugtalankodtak e látszólagos nevető-szélhüdési roham miatt... Ruth, egészen ellenkezőleg, levetette magát melléje a Lancaster-szőnyegre s oly rikácsolást vitt végbe gyönyörűségében, hogy Krézus valóságos őrült módjára, vadul száguldott fel s alá a szobában. Vanda lehajtotta fejét az asztalra és göcögött nevettében.

Én, természetesen, csak nagyon csekély mértékben vettem részt az általános derültségben.

Egyáltalán nincs abban semmi mulattató

vagy tréfa, mikor hat szalónszék egész »ensemble«-ja tönkre megy; — s az ember dühbe gurul, mikor szíve hölgyének az apja egyszerűen — *gyermek*nek szólítja!

Több udvariassággal, mint amennyit gyaníthatólag elvárt tőlem, igyekeztem fölsegíteni; mely ösztönszerűleg emberszerető fáradozásom, az ember »fajsúlyát« tekintve, aligha nem sikertelen marad, ha a két leány nem siet segítségemre.

Már régen ott ült ismét egy karosszékben, s még mindig nevetett.

S attól a naptól fogva tudtam, hogy a hozzáférhetetlen Rijk Rikárd, ki mindent lenézett és fitymált, egy jelentéktelen szócskán, egy szokatlan mozdulaton, egy semmiségen — a legkomolyabb pillanatban képes oly végtelen röhejben, hahotában törni ki, hogy az ember megijed tőle.

Akkor szükségét éreztem, hogy elméjének ezt a fogyatkozását személyes sértésül vegyem:

— Ha tudtam volna, hogy ily hajmeresztő módon bánnak velem, — mondottam elvörösödve, mint a pulyka — egész nyugodtan zár alatt hagytam volna önt!

— Jaj, be jól esett! — mondotta ő, s csak nagy bajjal vett erőt magán. — De mikor oly isteni ötleteid vannak, te gyermek.

— Nem vagyok gyermek... s most már elég is volt a jóból! — vakkantottam a szavába (a kutya ugatott, mert nem haraphatott!), s hogy a gyönge szót vértezett cselekedet kövesse nyomon, kirohantam a szobából s úgy becsaptam magam után az ajtót, hogy ropogott, mintha törné a porosz a düppeli sáncot.

Ugy látszott, ez nem tévesztette el hatását. Még fönn sem voltam, s Rijk a lépcső aljáról már utánam kiáltott:

— Wilde úr!

— Nem! — szabadkoztam, visszafojtva haragomat, mert féltem, hogy »kikapcsolódik az áram« nagyapónak most ismét botrányosan harsány horkolásában.

Rijk felkapaszkodott a lépcső feleútjáig. Az imbolygó lámpafény sajátszerűen világította meg szeplős arcát, vörös üstökét, furán nagy bajuszát, szemöldökének aránytalanul hosszúra nőtt sertéit (melyek közelről olyanok voltak, mint megannyi tótágast álló pióca). És Rijk Rikárd határozottan félig őrült, félig tétova diskurzusba fogott.

— Mennykő és villám! Nem érted a tréfát?

— Nem! — duzzogtam.

— Nem volnál oly szíves, hogy nálam a *szobában* folytatnád a beszélgetést?

— Nem, — mondottam már gyengébben, mert Ruth odalenn állt és figyelt.

— Ha megkötöd magad, Wilde, akkor a megigért milliók a cethalaknak jutnak.

— Hagyjon fel már a locsogásával! — törtem ki mindenről (még Ruthról is) megfeledkező boszuságomban.

Hát nem traktált már eleget a pinceajtó mögül a féleszű Kolostól kölcsönvett beteges ábrándjaival?

— Wilde, meggondolatlan fiu, — ismételte ő gyanus türelemmel; — nem kérlek másodszor... Egy hónap leforgásán belül megveheted az egész falut a jegyző házától a főnököd irodájáig, ha tudsz hallgatni, és megfogadod szavam!

— Uram, — mondottam boszusan s némi részvéttel — mindjárt fél lesz tizenkettőre. Lefekszem. Jó éjtszakát. Maga is okosan tenné... Holnap vagy holnapután majd beszélünk még egyszer nyugodt elmével a mai bolond históriáról, mely egyébként nem fog megismétlődni, mert a pincét holnap reggel örökre befalaztatom.

— Úgy látom, nem vagy eszeden, fiu?

— *Én* igen — feleltem, gonosz nyomatékkal ejtve ki az első szót.

— Ragaszkodom a szerződéshez, a pince haszonélvezete az enyém.

— A haszonélvezete igen, de nem a visszaélés vele — mondottam ravaszul. — A pincébe ön többé nem teszi be a lábát... S minél előbb bérel itt más lakást a faluban, annál kellemesebb lesz nekem.

Helyes. Ez férfias beszéd, erkölcsi bátorságot tanusító fellépés volt.

Semmi kétség: a legnagyobb mértékben el voltam csigázva. Vagy jobban mondva, beszámíthatatlan voltam. Mert *így* beszélni nem szoktam soha. Nem bolygatom, nem azért beszéltem-e most így, mert a hőstettek általában félelemből, erkölcsi kimerültségből, vagy túlideges kitörésekből fakadnak.

Úgy látszott, férfias beszédem a tisztelet és nagyrabecsülés sugarát váltja ki még Ruth szemeiből is, melyek kedvesen »loreleyoltak« folyton e komoly jelenet közben a lépcső aljáról...

Rijk Rikárd nem felelt azonnal.

A lehetőségig szétterpesztve lábait, hogy zajt ne csapjon, óvatosan és vigyázatosan közeledett a lépcsőn.

Óvásként ütötte meg az ő fülét is nagyapám horkolása, ez a vajmi kevéssé dallamos álomkíséret, a nagyon is mély alvásnak ez a biztosító szelepe.

Kietlenül közelemben, — csak a lámpa választott el bennünket — kiszolgáltatva visszataszító rútságát a gonosz világosságnak (az ember sohase nézze meg nagyon közelről imádottjának apját, anyját, mert hiszen azok hordják magukban a *jövőt*), kietlenül közelemben, mondom, a fülembe súgott valamit, amitől ludbőrzött a hátam.

— Wilde, — mondotta (a régi regényekben *sziszegni* szoktak ily esetekben): — mi találunk majd más, kényelmesebb szobákat, de akkor lábbal taposod a szerencsédet és nem látod meg a *Talizmán*t soha ...

— A *Talizmán*t ... a *Talizmán*t ... — mondottam vonagló szájjal — melyik Talizmánt?

— Az amerikai háromárbocost, mely apáddal, anyáddal s ki tudja még hány emberrel elsülyedt ...

— A kikötő közelében — suttogta Ruth, hogy felélénkítse kitünő emlékezőképességemet.

Gondolatsebességgel (ez csakugyan sebesebb, mint a villám, legfőképpen okos embereknél válságos helyzetekben) elgondoltam, hogy apának és leányának alighanem meghibbant kissé az agyveleje — mert hiszen nem szokás csalétek gyanánt tartani oda az embernek egy húsz évvel azelőtt elsülyedt háromárbocos hajót, — hogy a szélesvállú uraság megduzzadt

fantáziája épp úgy kizökkent egyensúlyából, mint az imént, nevetőgörcs közben, ő maga is, — hogy mégis csak hallatlan dolog, hajuknál fogva cipelni az ember elé a vízbefúlt szüleit — hogy...

De a hajó nevének puszta említése, a *Talizmán* hajóé, melyen atyám matróz, anyám kiszolgálónő volt, mikor a kikötő bejárójánál megtörtént a szerencsétlenség, oly borzadályt keltett bennem, mintha fölelevenedtek volna bennem mindazok a rémes gyötrelmek, amelyeket ifjukoromban végigszenvedtem miatta a sötétben. Ily fertőző hatása van a meggyőződésteljesen kimondott ostobaságnak.

— A *Talizmán*, — mondotta, úgy tünt föl nekem, hogy egész örökkévalóság mulva, egy hang, mely alig hasonlított az enyémhez — a *Talizmán* oly temetőben nyugszik, melyet halandó soha...

— Csak a mai napig, fiatalember — szakított félbe Rijk Rikárd és szúró, acélkemény tekintetével a szemem közé nézett. — Mi, a leányaim meg én onnan jövünk...

A lámpa, a lépcső fokai, a vörös üstök, a leánylábak, mindez kietlen, zűrzavaros táncra perdült előttem.

— Jobb lesz, ha ideadod azt a lámpát, te Wilde — mondotta Rijk s ezzel meglepő

bizonyságot tett arról, mennyire megérti az arckifejezések változását. — Nálunk a szobában kevesebb kényelmetlenséggel eshetsz le a lábadról...

Néhány perc mulva ott ültünk négyesben az asztal körül, én kérdést kérdésre halmoztam, hitetlenül mosolyogtam, igent mondottam, mikor nemre gondoltam, jól mulattam magamban mindenen s színleltem, mintha meg volnék nyerve.

— Ön eszerint nem volt a pincében, Rijk úr?

— Nem, gyermek, — mondotta anélkül, hogy ezúttal megütköztem volna szaván — *a kikötőn át kisétáltunk a tengerbe...*

— A tengerbe?

— Három, négy mérföldnyire a rakodókon túl, s ott van, szinte egészen fövennyel borítva, hogy csak az orra látszik ki, a *Talizmán*, mely egymaga félmilliónál többet érő aranyrudat vitt fedélzetén.

— Nagyszerű, — mondottam s oly kedélyesen csacsogtam én is. — De ugyan honnan tudja mindezt oly bámulatraméltó pontossággal?

— Onnan, hogy nyilvántartást vezetek az utolsó negyedszázadévben elsülyedt minden hajóról.

— Igen — kacagott Vanda gyöngédtelen célzással. — Papának ez a »leltári lajstroma«.

— Óriási, — áradoztam és kezemre támasztottam a fejem, mely kissé nehézzé vált e kacagtatóan őrült beszédek hallatára. — Ön tehát csak úgy nyugodtan *sétál* a tenger fenekén?

— Fenséges az! — erősítette Ruth elragadtatva s ragyogó szemével akarta a lelkembe vetni a hit első szikráját.

— Egész nap künn jártunk, Wilde — igen, csak hegyezd a füled, barátocskám! — abban a »nem ismert tartományban, melyből nem tér meg utazó«. Kolumbus fölfedezése gyermekjáték ehhez képest!

— Úgy van, úgy van — mosolyogtam tétován.

Ő, kezét hátravetve, rövid fordulókkal fel s alá járt a szobában, mintha egy hajó fedélzetén járna.

Arcának színe e délibábos túlzás közben kezdett túltenni a haja vörösségén, s narancssínű pillákkal szegélyezett szemei aranyoslila fényben csillogtak.

— Gyermekek, ha uralkodom az *egész* világ tengerei alatt elterülő földeken, nem vagyok én akkor *in optima forma* fejedelem? A víz nem harmadfélszer akkora-e, mint a száraz-

föld? Nem milliárdok hevernek-e ott alant s nem reánk várnak-e? Érdemel-e szót Anglia, Németország és Franciaország e mérhetetlenséggel szemben, melyet mi egy töltésre való puskapor, hadsereg, flotta nélkül fogunk meghódítani? Egy tucatot a legfontosabb kikötőkből, az Északi-tenger egész partvidékét *neked* engedem át, Wilde. Nem vagyok előzékeny? Van okod panaszra? Nem hallatlan csere ez egy büdös pincéért?

Orrcimpái kitágultak, szeméből a tompaeszű, akarathíjas kérkedő — (látszólagos ellentmondás, mert a természet vagy kultúra ravasz örömét leli benne, hogy a »kiválóság« legnagyobb mértékét öntse a »tettekkel« legkevésbbé »tényező« emberek ragyogó szemgolyójába s viszont a tétova álmosság álarcával ruházva fel az oly fenegyerekeket, minők például Napoleon — meg én!) *) — a nagyon is élénk képzelőerő hatalmába került ember — a

*) Elbeszélésemnek, vagyis inkább naplómnak ennél a pontjánál indíttatva érzem magamat, bocsánatot kérni az olvasótól, kinek elég bátorsága lesz követni e történet folyását. Természetesen tudom, hogy a világ semmi művelt nyelvében nem szokás ily hosszu közbevetett mondatokat irni. De hát én nem is tanultam »irni« soha. Ez egyrészről mentségemül szolgál, másrészről pedig nem láthatom be, mi szükség van arra, hogy mindent *egy* kaptafára verjenek. S éppen azért, *mert* oly sok bajom volt ezekkel a hosszu közbevetett mondatokkal, remélem,

csaló *vagy* lángész tekintetének merev fénye áradt.

Azon a sokszor említett estén még nem tudtam, hogy ez emberek melyik fajtájához tartozik. Később, midőn Vanda (nem Ruth!) elmondotta nekem életének történetét: hogy semmitől vissza nem riadó képzelőtehetsége hogyan juttatta börtönbe (még pedig a politikai jogok gyakorlatának ideiglenes felfüggesztésével) — hogyan kelt világkörüli útra, mikor még elemibe járt, aztán gimnázista korában hogyan kerülte egy hétig az iskolát, beállva műlovarnak egy kóbor cirkusztársaságba, hogyan írt, mindenben otthon, detektívtörténeteket s talált fel szérumot egy gyógyíthatatlan betegség ellen — hogyan lett színész, utóbb mérnök — hogyan rajongott don Quijote de la Manchá-ért, s nyilvánította álmos bitangnak Zolát — hogyan van az, hogy csak a mi kikötőbeli kísérteties házunkban ismerkedett meg a nyugalommal... — később, mikor tudtam mindezt és még sok mást, a geniális *ábrándozó* példaképét láttam benne.

— No, megegyeztünk-e, fiatalember?

---

hogy az olvasóban lesz elég türelem, hogy élvezze éppen ezeknek a bajjal meglett klauzuláknak (ha nincs benne rátartiság, hogy én magam mondom) rendkivüli tartalmasságát.

— Oh igen, — mondottam és nem voltam képes ellenállni annak a fluidumnak, mely belőle áradni látszott: — ha egyszer majd én is elmehetek egy oly kirándulásra a pincénkből a tenger fenekére... Tudok én hallgatni...

És kacagtam. Korán.

* *

NEGYEDIK FEJEZET.

KELEPCÉKRŐL ÉS TŐRÖKRŐL.

»... Pezsdüljenek a vizek
élő állatok nyüzsgésétől...«
(A teremtés könyve.)

Nagyapám még mindig beteg volt.

Rendellenes szíve, mely oka volt azoknak a fuldoklási rohamainak, de mindenekfölött ama szörnyű délután ijedelme kényszerítették reá, hogy ágyban maradjon.

Minthogy a süket gazdasszony, sógornőjének halála után úgy látta jónak, hogy csak reggelenként nézzen el hozzánk néhány órára, én viseltem gondját az öreg embernek. Főnököm a hajóforgalomnak ezen a mozgalmas idején, joggal-e, vagy jogtalanul, de szidott mint a bokrot.

Én pedig *kerültem* a bérlőinket.

Sok álmatlan éjtszakámon nyilvánítottam őket bolondnak, bolondnak és megbízhatatlannak.

Ha a vörös ábrándozó megmagyaráz nekem tartózkodás nélkül mindent, feltétlenül követem, mint az árnyéka. De azon az estelen valószínűleg nem merte még megtenni, én pedig nem biztattam reá komolyan, mert a

»trakheni méneket« hajtó kagylóhalász ikertestvérét láttam benne.

»*Dans le doute abstiens toi*«, mondja a francia. A kételkedésen gyakorold magad a tartózkodásban.

Lelki tanácsnak ez voltaképpen a legnagyobb hülyeség ; mert az ember hiában tartózkodik, a kétség azért tovább gyötri. Azt hiszem, hogy a visszavonulás vagy (kétséges esetekben) az okos zárkózottság többnyire azzal a meglepő következéssel jár, hogy azok, kiket az ember kerül, pozitív-magnetikus befolyása alá kerülnek.

A némán hallgatót mihamarább a bölcseség nimbusza veszi körül. Közömbösségünkkel izgatjuk a női lelkeket. Aki nem mutatkozik, azt kívánják, arról beszélnek. *Qui se laisse attendre, se laisse désirer* . . .

Ruth, Vanda, sőt maga Rijk Rikárd is kezdték jeleit adni érdeklődésüknek. Átlátszó okok miatt fel-feljöttek a padláslépcsőn, érdeklődtek nagyapó hogyléte iránt, hoztak egy-egy bögre jamet vagy kölcsönkértek egy-egy zománcos lábaskát.

S az ily udvariassági, vagy meghitten házias látogatás után minden egyes alkalommal meg kellett nyugtatnom az öreg embert, égre-földre esküdözve, hogy a lakat még ott van az ajtón.

Mert az öregnek kitágult a szeme feketéje, ha Rijk Rikárdnak csak a *hangját* hallotta . . .

Egy júliusi reggelen, midőn bevásárlásom után hazatértem a zöldségpiacról, oly zenebonát csaptak a konyhájukban, mintha embert akasztanának.

Minthogy fölöslegesnek tartották *azt* a figyelmet, hogy becsukják ajtajukat, bátor voltam megjegyezni magamban, hogy beérhetnék valamivel kisebb lármával is.

— Nagyapád elment hazulról, — kacagott Ruth s egy pillanatra félbeszakította a hangversenyt, melyet két réztányérnak használt lábasfedővel vitt végbe. (Úgy ült a konyhaasztalon, mint egy csirkefogó.)

— Nagyapó csakugyan . . . ? — kezdettem, de a kérdés második fele a torkomon akadt.

A konyhaasztal mellett egy színültig telt fürdőkád állt, abban fojtották éppen vízbe Krézust, a vérebet.

Első szemre észrevettem, hogy a szegény ördög, nehéz kockakővel a nyakán, kétségbeesett erőfeszítéseket tett a szabadulásra. Ugyanazzal a szempillantással észrevettem azt is, hogy Vanda egy tölcsért használ trombitának, vagy pistonnak és Rijk Rikárd, törökösen keresztbe vetve lábát, ott ül nyugodtan a konyha téglaburkolatán és egykedvüen szívja a pipáját.

Durvábbak, utálatosabbak és szívtelenebbek már nem lehettek volna. Sipolás, dobszó és trombitaharsogás közben oltani ki egy jó kutya életét!

— Pihá! Szégyeljék magukat, — kiáltottam, s oly vigyázatlanul csaptam le a piacon vásárolt portékámat, hogy mind a hat tojás behorpadt.

A haragnak még más kifakadásai is tolultak ajkamra, de egy mozdulat, melyet a kád fenekén láttam, oly helyzetbe tett, mint a minőbe valamikor Lót felesége került (nem Kánaán országában történt az a dolog?).

Krézus maga után vonszolta a kockakövet a kád síma fenekén, felém fordította — úgy tünt föl nekem, hogy szájkosárral fedett — fejét és csóválta a *víz alatt* nevetségesen csonka farkát. S a gazdáján, ismeretségünk óta másodizben, erőt vett a nevetőgörcs, elannyira, hogy (mivel e pillanatban éppen nem állt rendelkezésére karosszék, melyet tönkre tehetett volna) úgy gurult a földön, mint a labda.

Erről az utóbbi helytelen viselkedésről tudomást sem vettem. Nem zavartatva magam a zenebona által sem, melyhez Ruth a konyhaasztalon, Vanda pedig a tölcsérrel újra hozzáfogott, a legnagyobb, remegő áhitattal figyeltem a kutyának *a víz alatt* tett mozdulatait

— néztem, hogyan tépi *a víz alatt* a kötelet, hogyan igyekszik felkapaszkodni *a víz alatt* a kád oldalán — dühös kaparását, mintha ki akarná vájni körmeivel *a víz alatt* a kád ónfenekét — a legmélyebb iszonyattal *hallottam* mindent s távol visszhangként érte fülemet *a víz alatt* síró és nyöszörgő hangja.

A víz alatt.

Bármily csúnyának és szószegénynek látszik, erőt kell vennem magamon, hogy a végtelenségig ne ismételjem, hogy : a víz alatt, a víz alatt. Nem annyira azért, hogy másokra hassak általa, mint inkább, hogy valamennyire könnyítsek saját kedélyemen, midőn lelkemben újra átélem ezt a kicsiny, de mondhatatlanul jelentőségteljes epizódot.

Nem határos volt ez a csodával — hanem maga volt *a* csoda.

Egy kutya, mely nem fult meg, nem vonaglott, nem kapkodott fölfelé görcsösen a lábaival . . .

Jó sokáig nézhettem ezt megkövülten, mert Rijk Rikárd, kinek *jókora* idő kellett, hogy magához térjen nevetőrohamából, bágyadtan köhögve így szólított meg :

— No, Wilde, hahaha ! Nem próbálkoznál meg magad is a kádban ? Hahaha !

— Az ég szerelmére, hát meddig bírja ki ez

az állat a víz alatt? — tört ki belőlem a csodálkozás.

— Órák hosszáig, órák hosszáig, — biccentett Reich vídáman — vagy nem bírtuk ki mi magunk egy álló napig? Igen vagy nem?

— Igen — bólintottam látszólag »meggyőződve«, nem gondolkozva, nem ellenkezve, szótlanul — még csak nem is mosolyogtam többé.

Ruth leugrott a konyhaasztalról, felhagyott pokoli lármájával (a *zománcos* bögréink födeleivel; mily eszeveszettül bántak kifogástalan konyhafelszerelésünkkel!), s a most már el nem fogott napfény megfürdette nyájas sugarait a kád vizében s a finom légbuborékok forgatagát világította meg benne. Oly sok pirinyó buborék szállt föl a vízből, mintha az eb tiszta szódavízben volna.

S arról, amit én szájkosárnak hittem, a fényes sugárözönben kitünt, hogy nem más, mint egy *üvegből* készült, rézpántokkal foglalt álarc.

A rútul ostoba szólásmód szerint egyszerre világosság gyúlt az agyamban.

— Kap-e valahonnan levegőt? — kérdeztem mohón.

— Persze, hogy kap!

— De hogyan?

— Kezdesz bennünket már nem *egészen* őrültnek tartani? — kérdezte Rijk, ahelyett, hogy felelt volna. — Bánt-e még, ami a pincében történik?

— Aztán . . . aztán . . ., — hebegtem és minden észbeli tehetségem abba a bizonyos, kissé későn felgyúlt »világosság«-ba kapaszkodott: — ugyanily módon szállnak alá a vízbe a pincében önök is?

— A tenger fenekére, — mondotta Rijk, s jót mulatott az arcom együgyű kifejezésén.

— De hogyan történik az? Hogyan lehetséges? — kérdeztem újra. Megadtam magam, *hittem*, s most nagyon vágytam tudni, többet, mindent tudni.

Most már bizonyára ő is belátta, hogy konok, józan boltoslegény-természetem, ez az összeadásokból, számlákból, árúkimutatásokból, a Tartozik s Követel egymást kiegészítő rovataiból és egymást követő tényekből alkotott természet valami kézzelfogható, világosan megállapítható valóságot áhít; hogy nem tehetnek tartós hatást reám a zavarba ejtő, őrültnek látszó, semmi bizonyítékra nem támaszkodó históriák (mint azon az estén sem, mely a pinceajtóra vert lakat esete után következett). Végre ráadta fejét, hogy előáll a magyarázattal, melyet én eléggé tudákos, de alapjában

véve mégis bambán ostoba arccal hallgattam végig.

Istenem, hát szokott-e színt vallani az ember, mikor olyan szempár jelenlétében fürkészik, hogy tud-e valamit, aki előtt nem szeretne csúfságot vallani? Vajjon nem a Nagy Lexikonok aranykorát éljük-e? Melyikünkben van annyi bátorság és becsületesség, hogy, ha próbára teszik, egyszerűen — emberhez illő módon — azt felelné: »arról nem tudok semmit, — szecska van az agyvelőm helyén — ostobának születtem és nem tanultam hozzá semmit — beszéljünk inkább az időjárásról« stb.?

Feltéve, hogy egyszer csakugyan kedvünk volna gyakorolni ezt az imént említett, nyílt becsületességet, mi lenne akkor a művelt társalkodásból, az »előkelő műveltségű«, mindenről kész ítélettel rendelkező emberek »mélyen szántó« beszélgetéseiből? Hova lennének különösen azok, akiknek mindent meg kell bírálniok?

Én — szolgáljon ez kipróbált tanulságul gyermekeimnek a késő nemzedékekig — olyankor, midőn ismeretek és ész dolgában szorult a kapcám, mindig hozzáférhetetlen voltam.

A szorgalmas ujságolvasó *tud*. Ismeri alapjából a teológiát, a tudományt, sőt tudja még a ritkán használt fordulatokat és kifejezéseket

is. — Aki manapság nem beszél nagy hangon, szánakozásraméltóan szegény ördög az. A tudatlanság országában mindenki ismeri a dörgést! Nincs ott rang- és felekezetbeli különbség.

— Mi kell a lélekzetvételhez? — vizsgáztatott az az ember, ki ott állt a kád mellett, amelyben a kutya vergődött.

— Levegő, — feleltem elmésen.

— S a levegőből különösen mi?

— Éleny — mondottam megelégedetten. (Sőt a képes kis Larousse-omból tudtam görögül is, hogy *oxus* . . .)

— Helyes, — bólintott elismerőleg és biztatóan (ezt nem várta!) — már most az a nevezetes a dologban, Wilde Ezékiel — s éppen ez a titka Krézusnak a kádban s nekünk is a tengerben — hogy semminek sincs oly nagy oxigéntartalma, mint a víznek . . . Megértettél?

— Meg, meg — mondottam vakmerően.

— A kémiában sok-sok év óta ismeretes, hogy két rész hidrogén egy dito oxigénnel egyesülve adja a mindennapi H_2O-t, amit az ember inni szokott.

— Úgy, úgy, — bólintottam. (A bólintás nem útjelző-e a tudatlanság országában?)

— Száz rész vízben talál az ember körülbelül tizenegy százalék hidrogént és nyolcvankilenc százalék oxigént . . .

— Ez egy mennyiség s együttvéve éppen százat tesz — hagytam jóvá, de nem volt annyi bátorságom, hogy Krézusnak a szeme közé nézzek.

— Oh, a papa csoda-okos, — lelkesedett Ruth és megölelte mind a két karjával Rijk csúf, szőrös nyakát — és túlzott ünnepélyességgel harsány csókot cuppantott az arcára.

— Hogyan juttatja az ember más halmazállapotba, vagyis aggregációba a vizet, te hitetlen Tamás? — kezdette újra kérlelhetetlen vizsgáztatóm, s valósággal gyötrelmes volt látnom, hogy eközben mint szorítja magához Ruthot.

Bólintottam és mosolyogtam. *Ez is* metódus.

Ugyan ki esett gondolkozóba valaha egész falunkban, még a tanítót sem véve ki, a *vízről*, mely inni, s mindenesetre kezet és lábat mosni való? Ha nem hallottam volna tőle azt a szót, hogy *agrégat*, adós is maradtam volna a felelettel.

— Úgy, hogy az ember felforralja, vagy megfagyasztja — taksáltam nyugodtan.

— Meg hogy az ember villamos behatással oxigénre és hidrogénre bontja . . . hát ezt tudtad, öcskös?

— Természetesen, — hazudtam.

— Annál jobb, — mondotta. — Többet

tudsz, semmint hittem! Én az utóbbi módszert alkalmazom, érted? A kádban felszálló buborék az elillanó hidrogén — Krézusnak jut az oxigén. Ha kedved tartja, meggyőződhetel róla, barátocskám.

Az égő gyújtószálat, mellyel éppen a pipájára akart gyújtani, odatartotta a kád fölé. S a Krézus erőfeszítéseitől hullámzó víz színén, legnagyobb meglepődésemre, halk ropogás és sustorgás hallatszott.

Ámultan bólintottam, anélkül, hogy egy kukkot értettem volna az egészből.

Mindez tisztára bűvészkedésnek, tréfás bohóckodásnak látszott. Ezen a téren kényekedve szerint tehetett volna lóvá. A vegyészet mindaddig a napig puszta szó volt számomra, melyről éppen hogy tudtam, mit jelent franciául.

De azt az egyet elérte: kapituláltam zászlóstul-lobogóstul.

A kuvasz tulajdon szemem előtt élt egész vígan a víz alatt.

Föltették a koronát ama hetek titokszerűségére, mely elragadóan kalandos jövőt igért.

Minden további kérdés merőben céltalan és fölösleges lett volna részemről, mint laikus ember részéről.

Törtem-e valaha a fejem a főnököm aszta-

lán álló telefonról? Kérdeztem-e valaha a távíróhivatalban, hogyan áll a dolog azokkal a rézből való ketyegő szerszámokkal, melyek meghozzák és tovább adják a táviratokat? Gondolkozóba estem-e, amikor magával vitt a vasút gőzkocsija? — Miért akartam volna hát most is megismerkedni a fogásokkal, mikor *láttam*, hogy a dolog lehetséges!

— Úgy, barátocskám, — kacagott Rijk Rikárd: — most már fölösleges, hogy úgy kerülgess bennünket, mintha kóklerek volnánk, hahaha! De jegyezd meg magadnak, hogy ha elárulsz egy pisszenést is, nem ér az életed egy réz fillért sem!

— Most, miután valósággal *láttam*, — mondottam tüzesen — számot tarthat reám!

— Áll az alku! — mondotta és kihúzta a kutyát a vízből.

Óvatosan nyitotta ki az üvegsisakot — s a következő pillanatban jókedvűen kiabáltam együtt a többiekkel, midőn Krézus veszettül és boszúszomjasan rázogatta magát, hogy csak úgy röpködtek róla a vízcseppek szanaszéjjel.

Mikor nagyapó hazaérkezett — már megint oly jól érezte magát, hogy bizonyára nem pusztán a nap tüzével edzette magát — még mindig a kád szélén ültem és hallgattam Rijknak s két leányának történetét amaz

ország csodáiról, melynek földjére ember sohasem tette lábát. Elragadtatásomban fülemet hegyezve figyeltem. (Ez már megint amolyan bolond szólásforma, mert a legügyesebb kígyóembernek sincs oly hatalma a hallókagylóin, hogy *à discretion* hegyezni *tudná* őket.)

Eközben egészen kiment az eszemből a főzés. Még álmodtam, révedeztem és szórakozott voltam, gondolataim elsülyedt postagőzösökön, kereskedelmi hajókon, tengeri csatákon, cápákon s más óriási szörnyetegeken jártak. Egész agyvelőm a mult és a jövő képeivel foglalkozott egyszerre s így természetes, hogy figyelmemnek vajmi csekély része maradt meg vacsoránk számára. Kétszer sóztam meg a krumplit, addig főztem és rotyogtattam az üstben a horpadt tojásokat, míg a sárgájuk, melyben volt legalább annyi tisztesség, hogy a héjában maradt, meg nem zöldült, mint a réz. A csomósan kifőtt fehérje időközben az ólomszínű viharfelhők szeszélyes formáit öltötte magára.

Eközben nagyapót, kinek egy tilos adag »orvosságocska« nyomta a lelkiismeretét, s ennek következtében szembeötlő tapintattal nézte el szakácsi kötelességtudásom hézagait, pontosan kikérdeztem arra a helyre nézve, ahol a *Talizmán* elmerült.

Fékomadta, fékomadta! Úgy futkostam a rosszszagú petróleummelegítő és a piszkos asztal közt, mintha izzó parázson jártam volna. Ő pedig, minekutána egy darab ideig türelmesen állt szóba velem, egy csomó ostoba kérdésem és hülye megjegyzésem után fölvetette ezt a klasszikus vitakérdést:

— *Eh bien!* Hát eszünk-e ma egyáltalán, vagy nem eszünk?

Szótlanul szűrtem le a vizet a krumpliról. Fölöttébb kellemetlen eljárás ez, melynek során a gyakorlatlan ifjunak több lé marad a felfordított bögrében, mint ép krumpli.

Szótlanul tettem fel újra a vizet (ezt a soha nem gyanított vegyületet két fölösleges rész hidrogénnek s egy mennyei rész oxigénnak) a kávéhoz. Szótlanul falatoztam az öreg emberrel a padlásablaknál és kitekintettem a tenger távol vizére. Szótlanul hallgattam a krumpli ízére és a tojás festői külszínére tett mérges megjegyzéseit. Némán, de boldogságban dobogó szívvel topogtam alá harisnyás lábbal a lépcsőn, midőn nagyapám horkolva jelezte, hogy épségben megérkezett az álom birodalmába.

A földszinten lévő szoba ellenállhatatlanul vonzott magához. Olyan volt nekem, mint Aladin csodalámpája, mely el fogja perzselni jó hírem szárnyait.

E nap életem nagy napja, az újabb kinyilatkoztatás napja lőn. Egy nem remélt véletlen segítségemre jött: Vanda (a kiállhatatlan Vanda) volt oly szíves, hogy lábát kificamította, mikor a pincében kiöntötte a kád vizét, s ennek következtében nem vehetett részt az aznapra kitűzött »kirándulás«-ban az új készülékkel, melyet Krézuson az imént próbáltak ki. Sápadtan dühös arcocskával, ecetes rongyba pólyálva lábát, ott ült a véreb mellett, mely szárazra hempergette magát a jó kanapén (minden pillanatban hangsúlyozták azt a felfogásukat, hogy jó dolog szíjat hasítani a más bőréből), és kihívó megjegyzéseket tett, mikor Ruth, ki még sem volt egész érzéketlen azzal az imádattal szemben, melyet leolvashatott vonásaimról, példálódzni kezdett, hogy nem mennék-e le velök néhány órára a tengerbe.

Rijk, ki titokzatosan tett-vett valamit a belső szobában, erre azt mondotta, hogy »nem rossz gondolat«.

Igaz, hogy hangjában megint benne volt az a kegyes leereszkedés a jelentékenyen alantas sorból származó valaki iránt, — de egyszer megadott bizalmát nem vonta, nem vonhatta, nem vonta volna vissza. Ámbátor utóbb kiderült az is, hogy a kisérteties házra minden,

mintha egyenesen *az ő* számára készült előnyeivel csak úgy volt szüksége, mint legalább *egy* férfi segítségére.

Ez a *férfi* (őseim büszke vérére mondom!) én voltam. *A* férfi.

Mind amellett végtelenül nyúlszívű, egy csuromvizesre ázott ölebecske remegésére emlékeztető szűzleányos (szóval *férfiatlan)* érzelmek orkánja támadt föl bennem, mikor meggondolatlanul így válaszoltam Reich felszólítására:

— Szívesen, borzasztó szívesen!

Az ember jól tenné, ha a dühében és haragjában írt levelet huszonnégy óra hosszáig hidegre tenné a nyitva hagyott borítékban, mielőtt útnak indítja. Hasonló, jól fontolóra vett mértékben kellene egy napi és két éjszakai határidőt vetni a szóbeli feleletadásnak is.

Most benne voltam a bajban.

Ha gyáván visszavonulok (vajjon a gyávaság elvégre nem lebecsmérelt *erény*-e?), az korai halála volna Ruth ébredő vonzalmának — hogy ne mondjam ki e zavarba ejtő szót: *szerelmének.* S ha kockára vetettem volna is ezt — (nem visszás ostobaság s még visszásabb romantika-e, hogy gondolkodó ember képes gondtalanul kockára vetni ifjui életét egy szép szempárért?), de fölteve, hogy dacosan szembe-

szállok ez eshetőséggel, a megbecstelenítő visszavonulás mégis lehetetlenség lett volna számomra. Mert Rijk Rikárd szemének acélos erejével tövestől kigyomlálta tétován előráncigált kibúvóimnak dudváját, még mielőtt készen lettem volna velök.

— Szaporán tanítsátok meg *beszélni* — mosolygott a kis óriás — nagyon sajátszerű módon illettek ez atlétai vállak a zömök testhez! — : az majd az arcába kergeti egy kissé a vért.

Lenyeltem ezt a rejtett vágást — s egyszerre megértettem, miért lett oly hirtelen csönd a minap a pincében.

Ruth meg Vanda nagyon fáradtak velem, hogy megismertessenek a taglejtés által való beszéddel, melynél a száj, az ajak és a nyelv nem jött tekintetbe (mert eltakarta az üvegsisak). Kéz, láb, kar, könyök és térd nélkül nem lehet beszélni odalenn.

— Ez a jelbeszéd, — kacagott Rijk, ki néha-néha kijött a szép szobából, melyet laboratóriumnak rendezett be magának, s nézte szabadgyakorlatainkat — valamikor az úgynevezett gondolatolvasók tolvajnyelve volt.

Ha balul üt ki az a história a tengerrel, vagy nem lesz kedvem szerint való, most már mindenesetre séance-okkal is megkereshetem a kenyerem.

— Igy csevegnek egymással a halak is az időjárásról meg a legfrissebb hírekről, — gúnyolódott, minden részvét nélkül verejtékes erőfeszítéseim iránt.

— Igen, igen, — adtam vissza a gúnyt — van is azoknak szörnyű sok elmondanivalójuk egymásnak!

— Talán azt hiszed, te *gyermek* — mondotta (megint e gyűlölt szóval élt) — hogy Isten a hosszú nyelvünkért választott ki bennünket?

— Inkább élne a siketnémák közt? — kérdeztem és feltartottam a két karom, ami annyit jelentett: Vigyázat! Hajó közeledik!

— Ezékiel, gyerkőce, — szólt félig komolyan, félig lenézéssel — a bolygón élő 1550 millió emberrel a halaknak, férgeknek, legyeknek, rovaroknak s Isten a megmondhatója, még mi mindenféléknek billiói, trilliói, milliárdjai állnak szemben, amelyeket az Úr a teremtés napjain (emlékezzél, gyermek, a teremtés könyvére) csak úgy megáldott, mint minket... Nem súgja-e meg neked a józan eszed, hogy azoknak a végtelen milliárdoknak a *hallgatása*, melyek folyton és mindig egymásra találnak, hogy »sokasodjanak«, a kifejezéseknek és *nyelveknek* oly tömkelegét jelzik, amelyekhez nekünk nincs *fülünk?* Ne légy oly ostoba. Ne

légy már oly ostoba, te fiú! Eredj az állatokhoz, ravasz róka, és tanuld meg a szép nyelvüket, melyen hallgatva beszélnek . . .

Meg is fogadtam ezt a bölcs tanácsot, türelemmel forgatva, lendítve, nyújtva testemnek minden mozgatható részét s utóbb, a vízben, midőn Istennek legcsodálatosabb halfajtái bomoltak, kavarogtak és szökelltek a villamos lámpa körül, már valamivel jobban értettem meg Rijknek képtelenül hangzó nyelvelméletét . . .

Náluk maradtam vacsorára; ez hét órakor szokott megesni náluk.

A gyermek, ha egyszer megégette magát, fél a tűztől. Azért adtam ezúttal tagadó választ arra a kérdésükre, hogy ettem-e már.

Ruth és Vanda telerakták étellel a tányéromat és értésemre adták, hogy az ember, ha már rajta van az álarc, nem ehetik és nem ihatik. Azzal a borzasztó érzéssel rágcsáltam, mintha bedugult volna a torkom és szemérmetlenül sok vízzel öblítettem le minden falatomat.

Három dolog fojtogatta a torkomat: először az idegizgalom, mert az órának minden, szinte fájó ketyegésével közeledett az a perc, mikor a vasrostélyon át leszállunk a tengerbe. Másodszor a félelem, hogy tudok-e úgy bánni a rák

ollójával s miegyébbel, mint ők, akik nagyon járatosak az étkezés művészetében, és harmadszor gyomromnak tiltakozó kifogásai oly ételek ellen, melyeket bevenni, tisztelet-becsület a vendégszeretetnek, sehogy sem volt hajlandó.

A kanárimadárnak nem adnak sült csirkét, az aranyhalnak mákot, a macskának fehér bort, az oroszlánnak apró halat. Egy kis könyvelőnek, aki a krumpli túlságos élvezetéhez van hozzászokva, ne adjanak a többi közt kaviárt, friss rákot és camembert-t.

Ételrendjük választékosságáról ítélve, ez emberek fényes viszonyok közt élhettek.

De nekem egyáltalán nem ízlett. Főképpen a zöld konyhai szappanra emlékeztető, kenőcsformájú kaviár. (Nem is tudtam, hogy voltaképpen mit is eszem citrommal és pirított kenyéren). De még nagyobb utálattal töltött el a romlott, s tányéromon sárga pép gyanánt szétfolyó sajt, melyet, az ezüstpapíron kívül, kérgestül, mindenestül (mindenesetre egy orvosságot szedő beteg savanyú ábrázatával) gyűrtem le magamba.

Gúnyosan figyelte Rijk Rikárd minden mozdulatomat. És Ruth is csintalanul nevette, mily keresett szabályszerűséggel eszem a sajtot.

Istenem, hát nem mindig arra tanított-e

nagyapó, hogy az ember tiszta munkát végezzen a tányérjával?

— A camembert, — mondotta Rijk azon az estén, s oly tisztán emlékezem még reá, mint ahogy nem feledkeztem meg amaz idők legjelentéktelenebb eseményéről sem: — a camembert, öcsém, a demi-mondaine a sajtok között.

— Úúúgy, Rijk úr! — mondottam kellemetlen érzéssel; s nem érthettem meg, hogy egy apa hogyan vehette szájába azt a csúf szót a leányai jelenlétében.

Aztán felálltunk. Ők nem imádkoztak, én követtem példájokat. Már vasárnap sem voltam templomban. Oh, pogány szomszédságnak kártékony befolyása!

Ittunk még kávét s közben az órára néztünk, hol én, hol ők. Apály idején nemcsak hogy sekély volt az út, hanem bezárultak a zsilipnek a tengerre szolgáló nehéz kapunyílásai is. Meg kellett ragadni az alkalmas pillanatot, ha az ember nem akart a gyorshajók és bárkák sokadalmába jutni.

Rázott a hideg. Nyomasztott a reám váró kaland, a bizonytalan érzés, hogy mi történik időközben nagyapóval, az átkozott rákmayonnaise s a még átkosabb »demi-mondaine«.

— Nem volna jobb, Ezékiel, ha talán mégis inkább itt maradnál? — mondotta Ruth, ki

észrevette térdemnek ideges táncoltatását, arcom beteges színét és a szemem alatt sötétlő mély karikát — szent Isten, micsoda képet mutatott is nekem a tükör!

— Hogyan gondolhat olyant! — szabadkoztam ingerülten.

— Ma este — térített el Rikárd: — a kis jelzőbója tartókötele mellett haladunk el és megnézzük a Sunyító-zátonyt. Tavaly ez egymaga több mint féltucat hajót evett meg. — Bárkákat meg egy norvég fregátot. — Egy angol yachtot is. — Ez az utóbbi talán megérdemelné a fáradságot...

— Azok az angolok csekkel fizetnek, — vetette közbe Ruth kellemetlen üzletszerűséggel — hiszen pénz nem lehet ott...

— Azt nem tudhatod — felelte az apja és tovább böngészett egy vastag könyvben — itt van... a *Queen* — harminc ember... figyelmeztetésül ott himbálódzik fölötte még a hajóroncsot jelző bója... Csak az a kérdés, hogy nincs-e úgy elborítva homokkal, mint nemrég a *Nicolas*...

Rossz lelkiismeretemmel félve néztem Krénus félszemébe. Ime, most, mikor azon a ponton voltam, hogy titokszerű, lelket nyomasztó útamra keljek, óva intett a legszentebb parancsolat, mely tiltja a *lopást*. Lopni annyit je-

lent, mint: eltulajdonítani oly dolgokat, melyek jog szerint nem illetik meg az embert. Ami pedig odalenn a tenger fenekén pihen...

— Hát szabad-e, — kérdeztem, ha lehet, még bátortalanabb hangon, mint az iskolakerülő gyerek, ki szepegve kérdi a rendőrtől, hogy hány óra van: — szabad-e, szabad-e *megtartani magunknak* azt, amit találunk? Nem jár-e büntetés érte?

— Életfogytig tartó fegyház — felelte Rijk Rikárd szárazan — s egyszerre kitört rajta megint — az a kacaj — az a kérkedő, rázó kacaj, melytől összecsörrentek a poharak a kis pohárszéken — az az öblös, izmos, gondot és mindenekfölött félelmet nem ismerő, torokból kitörő kacaj...

Hogyan is *kacaghatott* ez az ember épp abban a pillanatban, mikor rajtam a rémület verejtéke gyöngyözött s mikor félelmemben jobbra-balra fészkelődtem a székemen!

Minthogy tudtam, körülbelül meddig tart ez nála, kiosontam a szobából, hogy közben meggyőződést szerezzek, alszik-e nagyapám. Hallottam a kedves jeligét: *sterto!* (horkolok) s hogy elejét vegyem a távollétem alatt történhető minden esetlegességnek, ravaszul bezártam a szekrényembe nagyapó nadrágját, nadrágtartóját, cipőjét és harisnyáját.

A lépcsőn szepegő megszégyenüléssel, dermedő lábbal fontolgatni kezdtem azt is, hogy ne járjak-e hasonlóképpen el a saját cipőmmel és harisnyámmal is, s hogy helyesen cselekszem-e, mikor háziasan-kedélyes természetemmel magamra veszem a gyötrelmét az ily minden házias vonásban szűkölködő próbálkozásnak.

De Ruth szólított!

— Te fiú, — mondotta Rijk s még pergett a köny a kacagástól lilaszínre vált arcáról — itt az idő... vesd le a felsőruhádat... a leányaim addig majd félrevonulnak... és bújj bele ebbe a vízhatlan köntösbe...

Odatett elém egy szürke trikóruhát, mely olyan volt, mint a fegyencek viselete. E baljóslatú szín előbbi kérdésem megismétlésére indított:

— Nem lehetnek-e rossz következményei? Csakugyan nincs arra büntetés?

— *Gyermek,* — nyugtatott meg s a fejére húzta a trikó-ingét — a törvény szól a parti rendészetről s büntetést mér a *kalózokra*... A parton nem találhatunk egy piszkafát sem, mely érdekelne engem. *Rabolni* csak a fölszínen lehet! Abban az uj országban én — én — király vagyok! S én vagyok az, ki a víz színe fölött beléd lövök, ha nem fogod be a szád...

— Ha becsuknak, — mondottam tragikusan (és rösteltem, hogy tojástól pecsétes az ingem eleje): — kárt teszek magamban.

— No, no, legényke, — mosolygott félelmetesen: — nem fogod megtenni azt sem... Mikor annyi idős voltam, mint most te, én is »ültem« egy ostobaság miatt, s az egyedüllét megint megvígasztalt...Utóbb, jóval utóbb, legényke, egy kétségbeesett pillanatomban, belenéztem a revolverem csövébe, meg is húztam a ravaszát, aminek az a méltánytalan következése lett, hogy Krézusnak, aki mögöttem állt, kilőttem az egyik szemét... akkor aztán megelégeltem a tréfát. Ha valamikor öngyilkos gondolataid támadnának, nézz csak reá az én elcsúfított kutyámra, akkor eleget láthatsz, hahaha!... Siess már egy kissé, legényke. Időre kell átkelnünk a zsilipen és jókor kell vissza is térnünk. Különben tizenkét óra hosszáig kell odamaradnunk, mert a legközelebbi ár tizenkét óra és huszonöt perc mulva kezdődik. Érted már?

— Voltaképpen — okoskodtam s vigyáztam, hogy szemtül-szemben álljak vele, mert csak így rejthettem el előtte a harisnyámon levő lyukakat, melyekre csak nem vethettem foltot magam: — voltaképpen mégis csak kalózok vagyunk, ha csakis a pénz miatt teszi...

— *Semmi* más miatt, — felelte határozottan: — Ruth máris úgy emleget, hogy: a *vörös kalóz*, hahaha!

Rekedt, kiszáradt torokkal — velőkig sárgán-zölden a következendőktől való félelemben — kietlen nyomással a gyomromban, mely nézeteltérésbe keveredett a »demi-mondaine«-nel — Oh, bár lett volna bennem annyi merészség és önuralom, hogy ne ettem volna abból a camembertből első kirándulásom előtt! — erőszakosan reáhúztam az ingemre, ujjasomra és gyapot alsónadrágomra a vízhatlan, gyászosan meleg trikót (mi tengermelléki emberek értjük a módját, hogyan kell védekezni a meghülés ellen) — és megsimogattam Krézust, mely oly boldog volt, hogy otthon maradhatott.

— Készen! — mondotta Ruth, kilépve a »szép« szobából. Ő is »fegyencruhába« volt bújtatva, de csókolni való kedves volt benne.

— Akkor hát előre! — mondotta Rijk oly vezénylő hangon, hogy az embernek tiltakozni lett volna kedve. — Azaz, hogy megálljunk: előbb még egyszer szemügyre kell vennem a vendégünket!

Megnézett elülről és hátulról. Én Ruthot néztem, a rugalmas, vígan csevegő Ruthot, ki úgy kacagott, mintha lakodalomra menne.

Pompás, rézvörös haját szorosan a fejére boruló bóbitába rejtette. Olyan volt, mint egy Pierrot. Ugyanolyan szürke trikó volt rajta, mint Rijken és rajtam, úgy járt-kelt benne, mintha világéletében nem lett volna rajta más, mint fiúnadrág, mely semmiesetre sem illet jól neki, de mégis mulatságosan festett rajta. Nyakát épp olyan vasgallér vette körül, mint a minőt az én ruhámon is észrevettem; övébe éles balta volt dugva, s egy nyaláb acélkötél himbálódzott a hátán.

Rosszkedvűen, hogy *nekem* kellett segítenie, holott ő volt hozzászokva, hogy kiszolgáltassa magát, Rijk szorosabbra húzott néhány kapcsot, melyet én hanyagul húztam össze.

— Mennykő és villám, húzd be egy kissé a hasadat! Ne állj oly görbén, mintha púp nőtt volna a hátadon!... Hol hagytad a derékszíjadat? A mennykőbe, későn jutunk a zsiliphez!

Nem szóltam semmit, mert oktalan dolognak tartottam, így förmedni olyan emberre, aki először megy a tenger fenekére.

Dörmögve kereste a szíjat, mely nem volt meg — melyet természetesen ő mulasztott el kihozni magával — erélyesen övezte aztán a derekamra, mint a mogorva mészáros, ki egy szék elé köti a fehér kötényt.

Kezembe adott egy szekercét, nagyobbat, nehezebbet, mint Ruthnak — egy feszítővasat — egy acél tarsolyt is — a tükörből, melybe alig mertem egy pillantást vetni Ruth háta mögött, olyannak tüntem föl magam előtt, mint egy korcs kéményseprő, körülbelül olyannak, mint egy kéményseprő meg egy tűzoltó »keresztezése«.

Kérdezni nem kérdeztem már semmit.

Kezdettem olyanformán érezni magam, mint az áldozati ökör, az elveiért halni készülő vértanú, halálraítélt, gályarab, vagy mint aki egy ereszcsatorna szélén függ ég és föld között (hogy ne soroljam fel még több undok példáját a halálfélelemnek) míg Rijk sebbellobbal fejezte be keményen markoló kezével a fölszerelésemet.

A dolog *nem* volt többé kalandos. Sem nem érdekes, sem nem érdekfeszítő. Olyan volt, mint a gombostűre szúrt lepke vergődése. Ő volt a gombostű, én, akit felnyársaltak.

— Úgy, most készen vagyunk! — mondotta és idegesen szuszogott. — Szaporán! Előre!

Másvalaki futott a pincébe az *én* lábamon — másvalaki lépett a pince lépcsőfokára az én lábammal — egy hős, egy nagyszerű fickó (akivel nekem semmi, de éppen *semmi* közös-

ségem sem volt) tartott a pallón át a rostélyhoz.

— Állj meg! — bömbölte egy hang. — Micsoda kész hülye! Talán sisak nélkül akarsz te itt lesétálni?

Az a »másik« megállt a pallón, mintha odaragadt volna a lába.

És sok, borzasztó, sok dolog történt, amit csak találomformán jelezhetek itt, mert csak a *víz alatt*, tehát sokkal később tért vissza földi öntudatom.

Fejemet egy kalitkába dugták, melyet a fémgallérra srófoltak reá s a hátamra egy nagyon nehéz valamit akasztottak.

Mindez azzal a »másikkal« történt, — jómagam, ha nem is voltam öntudatlan, de attól, amit »szellem«-nek szoktak mondani s aminek akárhányszor vajmi kevés köze van ahhoz a nagyhangzású szóhoz, lehettem akárhol, csak a saját testemben nem.

— Igy tedd... úgy tedd... meg amúgy ... és főképpen el ne felejtsd... — zsibongott a fülem körül.

Azt feleltem, hogy jól van. Bólintottam. Mosolyogtam. Valószínüleg megtettem mindezt összevissza, talán beszéltem, sőt mozogtam is ...

Arról a végzetes, félig őrült, merőben holt pillanatról, mely pedig mindenesetre bizonyos

ideig tarthatott, mert a vaslétrán való leereszkedéshez s mindahhoz, ami azt megelőzve történt, valamivel több idő kellett, mint egy tragikus fohászhoz, — nem tudok többé semmit... éppen semmit.

Az álom kuszasága eloszolhatik, ha hirtelen megpillantunk egy tárgyat, de azt az *első* leszállást örökre elfelejtettem... Homályosan, mintegy sűrü ködfátyolon át, csak Vanda szavának különös csengése jut eszembe:

— Fogsz-e vigyázni te is, Ezékiel?...

S mikor felébredtem a víz alatt — pár másodperc, óra, egy emberöltő mulva — (Istenem, ki is tudna megmérni ily időt?) — mikor tapogatódzva siklottam tova a málladozó fövenyen, mely valahányszor Rijk, Ruth, vagy én magam egyet léptünk, gőzölgő bányalég módjára tört fölfelé a lámpák fényébe — első gondolattöredékeim (nem merek élni azzal a csúf kifejezéssel, hogy abban a pillanatban *kővé* voltam meredve) nagyapám nadrágján, nadrágtartóján, cipőjén és harisnyáján — az én saját mellényemen és kabátomon jártak, amelyben különös kiszimatolni valója akadhatott Rijk otthon maradt leányának (mindenható uram: egy pénzestárca, benne félpár harisnyakötő, melyet Ruth veszített el, és temérdek költemény rímes végszavakkal!) és

— és azon az eshetőségen, hogy holnap elkésem az irodából, holott hazavittem lakásomra a naplót meg a pénztárkönyvet is...

Oh az az én akkori szorongó és szorongató nyárspolgári lelkem! Oly földön jártam, melyről teremtett lélek soha még csak nem is álmodott; az elsők egyike voltam, kik fölfedező utazást tesznek egy új világbirodalomban, és csip-csup dolgokra, semmiségekre gondoltam... Úgy volt biz' az, hogy még sem szakadtam el végképpen attól, ami »odafönn« maradt.

* *

ÖTÖDIK FEJEZET.

A TALIZMÁN ÉS A DEMI-MONDAINE.

»Áldás a királynak! — És áldja urát,
Kire rózsás nap lenevet,
Ám szörnyü, mit ott a buvár szeme lát,
S ne kisértse az ember az isteneket
És sohse kivánja felfödni a titkot,
Mit mennyei jóság iszonyba borított.«

(Schiller: »A buvár.«
Dóczi Lajos fordítása.)

Mikor ezt a Schillerből vett jelmondatot az új fejezet élére helyezem, első sorban természetesen azért teszem, hogy csillogtassam rendkívüli olvasottságomat s másodszor, hogy a helyzethez illő valamit mondják és — tiltakozzam.

Mert valótlan, egyenesen légből kapott koholmány, hogy »szörnyű« volna, mit az ember szeme lenn a vízben lát. Ilyesmit csak szűkkeblű, holt költő állíthat, kinek halovány sejtelme sincs a mélység teremtményeiről.

Nem szólva arról a tényről, hogy egy ifjúban, ki oly sokáig búvárolt a víz alatt, nincs is csak úgy egyszerűen elég szusz, hogy tüstént az »elbeszéléshez« fogjon — nem szólva arról, hogy költőietlen dolog oly feneketlen bárgyúságokat mondatni egy emberrel, kinek arca okvetetlenül kék és lila színt váltott az erőfeszítéstől s ki legalább is öt percig ádázul fúj és prüszköl, míg valamennyire összeszedi magát, én, aki csakugyan jártam a tenger fenekén, kötelezve érzem magam, hogy Schil-

ler úrral szemben, ki oly szörnyű dolgokat gyanított, mintha ott alant hemzsegne a szalamander (no persze !), sárkány (hogy is ne !), cápa (csak rajta !) és százkarú szörnyeteg (no ! no !), mint onnan lentről való szakember, kifejezzem tiltakozásomat.

Mert a dolog *úgy* nincs ! Legalább én nem éltem át *ily* természetű kalandot s igazán restelnék »költeni« ilyesmit.

Mentünk, mendegéltünk ; Rijk, Ruth meg én . . .

De itt kénytelen vagyok a rajzolásra vetni magam, s elkészíteni egy hiányos vázlatot a búvárfölszerelésünkről, amennyire még emlékezem reá s megértettem mindent, ki az időtájt eléggé gyengén álltam kémia és természettudomány dolgában.

Kötelességem ez, mert hiszen röviden már megemlékeztem egyszer Rijk találmányáról (mikor Krézus a kád vízben üvöltött), de azért is, mert az olvasó öntudatlan alászállásom következtében kételkedhetnék kisded kalandom tudományos alapjában s így szavahihetőségében is.

Háromszor vagy négyszer megsemmisítettem az itt látható »vázlatot«.

Maradjon már csak úgy, amint van, mert a tintával, gummival vagy tollkéssel való

minden további igyekezet sem lesz képes tökéletesebb, vagy érthetőbb képet vetni akár olvasóimnak, vagy akár nekem a Rijk-féle találmányról.

Az az »ugyancsak nehéz valami *(A)*, melyet a hátamra akasztottak, a villamos áramot szolgáltatta. Gyanithatólag, bár nem valószínüleg, mert a faluban, sehol sem volt reá lehetőség, hogy megtöltsék az ily valamiféléket, akkumulátor volt.

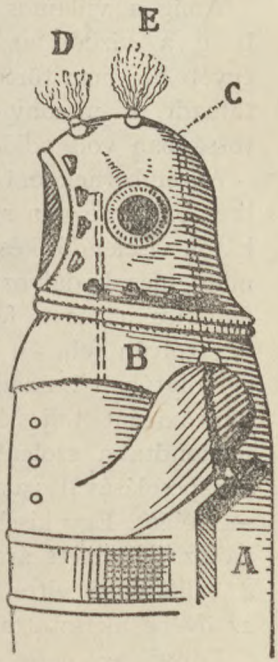

A sisakon, mely részint rézből, részint üvegből állt, a pozitiv és negativ sark drótjai húzódtak át (ha volna, ki nem tudná megemészteni az itt következendőket, legjobb, ha felvilágosításért egy elektrotechnikushoz, vagy telefonhivatalnokhoz fordul), s ezek, mind a kettő platinából készülvén (én legalább úgy képzelem), a *B* ponton a lassan és önműködőleg cseppenként betóduló tengervízből oxigénáramot fej-

lesztettek, míg a *C*-vel jelzett másik póluson fejlődött hidrogén *E*-nél elillant a maszkból. (Ez egy tudományos tény, melyet felülvizsgálni *mindenkinek* módjában áll). *D*-nél volt az elhasznált és nitrogénné vált oxigén elvezető helye.

Amíg a villamos áram elég bőven fejlesztette a vízből az oxigént, az ember, ha egyéb baj nem történt, ha lék vagy rés nem támadt, a viszonyokhoz képest tűrhető biztosságban volt odalenn.

Az embernek óránként körülbelül huszonöt liter oxigénre van szüksége. Rijk nehéz s a háton viselendő készüléke *(A)*, mely egyszersmind megakadályozta, hogy az emberi testet felhajtsa a víz a felszínre, a víz alatt pedig úgyszólván teljesen súlytalan volt, képes volt egyfolytában huszonnégy óra hosszáig fejleszteni oxigént, teljes hatszáz litert. Ha az áram felmondta a szolgálatot, az ember a drótok átkapcsolásával valamelyik társától kérhetett segítséget. Egy kisebb akkumulátor (?) a lámpához fejlesztett áramot. Ezt az ember vagy a balkezében vitte, vagy kampó segítségével az övébe akasztotta.

Ennyi az egész...

Több adatom nincs nekem magamnak sem.

De a tisztelt olvasónak most már mindenesetre van mire támaszkodnia, én pedig azzal a tudattal folytathatom elbeszélésemet, hogy kihúztam a gyékényt a kalandjaim »lehető« vagy »lehetetlen« volta körül támasztható minden gáncsoskodás alól. Ez a gáncsoskodás egyébként mindenkor gúny tárgyává tette az új és szokatlan dolgokat ; nem is vetek reá több ügyet, mert hiszen *én* nem »találtam ki« semmit, hanem csak a tapasztalataimat szegeztem le itt.

Mentünk, mendegéltünk, Rikárd, Ruth meg én . . . mint egyszer már elkezdettem és rövid tájékoztatás kedvéért ridegen félbe kellett szakítanom.

Jobbára egymás mellett mentünk — ők bátran és határozottan léptek ki — én lassabban követtem őket és verejtékeztem, mint a kurta kígyó, (hát izzad az?) mert könnyűnek semmiesetre sem volt könnyű az előbbrejutás a süppedő fövenyben, a csúszósan lágy iszapgomolyagokban.

Még a kikötőben voltunk ; s ezt észre lehetett venni. Bögrék cserepei, pléhdarabok, rozsdarágta dobozok, rossz cipők, faltörmelék, tört üvegpalackok, egy kutya felpuffadt dögje

— mindez szanaszét hevert az úton. Kicsibe múlt, hogy föl nem buktam a horgony- és láncvégeken.

Gépiesen tapogatództam tovább, kitértem jobbra-balra, ügyetlenül tettem-vettem a lámpával. Az események láza megfosztott minden megfontoló képességemtől, s még inkább zavarba ejtett most az a pelyhesen piszkos kavarodás, mely körülfogott. Mindenfelől sárgászöld víz, melyben alig tájékozódhattam s melyből csakhamar nyomorultul megfájdult a fejem. Akár jobbra, akár balra, akár előre vagy hátra néztem, mindig csak lomha, sűrü ködben jártam, melyet szinte vágni lehetett. Sehol a legkisebb ismertetőjel sem.

A nagy tengeri zsilipen túl, Istennek hála, jobbra fordult minden. Ott a víz ment volt a szennytől, az ember nem vert fel a lábával üledéket és kotradékot, az ember legalább láthatta egymást — és itt estem az első ámulatba: még el sem hagyhattuk a zsilip kapuját, lámpánk fényétől odacsábíttatva és lebilincselve, egész galóca-raj vett körül ficánkolva bennünket.

Bámulatos volt. Különösen, mikor még egy óriási zöldszínű halszörnyeteg keveredett közéje. Szent Isten! *Ez* volt csak a pompás, izgató, csodálatos!

Akár magasra emeltem, vagy lebocsátottam, karomat kifeszítve, előre vagy oldalra tartottam a villamos lámpát, — akár sisakomnak elülső üvegablakán néztem ki, vagy jobb, avagy bal ökörszemén át vetettem ki egy-egy pillantást, mérhetetlen, határtalan, fenséges galóca-sokadalmon át törtem előre, egy hemzsegő rajzáson át, mely a kikötőnek tartott és lámpáink sugárkévéitől az eszét vesztette.

Háti uszonyok, farkak, kopoltyuk, hasuszonyok, hegyes fogú állkapcsok, pikkelyek, de mindenekfölött sárga, megüvegesedett szemek sokasága vett körül, örvénylett, rebbent szét, furakodott, ütközött testemnek, iramlott, keringett, forgott körülöttem, mintha egy forgatag legrémesebb, mindent elnyelő sodrának kellő közepén állnék.

Mikor alámerülő, karcsú hátukra néztem, olyan volt, mintha égszínkék meg arany, savókék meg arany színek lobogását látnám, a hátukon levő haránteslkok meg olyanok voltak, mintha temérdek apró viperahal fickándozott volna sokaságuk fölött. Mikor pedig a hasukat pillantottam meg, ezüstfényű csillámlás támadt a lámpák fényében, kivont kések, megtörő napsugarak villogása, üvegcserepek szikrázása, mintha tündöklő hullám csapott volna át, hogy az ember megszédült.

A faluban ezeket »fia-tinhalaknak« mondtuk. Gyermekkoromban sokszor halásztam reájuk főtt laskával s jóllaktunk húsukból nagyapámmal. De egyszerre ily sokat, így körülöttem, s ily helyre fickókat még nem láttam soha.

Volt közöttük egy szörnyeteg, méteresnél is jóval hosszabb, az adta köztük a »királyt« s a falánk szájában egy tüskés sügért tartott, mely nagy volt a torkához képest, de már sokkal mélyebben volt benne, semhogy szabadon bocsáthatta volna. Csőrös formájú orráról-óriás állkapcsairól, különösen az alsóról, mely olyan volt, mintha duzzogna, fölismertem benne az agyaras-csukát. Haha! Mikor arról volt szó, hogy nevén nevezzek meg egy árbocot, vitorlát, hajókötelet, vagy akármilyen halat, mindig *egyest* kaptam! Hiszen jóformán kicsiny gyermekkoromtól fogva egyébre sem tanítottak.

Az agyarascsuka, erre nagyapám tanított meg, vezetője szokott lenni az ily galócarajnak, s minthogy az a komlókaró-formájú fickó most úgy volt a tüskés falatjával, mint a gazkölyök, kit tetten ért a tanítója, hogy sem lenyelni, sem kiköpni nem tudta, azonkívül pedig megneheztelt a vízbeli új pajtásaira s félt is tőlük, igyekezett mindennapos

elemén kívül kurálni ki magát vérkeringési és emésztési zavaraiból.

Goromba védekezésbe fogott kékeszöld farkával, olyan ádáz csapásokat osztogatva vele, mint a hajólapát. S a galóczák még eszeveszettebben iramlottak keresztül-kasul a fénykúpon. Aztán őrült szökéssel vetette föl magát roppantul magasan a víz színe fölé és függőlegesen, a farkával lefelé pottyant vissza. Négy-, öt-, hatízben tette meg ugyanezt szédítően gyors egymásutánban. Egy saltomortaléval szabadulni akart a lámpa fényköréből, de megtartva estében, farkával lefelé, a merőleges irányt, mindig éppen oda merült vissza.

A galócza-népcsődületben és a torkán akadt sügértől fuldokló csuka tűzjátékszerű furcsa mozdulatait nézve, egészen megfeledkeztem Rijk utasításáról, hogy soha mozdulattal adott jel nélkül meg ne álljak előtte, ne ábrándozzam és legfőbbképpen ne tévesszem el szem elől Ruthot meg őt. Az iskolásgyermek ábrándos vágyakozásával — mikor az a himlőhelyes ember, ki az országos vásáron mindenféle ritkaságot mutogatott a bódéjában, feledtetett velünk kis sehonnaiakkal Istent, világot, ételt, italt, szidást és reánk néző verést — ugyanazzal az ábrándos vágyakozással néztem most mindezt, mosolyogtam és bolond, zava-

ros szavakat mormoltam sisakom türelmes ablaka felé.

Tudja Isten, meddig folytatom még, ha nem hiányzik a kalóznak a lámpám fénye. Bősz léptekkel kavarta fel maga előtt a fövenyt, elhárította magától tenyerével a galócákat és dühtől kipirultan lépett elém.

A fogyatékos jelbeszéd, hál' Istennek, lehetetlenné tette számára, hogy alaposabban lepirongasson. Háromszor emelte magasra szétt tárt ujjú kezét. Ami azt jelentette: »Gyorsabban szedd a lábad! (Az ördögbe! Te majompofa stb.)« s nagyobb nyomaték okáért, minthogy szóval le nem teremtettézhetett, amúgy istenigazában oldalba taszított. A siketnémák szótárában mindenesetre ez volt a legkifejezőbb káromkodás.

— A mindenét! — tiltakoztam hangosan s egyáltalán nem érezve kedvet magamban, hogy hasonló vízalatti nyelven válaszoljak.

Ha ismertem volna a járást, e kevéssé nyájas bizalmaskodás után minden bizonnyal *faképnél* hagytam volna. Igy a legnagyobb mértékben kedvetlenül követtem nyomon Ruth karcsú silhouettejét.

Zsupsz! Az első baleset... A zöld szörnyeteg éppen ikszedszer csobbant le előttem szigonyhoz hasonló farkával, mikor a fejemre

hullott valami, mely képtelenné tett, hogy szabadon mozgathassam karjaimat, pókhálószerűen körülfogta sisakomat s egy jó csomó galócát szorított a derekamhoz.

A vízből fel-felugráló csuka minden valószínűség szerint magára vonta egy halász figyelmét.

A pendelyháló, melyet a rakodó végéről szoktak kivetni az emberek, pokoli-mód kellemetlenül szorult a testemhez. Szurkolva néztem körül és kerestem Rijk segítő kezét.

Ő látta a bajt, néhány tétova lépéssel közeledett hozzám, aztán leült a fövenyre, vagyis inkább hátravetve karjait, lefeküdt.

Némi erőfeszítéssel kihúztam egyik kezem a hurkok közül s karomat mozdulatlanul vízszint nyújtva, megadtam Ruthnak a megállapított vészjelt.

Én hálóba bonyolódva — Rikárd ájultan, vagy oxigénfejlődés hiányában — e gondolatra kitört rajtam a valódi, hamisítatlan, nem pedig az »úgynevezett« hideg verejték, miközben a világoskék, aranyszínben lobogó, ezüsthasú galócák még folyton ott hemzsegtek fanatikusan a balkezemben lázasan reszkető lámpa körül. Szent Isten, ha Rijknak valami baja esik, akkor én, aki bízva zseniális találmányában, úgyszólván bekötött szemmel és

vakon szálltam alá vele a víz fenekére, egyszerűen el vagyok adva, ki vagyok szolgáltatva. Nem találhattam volna meg egymagamban sem a pincéhez, sem a parthoz vivő útat.

De nyugodtan — a nő előkelő hőslelkűségének megtestesüléseként — közeledett hozzám Ruth; előkelően, mintha batisztruhácskát hímezne, kihúzta övéből a baltát, megragadta a kötelet, melyet a féleszű halász odafenn teljes erővel cibált fölfelé és baltájának éles fokával kezdte keresztülmetélgetni a hurkokat.

Nagylelkű mozdulattal intettem neki, hogy menjen látszólag végső vonaglásában fekvő apjához. Ő csak nevetett az ablaka mögött és ügyet se vetve apjára, kiszabadított. — Ruth kisasszony, segítsen előbb az apján, — kiáltottam sisakomban.

Mikor az utolsó kötélvégek is lehullottak vállamról, visszadugta övébe a szekercét s ő is leült a földre.

Nekem majd hogy ki nem ugrott a szemem, úgy siettem Rijkhoz, az arcába világítottam a lámpámmal, és felháborodva fordultam el.

Botrányos, eszeveszett mellgörcseiben feküdt ott — a különc még *itt* sem tudott mértéket tartani a nevetésben!

A harmadik roham volt az, melynek sze-

rencsés voltam tanúja lenni. Ez már túlment az ész határán és szélhüdési rohamhoz hasonlított. De ezúttal úgy megijesztett, hogy idegeimnek megvetendő izgalmában szabadon maradt jobbkezem ujjainak hegyével percekig motoszkáltam a sisakom elején levő ablakon. Tudniillik idült szokásom szerint amúgy is tövig harapdált körmeim rágcsálásával akartam lecsillapítani lelkem felindulását.

— Csakugyan azt hittem abban a pillanatban, hogy meg kell halnom — mondotta Rijk, mikor utóbb kölcsönös emlékezetbe idéztük benyomásainkat. — Oly kacagtató voltál, hogy már attól tartottam, ottmaradok . . .

Aközben, hogy az alámerülő, szökellő, örvénylő galócáktól körülvéve s lábaimmal a gyorsan elősurranó nyelvhalak és mélabús pók módjára bicegő rövidfarkú rákok ostromának középpontján állva, uramat és mesteremet vártam, előbb egy lugger, aztán egy másik halászbárka elől kellett kitérnem, mert a hajóúton alig volt elegendő víz.

Amint leguggoltam, szinte érezhetően suhant át a sisakom fölött a hajók gerince. Egy újabb oldalbadöfés, melynek ezúttal Ruth volt a mestere, megmutatta nekem az irányt, melyben Rijk már tovább indult.

A zsilipek közt voltunk.

Egész közel haladtam el a nyitott, a víztől és kortól megzöldült, kagylós állatokkal benőtt kapuk mellett. Ideálom nyomában haladva bukdácsoltam folyton a fundamentum tengeri hinárral és moszattal benőtt sikamlós bazaltkőkockáin.

Odafenn — hányszor nem figyeltem ott ábrándosan a hajók jöttét-mentét — odafenn gyönyörűség volt nézni mindezt. Minden oly tiszta: hófehér korlátok, a zsilipnek kátránynyal frissen bevont és kagylótörmelékkel meghintett kapui. Vígan lobogott a zászló a viharjelző-készülék árbocának tetején. Elégedetten himbálództak a fehér meg vörösszínű bóják, a csúcsos meg gömbölyű tonnák. A veszteg-zári bója, melyet mindig oly rosszul esett látni, közvetetlenül a jelzőárboc mellett volt. Odafenn olybá tűnt fel az embernek a bazaltszegély takarosan síma, cementtel vakolt hajlása, mikor a vihar minden hullámtaraja habkoronát szappanozott s a nap mosolyogva nézett a vízbe, mint egy gonddal ápolt angolkert, vagy egy tisztára kitakarított szoba. Alant, a zsilipek fenekén oly rideg és ijesztő volt a világ, mint egy lomtárban, egy földalatti, középkori pincében, vagy egy rablóbarlangban.

Az esetlen bazalt- és gránitkő-kockákból már nem látszott ki semmi.

A kőfalakon növények és kagylók buján viruló, visszataszító élete bontakozott elő a félhomályban és sötétségben. A növények szíjas, erősen ráncos zöld anyagból voltak teremtve. Az állatok hegyes, éles, fekete tetemházacskákban éltek.

Semmi sem moccant ott alant.

Csak akkor éreztem át igazán a csöndet s az itt örökre minden napfény nélkül élő fűnek és hinárnak látszólag örömtelen életét, mikor a lámpa gyors meg-meglendítésével s nyomban utána beárnyékolásával elhessegettem magamtól a galócákat meg a csukákat. Mind nyomasztóbban nehezült reám a magány érzése, midőn megpillantottam a tengeri makkok, a tengeri borsókák és a fekete kagylók remeteszerű, tompa és holt tengését. Mind, mind egymagában, mind fölöslegesen erős páncélt öltve, megannyi barát és remete valamennyi, eltemetkezve a vak sötétségben s kirekesztve mindenből, amit mi szépnek tartunk . . . Pedig ezek is forró vágyakkal telve *éltek* és sokasodtak . . .

Aközben, hogy ott küzdöttem a bazaltfal mellett, természetesen egyike sem ötlött eszembe ezeknek az utólag, az íróasztalnál támadt gondolataimnak.

De nemcsak azon mult ez, hogy össze kel-

lett szednem minden figyelmemet, hogy el ne csússzam (minden lépésem a csigaházak, kagylóhéjak s a mohaállatok százait semmisítette meg), hanem azon is, hogy Istennek legértelmesebb teremtménye is csak a fejtörésnek hosszú órái multán jön reá az ily filozófikus feltevésekre.

Emberi öntudatunk felébredése, emberré válásunk (»Homo sum«, az egyetlen latin mondás, melyet ismerek), minden megértésünk egy nappal rendszerint lekési a postát.

Abban a pillanatban, mikor életünk növevénye kibontja virágait és gyümölcsöt érlel, a levelei már elsárgulnak és kajánul kigúnyolnak bennünket.

Mindennel korán érkezünk vagy lekésünk.

Az arany középút a legrosszabbul van kikövezve.

Más szóval: jobbára nem *gondolkozunk*, miközben cselekszünk. Én legalább egyetlenegy gondolattal se »gondoltam« mindarra, amiről most, puha karosszékemben ülve, pipálgatva és süppedő lábvánkosomon pihentetve lábam, filozofálgatok.

Minden gondolatom abban az egy érdekben találkozott, »hogy az Isten szerelmére, el ne tévesszem valamiképpen a szemem elől Rikárdot meg Ruthot« és »nem volna-e már itt az ideje, hogy visszaforduljunk? . . .«

— Állj meg! — intett vállas kalauzom. Éppen hogy jókor. A kőrakodó mellett egy halászgőzös haladt el tompa tülkölléssel, mely olyan volt, mint egy ebnek különös, messziről hallatszó vonítása.

Olyan volt az a hang, mintha közeli mélységből hallatszanék, röviden óvó hang, minőt ködben hallat a hajó. Lehallatszott hozzánk a ködkürt és az északi kikötőben levő jelzőbója lomhán elhangzó búgása.

— Vigyázz! — jelezte Rijk, széttárva a két karját.

A halászgőzösnek fúrókagylókkal és mohaállatokkal szemölcsösen ellepett gerince siklott el fölöttünk. Csavarja fenekestül felkavarta a porló iszapot; szenny és haldokló meduzák táncoltak lámpáink körül.

— Istenem, bár csak kihalásznának, — sóhajtottam rút hálátlansággal: — bár csak fönn ülhetnék én is a fedélzetén!

Gyaníthattam-e, hogy az a halászhajó sohasem látja viszont a kikötőt, hogy már »meg van jelölve?«...

Még a hajó sodrában haladtunk a nyílt tenger irányában, az északi és déli kikötőhíd vörös jelzőlámpái felé.

A móló végén álló világítótoronynak negyedóránként egyet forduló fénye oly éles

csapásokat kezdett hasítani a vízben, mintha valamely gomolygó felhőtömeg széléről tükördarabot tartottak volna az égő nap felé.

Először láttam most rövid megszakításokkal Rijk és Ruth egész alakját tetőtől talpig. Rijk olyan volt, mint egy rövidlábú, izmos vállú és sisakjából légbuborékokat okádó tengeri szörnyeteg. Ruth karcsú és előkelő volt, mint a vízből fölfelé szökkenő aranygalóca s még azokban az apró buborékokban is (beszámítható-e, felelős-e tetteiért, »normálisan« lát-e — más szóval: »*okos*«-e a szerelmes ember?) volt valami kedves, vídám, lélekemelő. Ez a tünemény, fájdalom, csak rövid ideig tartott s csak egyszer ismétlődött meg egy pillanatra a nyílt vizet jelző bója alatt, de ott már sokkal halványabban.

— Vigyázat! — táviratozta Rijk az északi mólónál, ahol harminc méternél mélyebb volt a víz és az iszap alattomos marasztással kapaszkodott belé az ember lábába.

Elővette övéből az acélkötelet, intett nekem, hogy kövessem példáját és így haladtunk, Ruthtal középen, öt méternyire egymástól, az acélkötéllel egymáshoz fűzve, a hegymászók módja szerint, a borzalmat keltő tartományba, mely nem ismer útjelző oszlopot és mértföldmutatót. S mögöttünk baljóslatként, éleseb-

ben és áthatóbban hallatszott, mint valaha a ködkürt tülkölése: félpercenként *egy* magas, öt másodpercig hallatszó hang, melyet három másodperc mulva *egy* mély, ismét öt másodpercig tartó hang követett nyomon. Kicsiny, veszedelmeket rejtő kikötőnk ködjelzője volt; ugyanaz, mely gyermekkoromban sokszor űzte el szememről az álmot magányos padlásszobámban.

Átkeltünk az oldalt eső homokzátonyokon; a hirhedt sziklazátonyon s a még félelmetesebb középső zátonyon; elhaladtunk a jelzőtonnák és horgonybóják láncai közt. Lépteinket a Sunyító-zátony felé irányítottuk, mert Rijk azt remélte, hogy ott leli meg az elsüllyedt angol nagyúri yachtot.

Velök futottam akarva-nemakarva, mint a pórázon vezetett kutya. (Vagy visszatérhettem volna-e? — nem egyetlen menekvésem és bizodalmam volt-e az az acélkötél?...) A lámpát a balkezemben tartottam, a szekercét *(szekercét,* én!) mint társaim, a jobbkezemben. Kis ideig végtelen fáradsággal haladtunk előre az elhomokosodott nyugati kikötőben — melyet a községbeli tengerésznép »Császár púpja« néven szokott emlegetni —, mert süvegünk és a hátunkon függő nehezék előbukkant a vízből. Egy pillanatig úgy rém-

lett, hogy a ködben két vörös fényfoltot látok, aztán megint gyorsan és könnyeden ereszkedtünk alá egy meredek lejtőn s lábaink minden léptükkel magukkal ragadták a mélybe a reájuk csavarodó hinárt.

Úgy tűnt fel, mintha megindult volna előttünk a homok. Pedig a csemegerákok falkái voltak, melyeket felriasztott vízálló csizmánk dübörgése. Láttunk sántalábú nyargoncrákokat, parti és mélyvízi rövidfarkú rákokat ; egy eltévedt pókot és óriási gyűjtőrákokat, melyek előbb kíváncsian közeledtek hozzánk, aztán eszeveszetten menekültek, mint mikor a tisztes-koru hajadonok iparkodnak és futnak a harmadik beharangozásra. Egy kövér morgóhal — legalább nyolcfontos vöröshasú remek fickó — beleháborodva a lámpámba, nekirobbant a sisakomnak. Egy fiatal ördöghal (a mi halászaink, mikor ilyen »pöttön« kerül a hálójukba, akárhányszor dühbe gurulva dobják vissza a vízbe) oly bolond szökdécselést vitt végbe a lábaim körül, mintha megrészegedett volna. S a mállós iszapon nem egyszer márványos testű barna ráják billegtek elénk ; sárga-vörös foltokkal pettyezett, vörös és sok más félszegúszók ; lepényhalak és szoleák, négyszögletes tarisznyarákok, tengeri biborcsillagok, ángolnák,

aranygalócák s a jó Isten a megmondhatója, még mi mindenfélék nem.

Egy telivér halásznak, ha csak egy pillantást vethet ezekre a zátonyok körül ravaszul meghúzódó fickókra, kicsordul a nyála gyönyörűségében. Én, ki együtt botorkáltam köztük Rijkkel és Ruthtal s a szokatlan mozgás, a vízhatlan ruha s egyéb, a mayonnaisemártásra és mindenekfölött a demimondainere emlékeztető, kellemetlenül belső jelenségek következtében valósággal fürödtem a saját verejtékemben, a szemünk előtt megelevenülő leírhatatlan akváriumot semmiesetre sem élveztem kellőképpen.

Közvetlenül a Sunyító-zátony előtt, azon a helyen, amelyet a halászok »Ördöghát« néven szoktak áldani, Rijk megállt.

Ruth oly mozdulattal, melyet sohasem fogok elfelejteni, közeledett hozzám, megfogta a kezem s reávilágított lámpájával egy elgörbült kormányú, zölddé korhadt hajóroncsra. Reámutatott öt iszaplepte, tördelt betüre:

. . . I Z M Á N . . .

Megértettem, hogy ezt a hajót valamikor *Talizmán*-nak hívták, megértettem, hogy apám és anyám sírja előtt állok — és a köny elborította szemem.

Most, hogy öregebb *és* bölcsebb lettem (amint az ember, saját testi és lelki állapotát véve tekintetbe, önmagáról szokta mondani — s ami szószaporításszámba menne, ha csakugyan úgy volna, tudniillik, hogy a haladottabb kor és a bölcseség két együvé tartozó valami !), öregebb és *bölcsebb* fejjel láttam sok pompásan rendezett temetést, gyászt viselő kocsisokkal, szolgákkal és lovakkal, hangulattal és zenével (például mikor »Harmónia« egyesületünk elnökét életének virágzó korában szakította el a halál feleségétől és oboájától), koszorúkkal és gyászbeszédekkel, harangszóval, köcsögkalapokkal és gyászfátyolba vont zászlókkal, át meg áthatva a legmélyebb, legkomorabb ünnepélyességgel. Mint gyászoló, vagy mint kíváncsi fél (szégyenszemmel vallom be, hogy sokáig tartozott gyöngéimhez, kiszaladni a kapu elé, mikor temetés elevenítette meg a falu utcáját, mint valami örvendetes esemény) gyakran fordultam meg a protestáns, vagy a katolikus temetőben. Bámultam a virágágyakat, a tisztán tartott ösvényeket, a rácsos korlátokat, vaskoszorúkat, a sírköveket, feliratokat, kereszteket, örökzöld cserjéket, paszomántokat s mindenekfölött az örökhagyással kapcsolatos temetéseket, de sohasem ragadott meg természetadta egyszerű sír

oly mélyen, mint az a hajóroncs a tenger sós vizétől s a tengeri makkoktól szinte szétrágott öt betüjével.

Sohasem vetette ki őket a víz — se anyámat . . . se apámat.

Végső gondolataik talán azon az egyéves kis fiún jártak, ki nagyapja karján ülve, bizonyára látta a szerencsétlenséget, de nem sejtette, mi történik az őrült hullámtorlódás közepén elsülyedő hajóval, és kedveseivel.

Most, egyedüllétem sok hosszú és szeretetben vajmi szegény éveinek elmultával — megálltam ez örökre eltüntnek hitt sírnál; s a letöredezett kormány úgy állt ott, moszattal és hínárral borítva, mint valami bohó emlék.

Rijk jólelküen a vállamra vert s intett, hogy induljak tovább.

Kétszer vagy háromszor még visszatekintettem, abban a dőre vágyamban, hogy emlékezetembe véshessem azt a helyet.

Aztán elhaladtunk egy másik »sír« előtt, láttuk egy fregát világosan felismerhető ormányát, melyen még sértetlenül állt a fríz lovas, ép volt előárboca és egész előrésze.

E látványra végigfutott rajtam a hideg.

Himbálódzó lámpáink először vetettek *árnyékot.*

Még a galócáknak sem volt árnyéka.

Az átázott faalkatrészek között és mögött mint megannyi zöld füzér himbálództak a kötelek s mohosult szövedék mutatta, hol volt valamikor a fő-, elő- és ormányárboc vitorláinak kötélzete. Amott bizonytalan fekete színárnyalatok lendültek és mozdultak a vízben, mintha csendőr-óriások hajladoznának és fenyegetődznének, mintha bősz sírások állnák útunkat, vagy mintha valami láthatatlan sereg rajzanék el onnan háborogva és megbotránkozva, hogy szentségtelen fény villan meg itt, léptek hagynak itt nyomot, s hogy itt szemek kémlelődnek.

Közvetlenül mellette, úgy hogy szinte hozzáért az előbbi hajótesthez, a homokba fúródva egy gőzös hevert, mely minden valószínűség szerint ugyanabban a viharban ütközött a zátonyba. A vörösre rozsdásodott kémény, mely kopárabbra volt szétmarva, mint a bokor, melynek leveleit a hernyók rágták le, az úszó hinár elé szegezte töviseit. Az akasztófa módjára fölfelé meredő darukon hinárbojtok csüggtek s a Sunyító-zátony hullámtorlata mintegy gúnyolódva vonult félre a tört horgony körül felgyülemlett üledékről.

A hajó többi része, a mellvéd, a nyílások, a fedélzet, a kormány, egészen a homokba temetkezett.

Rijk tovább vonszolt az acélkötélen.

Áthaladtunk az eltemetett hajón.

Ocsmány, szívet szorongató, undorító dolog volt, így martalóczként, a szent némaság háborítójaként, a csatatéren fosztogató rabló módjára *haladni tovább* ily síron át. Közönséges temetőben az embernek ez eszébe sem jutott volna, az ember egyszerűen felháborodva szabódott volna ellene. Ám itt reákényszerített Rikárd, kinek elméje egészen más dolgokon járt, ki merőben cinikus okokból vizsgálta a tenger fenekét. De hát én a szó betü szerint való értelmében pórázra voltam kötve s mikor áthaladtam a gőzös fövennyel borított fedélzetén, szentimentális aggályok támadtak lelkemben arról, hogy e dolognak nem lett volna szabad megtörténnie, hogy a Sunyítózátonynak minden egyes halottja, mind, aki talán még a hajóroncs alatt nyugszik, kínos halállal halt meg, hogy itt nem volna szabad lámpának világítania, vasszegekkel kivert csizmatalpaknak azt a kis hínárt szétgázolnia, *nem volna szabad!* . . .

Ez volt a benyomásom, mikor elsőízben pillantottam meg elsülyedt bárkákat és hajókat.

Képes volnék lassan-lassan hozzászokni mindehhez és kevésbbé szentimentálisnak is lenni, de annak a szomorú, nyomasztó, mérhetetle-

nül rideg, gyászos emlékkövekkel és nagy, sívár sírokkal teli temetőnek általános benyomását nem felejtettem el többé soha.

Elhagytuk a rozsdától megemésztett kéményt, az emelődarúkat s a horgonyvéget, s a halaktól most már kevésbbé háboríttatva, nyilván mert itt több fonalhosszal mélyebb volt a víz, több omladozó és szétesö roncsmaradvány mellett csetlettünk-botlottunk (azaz hogy *én* csetlettem-botlottam) tova.

Jobbára árbocok és vitorlarongyok voltak. A hajók nehezebb részeit mohón nyelte el és ölelte mélyébe a föveny, melytől nem menekülhet többé semmi. Előárbocok, vitorlafák, ágvitorlarudak és fősudárszárnyvitorlafák — még mi minden nem! — nyálkásan málltak szét lábaink alatt, mint a csigahús, porrá omlottak korhadottságukban, zöld fényt szórtak az elektromos világításban, mintha őskori, kővé vált szörnyetegek volnának.

Betegnek éreztem magam, de nem akartam elismerni. Gyomrom és belem a már említett dolgok miatt nem volt egészen rendben, a növekedő víznyomás, melyet vállamon éreztem, a rendellenes lélekzetvétel (még sem volt az igazi »levegő«) egészen tönkre tett. S látva Ruth helytelenkedését, amint jobbra-balra csapkodott baltájával a fenséges roncsok közt,

s szántszándékkal dévaj mozdulatokat tett — mintha nehezen állná meg, hogy cancanra ne perdüljön! — e látvány bizony nem vált megkönnyebbülésére se testem szenvedésének, se mind nyomasztóbb kedélyállapotomnak. S ez utóbbit illetőleg nem könnyíthettem lelkemen, mert a sisak természetesen lehetetlenné tett minden vitát, beszélgetést, figyelmeztetést stb.

Az a gyűlölt, kényszerű, megátalkodott hallgatás!...

— Megállni, — jelezte Rijk.

Ha nem tette volna is, minden valószínűség szerint mégis megálltunk volna egyszerre mind a hárman.

A többi roncshoz képest óriási hajótest zárta el »útunkat«. Előtte — mint a kalóz mondta délben — egy hajóroncsot jelző bója fölfelé törekvő lánca lengett és himbálódzott.

A *Queen* nevű angol yacht volt, mely elmerült harminc utasával: tulajdonosával, a tulajdonos feleségével, leányával, és legénységével. — A mentőcsónak — különös szeszélye a sorsnak! — csak egy foxterriert vitt partra a szerencsétlenség helyéről. Tisztán emlékeztem még reá.

A kikötőgát tajtékos végéről magam is néztem a hátsó árbocot, melyet bőszülten csap-

kodtak a hullámok s fenn az árbockosárban két fekete pontocskát. De hovahamarább eltünt az a két pontocska is, mert a vadállati módon éhes hullámok nem tűrtek ott semmi életet.

Az egész falu részt vett a mentés munkájában. A mentőcsónak erős, jólelkű legénysége, foga közt tartva a bagót, két-három ízben is hiába vetette kockára életét. Csak a hosszú keresztsudárvitorlafának egy szétforgácsolt darabja maradt még egy ideig fönn a vizen; aztán odatették a roncsjelző bóját.

Most ott álltam előtte. A hullámtorlódás két év alatt oly kegyetlenül megrongálta a gyönyörű yachtot, mintha csákánnyal verték volna szét.

A mi egykor mahagoni-ágyakkal és rézveretű asztalkákkal fölszerelt kedves kis longroom volt, most egy tátongó sebhez hasonlított. A tengervíz nem kímélt meg benne semmit. A hajónak ezt a részét az épségben maradt kajütablakokról, a ferde asztalról, a felcsapható ülőpadról és egy zöldre penészesült lámpaállványról ismertem föl.

Mindenütt — mintha megismétlődnék az az élet, mely a zsilipek bazaltköveit népesítette be — a kagylók borsókaszerű sokadalma látszott, mélyvizi állatok és tengeri makkok,

fekete kagylók és mohaállatok fészkelték be magukat. A réseket és hasadékokat a felhalmozódott iszap töltötte meg.

A zöld penésszel borított lámpaállványon még ki lehetett betüzni ezt a szót: *Queen.*

A világ minden pénzéért sem másztam volna be ebbe az oduba. — Ruth megtette.

Kihivóan leült a ferdén alácsüngő padra, kihivóan könyökölt fel az asztalra — kihivóan mosolygott felém.

Megfordultam, mert volt valami visszataszító a viselkedésében, s ugyanabban a pillanatban, feledve az egész helyzetet, velőtrázó kiáltásra fakadtam. Rijk utóbb elmondotta, hogy éppen akkor zavartam meg, mikor rést akart nyitni baltájával a yacht oldalába. (Nem biztosított-e róla egész nyiltan, mikor átöltözködtem, hogy neki a *pénz* a fő?) Meghallotta kiáltásomat sisakjainkon és a vízrétegen át.

Eleresztve az acélkötelet s nem gondolva meg őrült rettegésemben, hogy hiszen *egymagamban* halá fia vagyok itt, elrohantam az angol hajóroncstól.

Midőn végre hátra mertem tekinteni, még egyszer felkiáltottam.

Nyugodtan — mintha útirányát a mélynek fordította volna, egy hajó, egy új hajó merült alá.

Közvetlenül előttem egy mozdulatlan, ismerős arcot láttam — majd távolabbról, meggyőződést akarva szerezni, hogy nem tévedtem, világosan, őrjítőmód világosan ismertem fel hajózási irodánk fehér számait és fehér betüit: a *H. S. VII*-et, melynek azon az éjjelen kellett útrakelnie.

H. S. VII.... H. S. VII....

A szemem káprázott — összeroskadtam.

* *

HATODIK FEJEZET.

KITESZIK A SZÜRÖM S JÁTSZOM AZ URAT.

»Demonstrációnak csak apodiktikus bizonyitást nevezhetünk, a mennyiben ez intuitiv.«

(Kant: A tiszta ész birálata.)

Aludni, öntudatlannak lenni, meghalni, a világ vége, mindez voltaképpen egyre megy. Különbség csak akkor látszik mutatkozni, mikor az ember ismét felébred és (a második esetben) visszanyeri öntudatát.

Teljes négy óra hosszáig gyökeresen odáig voltam, távol attól, amit életnek mondanak, az álomnak szikrája nélkül; odáig, minden érzékenység nélkül R'jk vasmarka iránt — egy másik »Lét« közepette (mint Shakespeare tanítja, nagy »L« nélkül), egy Lét közepette, melyre az ember csak hideg borzadállyal, ámulattal, kábultan, megszédítő fejtöréssel gondol vissza, vagy amelyet még szívesebben megtagad.

Teljes négy óra hosszáig vonszolták a testemet harmadik személyek, miközben én, valóság szerint lélekzetet szedve és szuszogva — legnemesebb emberi valómmal és öntudatommal más régiókban (jól értsenek meg: *más* régiókban) időztem.

Az első nesz, amit hallottam, Rikárd ingerült hangja volt.

Visszatérő gondolat- és érzelmi világomat e meleg szavakkal köszöntötte:

— A dög szíveskedik megint lélekzeni!

Nagy bajjal felnyitottam a szemem s láttam izzadó, rőt fejét, vöröses szőrzetű két izmos karját, melyek föl- s alá szivattyúzták a karjaimat, mint a *vízbefúltak* karjait szokták.

Minthogy semmiképpen sem értettem meg prüszkölését, fújását, arcfintorgatását s életerőm még nem bírt el *ennyi* jóakaratot, ismét lehúnytam szemem.

— Mennydörgős mennykő! De nehezen tér magához! — pattogott »túlról« a durva hang.

Oly erővel fogta acélos markaival a csuklóm, hogy fájt.

— Vigyázz, papa,— intette egy aggódó hang.

Ruth — itt van Ruth — villant meg a gondolat kábulatomban.

A színtelen emlékek, elmosódott képek, a tengeralatti kirándulás és szárazföldi események szaggatott jelenetei rajzottak föl bennem.

Rijkéknál vagyok, állapítottam meg nagynehezen, — hallom őt — hallom Ruthot — még nagyon nyomorultnak érzem magam. — Bár hozzá se nyúltam volna ahhoz az undok, förtelmes sajthoz . . .

Ez utóbbi gondolatnak kifejezést adva, motyogtam valamit. De a nyelvem oly nehezen mozdult, mintha tíz erős szivar után nyitott szájjal aludtam volna.

— . . . A demimondaine, uram . . .

Bumsz. Erre leesett valami a földre — erre bömbölt valami.

Egyszeriben egészen felébredtem. Mint ahogy a levegő is egyszerre robban be az üres aknába, az öntudat is egyszerre és hirtelen zúdulhat vissza a testbe. — Felültem az ágyban, mely nem az én ágyam volt s láttam Rijkot nevetőgörcsben fekve a padlón, láttam Vandát ágymelegítővel a lábamnál, láttam Ruthot egy tál sonka és tojás előtt, láttam Krézust csonttal a szoba sarkában — láttam az acélból és üvegből való sisakot, mely a fejemen volt.

— Hogyan kerültem ide? — kérdeztem s egy pillanatig igyekeztem azt hinni, hogy éjszaka van és lidércnyomás gyötör.

A padlón fekvő ember — az az *őrült* — a fejét rázta és harsány kacajával még jobban felizgatott.

Ruth — ki nem igen aggódhatott miattam — megszokásból vele kacagott; Vanda legalább volt oly udvarias, hogy felelt a kérdésemre.

— Elájultál a zátonyon, Ezékiel, — mondotta és elpirult zavarában, hogy a lábamat melegítette — mint én is a pincében, amikor — emlékszel még — lejöttél a lépcsőn?...

Alig hallgattam reá.

Egyszerre megjelent előttem egy látomány ... a *Remény* kormányosának sápadt, moz-

dulatlan arca — e krétafehér betük és számjegyek: *H. S. VII.... H. S. VII....*

— Csakugyan a mi gőzhajónk volt? — kérdeztem oly ijedten, hogy Rijk kegyeskedett magához térni.

— Hülye vagy, *gyermek!* — szólt reám pihegve és kacagva — szépen cipeltetted magad velünk, Ruthtal meg velem. Az ember majd leesett a lábáról... Ha Ruth nem kérlelt volna, én meg vétkesen nem sajnáltam volna a készülékemet — és nem esett volna meg a szívem a ponty-szemeid láttára, bizony mondom, ott hagytalak volna... Nem születtél te búvárnak!

— Azt kérdezem, a *H. S. VII.* volt-e? — ismételtem bágyadtan.

— Az volt, — felelte oly nyugodtan, mintha az időjárásról beszélnénk — a szelencét, melyben a hajó irományai voltak, elhoztam magammal.

— Szent Isten, szent Isten! — mondottam, anélkül, hogy kezdetben ügyet vetettem volna a mondatának befejező részére. — Akkor haladéktalanul meg kell jelentenem a főnökömnek!

— Úgy látom, egészen megbolondultál! — förmedt reám Rijk: — ... jó lesz befogni a szád... még pedig alaposan... mert különben nem vetek egy órát az életednek, öcskös!

Nem volt ajánlatos tréfálni felhevült, fáradt

arcának kifejezésével *(én* a legkevésbbé tettem !) s ha bátorságom tartalékát a legnagyobb erőfeszítéssel ütközetbe vittem volna is, a józan emberész föltétlenül rést ütött volna az efféle, kedélyhangulatokból fakadó ostobaságon, mert az én főnököm sokkal szófukarabb vén tengeri medve volt, semhogy hosszabb ideig hallgatta volna egy könyvvezető-inas ábrándos fecsegését, mint a mennyi éppen elég egy poflevesre (amivel már két ízben megtisztelt).

Nem, ennek semmi értelme sincs.

Mielőtt színekben és képekben elmondhattam volna a látottakat, hogy : »Főnök úr, ma láttam elsülyedőben halászgőzösünket, a *Remény*-t, a *H. S. VII*-et ; a sűrü ködben zátonynak mehetett . . .« mielőtt mindezt józan szavakba önthettem volna, keze vagy lába megmozdult volna félreérthetetlenül. És joggal !

Kezeimmel átfogva a két térdemet és szemem lehúnyva, ismét elgondolkoztam.

Borzasztó volt, tudni olyat, amit jóvátenni nem lehet s kénytelenségből mégis hallgatni róla.

Néhány nappal azelőtt még beszéltem a hajóvezetővel, a kormányossal és a gépésszel. Pálinkát ittak az irodában — ismertem a legénységet, az asszonyokat, a gyermekeket — vezeték- és keresztnevük szerint . . .

Krik-krakk — felriasztott egy vasabroncs pattanása.

Rijk Rikárd egy harapófogóval erőszakosan kinyitotta a hajó irománytartóját, az írásfélét, reá se ügyelve, kidobálta az asztalra a zománcos tál mellé, melyből Ruth evett.

Én nem szóltam semmit, moccanás nélkül figyeltem, alig vettem lélekzetet.

A kalóz gondosan olvasta meg a bankjegyeket meg az ezüstpénzt, aztán mind az erszényébe csúsztatta.

Belőlem pedig ugyanabban a pillanatban — nem tudom: azért-e, mert túlerőltettem magam, vagy kimerültem — de vadul és nyomorultul kitört a zokogás — szégyeltem Ruth és Vanda előtt s még sem volt elég erőm, hogy elfojtsam a sírást.

— Mi a bajod? — kiáltotta Rijk és fölriadt.

— Nem tehetek róla! — zokogtam tovább. — De oly csúnya dolognak tartom, hogy maga *ezt* itt elhozta...

Ő nem kacagott, nem pattant fel, nem gorombáskodott, nem is gázolt le valami ádázul megvető felelettel, mint azelőtt akárhányszor megtette önérzetének legfőbb magasságáról.

Egymásra néztek-e? Intettek-e kölcsönösen egymásnak? — *Becsületes* könyeimen át nem láttam mindebből semmit.

Én zokogtam ... ők hallgattak.

Aztán, feltünő boszankodással — ádáz csörömpölés, melynek csak *egy* értelme lehetett, — Ruth megint mozgásba hozta a kést meg a villát. S Rijk Rikárd, mintha csak arra várt volna, rövid és dölyfös léptekkel járt fel s alá az ágy előtt s kezdett meggyőzni arról, hogy mily túlzott finomérzéssel mérlegelem a dolgokat.

— Előbb — az ördögbe, hagyj fel már azzal a nyafogással — előbb elrontottad az új inhalatorral való bámulatos kirándulásunkat, amennyiben tetszett neked hirtelen és váratlanul elájulni. Aztán Ruth meg én kénytelenek voltunk négy óra hosszáig cipelni téged a homokzátonyokon át — aztán izzadnunk kellett, hogy lélekzetet szivattyúzzunk beléd s most mintegy mindennek koronájául az együgyű, alaptalan sirámaiddal traktálsz bennünket! Tehetünk-e mi négyen arról — nevesd ki, Krézus — úgy van, Krézus, nézz csak reá, ilyen ostoba ő! — tehetünk-e róla, hogy az a vén gőzhajó zátonynak ment künn a ködben? ... Szólj, no! Tehetünk róla?

— Nem tehetnek, uram.

— Hóhér vagyok én?

— Nem.

— Hát tolvaj?

— Nem, uram — mondottam, ezúttal hal-

kabban s oly bátortalan hangon, hogy szinte beillett volna őszinte *igen*-nek.

— Ha találtál volna a »Császár púpján«, az »Ördög hátán«, vagy más valahol egy órát, egy pénzzel teli erszényt, egy ládát, tele ép holmival, hát te *nem* hajoltál volna-e le érte, te szamár, te ostoba, te tökfilkó?

— Nem tudom, uram — hebegtem.

— Nem tudja, az ártatlan Henrik! — pattant fel a kalóz szokott hangján, minden udvarias tartózkodás nélkül: — azt hiszed, arra pazaroltam el életem legszebb éveit, hogy egy *játékszert* kalapáljak össze?... Azt hiszed talán, hogy azért vetjük mi kockára az életünket odalenn, hogy halacskákat lássunk és füvecskéket szedegessünk? Az a kérdés, legény vagy-e a talpadon, aki kedvét leli a kalandban s abban a kilátásban, hogy milliomos válik belőle — vagy pedig anyámasszony katonája, pályát tévesztett pap, hülye, vagy alvajáró...

Dühösen, hogy elakadt a szava illetlen piszkolódásának őrjületében, jobb öklével az asztalra csapott; úgy szólt azt, mint a pörölycsapás.

S minthogy eközben a hajószelence éles sarkán felsértette kezét, dühe egy pillanatig oly végletekig ért, hogy rémület volt nézni.

Nagynéha odavetett egy-egy dühös szót, aztán a kicsiny, erősen vérző sebre szorította

szívó ajkát s eloszlatta az utolsó félénk kétségeket is, melyek mind e pillanatig illetetlen, egyenes, becsületes gyermeklelkemben rajzottak.

Gonosztevő lett belőlem — nem leszek az.

Még most, mikor ezt írom, még most se merem eldönteni, hogy azokon a napokon átléptem-e a megengedettnek, a tisztességnek határát. Hogy vétkeztem-e, ördögi, sugallatra elbuktam-e — hogy sértettem-e törvényt, eltévelyedtem — loptam-e.

Fárasztó dolog, hogy az ember saját lelkiismeretével vívja meg a harcot ily aggályok tekintetében. Én már inkább ítélek másokról, mint saját magamról.

A rossz lelkiismeret a legalkalmatlanabb, legrosszabb szomszéd; irgalmatlanul reád les, éjnek éjszakáján perbe száll veled — perel — perel — vég nélkül perel (Oh, az a kétségbeesett, tolakodó, ravaszul közelebb lopódzó perlés azzal az elbújt — mindig kifogástalanul viselkedő, nemes lelkületű, tetőtől talpig tisztességes úrral, aki zsarnokoskodik úgynevezett lelkeden!) — háborít munkádban, piszkálja folyton a te alattomban rágódó boszúságod füstölögve pislákoló tüzét...

De más szempontból ajánlatosabb a rossz lelkiismeret, inkább kímél, inkább hajlandó

megbocsátani, mint a (köztudomásra jutott) rossz cselekedet, mert az ember a lelkiismeretével végre kéz alatt kiegyezhetik csekély százalékra és felszámolhat. S »végre egyedül« maradtok kettecskén. Évek multával aztán szemet húny az ember.

Oly temérdeksége van a világon az engedménynek, feledékenységnek és helyreállott egyensúlynak. S ha valami kotnyeles nem üti bele az orrát azzal a fönt említett, tetőtől talpig »tisztességes« egyénnel folytatott beszélgetésedbe, a dolog egész szépen elintéződik holmi örökhagyással, jótékonycélú adománynyal, vagy más, közhasznú alapítvánnyal.

Talán *nem* én vagyok az egyetlen férges lelkiismeretű ember — nem az egyetlen, akinek sikerült, elkerülve a szomszédok pletykáit, a családi sírboltba helyeznie tegnapi és tegnapelőtti vétkes dolgait mézes szavak, tiszavirágéletű érvek, finoman ráncba rakott hazugságok segítségével és újjnyi vastagon bekenve az önámítás firniszével.

— ... Aki gajdol, üvölt és szeretné megjavítani Istent és a világot, — mordult fel Rijk Rikárd s oly ádázul szopta meg a kezén levő kis sebet, hogy viharos cuppantásként harsant meg a félelmetes csöndességben : — aki úgy érzi magát, mintha »kísértésbe« vinnék ! Hát eszedet vesztetted, te majompofájú mam-

lasz, képmutató fajankó! (Cuppantás!) Nem a megtalálóé-e az, ami senkié, mert *senki* sem férhet hozzá? ... Be kell-e várnom, míg a hajó épp oly átkozottul beletemetkezik a fövenybe, mint a *Queen*, vagy a *Talizmán*, vagy a *Nicolas*? (Cuppantás!) Kinek mi haszna belőle, ha megsemmisíti a tengervíz? ... Ki szab törvényt *nekem* odalenn? ... Nem csikartad-e ki a bizalmamat, te átkozott pribék, mikor becsuktál bennünket abba a ronda pincébe? ... És gondoltál-e a hálára azért, hogy megmentettük a hitvány kis életedet? ... Amit felhozok, az az enyém; csakis az enyém, jog és méltányosság szerint! És ha nem jogos és nem méltányos, azzá tesszük mi! (Cuppantás!) Ha neked ez nem tetszik, nem kapsz egy vörös fillért sem a téged megillető részből, ha pedig mukkanni mersz — megnyúzlak elevenen!

Bősz mozdulattal a szoba egyik sarkába lódította a szelencét. Az mennydörögve zuhant a padlóra.

Ellenállásomat már csak egy hajszál tartotta. A becsületességnek és romlatlanságnak már csak gyönge visszhangja szólalt meg ajkamon.

— Isten, ki a mennyországban vagy ... — mondottam, nekirugaszkodva, hogy védjem magam minden további következménytől.

— Isten a mennyországban, ez szószaporítás! — vágott a szavamba: — fogd be a szád — kelj ki az ágyból — vágd zsebre a részedet és kotródjál... Fáradtak vagyunk, a leányaim meg én.

Erőtlen lábbal s oly akaraterővel, melynek nem volt semmi gerince sem, föltápászkodtam, s midőn a markomba nyomta a bankót, alázatosan, bután és meghunyászkodva mondottam:

— Köszönöm, uram.

Ezzel aztán — *ha* — vastagon aláhúzom ezt a szót — *ha* (élhetek-e óvatosabb kifejezéssel olvasómmal s magammal, az áldozati báránnyal szemben?) — *ha* tisztátalan, jogtalan dolog történt, orgazda, tolvaj, bűnrészes, kalóz-jelölt lett belőlem...

Az ajtóban eszembe jutottak nagyapám intelmei az udvariasságról. Visszafordultam vérbeborult szemmel, kezet nyújtottam mindhármuknak s külön is megszólítva Rijk Rikárdot, mint vendéglátó gazdát, e szavakkal vonultam vissza:

— Köszönöm szépen, Rijk úr, a szíves meghívást...

Rijk, violaszínre vált arccal, megint nevetőgörcsbe gurult. Testben elbágyadva és erkölcsben roskatagon, harisnyás lábbal siettem fel a padláslakásunkba. Ujjaim görcsösen szo-

rultak össze a kezemet égető pénzgomolyag fölött.

Azon az egész napon rémes egymásutánben követte nyomon egymást izgalom, rettegés, esemény.

Nagyapám, kit oly kitünő módon igyekeztem megóvni minden bajtól, elszedve tőle nadrágját, cipőjét, harisnyáját — nagyapám eltünt. Dúlt ágyában egymásra volt hányva paplan, lepedő és vánkos, egy kicsiny, üres orvosságos üveg mellett és körül.

— Nagyapó! *Grand' père!* — kiáltottam a tetőgerendák közé, az ágy alá, a kis konyhába.

Szívesen odaadtam volna imént szerzett pénzemet, ha valahonnan meghallhattam volna zsémbes szavát, hogy: »*Fiche moi la paix!*« vagy nyöszörgését, hogy: »*Laisse moi tranquille, nom de Dieu!*«

Mindenható Isten! — csak nem szaladt a faluba mezitláb, nadrágtalanul? . . .

— *Grand' père!*

A lépcsőn megszólalt egy hang:

— Te vagy itt, Ezékiel?

— Ki az?

— Én vagyok . . .

— Mit akar? — kérdeztem rosszkedvüen.

Ruth unalmas, gőgös testvére, kit az első pillanattól fogva halálosan nem szenvedhettem (miért? mert! az ember végre is nem

magyarázhat meg mindent!) — felbicegett megrándult lábával a lépcsőn.

Rikárdtól szurkoltam — alamuszi s mégis nyugtalan voltam Ruth megfélemlítő módon uralomra vágyó tekintetével szemben: de Vandán, az önhitten nyugodt, a ritkán, de akkor aztán kellemetlen jóindulattal megszólaló Vandán ki mertem tölteni rosszkedvemet.

Már olyan voltam. Őszintén beismerem. A gyáva ember szeret gáncsoskodni, szívesen halászik a zavarosban; beleköt az olyanokba, akikről tudja, hogy gyöngébbek nála, nekibátorodik, ha rendőrt pillant meg a láthatáron. Adja a hőst a türelmes nőkkel, gyermekekkel és fogatlan állatokkal szemben. Vanda is éppen ily »hősies« lélekállapotban talált.

— Nagyapádat keresed, Ezékiel?

— Talán a zsebében hozza? — mordultam reá veszettül.

— Ejnye, ejnye, hát ily kedvesen bánsz velem? — utasított rendre. — Kölcsönöztem neki egy nadrágot apám szekrényéből, mikor azt kiabálta a lépcsőn, hogy ellopták a ruháját, mert nem akartam, hogy észre vegye, hová lettél...

— Mi szükség arra? Mi köze hozzá! — mondottam hálátlanul. — Oly sürgős volt?

— De Ezékiel, te fiú, hát nem tudod hány óra van?

Az ébresztőórára néztem. Nyolcra járt. Szent Isten, mennyire meg voltam zavarodva! Hogyan elrepült az éjjel... Kilenckor ott kellett lennem az irodában, vissza kellett vinnem a naplót meg a pénztári könyvet.

— Hát nem tarthatta volna addig szóval? — kérdeztem ripők hálátlansággal. — Hiszen tudhatta volna, hogy nem jókedvemből vagyok odalenn!

— Nem lehetett, — védekezett a birka felháborító elnézéssel: — aztán oly sokáig tartogattam ezt számodra. Bizonyosan akkor esett ki a kabátod zsebéből, mikor vetkezés közben papával beszélgettél. Szavamra, nem kutattam benne...

Gyanusan szaporán beszélt, mint aki hazudik. Reám nézett és pirosabb lett, mint a borpiros blúza — szavát adta, mikor én még ki se fejeztem kételkedésemet.

Durván ragadtam ki kezéből a tárcát, a kompromittáló tárcát. S minthogy ritkán kíséri áldás az inkább testi erőre, mint értelemre való mozdulatot (ha csak sportkörökben nem), a tettet nyomon követte a bűnhődés: Ruth harisnyakötője, a holdvilágos éjszakákon imádott, a »becsületes megtaláló« által soha vissza nem szolgáltatott, fehércsíkos kék, tört csatos harisnyakötő — kiesett.

— Hogyan kerül ide ez az izé! — kiáltot-

tam orcátlanul. — Köszönöm szépen! Borzasztóan tisztességes dolog, másnak az irásai közt motoszkálni...

— Nem tettem, — mondotta könybe boruló szemmel.

Ha alaposan megmosta volna a fejem, oly karmosan, mint Ruth, vagy oly méltóságteljesen, mint Rijk, iziben visszahúzódtam volna ingatagságom csigaházába, de lángpiros, bűnbánó arcocskája, mindenekfölött pedig a könyhullatása (a síró ember nem harap) még fokozta haragomat.

— ... Nem hiszek magának, ha tízszer is megesküszik reá! — mondottam legalább is oly ádázul, mint az imént az apja. — Galádság, cudarság! Csak mondja el mindjárt neki, hogy szerelmes vagyok belé!... Rajta, nevessenek ki a költeményeimért — mind a ketten! Ne is álljanak velem többé szóba! Maguk! Hiszen maguk oly hamisak, oly hitványak, mint egy iskolakerülő gyerek! Bonjour! Köszönöm szépen — meg fogom jegyezni magamnak!

Ő pedig nem felelt egy szót sem, csak elfordult és lesántikált a lépcsőn.

Ennek legalább jól odamondogattam — ennek az utálatosnak!

Sietve belemártottam a fejem a mosdótálba, megtisztítottam a piszkos cipőm a ruhakefé-

vel — minden a helyén volt! — s oly arccal, mely sárgább volt a sárgánál, zöldebb a zöldnél, behúztam magam után a kaput. Nem menni be hétfőn reggel az irodácskába, mikor a nagyapám betegsége miatt úgyis elloptam már egy napot, s mikor hazavittem magammal a könyveket is, rosszabb lett volna, mintha a torkomat vágtam volna el.

Keveset gondolkoztam az alatt, hogy tovahaladtam a ragyogó napfényben. A fejemet az éjszakai kóborlás, az öntudatlanság, idegeimnek megfeszítése következtében, mintha beszegezték volna deszkával. Szentül megfogadtam, hogy a kalóz engem ugyan többé nem visz le magával a mélybe. Nem akarok megérni többé oly rémületet, mint a *Remény* elsülyedése.

Mikor a »Rossz szenvedély«-ről elnevezett lebujhoz értem, a falu órája éppen félkilencet ütött. Tehát az ébresztőm okvetetlenül rosszul járt.

Éhes voltam, mindenek fölött pedig szomjas, és beléptem a »gondüző«-be. Az ajtó fölött ez a felírás állt: *Anno Domini 1864.* Valamikor nyaraló volt, most pedig bűntanyája a kávézó, titkon pálinkát és grogot követelő, kártyás tengerészeknek. A pap évekkel azelőtt kiprédikálta a »rossz szenvedélyek«-nek ezt a házát. Annak a prédikációnak köszönhette aztán a nevezett intézmény a nevét és látogatóit.

Rendeltem egy csésze kávét, egy darab sonkáskenyeret és két üveg szódavizet.

— Adj'Isten, gyerek, — mondotta egy hang.

Leült szemközt velem a *Remény* kormányosának — a minden kétséget kizárólag megfúlt embernek öccse.

— Adj'Isten, — mondottam bátortalanul, s minthogy zavarodottságomban nem jutott más az eszembe, megkérdeztem tőle, hogy nem tart-e velem.

— Már én olyan vagyok, gyerek, hogy csak a légy nem kell nekem, a légy meg a balha . . . De születésednapját ülöd ma, vagy jussoltál? Ide egy szíverősítőt, mester!

A »Rossz szenvedély« vendéglőse, egy ravasz férfiú, kinek testi teriméje mintegy hidraulikus nyomással robbantotta szét a rajta lötyögő ruhát (tudniillik, hogy bővebb és tudományosabb magyarázatát adjam, szerencsés bírlalója volt egy oly nagy, lelógó pocaknak, tekintélyes, lelógó tokának, két lelógó pofazacskónak és duzzadtan lelógó alsóajaknak — és dísz gyanánt viselt mindehhez egy szétnyíló mellényt s a hónaljban szakadt hódprémes zekét, a nadrág foszladozó nadrágtartón csüggött rajta, vagyis inkább csavarodott dugóhúzószerű ráncokban a bokája köré, a lábán felhasadt gesztenyéhez hasonló papucsot viselt, s ingének gombnélküli gallérját egy

görbe kapcsolótű fogta össze elől, kezének középsőújján aranygyűrü volt, olyanformán, mint a kolbász végén a szorosra húzott kötés, s a szőrös kis disznófülein parányi gyermekfüggők lógtak) — a vendéglős régente egy soha vissza nem tért, a hajósgazda szigorúan kálvinista meggyőződése folytán be nem biztosított hajó tulajdonosa volt, azután pedig mérgében és istentagadásából a kuglizópályával, hintával (valóban sok leány bukásának okával!) és céllövő bódéval fölszerelt, világias és átok alá vetett mulatóhely gazdája lett — a vendéglős, kinek még nem ment ki az álom a szeméből, kitekintett a tenger fövenypartjára, mert nem volt italmérési engedélye, s félt az új csendőrtől, ki azt akarta, hogy mindenki úgy táncoljon, amint ő fütyül s nagyon a körmére nézett az embereknek. Meggyőződve, hogy erről a részről nem kell meglepetéstől tartania, elővette a mérőpad alatt levő szekrényből a titkos palackot és pálinkát töltött egy pohárba.

— Nekem is, — mondottam hirtelen, szinte anélkül, hogy bármire gondoltam volna. Tetőtől-talpig nyomorúltnak, erőtlennek éreztem magam, mintha megint le akarnék esni a lábamról, de mégis az a fölemelő érzés hatott át, hogy legény vagyok a talpamon!

Az ember ne igyék — úgy van, az ivás rák-

fene, a nép megrontója. Halálom órájáig előharcosa leszek az alkohol-ellenes mozgalomnak. Keservesen megfizettem az iskolapénzt.

De akkor, a kalandokkal tele nyugtalan éjszaka után, mikor úgy reszkettem egész testemben, mint a lágyan maradt pudding, a szemem tüzelt, a lelkem elbágyadt, *szükségem* volt egy kis szíverősítőre.

— Egészségedre, gyerek! Hiszen olyan vagy te, mint a férges szalonna! — köszöntött reám a megboldogultnak testvéröccse, s a pohara egy szempillantás alatt fenékig üres volt; üres volt s csak néhány csepp csorgott végig rajta kívül, mikor én az enyémet undorral a szájamhoz emeltem.

A vendégszobában, a pohárszék mellett, mely még reggeli pongyolájában állt előttünk, poharakkal, melyeknek piszkos volt a széle, és karikák voltak beléjük száradva, findzsákkal, melyekbe apró csipkemintákat rajzolt a kávé alja, ásító kis gummikarikás palackokkal, a tányéron levő girbe-görbe sajtkéregdarabokkal, mintha egy óriás vagdosta volna ott a sárga körmeit — a kakukóra kilencszer kiáltotta, hogy: kakuk, kakuk!

Ott ültem a naplón és a pénztári könyvön (így szoktam másolni a leveleket és így óvtam e könyveket a vendéglőben attól, hogy gyűrődés, pecsét, vagy kíváncsi szem hozzájuk

férhessen) s azt gondoltam magamban, hogy a főnököm ritkán megy be féltíz előtt az irodába, mert a reggel óráit saját kádárműhelyében, a hal-füstölőben és a borbélynál szokta tölteni. Tehát negyedórácskáig még várhattam.

— Nem innál még egyet, Verploeg? — bíztattam nagylelkűen.

— Huncut, aki azt mondja, hogy nem — kacagott, és nagyot cuppantott bagólétől piszkos vékony ajkával; olyképpen hangzott az, mintha dugó röppent volna ki a palackból. — De, fékomadta, te gyerek, mi jó ért téged, hogy még eggyel meg akarsz emberelni? Aztán, úgy látom, magadnak is jól esik! Hallod-e, Raad, hittél volna erről ilyesmit?

A vendéglős jóakarólag mosolygott — köhécselve behörpintettem a kortyomat és könyes szemmel néztem az átellenes szomszédom füstöt kibocsátó, erősen szőrzött orralyukait.

Nagyon megpróbált gyomrom, mely az utolsó huszonnégy óra alatt úgy érezte magát, mint a szárazra vetett hal, kezdett jóleső módon hevülni.

S mikor lassan, a napot borító ködként elosztó idegenkedéssel (elvégre nem szokik-e hozzá az ember a csukamájolajhoz, a ricinushoz, meg a rebarbarához is?) hörpintettem egyet a második, borzalmasan teletöltött pohárból is, hangulatom egyszerre fellendült, mint a szibériai

hullámvasut kocsija a pálya emelkedésére; de alig hogy felruccant az elbizakodottság, a pajkosság és a dőreség tetőpontjára, zsupsz! már lenn volt a gond és kishitüség völgyében. Ördög a szesz.

Bizonyára egészen a sátán karmaiba kerülök s tökéletesen elveszítem éles megkülönböztető-képességem, ha az óra nem kakukolt volna oly félreérthetetlen intelemmel tizet.

Verploeg az utolsó kakukszónál volt oly szíves megjegyezni, hogy csakugyan tíz óra már.

Minthogy nem volt elég apró a zsebemben, fizetéskor azt az összegyürt bankót adtam oda, amelyet mindaddig se meg nem néztem, se ki nem simítottam.

— Száz forint! — mondotta a vendéglős s oly élesen nézett reám, mintha betörést követtem volna el. — *Száz* forint!

— Úgy van, annyi! Mi kifogásod ellene? — kérdeztem vakmerően, kedélyem hullámvasútjának éppen egyik tetőpontján állva. — Hamisnak nem hamis!

De magamban mélyen megdöbbentem, mert meglepett, hogy oly nagy bankót kaptam Rijk R.kárdtól.

— Hamisnak nem hamis, — mondotta szélesen fontolgatva, hogy úgy jöttek ki a szavak a szájából, mint a sűrü szirup a hordóból: — nem mondtam én, Wilde, hogy hamis,

arról a macska sem beszél, bankócsinálónak én téged nem tartalak — de úgy veszem észre, ma ugyancsak sok vajat kentél a kenyeredre — erről hát megvan a magam véleménye! — Ha hamis volna, tudnám, hogy mit tegyek.

E bölcs magyarázat után az ajtóhoz billegett teknősbéka testével, de mindjárt vissza is fordult és símára egyengetve a Judáspénzt, megint csak azt mondotta:

— Jónak jó, de nekem még se kell...

— Részeg vagy, ember! — fogta a pártomat Verploeg. — Nem tolvaj ez a gyerek!

— Mit akarsz? Nem is mondja azt senki — védekezett a vendéglős; — de nincs annyi pénzem a háznál.

— Vén hazug! — felelte a cimborám kertelés nélkül: — nesze, akkor megfizetem én!

Bemondott mindent, a csésze kávét, a sonkáskenyeret, a két üveg szódavizet s a pálinkákat. — Én szó nélkül belenyugodtam, nem adva a sértődöttet, bele sem avatkozva a kötekedésükbe. Úgy éreztem, hogy borzasztóan lassan járnak a gondolataim, képtelen voltam bármit megérteni és jólesőn melegnek éreztem a testemet.

A mosolygósan derült, nagyon is éles napfényben ballagtunk tova a kagylótörmelékkel borított úton, odahagyva a »Rossz szenvedély«-t és óvatosan számító vendéglősét.

Verploeg meg a hangosan ropogó kagylók többet beszéltek mint én.

— Ha *nekem* mondotta volna, — fordult hozzám Verploeg: — kivertem volna a zápfogát.

— Miért? — kérdeztem, s görcsösen iparkodtam egyenesen járni.

— Miért? Miért? Aki nem akar ilyen jó bankót váltani, bizonyosan attól fél, hogy bajba keveredik a rendőrséggel. Elképzelhetem, hogy miért; akinek üvegből van a háza teteje...

— Úgy, úgy, — mondottam mosolyogva, bár voltaképpen nem volt min nevetni. Utolsó fellendülése volt ez a hangulatvasutnak, mielőtt végképpen alácsúsztam a melankólikus mélységbe.

A falu főutcájában *(én* bizonyára elfelejtettem volna) négy boltban is megpróbáltuk felváltani a százasbankót. De csak a mészárosnál sikerült. Éppen tehenet vágott.

A vágóhíd ajtait nyitva hagyta maga mögött. A tisztára mosott, sárga téglákon, mélyen, borzasztóan átmetszett torkával, jámbor fejét a vérfelfogó csöbörre fektetve, ott feküdt az állat és összekötött lábai még vonaglottak. A szemhéjai nyálkásan mozogtak, a hátulsó lábai gyámoltalan remegéssel rúgtak egyet-egyet, a vér vastagon buggyant elő testéből.

A belső kis udvar ajtaja is tárva volt. A nap ott egy fuksziás és muskátlis virág-

ágyra tüzött, s a gyepre terített pokrócon ott kapálódzott, nagyokat rikkantva, a mészáros legkisebb gyermeke, egy esztendős kis fickó.

— Tedd be, *kérlek*, az ajtót! — mondottam és belefogództam az asztal szélébe.

— Tüdőgyuladástól félsz ebben a nyári melegben, te Wilde? — gunyolódott a mészáros és megtörölte véres kezét a kötényében, mielőtt kivette volna a pénzt a fiókból.

— Dehogy, — mondottam, sóhajtottam és merengtem.

S másodszor is összerogytam volna, mint egy liszteszsák, ha Verploeg meg nem fog. Átkozottul résztvevően veregettek a vállamra és innom adtak.

— Mennykő és villám, — kiáltotta a mészáros — mi ütött hozzád, te Wilde?

— Nem, nem nézhetem a vért, — mondottam s félig még odavoltam.

Erre aztán falrengető kacaj, asszonyok rikácsolása, férfiak csufondáros kiabálása és évődése felelt a mészárszékben.

A bolt egy szempillantás alatt — hiszen nevetségesen férfiatlan magamtartása csak pillanatig tartott — félig megtelt. Ez emberek valamennyien erősebbek, markosabbak, keményebb idegzetüek voltak, mint én. Mindenesetre fáradtságomban meg a pálinkában lehetett a főhiba.

Abban a nyomorult pillanatban, abban a látszólag jelentéktelen pillanatban, midőn elvette eszemet annak a holt tehénnek a feketevörös vére — pedig elég szép számmal s teljes joggal fordulnak elő ily esetek napról-napra — a türelmetlen mészáros, vérvörösen a kacagástól ily hallatlanul ostoba eset miatt, kezdette leolvasni a ragadós forintokat, tallérokat, harmadfélcentes tekercseket és centeket. Másféleképpen nem tehette.

A zsebeim kidudorodtak az ezüst- és rézpénz tömegétől.

A vágóhíd nyitva álló ajtaja felé már nem néztem, noha a gyermek most hangosan rítt.

De sajátszerű dolog: ez első pénzhez, melyet Rijk Rikárdtól kaptam, a szó betü szerinti értelmében vér tapadt. Nagyon jól megjegyeztem ezt magamnak; még most is magam előtt látom azt a tátongó sebet, ha eszembe jut az a pillanat, mely állásomba került.

A dolog a következőképpen történt:

Azok közt az asszonyok között, akik oly kutyául nagy gyönyörűségüket lelték abban, hogy a kikötőbeli kísérteties házból való gyerek olyan arccal, melynek színe legjobban egy zöld sajtgolyóhoz hasonlított, majd hogy el nem ájult, volt három olyan asszony is, akiknek ura a *Remény* fedélzetén szállt tengerre. Tudtán kívül özvegy mind a három.

Meztelen, durva karjukon ott lógott mindegyiknek a piaci kosár. Közrefogtak, ölbeli kutyácskának, félig döglött piócának mondottak s még más efféle barátságos hasonlatokkal is megtiszteltek.

Ingereltek — én pedig gyáva bitang voltam.

Gyötörtek Verploeg jelenlétében, az a hálátlan pedig, feledve pálinkáimat, velök együtt gúnyolódott rajtam; egynéhány orcátlan ifju halászlegény, meg a vigyorgó képű levélhordó segítették őket a csúfolódásban. A mészáros, összehúzva sárga szemöldökét, kacagott — a felesége, ki behozta a vizet, úgy visított, hogy rengett belé a teste — a legény, ki a levágott tehenet a hátulsó lábainál fogva a horogra akasztotta, emelt hangon lepirongatott — a szemközti fogadós, kit odacsábított a szokatlan lárma, vigyorgott és újjhossznyira félrehúzta a száját — egy szöszke leány, akibe valamikor bele voltam háborodva, csak ennyit mondott:

— Jesszasz, Jesszasz, micsoda egy pipogya fráter.

Mindenki kacagott. Én, holthaloványan és hideg verejtékkel a homlokomon, én, kit a két pohár pálinka s az egymást kergető események feszültsége levett a lábamról — alávaló lettem.

Még a féreg is védi magát, ha reátipornak. Nyárspolgár és alamuszi voltam.

— Korán nevettek! — pattantam fel s újra a hónom alá csaptam a két üzleti könyvet, melyekről az imént levettem a kezem.

— Jobb nevetni, mint egy levágott tehén láttára ijedtében összemicsodázni magát! — kiáltotta egy asszony, ki két nappal azelőtt még előlegért járt nálunk az urával.

— Ha *ti* is tudnátok, amit *én* tudok, *ti hárman* bizonyosan befognátok a szájatokat! — mondottam, túlkiáltozva fülhasogató kacajt és röhögést: — a *Remény*...

Annyira még se vesztettem el az eszem — még nem — s még jókor féket vetettem alávalóan boszuszomjas nyelvemre. De ők se voltak annyira kívül a sodrukon — azok az erős, megkérgesedett szívű asszonyok — hogy az az egy szó, miután egész éjszaka búgott a ködkürt — az a szó, a könyvelő szájából, aki többet *tudhatott*, mint ők — ne csapott volna le bomba módjára közéjük. Rémes csend következett.

— Mit mond ez? — kérdezte egy fiatal teremtés legelőbb.

— Mi történt a *Remény*nyel, te nyüves fajankó? — rikácsolta ingerülten az az asszony, ki a legjobban tört ellenem.

— Semmi, semmi! — hebegtem s hogy kivágtam magam a dologból, az ajtóhoz igyekeztem: — adj' Isten!

— A mennykő szántson belé! — förmedt fel Verploeg dühösen: — hát olyan Istentől elrugaszkodott bitang vagy, te szarvasmarha! A saját tetsvérbátyám is rajta van! Mit tudsz a gőzösről?

— Semmit! — förmedtem vissza: — megbolondultatok!

— Hát nem azt kajabálta-e, hogy ha *mi* is tudnánk azt, amit *ő* tud? Ti nem hallottátok-e?

— Azt *nem* mondottam, — hazudtam, s ott álltam a küszöbön.

— Ha nem tudsz semmit, akkor még úgy sem dukál neked másokra így ráijeszteni, átkozott disznófülü kutya — kiáltotta Verploeg fenyegető hangon. — Ma reggel úgyis baj van nálad a kréta körül, s ha megfogadod a tanácsomat, Poot, jó lesz, egy kicsit utánanézned, hogy áll a dolog azzal az százasbankóval, melyet felváltott nálad. Raad az imént már megköszönte neki a megtisztelést s mondhatom, hogy jó orra van...

Nem hallottam, mit fecsegtek még azután. Úgy siettem az irodába, mintha már nyomomban volnának a pribékek, akik a vérpadra visznek.

Izzadva és pihegve rontottam be — fél tizenegy elmult — ledobtam magamról a kabátomat, a dolgozó köntösbe bujtam és dolgozni kezdtem.

Mily szerencsés véletlen, hogy a főnököm oly szörnyen megkésett! Hál' Istennek, hogy éppen még kifujhattam magam, hál' Istennek, hogy még felhajthattam néhány pohár vizet!

Félóra hosszáig még egyedül maradtam. A kakas kukorékolt, a tyukok káráltak az ólban, mintha gyilkolnák őket. Kétségbeesetten csuktam be az ablakot. Minden terhemre volt, minden zavart.

Aztán azt tettem az alacsony deszkaburkolatu, kátrány és füstölt galóca illatától szagos kis helyiség fojtogató csendjében, melyet csak a kalitkájában fel- s alá ugrándozó csiz füttye s a szomszédos hajógépműhely motorának tompa búgása zavart meg kissé, amit a gonosztevők szoktak megtenni néha: felütöttem a főkönyvet a *H. S. VII.* lapján; néztem az összegeket, a bevételeket és kiadásokat — szóval: helyben voltam.

Amint így fejemet a kezemre hajtottam, meglepett a gazdám.

— Mit fecsegtél te Pootnál? — Mindjárt az öreg ágyúval kezdette (hiszen előre láttam volna, abban a játékosan kicsiny faluban!): — Micsoda bárgyuságokat beszéltél a *Remény*-ről?

— Az emberek megbolondultak — feleltem rekedten.

— De hiszen azt mondtad...

— Dehogy, nem mondtam! — vágtam a szavába.

— Miért vagy úgy kikelve magadból?

— Én? — kérdeztem bágyadtan; pokoli módon féltem tőle.

— Oly kora reggel részegeskedtél Verploeggel?

Meg sem mozdultam — de megtette helyettem az ajtó.

Poot, a mészáros, belépett a gyűrt bankóval.

— Adj' Isten jó reggelt, — mondotta a nyomorult, ki soha sem mulaszthatta el, hogy a szalonna- és füstölthúsárú-szállítás érdekében kedvébe ne járjon a falu hajósgazdáinak. — Jó reggelt, adjon Isten, Sligting! Csak azért jöttem, hogy megtudjam, rendben van-e minden? Ha rendben van, jól van! De ha *nincs* rendben, akkor kötelességem volt tüstént idejönni... Kérem szépen!... Raad nem akarta felváltani neki, hát felváltottam én.

— Honnan veszel te száz forintot? — kérdezte megint a főnököm, de ezúttal több, mint jogosult csodálkozásával az oly főnöknek, aki nem szívesen vet számot ismeretlen tényezőkkel.

Január óta kerestem (ötven forint pótlékot is betudva) havonként harminchét forint ötvenet. Ez a jövedelem teljesen kizárta a nagy ugrást száz forint hirtelen való megtakarításáig.

— Honnan vettem? — hebegtem.

Az a kishitűség és tétovázás, melyet ki lehetett érezni hangomból, sajátszerüen érintett engem magam is. Hiszen úgy tünt fel, mintha mély örvénybe, kihalt homoksivatagra, vagy egy havas hegy ormára jutottam volna egymagamban, menthetetlenül. És úgy rémlett, mintha a visszhang szavakat verne vissza valahonnan, melyeket valamikor régebben, valamikor — tegnap vagy tegnapelőtt hallottam. Nem szóltam semmit, szavam érthetetlen mormolássá lett — s valószínűleg fakóra vált arccal ültem helyemen.

Ha most visszagondolok minderre, különösen pedig azokon a napokon, vagy azokon a reggelen tanusított gyámoltalan félszegségemre, a gondolatok, pompás ötletek, találó feleletek és csattanós visszavágások egész temérdeksége rajzik fel e szokatlanul bölcs fő ürességében és némaságában.

Akkor, pityókosan, kimondhatatlanul félénk lelkülettel, rettegve Rijk R.kárd fenyegetéseitől, rettegve főnököm tenyerétől, rettegve, hogy elárulom magam, rettegve a *nem* lopott és *mégis* lopott pénz miatt, rettegve zsebeim duzzadt volta miatt, rettegve a mészáros szürke és a hajósgazda éjfekete, fenyegető szemétől — hallgattam.

E terhelő, sokatmondó hallgatás közben a Rijk-féle ajándék főnököm kezébe vándorolt.

Megnézte elülről, megnézte hátulról és rövid, de ijesztő nyomatékkal így szólt:

— Az áldóját... — és ahhoz a kicsiny, tűzálló szekrényhez lépett, mely betörők és iszákosok ellen biztosítva őrizte a többi üzleti könyvet, az irományokat, kötvényeket, s alattuk és mögöttük két korsó finom genfit, egy megkezdett, etikett nélkül való cognacot, egy üveg angol whiskyt s egy fél palack, penészfoltoktól piszkos fehér oportói bort.

A rozsdától barna kulcsok megfordultak az acélszekrényben; az erős ajtó felnyílt, szuszogva, mint a kövér ember, mikor futva érte utol a vonatát.

A szívem verése megállt (mint tévesen mondani szokták), — az újjaim reszkettek.

Tudtam, hogy mit jelent az a kézmozdulat a szekrény felső polca felé, tudtam, hogy ott van a banktól kapott levél, melyben fel voltak jegyezve a két nap előtt küldött bankjegyek számai, tudtam, hogy az enyémnek a száma is benne van.

— Az áldóját! — ismételte a főnököm és a bankó fölé hajolt: — az áldóját! Hogyan kerül *tehozzád* egy azokból a százasokból, melyeket tegnap este adtam az útra Kluit hajóvezetővel?

— Honnan tudjam? — feleltem ész nélkül és zavarodottan, mint a tetten ért betörő.

— Jártál a hajón?

— Én? Nem én! Mit kerestem volna azon *én*?

— Az áldóját! — tünődött szemének, hangjának, kezeinek nagy nyugtalanságával (minden pillanatban rettegtem ez utóbbinak beigazolásától): — érti a mennykő! *Magánál* a boltban azt fecsegi, hogy tud valamit a *Remény*-ről, magánál vált egyet azokból a százasokból, melyeket én sajátkezüleg nyomtam a Kluit mancsába... Ha meg nem mondod, most tüstént, hogyan került hozzád, összetöröm a csontodat!

Hunyorgó szemmel néztem — várva az első csapást — a nyitott főkönyv »tartozik« oldalára. S minthogy inkább a nyelvemet haraptam volna el, mintsem hogy megemlítettem volna a pénz veszedelmes eredetét, s nem láttam más kibuvót, azonkívül pedig nem sok időm maradt a gondolkodásra, kimondottam az üdvözítő szót, melyre reájár minden alkalmi és hivatásos tolvaj szája:

— Találtam!

— Találtad? — mondotta a mészáros.

— Találtad? Hol? Hol? — kérdezte főnököm és fölemelte az erős, kérges tenyerét.

— Ma reggel a parton, — hazudtam kissé megkönnyebült lélekkel (cáfolnak-e a halottak?): — a parton, a déli kikötő mögött. Ott fújta neki a szél a derekamnak!...

— Fogd be a szád, hazudsz! — mondotta a hajósgazda: — följelentelek! Ezt nem hagyom abban!

— Ha tolvajnak hisz, elmehetek akár tüstént.

— Miért, hát azt hitted talán, hogy egy pillanatig is bízom még benned? — vicsorodott reám. — Amíg vissza nem tér Kluit hajóvezető és eléggé ki nem magyarázza, hogyan illik ez a golyó a puskájába, nem tűrlek a könyveim körül!... Találtad! Találtad! Száz forintot találni csak úgy bolondjában a tengerparton! Minden esetre az *én* száz forintom, te Istentől elrugaszkodott bitang! Vagy talán nincs följegyezve itt a száma? Forgasd ki tüstént minden zsebedet!

Kísérletet sem téve, hogy ellene szegüljek, minden szabadkozás nélkül kiraktam eléje az egész halom pénzt, melyet a mészárostól kaptam.

Nem az ő pénze volt. Nem az én pénzem volt. A senki pénze volt.

De akár így, akár úgy, én elég hamar megszabadultam tőle.

Huszonnégy óra leforgása alatt, buta gyámoltalanságom, a »Rossz szenvedély« pálinkái, az elvérző tehén, az orcátlan asszonynép, az utcai pletykák segítségével visszatért oda, ugyanabba az élő kézbe, mely egyszer már túladott rajta.

Miközben leolvastam, könny szökött a sze-

membe (szökött az valaha máshova is?) s utoljára védekeztem:

— Uram, — mondottam nyafogó hangon — nem viseltem-e magam mindig tisztességesen?

— Az majd kitűnik a rendőrségen, — förmedt reám s besöpörte az egész gyüjteményt: — majd megtanítalak én, olyan százasbankókat *találni*, melyeket Kluit hajóvezetőnek adtam!

Az ajtóban — a sok alávaló gyanusítás végre mégis felforralta az epémet — szinte heroikus mozdulattal, most, mikor legkisebb mozdulatára akadálytalanul gondoskodhattam, hogy meg legyen köztünk a kellő és kívánatos távolság, másodszor is célzást tettem a rémes szerencsétlenségre.

— Megbánja még egyszer... Való igaz, hogy *többet* tudok, mint amennyit megmondhatok, uram! Letehetem a főesküt, hogy a *Remény*... Nem vagyok én tolvaj, uram!...

A gazdám a tűzálló szekrényébe lökte a pénzt, dühösen elkiáltotta: — Az áldóját! — aztán közeledett hozzám egy lépéssel, de akkorra én már legalább nyolcat hagytam a hátam mögött.

Féltizenkettőre (mily zavarba ejtőleg szokatlan órában!) otthon voltam és megkopogtattam az ajtót — a földszinten.

Krézus morogva elvakkantotta magát.

— Ki az? — kérdezte kisvártatva Rijk.

— Én, — feleltem idegesen. — Borzasztó dolog történt.

Valószinűleg álmában zavartam meg; úgy amint volt, kiugrott az ágyából és hamar kinyitotta az ajtót. Én belekeveredtem a saját szavaimba. Izgatottan, de mégis elég önuralommal arra, hogy elhallgassak *egynéhány,* reám nézve nem éppen megtisztelő részletet, elmondottam a felváltott százasbankó történetét. Hogy a gazdám elcsapott és feljelenti az esetet a rendőrségnek.

— Nem fecsegtél-e ki semmit, te háromszoros szamár? — kérdezte ő.

— Önt mindenesetre kihagytam a játékból, Rijk úr . . .

— Nem is ajánlottam volna az ellenkezőjét! — mondotta ásítva. — Hát szükséges volt felkelteni engem ily semmiségért? Eredj, feküdj le te is, máskor pedig legyen több eszed!

— S ha a rendőrség . . . ?

— Mamlasz! — förmedt reám mérgesen: — hát visszajön-e valaha Kluit hajóvezető?

— Nem.

— Akkor hát mit tehetnek ellened, te viziló?

— Megtehetik . . .

— Semmit se tehetnek! Egy fikarcnyit se!

A gőzhajó elsülyedt. Csak éppen, hogy te pár héttel, pár hónappal előbb tudod, mint ők! Mikor elsülyed egy hajó, a víz kivet egyet s mást a partra! Találtad, punktum. Amellett maradsz. És tízszer is ráesküszöl! Vagy a hajószelencét én is nem . . . találtam-e? Ökör!

— De igen, — feleltem ingatagon — csakhogy a jó hírem oda van . . . végre még áristomba kerülök; se otthonom, se hazám . . .

Tépelődve, holtra fáradtan, sokkal bágyadtabban, semhogy kedvem lett volna még egy második reggelire is, felcammogtam a lépcsőn és egész öltözetesen ledőltem a padlásfülkében az ágyra.

Elaludni még sokáig nem tudtam. Egymást vadul kergető gondolataim nem hagytak nyugton. Láttam ismét, mintegy lázálomban, a galócák hemzsegését s a zöldfejű halszörnyeteget, mely folyton kerülgette a lámpát; a *Talizmán* szomorú, megríkatóan gyászos sírhelyét, zöld iszappal borított, elfordult kormányrudjával. Láttam Ruthot, amint kacagva ült le a Queen elpusztult hálószobájában . . . alászálltak a *H. S. VII.* fehér betüi . . . Verploeg kormányos halotti arcát; Rijknak a hajószelence fölé hajló vörös fejét; az átvágott nyakú tehenet, a csúfolkodva kacagó asszonyokat — a hajósgazdát a tűzálló szekrény előtt . . .

Kétszer zavartak meg, éppen, amikor el akart hagyni a feltétlen öntudat.

Először Vanda, ki »lakosztályunk«-hoz közeledett.

— Ki az? — riadtam fel s az új csendőr jutott az eszembe.

— Én vagyok, bocsáss meg, — mondotta: — valami kis ennivalót hoztam fel neked a konyhába.

— Kinek köll! Elmenjen innen! — kiáltottam dühösen, még ebben a bágyadt és elcsigázott állapotomban is ápolva haragomat ez ellen a teremtés ellen, kit nem szenvedhettem s ki azoknak a keveseknek egyike volt, akik előtt nem kellett csúsznom-másznom.

Csöndesen lesántikált, de a dolog mégis zavart.

Újabb boszus tépelődés a tárcáról, melyben a Ruth-hoz írt költemények között Ruth harisnyakötőjét őriztem, megint ébren tartott. Azután, mikor éppen el akartam szundítani, felébresztett nagyapám dörömbölése. Nem szólt egy szót sem, bizonytalanul mozgott Rijk nadrágjában, melyen a sarkával tipródott, s észre sem vett engem.

Először örültem életemben, hogy »pityókos« volt. Csak akkor mertem kinyujtani a lábam, mikor nagyon is hangos bizonyságot igyekezett szolgáltatni alvó állapotáról.

Nyolc órakor — másnap reggel — felébredtem, pompásan felüdültnek és jenletékenyen bátrabbnak éreztem magam. Még egy nagyot nyujtózkodtam, aztán ugyanarra a következtetésre jutottam, mint Rijk. Tökkel ütött szamár voltam s nem fenyegetett semmi, de semmi veszély. Évek multával legfölebb azt emlegetik majd csodálkozva a faluban, hogy a víz már aznap reggel kivetett egy bankót.

A konyhában megettem, amit oly szeretetreméltóan hoztak fel alulról: a hideg borjusültet, zsírjába fagyott krumplival. Aztán vizet tettem a tűzre, elmentem kenyérért, fölkeltettem nagyapót, azt hazudtam neki, hogy egy heti szabadságot kaptam, s a nap hátralevő részét Rijkéknál töltöttem a szobájukban.

A kalóz különösmód kedélyes hangulatában volt. Értésemre adta, hogy szükségtelen aggódnom az úgynevezett főnökömmel támadt esetem miatt, hogy kész a legnagyobb örömmel kifizetni előre egy évi házbért, s hogy nagyon rosszul állna a víz alatt való búvárkodás dolga, ha nem hozná be szászszorosan az évi négyszázötven forint koldusbéremet.

Ruth nagyon kedves volt. Egyszer megfogta a kezemet, más alkalommal rátámaszkodott ösztövér vállamra. Vanda harisnyát stoppolt. Krézus, ölembe rakva orrát, aludt, Szóval, a nagy szélben, mely zúgott és fütyölt

odakünn — estefelé felhúzták a viharjelző kosarat is — nyugodt, kedves, barátságos, isteni volt ez az otthon s egyáltalán nem éreztem magamban semmi kívánságot, hogy újabb kalandos útra induljak hajóroncsok és a tenger állatvilága közt.

Rijk, ki tágra nyilt orrcimpával horkant fel a szélvész minden rohamára, az elmerült hajókról szóló átkos katalógusban levelezgetett (oh az az undok album, melynek lapjai tele voltak ragasztva a Lloyd jelentéseivel s a világ minden ujságjából kivágott ujságközleményekkel!) — aztán csengettek.

A küszöbön megjelent az őrmester, az új, a szolgálatban oly buzgó őrmester.

Persze a százasbankó dolgában jött, amely, hogy úgy mondjam, közbeszéd tárgya volt egész szeretetreméltó falunkban. Följegyezte egy ötkrajcáros zsebbeli könyvecskébe azt, amit mondottam, anélkül, hogy eközben felhagyott volna a bagó szopogatásával (csendőreink nemzedékről nemzedékre szopták és rágták a bagót a legizgatóbb események közben is) s kijelentette, hogy majd lesz alkalmam többet is hallani az ügyről, mihelyt Kluit hajóvezető visszatér a *Remény*nyel; de, hogy ő cseppet sem hisz a *találásban*, mert a bankó oly száraz volt, mint a parafa és nem *szagolhatott* vizet.

Aztán beszélnie kellett még a »bérlőm«-mel, kezét a kilincsen tartva, kíváncsian kancsalító és figyelő szemmel kérdezte tőle, vajjon azzal a szándékkal járnak-e, hogy *tartósan* telepszenek meg a faluban, s ha igen, hol marad akkor a bejelentő-lapjuk.

Nyakas, szivart el nem fogadó, fölöslegesen nem beszélő, kifogástalan modorú, furfangos policista volt, szemekkel, melyeknek figyelmét nem kerülte el semmi jel s amelyek még tovább is fürkészve jártak volna körül a szobában, ha kívül nagy kiabálás és lótásfutás nem támad.

A kikötőnek a mi oldalunkra eső részén rakétákat eregettek a levegőbe egy láthatatlan hajóról.

Facipős lábak kopogtak el a ház előtt. A parti őrszem mentőcsónakokért telefonozott; a legénységet a rendőrségnek kellett összetrombitálni.

Aztán — mindez természetesen szörnyű sok időbe került — felhajszolták a legelőn a szükséges előfogatokat; a mentőbárkát nagy bajjal lecipelték a parton a szerencsétlenség helyére, hogy hossza felől érjék a hajót.

— Hamar a cipőmet! — mondotta Rijk, mihelyt becsukódott az ajtó a kard mögött.

Öt perc se mult el azután, hogy megkoppant az első facipő a házunk előtt, s már a kikötő-

gát felé siettünk. Rijk, Ruth meg én; kis távolnyira követett bennünket nagyapám, ki efféle dolgot nem szalasztott el soha.

Mondhatom, gyalázatos délnyugati szél fujt. Mire megláttuk a tengert, a szél úgy felkavarta a parti homokot s oly vad rohamokban jött nekünk, hogy Ruth nem bírt vele.

— Jer ide kettőnk közé — mondotta Rijk türelmetlenül.

Ruth belémkarolt, minden egyes szélrohamra szorított egyet kezével a petyhüdt izmaimon; néha, védelmet keresve, oly szorosan hozzám simult, hogy lobogó szoknyája körülcsapdosta a lábamszárát.

Én fenségesnek tartottam ezt a bizalmasságot s reméltem, hogy még jó messze van tőlünk a bajba jutott hajó.

Úgy is volt. A hetedik mértföldmutató kő mögött, a jelzőbójától északra hánykolódott a vizen; oly messze künn, hogy a szorongató kéz bűbájossága és a lobogó szoknya bizalmassága elvesztette ujdonságának ingerét.

Nincs az a földi vonzalom, — legyen bár érzéki vagy plátói — mely képes tartósan dacolni fájós lábbal, átázott cipővel, gyötrő fejfájással, szemet bántó porfelhővel s fogfájással, vagy idült meghüléssel és élvezhetetlen ebédekkel.

Bolond beszéd az, hogy a szerelem mindent legyőz.

Mert nem viseli el, teszem, az úgynevezett taszigálás fölöslegét sem.

Olvastam valamikor egy erkölcstelen francia könyvet, amelynek címét nem akarom megmondani, mert már az ily tisztátalan címek megemlítése is fertőz. Nos, abban a könyvben (melyet a francia vizsgámra készülve voltam *kénytelen* elolvasni!) egy kifogástalan erkölcsű ifju belészeret egy rosszhírű leányba és szenvedélyének hevében *felviszi* négy-öt emeleten a legényszobájába.

Nálunk a faluban nincs (ebben az értelemben) rosszhírű leány s nincsenek oly kényelmetlen emeletek sem. De előttem a fent említett ifju pihegése és lépcsőfokról lépcsőfokra növekedő gyűlölsége az iránt a gyötrelem iránt, melyet a vágyott tehernek köszönhetett, örökre jelkép maradt.

Aláereszkedtünk a fövenypart magasságáról; a metsző szél körültombolt, a homokvihar megkínzott, a szakadó eső csuromvizessé tett bennünket. De azután, a sík homokréten, a lehetőségig mindegyre közel a hullámtörés habvonalához, mert a süppedő homokban az ember egyáltalán nem juthatott előre, még rosszabb volt. Az ember néha reménytelen küzdéssel

lábolt a futóhomok-medencében, oly sötétben, hogy a szeme elé tartott kezét se látta. A cipője bokáig belesüppedt a ragadós sárba. Néha majd hogy orra nem bukott a lécek és abroncsok között. Aztán megint oly dühösen nekirontott a szél, hogy elállt a lélekzete és levegőért kapkodott. A füle, meg a kabátjának gallérja, eldugult házfedélcsatornához hasonlatosan, az ember nyaka irányában vezette el a reácsorgó vizet.

Tíz perc mulva nagy erőfeszítéssel megkérdeztem Ruth kisasszonytól, hogy nem bocsátaná-e el a karomat — a *saját* kényelme érdekében. Negyed óra mulva udvarias kifogást tettem nedves, unalmasan csapkodó szoknyácskái ellen. Még egy mértföldmutatókővel odább udvariatlanul azt feleltem egy kérdésére, hogy nem értem, mit beszél, hogy jobban tenné, ha oly disznó rossz időben befogná a száját. Midőn aztán vége-hossza sem volt a küzdelemnek a szélrohamokkal, melyek megannyi pofoncsapás módjára verték az arcunkat, — vállunk didergett, térdünk csuronvizes volt, zsebünkből patakzott a víz — mogorván rontottam előre egymagamban, tudomást sem véve róla, hogyan küzködik a köpönyegével s a fején átcsapkodó szoknyájával.

Az embernek, mikor oly istentelen orkánnal

kell megbirkóznia, elég a baja saját magával is. Nem vagyok képmutató.

Hogy az embernek *előbb* másokon kell segítenie, s még azután is korántsem saját magán, tisztára *humbug*. Épelméjű ember olyat nem tesz. Már pedig én azzal a képzelettel járok, hogy ép ember vagyok. Sohase gondoltam akkoriban arra, hogy a »becsületes osztozkodás« közben a *legkisebb* részt válasszam magamnak s most is legmegfontoltabb elveim közé tartozik, hogy az embernek csak akkor szabad valamiért kockára vetnie az életét, ha a dolog *nincs* veszedelmekkel egybekötve.

Mert az eféle megbocsáthatatlan ostobaság olyan, mint az öngyilkosság. S én határozottan nem vagyok hajlandó az előbbi törekvést jónak s az utóbbit rossznak nyilvánítani. Saját énünk korántsem megvetendő valami. Aki nem becsüli meg »én«-jét, vétkezik az önfentartás ösztöne ellen, melyet az anyatejjel szívott magába. Én nem tartanám oda a képem balfelét, mikor még sajog a jobb fele.

Szeretem a saját személyemet s van bátorságom azt be is vallani . . .

Ha Rijk nem szólítja meg a féleszű Kolost, ki a hátunk mögött döcögött a kagylógyüjtő kocsijával, azt hiszem, soha se érünk ki a süllyedő hajóhoz.

Kolos — borravaló reményében — felrakott bennünket, Ruthot meg engem, a ládaformájú kocsijára; Rijk melléje kapaszkodott fel a bakra. Döcögve és rázatva, lassan haladtunk előre.

A ló néha lépésben haladt, de mikor nagyon fujt a szél, egyszerüen megállt, nagyot fújt és nem volt hajlandó kimozdulni a helyéből.

Mikor egy kissé kipihentem magam, ismét emberibb lettem s fogékonyabb a történetesen hozzám érő kar érintése iránt, megbánást éreztem magamban s igyekeztem helyreállítani a régi bizalmasságot.

— Jó helye van? — kérdeztem otrombán.

Az ember nem szokott effélét kérdezni egy köbméternyi térfogatu kocsiban, mely majd hogy ki nem rázza belőle a lelket.

Ő hallgatott. S minthogy nem láthattam arcocskáját a fekete csuklyája alatt s a térde kénytelenségből hozzáért a térdemhez, egy röpke pillanatig felbátorodtam. A keze után tapogatództam; a mely vakmerőségre világos nappal és szemének visszautasitó büszkeségével szemben sohase mertem volna reáadni a fejem.

Dühösen kapta vissza, néhányszor sértő szándékossággal hozzátörölte esőköpönyegéhez a jéghideg ujjait, és igy szólt éles hangon:

Egy kicsit tovább! Papa nem teneked fogadta föl a kocsit.

Rijk körülnézett s megkérdezte tőle, hogy mit akar. Én ijedtemben összeszorítottam a térdemet s az egész idő alatt nem volt bátorságom többé, hogy megszólitsam Ruthot.

A hetedik mértföldmutatónál halászok gubbaszkodtak zsiros ujjasukban. Egy alig látható pont felé tekintettek, ahol imbolygott valami, mintha fehér pihe röpködne, egészen messzire, ahol különösmód fantasztikusan csapkodtak fölfelé az összetorlódó hullámok.

Ott volt — legalább ott kellett lennie.

— Oda van az a gőzös, — mondotta egy tengerész — nincs annak már egy ép vitorlája sem! Nem menekül arról emberfia ebben a förgetegben!...

Rijk Rikárd egyik embertől a másikhoz futkosott, el-elbujt a kagylóhalász kocsija mögé és jegyzeteket csinált a kézelőjének szárazan maradt felére; aztán messzelátóján át ismét percekig nézte mereven a haragos hullámok csapkodását.

Mikor a szél kissé elállt, vagy kevésbbé háborgott a tenger, úgy rémlett, mintha bágyadt sirám hallatszanék, a rémület segélykiáltásai, melyeket mennydörögve nyelt el a vihar bömbölése és a tajtékzó hullámok zúgása.

Az ember megrendült belé.

Az éjjeli sötétben; a szakadó esőben hiába igyekezett a szem kifürkészni a láthatatlanság titkát.

Minden fehér hullámtaraj, minden habtorlat, minden zaj, mely nem a szél süvöltése és pattogása volt, a hullámtorlódás egetverő harsogása félelmetes arányokat és színeket öltött magára, egyetlen szívszaggató segélykiáltássá egyesült.

Az ember megfeledkezett róla, hogy nyomorultan át van ázva, hogy fázik, megfeledkezett mindenről, ami egész nap érte, s csak kíváncsian fülelt a parti őrszem ostoba fecsegésére s a tengerésznép köznapi beszélgetésére. Ez emberek akárhányszor megértek már efféle jeleneteket s azért nem rágtak és szopogattak egyetlen dohánycsutakkal sem kevesebbet.

Ruth és Rijk félrevonulva suttogtak egymás közt, mikor az emberek végre előkerültek a tíz ló által vont mentőcsónakkal.

De nem kellett kifogniok a nagy vontatásban kimerült lovakat, mert a gyilkos szélfuvásban a felhők közül egyszerre visszás fénnyel előbukkanó hold egy oldalára billent hajóroncsot világított meg, melynek a partról látható födélzete ketté volt hasadva. Ha az imént még voltak élő emberek a hajón, a bősz hullámok immár azokat is a mélybe sodorták.

Kolos hazavitt bennünket a kagylógyüjtő kocsiján s engem ezúttal a bolond mellé a bakra ültettek.

Ruth, kit láthatólag fölöttébb lehangolt a jó modornak az a nagy hiánya, melyről szerencsétlen kirándulásunk közben bizonyságot tettem s az a vakmerőség, amellyel meg akartam ragadni kezét, maga rendezte így.

Egy szavára sem méltatott.

Kolos egy erős szivart szitt, amelyet a kalóztól kapott. Szivart, amelyet — hogy minél tovább élvezhesse — tövig a szájába vett s félig szívta, félig bagó gyanánt szopogatta.

Igyekeztem kihallgatni a hátam mögött ülők suttogását, s ez annál könnyebbnek látszott, mert elkövették azt a vigyázatlanságot, hogy franciául beszéltek. De a szél s a kocsi forgása összeesküdtek inkorrekt magaviseletem ellen.

Egyszer megkockáztattam azt a megjegyzést, hogy kissé talán még várhattunk volna, mint a többiek, látni, mennyire sülyedt már a vízbe a hajó, vagy hogy mégis nem menekült-e meg valaki a hajó népéből mentőöv segítségével.

— Megtudjuk azt holnap úgyis, — felelte Rijk szárazan, s hangja kétségtelenül ezt jelentette: »Hagyj bennünket békén!«

Egészen világos volt, hogy neki az a meg-

döbbentően tragikus esemény pusztán egy eset volt, példa volt a sok közül, s hogy most egyszerüen ott ült és számolgatott magában.

Mikor elváltunk szobájuk ajtajánál, alig mondottunk jóéjszakát egymásnak.

Felsiettem a lépcsőn, lehúztam a cipőmet, és lesompolyogtam ismét. Miért? Egyszerüen megint oly inkorrekt voltam, mint a kocsiban.

Valami kifogásuk volt ellenem.

Ruth felüthette az orrát, vagy pedig Rijk járt azzal a gondolattal, hogy *kiteszi a szürömet*, a százasbankóval történtek ellenére. Az ember megérzi az effélét.

Visszafojtottam a lélekzetemet, bal fülemet (nem feltünő-e, hogy az ember mindig balfelől hallgatódzik feszülten?) az ajtóra illesztettem. És eleinte nem hallottam semmit.

Talán azon a tengeralatti nyelven beszéltek ismét, mint akkor a pincében, vagy talán csakugyan hallgattak.

— »Fülelj a falon át, s meghallod a magad gyalázatát,« — mondotta háborgó lelkiismeretem; tudniillik az a fenkölt lelkű úriember, akiről egy ízben már említést tettem. Leintettem óvó és figyelmeztető szavát és tovább hallgatództam.

Tudni csak jó lehet.

Bolondság, túlzott dogmatizmussal fogni

fel egy illemszabályt, egy erkölcsi elvet, egy tisztán etikai törvényparagrafust (melynek megszegőire semmiféle okos országban nem szabnak ki büntetést). Az ajtón való hallgatódzás csak akkor botrányos dolog, ha rajtakapják az embert. De hát így áll a dolog minden más, a világosságot *hagyományból* kerülő cselekedettel is. Meglesni és kihallgatni az embereket bizonyos viszonyok közt, a pszichológus, a detektiv, a szobaurat tartó asszony, a körültekintő ellenség s a bajba került ember joga.

Úgy éreztem magam, mint aki szőrén üli a lovat. Egészen Rijktól függtem, mert az állások a faluban nem hevertek bitangjában az utcán.

Jobb, mást buktatni, mint bukni.

Egy szó mint száz : hallgatództam.

S annak, hogy mentegetődzöm, csak azzal a velünk született igyekezettel adom okát, hogy az ember szeret mindig *tisztességesnek* látszani mások előtt.

Nagy tévedés részünkről, hogy *mind* jóravalók akarunk lenni.

Éppen már fel akartam hagyni a dologgal — a szél úgyis nagyon megnehezítette — mikor megleltem jutalmamat. Rijk nyilván egymaga ült az imént a szobában.

Egy ajtó csikorgott és Ruth megszólalt.

Ruth: Valami bajod van, atyuskám? Nem feküdnél le?

Rijk: Szeretném tudni, hogyan rázzam le a nyakamról azt a mamlaszt, azt a kis nyárspolgárt?

Ruth: Magam is úgy vagyok vele, papa. De hát azzal a lapáttal kell eveznünk, amelyik van. Hol találnánk még olyan házat, mely közvetlen összeköttetésben van a tengerrel? S minthogy Vanda már két ízben megrokkant odalenn, szükséged is van a segítségre. Nem igaz?

Rijk: De igaz, igaz! Csakhogy ne gördítsen az utamba semmit, *mert eltüntetem* . . . Akkor egyedül mienk a ház, nem kell osztozkodnunk senkivel s még kevésbbé kell félnünk, hogy kifecseg valamit.

Ruth: De papa — *szükségünk* van reá. Voltaképpen nem tagadhatunk meg tőle semmit. Ha nem volna oly *ökör*, visszaélne vele.

Rijk: (felfortyanva s egy szélroham közben csak félig-meddig érthetően): Bolondság! Hogyan élhetne vissza?

Ruth: Azt te épp úgy tudod, papa, mint én. Egyszerüen meg *kell* adnunk neki, amit kíván. Csak nem mehetsz a rendőrségre . . .

Rijk (teljesen érthetetlenül): . . . Majd . . .

Ruth: Azt nem teszed meg, papa. Nem sza-

bad megtenned. Nevetséges! S ha némelykor oly feketének szinleled is magad, mint az ördög: sokkal nemesebb szíved van, semhogy egy legyet is bántanál. Tehát, hagyd békén azt a marha fiut! Aztán remélem, te is észrevetted már, hogyan jár utána Vanda! Mégis csak bele kell harapnunk a savanyú almába s be kell hunynunk az egyik szemünket, mig nem gyüjtöttünk elegendő pénzt, hogy gőzhajót építtethessünk a mi külön céljainkra. Akkor aztán Istenhozzádot mondhatunk annak a sunyi kis Judásnak s egy lélek sem fogja elhinni a történeteit ebben a szamár faluban!

Rijk: Okos gyermek vagy. Bár olyan volna a hugod is. De a fontosabb dolgokat mégis gondosan titkolni fogom előtte. S ha még egyszer elköveti azt a szemtelenséget, hogy megfogja a kezed, csak szólj, majd elnadrágolom én!

Ruth: Nem, papa, akkor nem mondok el neked többé semmit. Nem leszek oly ostoba, hogy magam verjem be az ablakunkat. Csitt! Vanda jön . . .

Elinaltam, mert a léptek egészen közel jöttek az ajtóhoz.

Mikor ágyamban feküdtem a padláson, egészen úgy volt minden, a szél üvöltésével s a pincéből felhallatszó füttyentésekkel (mintha lecsapódott volna a vasrostély), mint régente, mikor kisérteties alakok jártak és egerek zajong-

tak odalenn. Az ágyban átfogtam két kezemmel a térdemet, elgondolkoztam a hallottakon, és rendszerető ifju ember létemre elkészítettem a mérleget.

Ha résen állok minden gáncsvetéssel szemben (holnap revolvert veszek), s megfontoltan járok el mindenben, kilátásaim nem is a legrosszabbak.

Alapjában véve félnek tőlem — főképpen Ruth, kivel még meg akartam emlegettetni, hogy ökörnek, birkának és sunyinak mondott.

Most legalább átláttam a szitán és készülhettem reá, hogy szárazra tereljem báránykáimat, mielőtt a jövő gőzhajója megjelenik a szemhatáron.

Vandát illetőleg a dolog egyáltalán nem számitott, nekem az »suvix« volt. Bár nem is volt oly csunya, — mint utólag fontolóra véve, eszembe jutott.

A boszunak a remekül vöröshaju leányra vonatkozó érzelmeivel aludtam el. Hiszen majd elválik, ki nevet utoljára!

Tízkor bekopogtattam hozzájuk.

Rijk az iróasztalnál ült.

— Uram, — mondottam szinleg nyájasan — mióta megváltam attól a száz forinttól, hogy ne hozzam hírbe nevét, minden garas nélkül lézengek az utcán . . . még a fizetésemet sem kapom . . .

Röviden és mérgesen nézett reám s kereste az erszényét.

Ezúttal a városban váltottam s felszereltem magam mindjárt egy pikémellénnyel, féltucat magas gallérral (vászonból), egy hatlövetü revolverrel s egy katulya szivarral. Azonkívül megengedtem magamnak egy elsőrendű ebédet, hozzá egy kettős porció diótortát tejszinhabbal.

Kezdettem adni az urat s ugy festettem új tajtékpipámmal, mellényemben és galléromal, mint valami dandy — vagy legalább is mint egy angol fürdővendég.

Nagyapámnak, kit az utóbbi napokban szörnyen elhanyagoltam, egy üveg cognacot vettem (mivel is szerezhettem volna neki nagyobb örömet?). S midőn délután találkoztam Ruthtal a pitvarban, hátulról megcsiptem a karját.

Eléggé barátságtalanul fültövön ütött.

Ha nem szökött volna be a szobába, kérdőre vontam volna.

Hiszen az apját most már mégis kihagyta a játékból.

* *

HETEDIK FEJEZET.

BOLOND EGY HÉT...

»Ide nem tartozó dolgokról kell most szólanom, de az ne boszantson benneteket.«

(Molière: Tartuffe).

Künn szakadatlanul tombolt a vihar — benn nőttön-nőtt az ádáz szeretetreméltóság kényelmetlensége.

Ha odafenn ültem az öreggel a padlásablaknál, melyet ostromolt a szél, felindultam nagyapó ideges nyugtalanságán. Gyermekkoromban órák hosszáig gyönyörködve néztem s igyekeztem eltanulni ügyes faricskálását. Látni, mint nő ki a zsebkéssel csodát mivelő újjai közül egy-egy miniatür-gyorshajó, vagy egy-egy fregát, fő-, kereszt- és ormány-árboc, nagy türelem árán megszerzett, de oly fantasztikus élvezet volt, hogy az ember jóleső ábrándba merülhetett, halkan szedve a lélekzetet az orrán keresztül. Csupa-merő türelmében.

Mert a mennyire én, kinek nem volt se apám, se anyám, megítélni képes vagyok, egyike lehet a gyermekkor legszebb emlékeinek, mikor az ember visszagondol azokra a hervadhatatlanul vonzó pillanatokra, midőn csodálva nézte az apját-anyját, »ki mindent tud«; azokra a pillanatokra, midőn békén és kitartón lehetett fúrni-faragni a nyájas családi szobában.

A gyermek különös és sajátszerű dolgokat őriz meg emlékezetében: egy-egy látszólagos semmiség olykor kitörülhetetlenül megmarad benne. Bomol egy-egy maradék-falatért apa tányérjáról, mert »apa tányérján minden oly finom.« A gyermek átérzi a legkisebb örömöket és eltűr egy poklot, mikor két nagy, ostoba, durvalelkű ember hangjának erejével, szemének gyülöletével szétrontja álmait.

Mily élénken tudom még *most* is, mily nyomorult voltam, mikor nagyapám reámförmedt, ha gondok bántották — mily fenségesnek tűnt föl előttem az óra minden kettyenése, mikor ott ültünk kis szobánk meleg, télies magányában — a lámpa égett — én iskolai feladatomat írtam — ő békés nyugalommal faricsgált egy hajóra való csigasoron — maga volt a tudás, jóság, bölcseség — s a szél rázogatta kívül az ablaktáblákat — és nagyapó eldugult pipája szortyogott és szuszogott, mint valami nagyanyó, kit elnyomott a buzgóság. Az ember azt hitte: no most mindjárt kialszik, de a következő pillanatban már megint vígan pöfögött és kedélyesen bodor füstfelhők gomolyogtak belőle a lámpa felé.

Nekem vajmi kevés, keservesen kevés ily szent gyermekkori emlékem van, mert nekem nem volt gyermekkorom.

Az árvának nincs gyermekkora.

Talán ezért lettem azzá, amivé lettem (de, ezt állítva, talán megint csak leplezem az igazságot !).

Ha valamikor viszem annyira, hogy gyermekeim lesznek (akáriki hamarább tesz szert reájuk, mint én), remélem, hogy sikerülni fog annyira elleplezni lényemnek ezt az oldalát, mely néha bizony eléggé keserít, hogy utódaim jobb és kedvezőbb világításban fognak látni engem, mint én magam úgy egészen közelről.

A gyermeknek egész tarisznyára való emlékkel, ifjukorának pillanatképeit gazdagon mutató bűvös lámpával kell átlépnie a rideg élet küszöbét s ráadásul még oly batyuval, melyet majd hogy széjjel nem vet emlékezésének pompája és gazdagsága. Akkor aztán vértezve van sok minden ellenében.

Kinek jól van bélelve a ruhája, elvisel egy-egy keményebb ütleget.

Erősen áll a lábán, aki vidám arcok és szeretet emlékét, lakályos szobák képét (s hogy még mi egyebeket, azt te jobban tudod, olvasóm !) viseli a lelkében.

Gonosztevő az oly szülő, ki üres tarisznyával bocsátja világgá a gyermekét.

Viszont a gyermekek se feledkezzenek meg arról, hogy nekik *ritkán* van más érdemük, mint az *ifjuságuk* . . .

Az a nyugtalanság, melyet nagyapó a munkája közben tanusított, éles ellentétben állt az ő régi, békés nyugalmával. Minden csekélység miatt felállt, keresgélt, motoszkált, elbóbiskolt, s mindenféle ürügyet kieszelt, hogy a faluba mehessen. Ha becsapódott az ajtó, vagy jégeső verte a ház födelét, ijedten nézett föl. Fokozódó félelme — mindentől, mihelyt beállt a homály — oly bizonytalan érzést keltett az emberben, a minden zugban és sarokban ólálkodó veszedelemnek oly különös érzetét, hogy az embernek megkönnyebbült a lelke, ha elterelhette valamivel a figyelmét.

Odalenn Rijkéknál épp oly kevéssé sikerült ez nekem. Ők nem bíztak bennem — én töltött ! ! ! hatlövetű revolvert hordottam magammal a nadrágom hátulsó zsebében. Revolvert, melyet a világ semmi pénzéért sem hoztam volna működésbe. (Mind a mai napig mélységes idegenkedést érzek az ily zajt okozó szerszámmal szemben. Sohasem lett volna bennem elég bátorság, hogy *valóban nyitott szemmel meghúzzam a ravaszát.* Már pedig lehunyt szemmel lőni, úgy gondolom, a biztosságnak vajmi csekély garanciájával lehet. De minthogy az embertársak ritkán *bírják el* a fegyvercső *látványát,* a revolver elrettentő szerszámnak, minden jog fentartásával, fölöttébb ajánlatos. *Fődolog, hogy minél jobban csillogjon.)*

Ők bizalmatlankodtak — én bizalmatlankodtam.

Naponta kétszer-háromszor lesomfordáltam hozzájuk, mint emeleti lakó, mint meghittjök és mint kalózjelölt, egy-egy kis tereferére.

S minthogy már azon a galád úton voltam, mely a hallgatódzás céljából az ajtókhoz vitt, ismételve hegyeztem a fülem ; de minden eredmény nélkül. Nemcsak, hogy az a pokoli délnyugoti szél, mely nem ismert középutat, száz fütyölő szájjal izgágáskodott az ajtó körül, hanem Rijkék is elég udvariatlanok voltak, hogy az ajtajuk elé láncolták Krézust, mint az első napokon. A nyomorult eb, mikor meglátott a folyosón, amint harisnyára vetkezett lábbal közeledtem, úgy örvendezésének jeleivel, mint csonka farkának kopogó csóválásával kellemetlenül figyelmeztető jeleket adott számukra.

Akkor aztán bekopogtattam s a beszélgetés nagyon esetlenül indult meg újra meg újra ; ők oly dolgokról beszéltek, melyekről *nem is beszélhettek* soha. S az időjárásról, nagyapám hogylétéről s más semmiségekről tett ellenséges kérdéseikkel, melyek mind csak azt jelentették, hogy : »*azért is* befogjuk a szánkat«, végre kiűztek a szobából.

Rijk nem szólt egy szót sem. A szél fuvása, a tenger háborgása, mely lehetetlenné tette számára, hogy újabb rablókalandra induljon,

ápolta mérgét, legalább addig, amíg én megtiszteltem jelenlétemmel.

Ruth úgy csevegett, mintha semmi sem történt volna köztünk a pitvarban (sem csipés, sem nyakleves) s így nem akadt meg tartósan a beszélgetés. Vanda volt oly becsületes, hogy tudomást sem vett rólam.

Rémesen unatkoztam — mert a semmittevést épp úgy meg kell szokni, mint az idült betegséget — s azzal töltöttem bosszúmat, hogy megvető fintorokat vágtam az ajtók mögött. Ha bolond dolog is, nyelvet nyújtogatni, vagy hosszú orrot vágni, az efféle mozdulat mégis kimondhatatlan lelki megkönnyebbülésére szolgál az embernek. (Nem rendkívül nevezetes dolog-e, hogy *ez* az *egyetlen* nemzetközi nyelv? Hogy kinyújtott nyelvünk, az orrunk magasságáig emelt öt vagy tíz ujjunk szerelvénye, az orrfintorgatás, az északi sarktól a déli sarkig mindenhol bonyodalmakra ad okot?)

E példátlanul kitartó vihar második napján kimentem a faluba, mert szükségét éreztem, hogy embereket lássak.

Azok pedig nemcsak a magas gallérom meg a tajtékpipám kedvéért fordultak meg utánam; Istenem, dehogy: amint összesúgtak-búgtak egymás közt, abból vettem észre, hogy a bankó — a lopott bankó! — dolga járt szájról-szájra közöttük.

Bementem borotválkozni a falu borbélyának műhelyébe. Nem annyira azért, hogy megszabaduljak a nyomorúságos piheszőreimtől, mint inkább *hallani* valamit. A borbély künn volt a krumpliföldjén. A fia, aki éppen fogat (nyilván merőben egészséges fogat) húzott néhány gyermeknek, vajmi kevéssé jószagú kézzel helyettesítette apját a borotválásban.

S minden kerülgetés nélkül így kezdte a beszélgetést :

— Hogyan vehetted a lelkedre, te Wilde, hogy meglopjad a gazdádat ?

Védekeztem.

De alig tíz másodperc mulva belépett a műhelybe Poot mészáros, s a gazember, amint meglátott a borotva alatt, így förmedt rám :

— *Mersz* még a faluba jönni, te tolvaj !

Nem feleltem egy *árva* szót sem, hanem felálltam félig borotvált arcommal és menekültem.

A szatócshoz pedig, ahol zöldséget kellett volna vennem, be se mertem tenni a lábam, mert ott meg néhány halászné tereferélt.

Künn a fövenyparton újra fellélekzettem. Amíg nem érkezett hír a *Remény*-ről, kerülnöm kellett a falut.

A tolvajt olyan szemmel nézték mifelénk, mint a rühös kutyát.

Hivatalból ez idő szerint én voltam az egyetlen ebből a fajtából.

Oly helyen, hol az emberek többsége nyitott ajtó mögött alszik, elég volt egy följelentés a rendőrségnél, hogy lehetetlenné tegye az illetőt, valamint az ivadékait is negyedíziglen.

A zsilipek táján egy sereg fiuval meg leánnyal találkoztam, gyermekekkel, kik a homokréten hancuroztak egymással. Facipőik kopogása vígan lármázta túl a szél üvöltését. Mikor közvetlenül mellém kerültek, egyszerre megálltak, reám bámultak s mihelyt elhaladtam mellettük, az egyik elkiáltotta :

— Jaj a zsebem, tolvajt érez!

Körülnéztem. De azok a kezökbe kapták facipőiket s az egész siserahad rikoltozva rebbent széjjel, hogy némi távolban kórusban ismételje meg a nótáját. Én dühösen utánuk vetettem magam, el is csiptem egyet közülök, egy nyolcéves béna kis fiut. Vitézül pofonteremtettem jobbról meg balról s ügyet se vetettem jajongására, hogy hiszen ő nem is szólt semmit.

Kalapom ez igazságosztás közben lerepült a fejemről, bele a kikötő vizébe, ami újabb üdvriadalt keltett a gyermeksokaságban. (Vajjon mi lelkesíthet ifjat és öreget a földnek bármely művelt országában arra, hogy a harag kitörésének pillanatában illetlen szavakkal illessen valakit, melyek mindig s kivétel nélkül ízléstelen tényked̄ésekkel és testrészekkel vannak

összefüggésben. Azt soha sem hallottam, hogy valakit nyílt utcán vagy piacon eszének, műveltségének, szabadelvűségének vagy emberszeretetének fogyatékosságára való nyílt hivatkozással becsméreltek volna. Az emberek, mérgük felfortyanásában — minden helytálló ok és alap nélkül — inkább folyamodnak szennyes címzésekhez, nemre, férgekre, undok betegségekre, állatokra stb. való, nagyon kifejező célzásokhoz. Én a magam részéről szívesen működném közre abban, hogy a szitkok és csufondárosságok, a túlságosan szókimondó káromkodások stb. közismert sorát — minőket a munkásnegyedben minden szóváltás közben hallani — tudományosabbakkal cserélhessük fel. Nincs logika és igazság a bosszankodásnak oly »félig-meddig« tisztességes megnyilvánulásaiban sem, minő például az is, hogy: »taknyos« — »mocskos« — szenny-alak« — »disznó kutya« s amelyek, minthogy nagyon is kíméletesek, kevésbbé fordulnak elő a közhasználatban. A nemzetközi tömeg csökönyösen óvja konzervatizmusát szókincsének, gúnyos és megvető mozdulatainak megválogatásában és gúnyszavainak fokozásában. Ennek kellene már egyszer gátat vetni. Legalább *én* azt hiszem. Hát nem hívnak-e össze még sokkal kevésbbé érdekes közművelődési kérdések miatt is nemzetközi kongresszusokat?)

Lelkemben a bosszú szomjával tele, végig rohantam a déli kőgáton, amennyire a zord időben csak lehetett. A szél az arcomba verte hajam. Bőgtem. Férfi ne bőgjön. — Bolond beszéd! Megtesszük azt mind — ha tehetjük és tanuk nélkül vagyunk. Engem fojtogatott a bőgés.

Aki ezt nem érti meg, soh'sem tudta, mi az a vesszőfutás egy 2300 lelket számláló faluban.

Nálunk nem szükséges, hogy a dolgot kiírják az ujságok. Amit nálunk *egy* ember mesél, meséli azt legalább még kétezer.

Egy pillanatig az a gondolat forgott az agyamban, hogy az élet elviselhetetlenné vált számomra. Úgy nagypapa miatt, ki napról-napra gyermekesebb lett, mint az ellenséges Rijk-család, valamint amiatt a kétezer lélek miatt, mely azt hitte, hogy megloptam a főnökömet.

Még két lépés, s a bazaltkockák körül háborgó és tomboló hullámok megragadtak volna.

De ezt a két lépést, *természetesen*, nem tettem meg.

Csak pillanatig tartó erkölcsi meghasonlottság volt az egész, s nagyon jól tudtam, hogy az efféle túlság nem való nekem, hogy — nem szólva a pikémellényemről, a tajtékpipáról (meztelen nimfával és két vágtató paripával)

s a nikkeles revolverről — e lépéssel bűnt követtem volna el jövőm ellen. (Azonkívül pedig a vízbeugrás undok halálnem. Az ember nem tudhatja, hogy ily esetben is a temető földjébe kerül-e, aminek gondolatával lassanként mégis megbarátkozott, s hogy kocsin viszik-e ki. — Még most, oly számos év elmultával se képzelhetem el magamban kocsi és ló nélkül azt a legrosszabbat. Lehet, hogy része van ebben bölcseleti érzékem fogyatékosságának, de *én* legalább hímezés nélkül kimondom, nem szédelgek, mint némelyek, akik életükben szabadkőmíves módra teleszedik magukat Büchner-féle ideákkal, hogy Multatuliról és halotthamvasztásról ne is szóljak — aztán, mikor meghalnak, a gyászolók s a menet után következő kocsik soha addig nem látott nagy számával kihívják a szomszédok irígységét. Én Istenem, hátha még elérhetném azt, hogy katonai pompával temessenek el!)

Födetlen fejjel, bélpokolsként kerülve a falut, érkeztem haza azon a második napon; vizet forraltam, kölcsön kértem odalenn félfont vajat, s kaptam egy bögre meleg ételmaradékot, melyet minden gőgös szabadkozás nélkül bekebeleztem. Elmult már az erkölcsi csömör, elmultak a sötét kedélyhangulatok!

S »a körülményekhez képest« eléggé megőríztem vidámságomat a következő viharos

napokon is, s nem izgultam fel azon sem, hogy Ruth meg Rijk, az istállóba az imént bekötött paripák türelmetlenségével, kirándulást tettek a belső kikötőnek már csak felszínén háborgó vizében.

Hagytam tenni-venni őket a pincében, nem kérdeztem semmit és nem tolakodtam.

Annak a viharos hétnek az utolsó napján Rijk kerékpárján, mely úgy el volt hanyagolva, hogy fekete rozsda lepte a szerkezetét, a városba mentem, hogy ott szerezzem be, amit a faluban megvenni nem volt »kedvem«.

Mikor csomaggal s miegyébbel alaposan megrakodva hazaérkeztem, a pinceajtó mögül kihallottam Rijk káromkodását.

— Mi baj? — kérdeztem, még pihegve a szél ellen kifejtett erőfeszítéstől.

— Papa egy gyermeket hozott a kikötőből, akit már csáklyával kerestek, — mondotta Vanda az ajtó nyílásában.

— Meghalt? — kérdeztem ijedten.

— Nem tudom.

Félretoltam az útból s lementem a pincébe.

Rijk lámpája, melyben, mint hétfőn, megszakadt az áram, kialudt, de Ruth lámpája elég világosan égett arra, hogy keserves fényében meg lehessen pillantani egy rémséggel teli, szinte valószerűtlen látványt, egy homályos képet az ezeregyéjszakából, egy gnóm-

alakokkal népes földalatti kísértetjárást s egy holt királykisasszonyt.

Rikárd ott ült a rostély rúdjai közé szorulva — a hátán levő akkumulátor akadt össze a lejáró belső falával — és buvár-ruhájának fényes fekete karjain egy leány-alakot tartott.

Ruth — fején a rézsisakkal, melynek arcvértjét már kinyitotta — előrehajolt mögötte s húzta és rángatta a nehéz tárgyat (melynek súlyát az ember a víz alatt alig érezte), hogy kiszabadítsa a vasrudak közül.

A kis villamoslámpa bíborszínű sebeket vájt a maszkok fémrészeibe, kilátó ablakaik üvegét pedig vörös, lila és ezüst fényben szikrázó karikák özönével és lobogásával borította el. A fényszórónak sebességével siklott át a pince vizének felületén, nyugtalanul imbolygó árnyakat vetett a sötétzölddé mohosult kövekre, a kimart cementfalazásra és megfeketült oszlopokra. Úgy tűnt fel, mintha siető fellegecskék szállnának el a nap arculata előtt.

De nem ez a, számomra semmiesetre sem újszerű látvány állított meg a lépcső legalsó fokán, butamódon szájamat tátva, szinte kővé meredten.

Hiszen nem először láttam házunk földalatti rablóbarlangját ebben a groteszk világításban.

Minden figyelmem azon a gyönge, ernyed-

ten alácsüngő leányalakon akadt meg — az átnedvesedett, fehér blúzán áttetsző karjain, viaszkszerű, két holt kis kezén, élettelen arcán, tágra nyílt, meredt szemein, s mindenekfölött a vízben fonataiból kibomlott, zilált, szerteomló, ábrándosan szép, szőke haján.

A ruháját szegélyező, látszólag sötétebb színű csipke még a pince csillogó vizében volt, mintha valaki még nem eresztené el ott alant. Úgy tűnt fel, mintha még fényesebben verné vissza alakját a rengő víztükör ; csodaszerűen, különösmód furcsán — a gyermekalakról alácsüngő végtelen hosszúságú haj álomszerű optikai csalódását keltve.

— Oh, oh, mily szörnyű kár, uram ! — mondottam, mint ily esetben már szokás, s eközben a kietlen látvány egy lépéssel önkéntelenül hátrálni késztetett.

— A mennykőbe, ne fecsegj, hanem mozdulj meg inkább ! Egy-kettő, vedd le rólam ezt a nyügöt !

— Hogyan mondja ? — kérdeztem, s úgy rémlett, mintha ijedtemben egyszerre cserben hagyna az agyvelőm.

Persze tökéletesen értettem. Hiszen világosan beszélt. De vannak az elképedésnek olyan pillanatai, mikor minden egészséges szó úgy éri az embert, mint a csalánütés, egy darázsraj, a jégverés.

Amint az az oh, mily aggasztóan sápadt kezecske búcsuüdvözletet intett a víz rengő felszínének — az ujjai hegyéről mintha gyémántok cseppentek volna alá — amint az összecsapzott selyemhaja hozzásimult a merev vasrudakhoz, e látvány mélyen hatott reám.

— A mennydörgős mennykőbe! — káromkodott Rijk, ki vörösréz sisakjával, vörös hajával és ádáz szemöldökeivel olyan volt, mint a pokolbeli ördög, ki hatalmában tartja védtelen áldozatát. — Hát még meg is magyarázzam, hogy mit akarok, te léhűtő, te ökör! Jer át azon a pallón és fogj hozzá! Szaporán! Hiszen láthatod, te hülye, hogy így nem boldogulok!

Tétován, anélkül, hogy *bátorságom* lett volna ellenszegülni, de anélkül is, hogy *bátorságom* lett volna hozzáfogni, letettem a lépcső legfelső fokára azt a két csomag fűszert, melyet a városban vettem s melyet egy zsineg két végére kötve, a vállamon hoztam, s mázsányi, szinte jéggé fagyott lábbal, egy részeg ember lábával, akarat és erő nélkül való lábammal átbillegtem a pallón, mely minden lépésemre kísértetiesen csapkodta a vizet.

— Nyújtsd ki a karodat, — parancsolta Rijk, s minthogy az akaraterőm megint csődöt mondott, a szitkok özöne szakadt a fejemre. Szitkoknak özöne, melyet nem akarok meg-

ismételni, de még jelezni sem, mert elvi ellensége vagyok az aféle kifejezéseknek, melyek szennyfoltként tapadnak a józan észhez épp úgy, mint a társas érintkezéshez, s undok élősdiek módjára feltartóztathatatlanul burjánzanak tova. (Mert mi a szitok? Megint csak széltében-hosszában elterjedt tévedés, rút szenvedélye végtelenül sok férfiunak [és tűzvérű asszonynak is], hogy *több* szóval él, mint amennyit az előkelő ész megtűr vagy megtűrnie *szabad*. A szitok a prófétai képesség fura általánosítása. Azt, ami lehetséges és hihetőleg szükséges is volt az ó-testámentumban, utánozza most minden tisztes és erkölcstelen polgár. Igy például Rijk a többi közt azt mondotta szitkainak hosszú során [nem illenék hozzám, megismételni szidalmainak egész özönét]: »Az Isten verjen meg! Az Isten pusztítson el!«... Mutató ez abból a választékból, melyet lépten-nyomon hall az ember a legjobb körökben, mint ahogy akárhányszor hallani komoly [de rosszkedvű!] polgároktól is, hogy: »A szél üssön meg! Vigyen el az ördög! stb.« [micsoda sokatérő, sokatmondó szájlakat is ez a »stb.«!]. Minden efféle kifejezés, ez a valakinek hirtelen halálát kívánó felkiáltás, az égi kárhozatnak ez a segítségül szólítása azon a téves feltevésen alapszik, hogy prófétai hatalom áll rendelkezésére

minden izgága; veszekedő alaknak és neki dühödt, harcias vezérürünek, s hogy a minden vitatkozásba belekevert istenségnek nincs sürgősebb dolga, mint iksz vagy ipszilon úr parancsára — se szó, se beszéd — menten »kárhozatba dönteni« valakit. — Nemzetközi baj és képtelen túlkapás ez, mert senkit sem illet meg az a jog, hogy magára öltse a próféta vagy az istenidéző szerepét; pedig mégis beleesik ebbe a furcsa hibába minden istenadta zöldségárus, minden türelmetlen alak, minden adóalany. — Ha már minden áron szitkozódni akartok, szitkozódjatok azok közt a határok közt, melyeket társadalmi és szellemi hatalmatok jelöl ki számotokra!)

— A mennydörgős mennykőbe! Hajolj már ide, te szarvasmarha (stb. stb.)... Hogyan adjam fel?... Jobban! Aztán le ne ejtsd! Szent Isten! Micsoda hájfejű mamlasz! (stb., stb.), így kell tartani? Az egyik karodat tedd a dereka alá, a másikat *így*... nem, *így*...

A kezemben volt. Tartottam. Vittem.

A víz hidegen csurgott a ruhájából és végigfolyt meg-megrázkódó, meleg térdemen. Balkezemmel egy hideg, *hideg* felsőkart tartottam fenn. Édes Istenem, mily borzasztó volt, mily rémesen felizgatott ez a hidegség! Jobbkezem csuronvizes ruhát fogott át, mely mozogni látszott, s minthogy Rijk dühös mozdulattal

erőszakolta e terhet a vonakodó karjaim közé; a hosszú, vadul szétomló haj csíkokban húzódott végig a hideg arcomon. Elfordítottam a fejem, hogy ne érezzem s azokra a merev, csodálkozó, nem pislogó és másfelé nem néző szemekre esett a tekintetem.

Először történt, hogy halottat láttam — először, hogy olyasmit, mint Ruth vagy Vanda s mint én magam, a dermedt karjaimban tartottam.

Nem ejtettem el s magam sem estem el.

Nem tudom, mit beszélt még a kalóz — csak átmentem a himbálódzó pallón, majdnem felbuktam a szórakozottan lerakott fűszerneműben, e közben szét is tapostam egynéhány kis csomagot, aztán hideg verejtékkel a homlokomon, hátamon, ott álltam a bársonykanapé előtt, amelyre lázas izgatottságomban levetettem a testet.

Az alatt, míg Ruth meg Rijk a pincében még lesrófolták a sisakjukat — és levetették a buvárruhájukat, amiben Vanda segített nekik, egyedül voltam a holt leánnyal.

Az ablakban, a lehetőségig távol tőle, szárazra dörgöltem zsebkendőmmel a kezeimet, amelyek még reszkettek a nedves hidegre való emlékezéstől s folyton, mintegy megbűvölten, azokat a nagy szemeket néztem.

Az az eszelős érzésem támadt, hogy beszeny-

nyeztem a kezem, s még nagyon, de nagyon sokáig kell mosnom vízzel és szapannal. Úgy tűnt fel nekem, mintha sohase vehetném fel már többé azt a megvizesedett pikémellényt, melyhez az a test hozzásimult.

Aztán apró patakok folytak le a vörös bársonykanapéról a linoleumra, mint megannyi vérpatak, s midőn az egyik kicsiny, mészfehér kéz egy lódulással leesett, a félelem, életemnek ez a hűséges és kellemetlen kísérője, összeszorította torkomat. Egy szökéssel az ajtó előtt termettem.

— Hol hagytad? — kérdezte Rijk, kivel összeütköztem a tornácon.

— Benn a kanapén, maguknál, — mondottam rekedten.

— Lehetetlen! — mondotta megsemmisítő gúnnyal, mely a legalávalóbb sértésként maradt meg emlékezetemben; honnan veszed folytonfolyvást a legképtelenebb bolondságokat! Azt hiszem, álmodban is bolondokat felelsz és követsz el! ... A kanapén! .... A kanapén! ...

A szobában, hova úgy mentem utána, mint a megvert kutya, még volt egy pár »nyájassága« számomra, mikor meglátta a kanapé eléggé súlyos állapotát.

Felvette a leányt atléta karjai közé s röviden és mogorván, de nekem megmagyaráz-

hatatlan mosollyal azt kérdezte tőlem, hogy kinek hívják.

— Nem tudom, Rijk úr!

— Hát nem ismered még a saját falud szemenszedett szamárcsordáját sem?

A halott arca hozzáért az arcához. Micsoda vasember! Nekem összeszorult a torkom, mikor szemének a selyem hajkorona alatt látszó alabástromfehérségére sandítottam; ő meg teljesen érzéketlenül és cinikusan, mintha tudj' Isten, miféle közömbös terhet vinne, még lenéző megjegyzéseket is tett a falubeliekre, kik között, mondhatom, nem volt több szamár, mint más falu népe közt.

— Nem idevaló ez, — feleltem félénken és reánéztem a leány finom, úri vonásaira.

— De nem tévedsz-e?... Nézd meg jól, nem esz meg!

Hogy én se maradjak el nagyfokú önuralma mögött, mélyebben hajoltam le a sápadt leányarc fölé — s oly réműlt és velőtrázó sikoltás tört ki belőlem, hogy Rijk, ijedtében, megrugta a lábamat. (Persze, nem volt szabad a keze.)

— Mi bajod! (Káromkodás.) Mit kiabálsz úgy!... (Káromkodás és megint káromkodás.)

Ruth sebtében magára vetett szoknyában és Vanda a palacsintává taposott csomagjaimmal berohant.

— Sóhajtott, uram! — mondottam remegve.

— Te ojtott hülye! — tört ki belőle a méreg az ő merőben sajátos módján — mióta sóhajtanak a vízbefultak, kik félszázad évig feküdtek a vízben...?

— Akkor bizonyára tévedtem, — mondottam védekezve s a kanapé fölött levő tükörből olyan arc nézett reám, mely fehérebb volt a halott arcánál is.

De ez egyszer mégis csak én győztem.

Vandának, ki pártomra állt, szintén úgy rémlett, mintha mozdulatot vett volna észre azon a márványarcon.

— Ezékielnek igaza van, papa, éppen most hunyta be a szemét!

— Lehetetlen! — felelte Rijk csökönyösen. — Te is épp oly bolond vagy, mint ő. Mit fecsegtek! Jó órával ezelőtt keresték már vasmacskával a külső kikötőben... Igaz-e, Ruth?... Nem voltam-e kénytelen elkapni az egyik kötelet, mert különben éppen a nyakamba akadt volna?

— Másfél óránál tovább volt a vízben — bólintott Ruth, egy kis aranyláncot tartva a kezében, amelyen egy tömör aranykerestz függött.

Vanda egyszerre felzokogott.

— Papa, a jó Istenre kérlek, még *él*. Ne beszéljünk annyit, hanem segítsünk rajta!...

— Őrület! — dühösködött a kalóz. — Tisztára lehetetlenség. De ha már oly érzelgő kedvedben vagy, megpróbálhatjuk! . . .

— Miért nem kötötted hozzá az egyik csáklyához? Akkor bizonyára magához tért volna.

— Mert . . . mert . . . Előre! — felelte Rijk anélkül, hogy felelt volna.

Dühösen ment ki a szomszéd szobán át a konyhába. Vele akartam tartani. Becsapta az orrom előtt az ajtót. Füleltem, nem hallottam semmit, nyugtalanul visszafutottam az első szobába és felvittem a póruljárt portékámat — a zöldborsót, szalonnát, szappant, zsírt és cukrot (zagyvalék volt az egész) — füleltem még egyszer, de mindhiába.

Jó óra mulva kijött Ruth a cognacos üvegért.

— Sikerült? — kérdeztem.

— Veheted észre! — förmedt rám goromba pokróc módjára és úgy intézte, hogy köztünk legyen az asztal. (Mihelyt magunkra maradtunk, ívet írt le körülöttem, mert félt az én nem is oly gonosz vakmerőségeimtől.)

— Hál' Istennek! — kiáltottam, becsületemre, ezúttal kivételképpen őszintén. (Azért tartom szükségesnek megemlíteni ezt, mert ezzel a felkiáltással rendszerint ámítani szoktak.)

— Csak ne siess úgy vele, — mondotta, mi-

kor az ajtóhoz ért — mert százat teszek egy ellen, hogy *látott* bennünket odalenn halálfélelmében.

— Baj is az! — feleltem megkönnyebbülten; mert hiszen úgy örültem, hogy nincs halott a háznál! Aztán utána sompolyogtam és — nem tudom, hányadszor — hallgatództam a konyhaajtónál. De a hallgatódzásnak csak akkor van értelme, ha az ember meg is hall valamit. Ők pedig oly hallgatagok voltak és oly balgatagul titokszerüen suttogtak.

Vanda, ki ágytakarókért jött ki, közlékenyebb volt.

— Magához tér? — kérdeztem még egyszer.

— Hál' Istennek, magához! — felelte, megismételve így az én szavaimat. — S ha megmenekül, neked köszönheti!

— Ez nagyon kedves magától, köszönöm is szívemből, — mondottam és kezemet nyújtottam neki. A békülés első jele volt ez részemről a tárca és harisnyakötő óta.

Szemének oly kedves, nyíltszívű kifejezésével fogta meg kezem, hogy egy pillanatig egészen meg voltam illetődve. Megvallom; *egy* pillanatig. Mert Ruthba, a megközelíthetetlen, büszke, minden cselekedetében határozottan nem rokonszenves Ruthba voltam beleháborodva addig, s azontúl is. A másik nem kellett nekem. Húsz éves korában az ember még oly

barbármód kontár, hogy nem titkolja az érzelmeit. A húszéves ember csak *egyet* szeret. Az előrehaladó kor gyarlóságaival együtt megjön a *többes szám* is a szerelemben.

Negyedóra mulva Rijk a megmentett leánykát, takarókba pólyálva, átvitte a leányai hálószobájába. Arcán nem volt egyetlen nyájas vonás. A leány föléledése mintha elrontotta volna kedvét.

— Maradj itt! — mordult reám. — Nincs szükség reád a hálószobában!

— Kikérem magamnak, hogy mindig így reám förmedjen, — tiltakoztam kissé ingerülten: — miért ne láthatnám azt a gyermeket még az ágyában sem...

— Nem gyermek az, oly kevéssé az, mint te! — vágott nyersen a szavamba. — Van legalább oly idős, mint Ruth...

Nyitva felejtettem a szájam. De hajának hosszúságáról ítélve, úgy lehetett, mert a csuronvizes ruhában csakugyan kisebbnek látszik a test.

Rijk bosszusan húzta fel a nadrágját. Egész idő alatt a Jaeger-alsójában járt-kelt.

— E szerint hát nem idevaló? — kérdezte még egyszer, de úgy tünt fel, mintha már többet tudna.

— Semmiesetre sem, Rijk úr!

— Akkor eredj és óvatosan tudd ki az em-

berektől, akik a zsilipek körül, vagy közelükben kutatnak a csáklyával, vagy a faluban, vagy ahol akarod, hogy vannak-e rokonai s kinek hívják őket. De nagyon, nagyon óvatosan ám! Megértettél? Miattam akár adhatod a nemes életmentőt; csak engem ne emlegessenek, megértetted? Okom van reá.

E pillanatban Vanda kijött a hálószobából.

— Papa, két szót mondott, amelyet mi nem értettünk meg, aztán megint eszméletét vesztette.

— Szép história! — zsémbelt Rijk. — Tudja Isten, micsoda kellemetlenséget vettünk a nyakunkba! Ha tudtam volna . . . !

A zsilipek felé tartva, egyre azon törtem a fejem, hogy miért cipelte a házba Rijk a holtnak hitt leányt és miért küldött el engem éppen most.

Nem az az ember volt ő, aki bármit is cél nélkül tenne.

A tenger még erősen háborgott, de sokáig a dolog már nem tarthatott. A viharjelző kosarat lebocsátották s a fövenyparton nyüzsgő sirályok halkan síró rikoltozása jobb időt jósolt. Legalább mi építettünk reá.

Átmentem a zsilipkapukon s a túloldalra jutottam. Még javában csáklyáztak s a zsilip-őr kis háza előtt meglehetős nép csődült össze. Igyekeztem utat törni magamnak.

— Hát neked mi kell! Félsz, hogy későn érkezel? — bökött oldalba a könyökével egy vén halász.

— Vízbe fult valaki? — fürkésztem ravaszul.

A zsilipházból hangos jajgatás hallatszott ki: egy nő hangja, s közben-közben egy csillapító férfihang.

— Kérlek benneteket, bocsássatok már át — mondottam.

— Minek? Mi kereseted van itten? — kérdezte egy halászné mérgesen.

— Itt nem lehet lopott bankót váltani — kiáltotta másvalaki.

Ez utóbbi, enyhén szólva, barátságtalan megszólítással szemben természetesen siket voltam.

Az ember vigyázatlanságot követ el, mikor népsokaságban magára tereli a figyelmet. És sohasem volt alapköve életfilozófiámnak, hogy vigyázatlan beszéddel magam ellen ingereljem a fenyegető szemeket és öklöket. Átkoztam azt az embert (anélkül, hogy eközben a magam részéről egy kukkot is szóltam volna), ki örömét lelte abban, hogy nyilvánosan megsértsen engem, s már-már visszafordultam dolgomvégezetlenül, mikor a zsilip-őr kinyitotta házacskájának ajtaját s azt kérdezte, hogy van-e ott valaki, aki tud franciául.

— Én! — kiáltottam, s a vér tüstént a

fejembe szállt, mert ez a két betü egyszerre középpontjává tett annak a sok szájnak és kancsalul néző szemnek.

— Akkor hát gyere be, Wilde! — intett a zsilip-őr. S néhány másodperc mulva már benn voltam a kis helyiségben, hol az önműködőleg regisztráló tű vörös kígyóvonallal jelezte a víz áradását-apadását a kockákra osztott papirgöngyölegen. Egy tisztára surolt asztalból, egy nádszékből, egy légsúlymérőből s mellette egy kalitkából, abban pedig egy fülsértően csicsergő pintyőkéből állt ki a szoba többi berendezése.

Tudom, hogy helyesebb volna előbb a személyeket említeni meg s azután a tárgyakat, de egy fehérhajú öreg hölgy, ki az asztalra borulva zokogott, s egy férfi hátának görcsös meg-megrázkódása annyira megzavart, hogy megdöbbenve meresztettem szemem a tűre, meg a vörös irón mozdulataira.

— Itt van, a ki *parleefrancee*, uram! — mondotta a zsilip-őr s a férfi vállára ütött.

Egy fekete körszakállú, holthalovány képű és vörösre kisírt szemű úr fordította hátra a fejét.

— Vous parlez français? — kérdezte idegenszerű hanglejtéssel.

— Úgy van, uram — feleltem.

— Hála Istennek, hogy legalább *egy* em-

berrel beszélhetek! — kiáltotta: — nem lehetne kocsit rendelni anyámnak és haladéktalanul feladni egy táviratot?

— De lehet, uram, — feleltem s megint csak a tűhöz szóltam, mert nem lehetett elviselni a hölgy ki-kitörő görcsös jajgatását.

A férfi elővette belső zsebéből a jegyzőkönyvét, lehajolt az asztalra, átölelte az öreg nőt, írt valamit, aztán hamar széttépte a papirost, megint a vasrostélyos kis ablakhoz fordult, melyből kilátás nyilt a tenger ólmosszürke, egymásra torlódó hullámaira. Minden hullámtaraj egy-egy dacos habkoronát viselt a fején, minden hullámvölgy olyan volt, mintha csillámló kvarc-erek szántanák keresztül-kasul.

— Nem *merem* megírni azt a táviratot a feleségemnek, — zokogta s görcsösen összekulcsolta a hátán a két kezét: — ... nem merem, nem bírom!

E két ember — az öreg nő és az ifju férfi — fájdalma ajkamra kergette a nagy, a megváltó híradást. Ha nem esett volna meg rajtam az az átkozott história a százasbankóval, nem hallgattam volna tovább egy pillanatig sem. De egyszer már tanultam a magam kárán. Nem mertem.

A zsilip-őr vasárnapi szájat vágott (vagyis: megnyúlt az ajka, mintha a vasárnapi prédikációt hallgatná a templomban a nagy min-

denségről) s a cipője orrát nézte. Szemem előtt elmosódott a tű a könyek ködfelhőjében. Az óbégatás ragadós. Én hamar óbégatok. Csak valami szép könyvet kapjak a kezembe, vagy megható esetet olvassak az ujságban. Több ízben tettem saját magamon azt a megfigyelést, hogy a legalattomosabb, legkevésbé őszinte és legképmutatóbb (magamfajtájú) emberek könyeket ontanak minden érzelmes alkalommal. Ennek valószinűleg az az oka, hogy a »megilletődés« nagyon »emberi« és »tiszteletreméltó« valami, ellenben a tényleges segítség oly rendellenes valami, melyen kevesen égetik meg a kezüket, oly valóság, mely nem tűr könyeket.

Vannak emberek, még pedig sokan, kik regényt olvasva, nagyokat trombitálnak a zsebkendőjükbe, sőt egy-egy titkolt könyet is hullatnak belé, de kevesen vannak, kiket könyre fakaszt a megtört szívek mindennapos szenvedése (a szomszédságukban), a nyomor és fájdalom (a szomszédságukban), a gyilkosság és emberölés (a szomszédságukban), a néma gyász (a szomszédságukban).

Az ember, ha azt *olvassa* valakiről, hogy kiesett a negyedik emelet egyik ablakából, valahogy még csak kisajtol egy könyet a szeméből. De *látva* ily rémes, izgató eseményt, az ember ritkán fakad sírva. A rossz leány:

vagy a tolvaj csak *könyvben* érdekes. Közelről nézve sohasem az. *Más* vágja le az embernek a csirkét, *más* szinezi ki életelevenen a gyilkosság minden részletét, *más* indít bennünket részvétre a saját fájdalmával és könyeivel.

Tehát óbégattam a két idegennek belém sugalt szenvedésén s ezzel csak lóvá tettem magam, mert igazi »halott«-ról egyelőre nem is lehetett szó.

Az egyetlen élő, aki nem volt megilletődve, a pintyőke volt, mely rémesen fülsértő hangjával oly kevéssé illeszkedett bele a közhangulatba, hogy sapkámat a kalitkájára dobva, elhallgattattam.

— Je vous remercie, — mondotta a feketeszakállas úr, ki, úgy látszik, észrevette ezt: — c'est bien gentil ça... (de inkább anyanyelvemen folytatom; könnyebb az olvasónak, különösen pedig nekem) — ...s most kérem, legyen oly szíves, rendeljen egy kocsit ennek a hölgynek.

Megkértem a zsilip őrét, hogy telefonozzon a viharjelző állomásra.

A jó ember örült, hogy kimehetett és magunkra hagyott bennünket.

Nem tudtam, mint viselkedjem — az asszony zokogott, s a férfi kinézett az ablakon — s mereven néztem a vörös kígyóvonalakra,

melyeket az emelkedő ár a papirtekercsre rajzolt.

— Uram, — mondotta az idegen és felém fordította a fájdalomtól kínosan eltorzult arcát: — ... mondja meg azoknak a derék embereknek, akik még mindig csáklyáznak odakünn, hogy ötezer frankot kap tőlem az, aki megleli leányom holttestét. Ha leányomnak még a *tetemét* se vihetem magammal hazámba, kárt teszek magamban. Hiszen annak nem szabad megtörténnie, az nem történhetik meg! Mondja meg nekik!

Tétováztam. Ily kétségbeesés láttára nem maradhattam tovább Rijk fenyegetéseinek rabszolgája.

Ő félreértette habozásomat, s egy tébolyultnak tétova mozdulataival keresgélni kezdett a tárcájában.

— Itt van a névjegyem! — mondotta nehézkesen. — A Holland koronában lakom. Aki hírt hoz nekem oda a holttestről, haladéktalanul...

— Ki mondta önnek, hogy nem lelik meg élve..., — mondottam. De alighogy kimondottam e szavakat, nyersen karon ragadott.

— Aki pedig élve... — kezdette, de aztán megrázta fejét és még keservesebb sírásra fakadt. — Nem, uram, lehetetlen az! Ne őrjítsen meg azzal, hogy efélékkel akar meg-

vígasztalni! Ma délután három órakor bukott le a kőgátról, még most sem tudom, *hogyan.* Nem merem megnézni, hogy hány óra van. Mondja meg azoknak az embereknek, uram! Kerestesse egész éjszaka s az Isten szerelmére, ne engedje, hogy kinyissák a zsilip kapuit, míg meg nem találták a halottat!... Oh, miért is jöttem ide! Mit mond a feleségem!... Előbb a hajó, melyet születésenapján *Hermione Thérèse* névre kereszteltünk, most pedig maga Hermione! Nem Isten keze ez, uram? Hát van Isten, aki megengedi, hogy ily borzasztó dolgok történjenek?

Az ablakra hajtottam fejem és óbégattam.

Kezemben tartottam a névjegyet, s ha nem is mindent, valamit mégis megértettem. A hajónak, mely a révgátak végében felborult, s amelyhez azon az éjjelen kidöcögtünk Kolos kagylóstalyigáján, *Hermione Thérèse* volt a neve. Az a rémesen zokogó ember a tulajdonosa volt s azért jött a falunkba, hogy személyes vezetésével igyekezzék megmenteni a rakományát. E hajó keresztelőjén valamikor az a kis leány törte össze a pezsgősüveget, akit Rijk magával hozott a kikötőből, az az ábrándosan széphajú gyermek...

— Uram, — mondottam végre és rettegtem szavaim hatásától: — uram, szinte fo-

gadni mernék reá, hogy huszonnégy órán belül térden állva fog hálát adni a teremtőjének!

— Uram, uram, kérem, hallgasson! A szándéka jó! De a holtak nem támadnak fel!

— Uram, — kezdettem újra; fontolóra vettem minden szavam és ostobaságok sültek ki belőle: — ... tegye föl például, hogy a falu valamelyik lakója ezeknél a zsilipeknél kissé beljebb kihalászta a leányát ... hogy a gyermek talán épp ebben a pillanatban tér eszméletére? ...

— Uram! — mondotta dühöngve: — utoljára szólítom fel, hagyjon fel a képtelen beszédével! Inkább gyötör, mint vígasztal!

— Százat egy ellen, hogy *él*, — biztosítottam immár mosolyogva — ám dühöngjön Rijk, amint kedve tartja, nem tehettem máskép — hallgatni ily tragikus viszonyok közt alávalóság volt. (És ostobaság! Nem igért-e az apa ötezer frankot a holttest megtalálójának? Nem azt kiáltotta-e nekem Rijk: »Miattam adhatod a nemes életmentőt — csak engem ne emlegessenek!«)

Ahelyett, hogy megkérdezte volna tőlem, hogyan jutok hozzá, hogy *ily* megnyugtató hírt mondhatok neki, a férfiu vad pillantást vetett reám, felszakította az ajtót és utat tört magának a tolongókon át. Egy szökéssel a

gát kőfalán termett, s egy pillanatig lázasan, a kezét bőszülten ökölbe szorítva nézte a lebocsátott vasmacskák munkáját. S minthogy a szomorú keresgélés a legkiáltóbb ellentétben volt becsületes igyekezetemmel s természetesen az őrületbe kergethet egy kétségbeesett apát, látva, hogyan tapogatódznak mind hiába a síma víz alatt az alábocsátott kötéllel, az volt az első gondolata, hogy a mélységbe veti magát.

Az új őrmester meg egy pár gyorskezű ember visszatartották s erőszakosan visszatuszkolták a zsilip-őrházba. Ott egetverő izgalommal, még a látottak hatása alatt állva, káromolta Istent és az egész világot, bőszült taglejtéssel ajtót mutatott nekem, mert gúnyt űztem belőle »comme un sale petit diable«.

Ezt tüstént megértette a csendőr.

— Kotródjál innen! — vezényelte gorombán s már-már galléron ragadott. — Ki engedte meg neked, hogy alkalmatlankodjál itt az embereknek?

— Ő maga hívott ide engem, — védekeztem idegesen: — csak azt az igazságot mondottam neki, hogy azt *hiszem*, még él a leánya!

— De most már ki innen! Mars! — förmedt reám a csendőr: — *Te* azt hiszed, hogy a vízbe fult leány él, *én* meg azt hiszem, hogy

a bolondok házába kell vinni téged, ha már a börtönnek nem kellesz! Mars!

És becsapták mögöttem az ajtót.

Tízszeresen elveszett emberként — a körülállóknak legalább fele hallotta a falu leghivatalosabb egyénisége által rólam kimondott nyomorult véleményt (egy órán belül tudni fogja a 2300 lelket számláló egész község!) — bátortalanul vergődtem át a csődületen.

A sapkám ott maradt a kalitkán. Egy hét alatt — mégis csak nevezetes dolog volt! — másodízben kerültem födetlen fejjel haza — másodízben csikorgattam a fogam és bömböltem dühömben.

Csakugyan amolyan elfajzott Schlemihl Péter-féle alak lett belőlem! Becsületes nevemhez beláthatatlan időkig szenny tapadt, mert megtartottam magamnak *egy szomorú ujságot* (a *Remény* elsülyedését). Most egy második s még kegyetlenebb ökölcsapás ért, mert nem tudtam kikiáltani egy-kettőre egy *kitünő örömhírt!*

Talán még nagyon is fiatal voltam akkor ez eseményekhez; viselkedésem talán hasonlított a kölyök-vizsla esetlen mozdulataihoz, talán máshoz . . . ? Kinek van joga és bátorsága, kezébe venni az első követ? — Nem könnyebb-e kifogásolni, mint jobban

csinálni? — Nem azzal bízott-e meg Rijk, hogy nagyon, de nagyon *óvatosan* figyeljek? ... Egyáltalán adtak-e alkalmat reá, hogy nyugodtan és megfontoltan áruljam el titkomat?

Esteledett, mire hazaérkeztem. Bérlőimnél már égett a lámpa, de senki sem volt az első szobában. A szomszéd szobából hangokat hallottam. És természetesen tüstént hallgatództam volna, ha nem ragadta volna meg figyelmemet három tárgy, melyet a lámpa élénken megvilágított. Három, látszólag jelentéktelen tárgy, melyek jobban érdekeltek, mint az ajtó mögött hallatszó beszélgetés.

Ott hevert a községben megjelenő ujság s benne egy kék ceruzával körülvonalzott közlemény, továbbá az arany láncocska, rajta a kis kereszttel, melyet Ruth a kezében tartott — s az a piszkos, félig átázott kézelő, melyre Rijk azon a viharos éjszakán jegyzeteket firkált a kagylóstalyiga mögött.

A közlemény, mely azon a bolond héten elkerülte figyelmemet, sajátszerüen hatott a kalóz lakásán:

A »Hermione Thérèse«.

Tegnap érkezett meg községünkbe a *Hermione Thérèse* tulajdonosa, hogy kísérletet tegyen rakományának, vagyis inkább e rakomány egy részének megmentésére. Tud-

valevőleg a *Hermione Thérèse* az a hajó. mely mult héten oly szerencsétlen módon jutott zátonyra kikötőnk előtt, hogy felborult és elsülyedt. A hajó jelentékeny tömegű nemes fémmel, főképp aranyérccel volt megrakodva. Mihelyt az időjárás lehetővé teszi, búvárok segítségével fogják megállapítani, hol fekszik az elmerült hajó.

E napihír mellett, melyet Rijk Rikárd, képzelem, hogyan elnyelt a szemével, ott feküdt a kis arany kereszt, rajta ezzel a finom vésetű felírással: »Hermione Thérèsenek — a róla elnevezett gőzös vízrebocsátásának emlékére.« Rijk kézelőjén pedig egy ceruzával odavetett vázlat a hajóroncs fekvését mutatta, a hetedik mértföldmutató kővel szemközt.

Apa és leánya a villamos lámpa fényénél elolvasta lenn a vízben a leány nevét. Nem lehetett másképpen.

Bűnös gondolatként, természetellenes sugallatként szólalt meg bennem valami, hogy Rijknak érdekében volt, hogy a francia hajótulajdonos, kétségbeesve leányának elvesztén, odázza el a mentés munkáját. Ez némiképpen érthetővé tette bérlőm viselkedését. De én megborzadtam ettől a következtetéstől.

Éppen még elég időm maradt, hogy úgy színleljem, mintha éppen akkor toppantam

volna be, mikor Rijk kilépett a hálószobából. Jókedvűnek látszott és vígan fütyörészett magában.

— Tudom már, hogy hívják, Rijk úr, — mondottam.

— Én is, — mosolygott oly nyájasan, mint már hetek óta nem: — s ma éjszaka, hacsak ebül nem megy minden, lesz ám jó kereset, fiú!

És feltünő módon keresve a látszatot, mintha csak úgy történetesen tenné, lerakott mindent az asztalról.

— Ma éjjel talán...?

— Két órakor, — biccentett a fejével — s *neked* velünk kell jönnöd.

Egy pillanatig tétován álltam. Fáradtnak, mélyen e csüggedettnek éreztem magam.

— Velük fogok tartani, a legnagyobb örömmel, — mondottam, de valósággal torkig voltam az élettel: — ha előbb hírül adják a leány apjának, hogy a kis leány itt van és jól érzi magát...

»Áthatóan« nézett reám (mint tévesen mondani szokták), s egy papirszeletet mutatott, melyre egy kéz e mondatot írta fel téveteg vonásokkal, franciául: »Édes papa, megmenekültem — kérlek, jöjj értem holnap«.

— Egy óra mulva a kezéhez kapja ezt

— mondotta Rijk: — magam viszem el a fogadóba . . .

Nem hittem el egy szavát sem: szúró, szürke szemei, melyek egyformán uralkodtak önmagukon és másokon, a hazug embernek hol bizonytalanul pislogó, hol meg szándékosan határozottan néző szemei voltak. (A szemmel több hamistanuságot tesznek az emberek, mint a nyelvükkel. A szemmel lopnak és paráználkodnak. Ha képes volna ölni, szent ünnepet megrontani, szóval: véteni Istennek mind a tíz parancsolatja ellen, a *szem*, bizalommal saját megrendíthetetlen *hallgatásában* és kifürkészhetetlenségében, minden valószínűség szerint megtenné azt is.)

Mert, — gondoltam magamban — ha Rijk csakugyan elvinné a Holland korona-fogadóba a megmentett leány levelét, akkor a leány apja negyedóra mulva itt volna.

Mert hiszen nincs az az ember, ki bevárná a másnapot, hogy megölelhesse halottaiból feltámadott gyermekét.

Tehát érthető, hogy teljes bizalmatlansággal vettem tudomásul Rijk igéretét (hogy ne is említsem szemének kifejezését). s hogy este nyolc órakor, midőn vidáman tért haza a faluból, fölöttébb vegyes érzelmekkel fogadtam azt a kijelentését, hogy *minden* rendben van.

Minél jobban mult az idő, annál jobban

gyötört az a meggyőződés, hogy elsikkasztotta a levélkét. Hozzájárult még ehhez (nyíltan beismerem), hogy roppantul érdeklődtem az ötezer frank díj iránt, mely vagyont jelentett számomra.

Ha Rijk Rikárd hazudott (pedig *azt* cselekedte), akkor az áruló szerepét játszotta egy családdal szemben, melyet a legmélyebb fájdalom ért. Ha nem hazudott, akkor körmönfont gazfickó létére megszegte azt az ígéretét, hogy nem fogja »adni« az életmentőt, s ennek következtében az anyagi jutalom dolgában vetélytársam lett.

Ha összekombináltam az egyik esetet a másikkal, úgy éreztem, mintha izzó parazson ülnék (oh együgyűség, ugyan ki *ült* valaha izzó parazson?), Rijk pedig eközben irígylésreméltó léleknyugalommal járt a laboratóriumából, melynek küszöbét én még soh'sem léptem át, a pincébe, s onnan vissza a laboratóriumba, hogy készenlétbe helyezze a búvárfelszereléseket az új vállalkozás számára.

Ruth láthatatlan maradt, pihent,

Vanda, kit igyekeztem kifürkészni, vagy nem tudott mindent, vagy hallgatást parancsoltak reá.

— Beszélt már magukkal? — kérdeztem, mikor egy pillanatig magunkra maradtunk az előszobában.

— Beszélt, — mondotta: — nagyon, nagyon hálás volt.

— Hát nem akart rögtön az apjához menni?

— Nem tudom...

— Nem tudja, ezt? — kérdeztem fokozódó gyanakvással.

— Nem hallgattam oda mindig, — védekezett. Igazán úgy mondotta, mintha védekeznék!

— De hiszen azt csak maga is képtelenségnek vagy szívtelenségnek tarthatja, Vanda kisasszony, hogy arra kérje apját, hogy csak holnap jöjjön el érte?

— Azt papa rágta a szájába, — szólta el magát: — mert még gyönge arra, hogy átszállíthassák.

— Nem értem! Hiszen ez őrület! — mondottam tüzes bátorsággal, melyre az ő jelenlétében nem kellett féket vetnem: — ... hát nem jöhetett volna ide az apja, vagy a nagyanyja? Van-e halovány sejtelmetek is ez emberek kétségbeeséséről? Mit? Hogyan? Most már nem felel!

Vanda egy szóval sem felelt nagy indulattal feléje dörgött vádamra s úgy nézett reám, mint egy »halálra sebzett őz«. (Igy szokta mondani mindenki, anélkül, hogy látta volna valaha — sőt anélkül, hogy valaha is részt vett volna egy vadászaton.)

— Akkor ti... — pirongattam és kéjelegtem a gyönyörűségben, hogy boszut állhatok valakin azért a sok csúfságért, melyet tűrnöm kellett: — akkor ti...! szinte ki se merem mondani, hogy *mik* vagytok! De engem nem vezettek félre! Nagyon is megértem, hogy a leány apja még most sem kapott hírt arról, ami itt történt.

— Jaj, megbolondultál, te fiu! — felelte és elpirult.

— Aztán mit mondott nektek? — unszoltam. — Mit mondott, mikor megjött a szava?

— Elmondotta, hogy ijedtében esett le a gát faláról, *mert világosságot pillantott meg a víz mélyén*... Nem érted, hogy mit jelent ez?... Aztán megkérdezte tőle papa, hogy nincs-e valami köze az elsülyedt hajóhoz...

— Persze, — vágtam a szavába és a kis keresztre gondoltam, amelybe az a bizonyos felírás volt belevésve.

— Aztán papa, azt hiszem, de bizonyosan nem tudom, mert csak néhány pillanatig voltam odabenn, aztán húslevest kellett főznöm neki odakünn, ügyesen kikérdezte a hajó rakománya felől. Mit gondolsz, nem volt *borzasztóan* ravasz?

— Nem, az ördögbe nem! — förmedtem reá (mily kellemes dolog, ha csak elvétve is, nemes szerepet játszani, s mily állandó elég-

tételt érezhet magában minden pap!) —: ahelyett, hogy te is hiában töltenéd itt az idődet, inkább útban lehetne már valaki a családhoz . . .

A felháborodás vulkánja még több igazságot okádott volna ki szájam kráteréből, ha alávalómód halkan be nem lépett volna Rijk.

A hallgatódzást, mikor az én rovásomra ment, egyszerre megvetendő cselekedetnek tartottam.

— Ki beszél itt oly nagy hangon? — kérdezte Rijk fagyos nyugalommal; oly nyugalommal, melytől egyszerre szárnyra kelt és futásnak eredt minden bátorságom és lélekjelenlétem.

— Ezékiel kérdezett valamit, — mondotta Vanda, fölöttébb megbecsülni való kísérletet téve, hogy legalább részben kisegítsen kietlen helyzetemből.

— Mit akarsz tudni, gyerkőc? — kérdezte a kalóz régebbi fölényességével s oly száraz kimértséggel, mely a legnagyobb óvatosságra intett.

— Hogy nem járt-e itt a leány apja és nagyanyja? — feleltem merőben megváltozott és mérsékeltebb hangon, mint aminővel ily becsületes beszédtárgynál élni szokott az ember. (Még állig fölfegyverkezve és tizenkétlövetű revolverrel a kezemben is menthetet-

lenül ki voltam szolgáltatva szemei élesre fent hatalmának.)

— Miért fordítod páratlan figyelmedet éppen erre a tárgyra? — kérdezte visszataszító mosollyal.

— Mert . . . mert . . . — kezdettem, és tüstént beállt a rövidzárlat gondolkozásom minden vonalán.

A kérdések vakmerő, páncélos, rettenthetetlen serege, mellyel ostromoltam volna (ha Vanda szeme s nem a saját szeme lett volna az övé), a sereg, melynek élén döbbenetet keltve lobogott a zászló, melynek ez volt a felírása: »*Kézhez juttatta-e* a levelet?« rendetlen futással menekült, mint a birkanyáj, mikor közeledni látja a kutyát . . .

— Máskor, ha tudakozódni akarsz, — szólalt meg ismét a zömök, izmos emberke, s az összevont szemöldöke ijesztő töviserdővé meredt: — légy szíves, ne próbáld meg a hátam mögött! Megértettél? Nem tetszel nekem, tacskó! S úgy lehet, hamarább megtudod, mint gondolnád, hogy én vagyok itt az úr és senki más!

— Csak szabad megkérdeznem udvariasan és barátságosan, — hazudtam (s nagyon is jól tudtam, hogy Vanda nem hagy cserben!) —: miért nem volt még itt az apja! Azt mondotta ön, hogy egy óra leforgásán belül lesz itt, pedig a fogadó tizenöt percnyire sincs innen.

Az a két szürke, acélfényű szem megint boncolni kezdte ellenállóképességemet, akaraterőmet és energiámat.

— Részvételjes kérdéseidnek hátralevő részét tartogasd, fiam, holnap déli tizenkét órára, amikor visszatértünk a tenger fenekéről. Ha nem hoztam volna ki a vízből s hagytam volna egyszerűen *eltűnni* ott alant, valószínűleg jóval kevesebbet akartál volna tudni! Öltözködjél és fogd be a szád!

Arra a szóra, hogy: »eltűnni«, borzadály futott végig a hátamon. Azon az estén, mikor a *Hermione Thérèse* elsülyedt és szobájuk ajtaján át szereztem be a »legújabb híreket«, *egyszer* már hallottam ezt a szót...

— Azt hiszem, — hebegtem — hogy ma este sokkal jobban el vagyok fáradva, semhogy velök tarthatnék.

Durván vállat vont, mintha sokalna minden szót.

— Egész komolyan mondom, Rijk úr — szóltam már bizonytalanabb hangon.

— Hát még világosabban mondjam meg neked, te ökör, — fortyant fel épp oly féktelenül s épp oly váratlanul, mint mikor a nevetőgörcsei vettek erőt rajta: — hogy fütyülök a nézeteidre? Én fizetek, te pedig szót fogadsz. Vagy, az ördögbe is! (ez a káromkodás itt egy sokkal, de sokkal piszkosabb

szót helyettesít!) mi végezzük a munkát, te pedig a jövedelmeiden élj? Nagyon sok dolognak kellene történnie, hogy magadra hagyjalak a házban, a vízből kifogott leánnyal! És jegyezd meg magadnak egyszer s mindenkorra, te Bolondmiska, hogy nélküled egyáltalán nem megyünk többé a víz alá!

— Miért nem? — kérdeztem oly izgatottsággal, melynek jelei kétségtelenül meglátszottak arcomon.

— Mert, — mondotta kelletlenül: — mert félek a szálkától, amíg halat eszem! Nem szeretem az alattomos ellenségecskét — a hátam mögött tudni...

Vanda kiosont a szobából. Rijk, ökleit a tömör csípőjére támasztva, szemtől szemben állt velem és irgalmatlanul megmondta az igazat.

— Nem vagyok én az ellensége, uram, — próbáltam védekezni: — elvesztettem az állásomat a hibája miatt, s tolvajnak tart az egész falu...

— Elég volt! — mordult reám nyersen: — hiszen tudom, hogy nagyon érdemes ember vagy, telidestele felebaráti szeretettel, önfeláldozással és más keresztényi erényekkel, de addig bízom benned, amíg látlak. Ruth panaszkodott már egyszer reád, s magam is vettem észre egynémely alávalóságodat... Fogd

be a szád! Többször nem történik meg az, hogy mi lenn legyünk, te pedig fönn ... megmásíthatatlan elhatározásom ez!

— S ha én nem akarom? ... — mondottam bátortalanul.

— Azt nem kérdik tőled! — felelte felháborító nyugalommal. — Parancsolok és engedelmeskedel! Egyébként ez magadnak is érdeked! A *Hermione Thérèse*, te szamár, *kincseket* rejt a fedélzetén. Huszonnégy óra mulva dúskálhatsz a pénzben ... Ilyesmire még nem volt példa errefelé!

— S ha eljön az apja, mikor mi nem leszünk itthon?

— Az nem jön ..., — felelte és öltözködni kezdett.

— És ... és ..., — hebegtem: — ha a leány felkel és elmegy innen?

— A leány legalább tizenkét óra hosszáig alszik, fel nem ébredve.

— Ezt nem értem, — mondottam s akarva, nem akarva, hozzáfogtam a vetkezéshez, hogy felhuzhassam a vízhatlan trikót. Annál kevésbbé értettem meg, minthogy hiszen éppen ő mondotta Ruthnak azon a viharos éjjelen, hogy gondosan el fog titkolni előttem *minden jelentékenyebb dolgot*. Úgy éreztem e pillanatban, hogy meg vagyok fosztva szabadságomtól. Ha ugyan nem szaladok tüstént a

rendőrségre és fel nem tárom nyomasztó titkomat.

De hát aztán? S elvégre ki hitte volna el nekem — ki hitte volna el azt, hogy van egy felszerelés, melynek segítségével az ember csak úgy egyszerüen sétálgathat a tenger fenekén! — S mit nyertem volna vele? Hiszen Rijk nem követett el bűnt... Én pedig — megesküdtem, hogy hallgatok. Igaz, nem bíróság előtt, de mégis megesküdtem...

Ily gondolatok közben vetettem le a nadrágomat, s eközben egy nehéz tárgy dobbant le a linoleumra: a revolver, mely eddig észrevétlenül húzódott meg hat rémes szemével a hátulsó zsebem rejtekében.

Egészen aggasztólag dobbant meg a padló.

— Mit akarsz ezzel a játékszerrel? — kérdezte Rijk és nem rándult meg a szempillája sem, míg én ijedtemben a szék alá húztam a lábamat.

— Csak úgy magammal hordom, oly magánosan lakunk itt, — mentegetődztem, de a szemem elárulta a valóságot.

Kemény szája körül redők támadtak, mintha nagy bajjal fojtaná el a nevetést.

Nagylassan lehajolt, felkapta a gyilkos fegyvert (persze, én azt hittem, hogy a csövét akarja szemügyre venni) — de még mielőtt szólhatott volna valamit, azzal az izgatottság-

tól hápogó megjegyzésemmel, hogy vigyázzon az Isten szerelmére, egy végzetes intermezzónak és nem tudom hányadik robbanásszerű hahotájának okozója lettem. A revolver leesett a földre — a kakas elcsettent — s ezúttal csörömpölt minden a szobában — egy durranás — egy dörgés — füst — mintha lecsapott volna a mennykő.

Erre aztán kitört a rémület mindenfelől.

Ruth, Vanda és Krézus össze-vissza futkostak a puskaporfüstben. Ruth, abban a hitben, hogy a földön vonagló Rijknak valami baja történt, élesen felsikoltott, Vanda holthalóványan hajolt le, Krézus pedig dühösen megugatta a még füstölgő revolvert.

Én, aki félig már levetettem a nadrágomat, az első percekben néma voltam ijedtemben.

— Az a félkegyelmű, — jelentette ki Rijk, mikor ismét lélekzethez jutott: — majd hogy meg nem ütött a szél miatta! Micsoda őrült kappan! Hahaha!

Még egyszer harsányan felkacagott. Én beszívtam a füstöt s egy pillantást vetettem a leányok hálószobájába, melynek ajtaját Ruth nyitva felejtette.

Az egyik ágyban Hermione Thérèse aludt — s még *erre* a zajra sem ébredt fel.

* *

NYOLCADIK FEJEZET.

A SZERENCSE BŐSÉGSZARUJA.

»A véletlen sem megmagyarázhatatlan, van benne rendszer.« *Novalis.*

Két órakor, szinte óraütésre, mint Rijk akarta, kisétáltunk a pincéből a kikötőbe.

Gyönyörű éjszaka volt — *odafenn.*

Midőn kinyitottam az ablakot, hogy kimehessen a szobából a puskaporfüst, melytől valamennyien fuldokoltunk, felbukkant kecses arcával a hold a felhők márványos szélei fölött, s a fövenypart és a tenger fölött suttogó csendben — bámulatraméltó csend a vihar zúgása és tombolása után — szelíd hivogatásként szólalt meg a sirályok halkan vontatott rikoltozása.

Ott ültem Krézussal (a balháknak is, fájdalom, valódi Krőzusával!) az ölemben, és merengve néztem ki a fönséges némaságba, míg a kalóz végét nem szakította ez állapotnak.

Lenn megint tüstént megkezdődött az az átkos loholás a felkavart iszap felhőjén, a fárasztó lábolás az egész falu szennyén át. (Nem ürítette-e mindenki a szemetesládáját a türelmes mélységbe, mihelyt beesteledett — még maga a polgármester is, aki pedig *tudta,*

hogy nem szabad?) Tapogatódzva haladtunk előre a víz piszkos-zöld ködében. De ezúttal — mily ellentét multheti öntudatlan együttrohanásommal! — bámulatos módon nyugodt voltam az ujjamhegyéig s ezáltal fogékonyabb is tengeralatti élményeim iránt. Lehetőleg mindig közvetlenül Rijk és Ruth nyomában jártam. — (Vanda, boldogan, hogy nem kell velünk tartania, a börtönőr szerepét játszotta otthon.)

Amennyire lehetséges volt, körüljártattam szemem; ami fölöttébb komoly nehézségekkel járó *élvezet* volt számomra, mert a legegyszerűbb kis félszegúszó hal is logikusabban van fölszerelve (legalább a víz alatt való) védekezésre a természettől fölfelé néző két szemével, mint a kétlábú, ki inkább van hozzászokva ahhoz, hogy a kövezetre és a kavicsra ügyeljen, mint hogy a csillagokat és az égi tüneményeket nézze.

A zsilipeknél megismétlődött a halacskák, mindenekelőtt pedig a felriasztott ángolnák hemzsegése. Egész rajokkal, mint a multkor, nem találkoztunk. Úgy látszik, a vihar mélyebb vizekbe űzte őket. Hébe-hóba egy-egy nagykopoltyus szörnyeteg evezett élénken mozgó hát- és oldal-úszókkal a lámpa fénykörébe. Néha egy violaszín hasú, bíborpiros farkúszójú, gyaníthatólag morgó morgóhal nagy állkapcsai

és lilaszínbe játszó úszóhártyái közeledtek a villamos fénysugarakhoz. Az aztán aranyos, sóvár, lehet, hogy csodálkozó, lehet, hogy haragos bábúszemeivel csak *nézte-nézte* azt az izzó és fénylő csigavonalat az üvegborító mögött. Elvétve egy-egy tőkehal szökkent bele a fényhálóba és felborzolta minden úszóját ijedtében; a pikkelyek olyanok voltak rajta, mint a páncéling s a kopoltyúi körül meg az oldalán látszó világoskék csíkok közt megvillantak a dermedt szembogarai, melyek ily fényt még nem láttak soha...

Ha el nem foglalt kezem árnyékot vetett a sugárkévébe, vagy ha az ember egy pillanatra eltakarta lámpáját, eltűntek mind. Nem kellett nagyon messzire siklaniok, mert néhány méternyire már biztosságban voltak.

Ha *én* tévesztem el szem elől Ruthot, vagy Rijk Rikárdot, el vagyok veszve. — Ellenben a tenger lakói mentve voltak (s emlékezetemben ez mindenkoron a tengeralatti lét egyik legistenibb titka lesz), mihelyt a víz néhány méternyi távolában meglelték búvóhelyüket.

Nappal is feltétlenül sötét volt odalenn már bizonyos mélységben, s ők minden oldalról védelmet leltek a sötétségben.

Mily kontárnak, tájékozatlannak és kicsinynek érezte magát az ember azzal az élettel szemben, azzal a vízben élő különös élettel, az

állatok és szörnyetegek, testek és szemek életével szemben, melynek roppant arányai kívül esnek saját fogalmainak, kívül saját, kisszerű, szilárd alapon nyugvó létének határán.

Évek multával elmerengtem egyszer egy akvárium üvegtáblái előtt s elmosolyodtam.

A borzalmasságnak arról a benyomásáról, melyet a tengerfenék kelt az emberben, a szomorú, végtelen éji sötétségről, melyet legfölebb némi zöldesszínű derengés enyhít, feltéve, hogy az ember nem száll nagyobb mélységig, mint egy paraszthaz magassága, annak a nyomasztóan fenyegető valaminek az érzetéről, a gondosan elrejtőzködő élők közelségéről — a félelmetes csendről és sivár elhagyatottságról nem nyujthat képet egy üvegedény, melyben vízvezetéki víz bugyborékol és kődarabkák vannak.

Mikor kezem érintésére eltűntek a kavargó ködben s továbbad újabb szájak, újabb fogak, újabb állkapcsok és újabb szemek osontak elő a borus felhőkből, az az érzés vett erőt rajtam — a gyermeken, ki Istennel csakis mint valami elvont fogalommal ismerkedett meg, mely hivatalból összefügg a pappal, a vasárnap zsúfolásig megtelt istenházával, a prédikációval és még a káromkodással is — mintha *ő is* ott rejtőzködnék valahol a víznek zöld homályában, miként egykor, a teremtés napján s

a három lámpának furcsa bűvkörébe terelné a tenger kimondhatatlan csodáit.

Hogyan leltek egymásra a halak ebben a jelzőfényt nem ismerő világban? . . .

Hogyan vándoroltak roppant seregekben tengerről tengerre? . . .

Hogyan gondolkoztak? . . . Mi vetett határt parányi állati boldogságuknak, mikor a sekélyes part közelében ívni mentek? . . .

Mindez (utólag mérlegelve) dőre beszédnek tűnhetik fel. *Akkor* folyton a teremtés történetére gondoltam, mely a lámpafény körül keringő, alámerülő, ismét visszapattanó és bámészkodó morgóhalak, ángolnák, péterhalacskák, rákok, ördöghalak, tengeri sárkányok, nyelvhalak s a ködben mozgó nem tudom még miféle teremtmények közvetlen közelségében *vitathatatlanul természetesnek* tűnt föl előttem.

Azt hiszem, hogy a mélyben sohasem mertem volna *ölni*.

Azokban a pillanatokban valami más fajtáju népnek éreztem az »élő és nyüzsgő állatokat«.

Valamikor egy szerecsen járt a falunkban. Százszámra futottunk utánna, valahányan voltunk. Az az ember csak akkor szabadulhatott meg a facipők kopogásától és a nevető, fölényes arcoktól, mikor megint a saját hazájába ért.

Amint ott gázoltam Ruth háta mögött

s nem láttam magam körül más változást, mint a hal-változatokat, magam is olyan szerecsen voltam, ki egy nagy, idegen országot jár — s látva ez állatok fürge, nem szünő, egészséges életét, rokonuknak éreztem magam.

Az istentagadók (az emberek közt) nem bírják ki ott alant. Minden atheista zavarba jön, mihelyt beteszi lábát egy állatkertbe.

De akárhogy és akármint: az *én* lelki életem virult a halak közt, s őszinte alázattal gondoltam Istenre.

Ha régiesnek tűnik is fel ez a mostani hitetlen világban, védekezésül azt mondanám, hogy hinni vagy nem hinni csak szójáték s a »szilárd meggyőződésű« atheismus sokszor a zálogosdihoz, a bujocskázáshoz és a lutrihoz hasonlít. A dogmával bizony úgy áll a dolog, mint a strucmadárral, mely a homokba ejti a fejét.

Fáradalmas volt utam. Fárasztó mindenekfölött azért, mert Rijk, kinek biztossága, egyszerüen bámulatraméltó volt azokon az úttalan utakon, nagyon is messzire távolodott el a parttól s néhányszor eltévedt a homokzátonyok közt. Pihegtem és izzadtam (az út befejeztéig nem járt elmémben egyike sem a fönt említett gondolatoknak !) s egy pillanatig úgy éreztem, mintha megfulnék.

Egy magasabb fekvésű zátonyra jutottunk, egészen közelről pillantottuk meg a *Hermione* hajótestét, de át kellett kelnünk a zátonyon, hogy mélyebb lejtőről közelíthessük meg. Ez a víz színe fölött való járás fölemésztette az élenynek sisakunkban lévő készletét. Átkozottul fullasztó volt, de szerencsére nem tartott sokáig.

Lámpáink tíz perc mulva megvilágították a hajó gerincét, mely az erős hullámtorlódás következtében magasabban volt, mint a homokba mélyen beletemetkezett felső fedélzet.

Ott, ahol a világosság lyukakat fúrt a sötétségbe, láttuk a tengeri makkok, fúrócsigák és kagylók tömegeit, melyeket vak utasokként vitt magával a hajó s melyek ez óriás elsülyedése után sem mozdultak el helyükről.

Rijk intett, hogy álljak meg. Ő maga Ruthtal együtt a hajónak a partra néző oldala felé került.

Első ízben maradtam magamra, egyedül a borongó ködben, nem merve egy lépést sem tenni előre.

Lábam alatt olyan volt a hullámok-dúlta barázdás homok, mintha a szél borzolta volna fel.

Egy tövises rája tartott éppen nekem, nyugtalanul billegett, míg fejét éppen a cipőmre nem fektette.

Négyszögletű testének szúró tövisei csillogtak a lámpafényben, úszólebbentyüi lankadtan csüngtek alá, hegyes farka mint valami ék fúródott a homokba.

Minthogy nem vette le rólam olajzöld és fehér pikkely-karikák közt levő opálszemeit, minthogy terhemre volt s megzavart halálosan nyugodt fekvésével, melyet nem szakított meg egyetlenegy mozdulata sem, s nemcsak hogy terhemre volt s megzavart, hanem — bevallom — pokolimód félelmetesen hatott reám, rúgtam egyet rajta.

A homok és az iszap felkavarodott s ugyanabban a pillanatban, valószínűleg az összekötő drótnak valami hibája folytán, fakóvörössé vált a lámpám fénye.

Sötétben maradtam.

Kiáltottam, kiáltottam tehetetlenül, kiáltottam, hogy egészen megdermedtem belé.

Nem sötétség volt az, nem az ismeretes, meghitt sötétség, mint a faluban, hol az embernek éjjel-nappal kedves ismerőse minden út és ösvény. Nem az elhagyott pusztaság, vagy a fövénypart lejtőjének sötétsége volt. Roszszabb volt annál a képzetnél is, melyet az ember a sírgödör sötétségéről alkot magának : a néma hajó, valószínűleg még tele holttestekkel, a hallgatag, mindenütt símulékonyan ellenállást kifejtő víz, oldalról, felülről, alulról gyakorolt

nyomásával, a hullámtorlódás zaja nélkül, egy falevél leghalkabb suttogása, egy áldott árnyék nélkül.

— Uram!... Uram!... Segítsen, az Isten szerelmére! — kiáltottam félig őrülten. S a buvársisak rézfalai rekedt visszhangként verték vissza minden szavamat.

Aztán remegve elhallgattam és vártam, hogy jöjjenek — hiszen vissza *kellett* térniök! De kétségbeejtően sokáig maradtak távol.

Még ma is csodálom, hogy pipogya ember létemre nem vesztettem el az eszem abban az örökkévalóságban. Csodálom még ma is, midőn az egészen megszelidült emlékezés, a szín és súly nélkül való emlékezés leírása közben is végigfut a hideg a hátamon.

Abban a negyedórában — oly borzasztóan sokáig tartott, míg Ruth meg Rijk elvégezték körútjokat a hajó másik oldalán — hallottam a *némaságot*, mely oly rémesen zúgott s markolt bele érzékeimbe, mint a dübörgő pőrölycsapás — a sötétségben, hol nem moccant semmi, oly vörösen lángoló, izzó fényt, oly violaszínbe játszó, pattogó szikrákat láttam — oly agyrémek űztek velem játékot, hogy még mindig úgy tűnik fel nekem, mintha azokban a percekben a halálnál is holtabb állapotban lettem voltam.

Mikor aztán végre két imbolygó lámpafény

közeledett felém a lomha éjszakában, midőn ismét világosságot s félénken menekülő halacskákat láttam — akkor feltört belőlem a zokogás.

A rideg mester, mikor egy ügyes mozdulattal ismét bekapcsolta a drótot az akkumulátorba, bizonyára észrevette hátam vad megrázkódásáról, hogy mi történt lelkemben.

Vigasztalásul oldalba taszított.

Csak némi idő elmultával tértem ismét magamhoz annyira, hogy képes voltam érdeklődni kettejöknek csöndes, hangtalan mozdulatai iránt.

A tagbaszakadt fickó, egy alácsüngő kötélbe kapaszkodva, macska-óvatossággal kúszott fel a hajó nyálkásan síma oldalán, hogy a tengeri makkok és fúrócsigák valahogyan rést ne hasítsanak a búvárruhájába.

Ruth közvetlenül mellettem állt és reám nevetett.

Gyerekek! Az átélt gyötrelem után valósággal királynak éreztem magam, hogy emberi szempárba tekinthettem.

Megragadtam s megszorítottam a kezét, melyet (szánakozásból) nem húzott vissza. Platonikusabban nem is tehette volna.

A tenger feneke nem alkalmas hely szerelmi vallomásokra. Szerelmes pillantást vetni egy lezárt ablaktábla mögül, ez még nem — minden.

A csókig nem viszi a tudomány a víz alatt soha.

Ő, minthogy nem kellett alattomos támadásomtól tartania, kezemben hagyta keztyüs kezét, míg Rijk sebesen alá nem ereszkedett a hajó oldalán.

Izgatottan parancsolt reánk, — valóban »dadogó« jelbeszéddel — hogy fussunk a hajótól, ami fenyegető veszélyt jelentett.

Futásnak eredtünk a hullámos fövenyen s nekem elég baj volt, versenyt rohanni a fürge és gyakorlott Ruthtal s a rövid lábai ellenére óriásiakat lépő Rijk Rikárddal.

— Megállni! — intett Rijk, mikor körülbelül ötven méternyire voltunk a hajótól.

Megfordult s mozdulatlanul megállt. Mi is követtük példáját — s körülbelül ugyanabban a pillanatban nagyot mozdult a víz körülöttünk, mintha egy zúgó hullámtorlat közepébe jutottunk volna.

— Előre! — vezényelte karjával.

Megint a *Hermione Thérèse* felé siettünk, s úgy tűnt fel, mintha a hajó a homok, szilánk és felkavart iszap vulkánjában feküdnék.

S miután türelmesen kivártuk, míg mindez ismét leülepedett, a hajó gerincén, mintha összeütközés történt volna, egy tátongó sebhelyet láttunk ugyanazon a helyen, a hol az imént még összefogódzva álltunk Ruth meg

én. A gépház egy része fel volt tárva s a fedélközről egy vaslépcső görbült alá a hajószobába.

Rijk dinamittöltényt robbantott fel.

A nyílás körül deszkaszilánkok meredeztek, mintha valaki lyukat vágott volna a hajó oldalába.

De még sem volt oly könnyű a hajó gyomrába jutni, mint első szemre hittem. A hegyes deszkaszilánkok oly fenyegetően villogtak, mint egy vérszomjas száj fogai s főképpen egy előrenyomult keresztfa meggörbült szegei állták el dühösen fölemelt karmok módjára a bejárást.

Rijk, a hajó törzsén állva s halzsiros nehéz csizmájával nekirugaszkodva a széttaposott kagylóhéjaknak, kitágította a lyukat a fejszéjével, én pedig, hirtelen feltámadó energiával a szilánkokat tördeltem le a feszítőrúddal.

Sajátszerű munka volt ez oly eszközökkel, melyeknek alig volt súlya, fejszecsapás zaja, minden ropogás nélkül, mikor egy-egy rész engedett, minden buzdító szó nélkül.

Hát még a *nézőközönségünk!*

A part halállományának fele összecsődült lámpáink fehér fényének csodájára.

Ha az ember, kifáradva a nehéz munkában, egy pillanatig feltekintett, ezerféle : viaszfényű és üveges, sárga és fehér, ábrándos és kerekre

nyílt szemekbe nézett — és minden újabb mozdulatra a kék, fekete és ezüstpettyes farkak eszeveszett ficánkolása és szerteszökellése vert hullámot körülöttünk.

Legelőbb Rijk ereszkedett alá egy acélkötélen a hajószoba lépcsőjére és eltűnt a fedélköz homályában. Ruth utána bocsátkozott — én, meglehetős nyugodtan, hogy oly közel maradtak hozzám s vissza kell térniök a résen, úgy tettem, amint a kalóz hallgatag beszédével megparancsolta: vártam az acélkötél jeladását.

Legubbaszkodtam, egy meghasadt hajóablaknak támasztottam lábam, kipihentem magam és játszadoztam a lámpám körül seregszámra kavargó tüskés pikkelyű gébekkel, sügérekkel, egy óriás gurnarddal s egy különös, égbenéző tirgonnal.

Sokért nem adtam volna, ha csak egy korty vizet ihattam volna ily temérdek viznek vendégszerető ölében s ha nem ült volna a térdemen Krézus, mikor az ablakban ábrándoztam. Úgy látszott, egynéhány fürge lakója elhagyta hűtlenül; eléggé kellemetlenül érezhették magukat a vízmentes trikó alatt, vagy úgy lehet, nagyon is jól érezték magukat. Mindenesetre mozogtak, még pedig nem kis mértékben.

Minthogy feltünően sokáig maradtak a *Her-*

mione belsejében, meglepett a régi nyugtalanság.

Egyszerüen utánuk mászni nem igen volt kedvem, s a kötél, melynek végében úgy voltam, mint a halász, ki várja, hogy a hal »pedzi«-e már a horgot, izgatómód lankadtan csüngöt alá.

Fejem fölött — valószínűleg csak néhány méternyire voltam a víz színe alatt — sajátszerüen váltakoztak a világosabb és sötétebb ködfoltok.

Ez okvetlenül — a nyári virradat volt.

Ha lámpám fényszórójára tettem kezem és feszülten néztem fölfelé, akkor az a fakózöld, mely az égető napsugárban talán ezüstcsillámlású halványkékséggé változott volna, a legmagasabb és egyetlen égboltozat volt a halakra nézve.

Azok nem láttak kerek, fényeskedő, ragyogó napot, nem láttak felhőket, holdat, csillagokat; legvégső határként nézték a víz felszínét, melyen a fény, a színek és árnyék csalóka, megtévesztő visszfénye játszott. A víztükör fölött számukra kifürkészhetetlen titokzat emelkedett.

— Ha tudnátok, amit *én* tudok, — mosolyogtam egy pillanatig a körülöttem tolongó fejeknek, szájaknak, kopoltyuknak és »bagót rágó« állkapcsoknak: — ha tudnátok ti, hogy van még egy *második* ég is a ti egetek fölött!

Egy pillanatig nekifeszítettem a lábam a kerek hajóablaknak és farkasszemet néztem egy nagy hallal, mely akkora volt, mint egy óriás-szalamander. Kellemetlenül erős legény volt, oly éles kopoltyufedőkkel, mint a beretva és mozdulatlanul megmeresztett úszókkal. Laposra nyomott csukafeje, sötétkék háta, ezüstös hasa, mind holtnak, jéggéfagyottnak, elernyedtnek látszott rajta. Nem tudom: a lámpafénybe, vagy meredt szemeimbe nézett-e. *Ő* mindenesetre tovább bírta. Az *én* szemhéjaim idegesen rángatództak.

Az a dőre gondolat cikkázott át az agyvelőmön, hogy alighanem az az erős fickó a különb kettőnk közül — *hogy ő is tud valamit, a miről nekem sejtelmem sincsen*, hahaha!

Igen, az ember halálra kacaghatná magát az ily túlzó ötleteken . . .

Útóbb, mikor elgondolkoztam ezeken a hiábavalóságokon, jóval utóbb, mikor az egész história éjszakai rémlátássá halványult bennem, sokszor álltam ott a kikötőgát kőfalán s azt képzeltem magamban, hogy isteni teremtmény vagyok azokkal az árnyalakokkal szemben.

De ha aztán felbukkant egy holt hal a víz színére — a földi dicsőség felé fordítva fehérpikkelyes hasát és vörös hasúszóit, a szemeivel pedig lefelé nézett, lefelé, mintha az élet

gyönyörűségét még mindig a mélyben keresné — s az apály áramlása által visszavonatva a tengerbe, mindegyre elfordítva szemét mindattól, ami az ember szemében oly bűbájosnak tűnik fel — olyankor mindig újra meg újra átéltem annak a pillanatnak az ideges félelmét s imát rebegtem, hogy el ne veszítsem egyensúlyomat...

Mondhatom, képtelenül ostoba tépelődésem közben eleresztettem az acélkötelet s k csibe mult, hogy meg nem feledkeztem Ruthról meg Rijkról, kik odalenn voltak a hajóürben.

Szerencsére felrázott elmerültségemből a kötél őrizetlenül lecsüngő végének meglibbenése, és előztem a lámpa körül őgyelgő kiváncsi bandát.

A hajószobába nyuló vaslépcsőn halvány fény csillámlott meg.

Óvatosan húztam fel a kötelet, amint a kalóz megparancsolta.

Egy vasládát kötöttek a végébe. Körülbelül akkorát, mint egy tűzmentes szekrény, erős reteszekkel és tömör lakatokkal. Csak nagy bajjal tudtam áthúzni a nyíláson, aztán a hajó gerince mellett a fövenyre csúsztattam. Ha nem víz alatt dolgoztam volna, képtelenség lett volna egyedül végeznem vele.

A kötél újra aláereszkedett. S most azzal

a határozott érzéssel, hogy betörők és tolvajok vagyunk (nem hívott-e búvárokat az idegen hajótulajdonos?), vártam a hajószobából érkező jeladást.

Ezúttal nem tartott sokáig. A kötél megfeszült és ugyanoly formájú, ugyanoly reteszekkel, ugyanoly lakatokkal fölszerelt láda csúszott alá a fövenyre.

Még négyszer prüszköltem és káromkodtam; négyszer vágta a ládák súlya a pusztulás egy-egy útját a tengeri makkok és fúrócsigák falvain és városain át, mintha Góliát, a biblia óriása csinált volna csúsztatópályát magának.

Aztán Rijk meg a leánya kuszott fel a kötélen.

Felhevültnek látszottak, de ragyogtak az örömtől és Ruth, jelezni akarva nekem, hogy a fogás nagyszerű, fölemelte kezét a füle magasságáig, mint a jó falat gyönyörűséges elköltése után ajkaik néma önkivületében a gyermekek és a neveletlen felnőttek szokták.

— Ha Isten tudja, minő kincsek vannak abban a hat ládában, melyeknek előkelő külseje a legédesebb anyagi reményeket ébreszti, — gondoltam magamban, és eszembe jutott az ujságközlemény: — akkor *kettő* jog szerint engem illet meg s a legjobb úton vagyok, hogy tőkepénzes váljék belőlem.

Megszünt előttem minden különbség az enyém és tied röpke fogalma közt.

Szememben először volt a tenger feneke más, különb és kézzelfoghatóbb, mint nyomorult sír, melynek nincs határa ; először ragadott meg engem is az a láz, mely társaimban lobogó lánggal égett. Először értettem meg — s nem csak úgy-amúgy ! — miért foglalt állást annak idején Rijk oly sóváran a tenger alatt elterülő földnek *csakis* ebből a célból való meghódítása mellett.

Erőmnek az ő buzgalmuk, de a teher súlya által is fokozott megfeszítésével húztam az acélkötelet, mely összekötötte egymással a hat ládát.

A dolog, húzva, tolva és taszítva, eléggé lassan ment. Akárhányszor visszafelé mentünk egy darabig, ha a hat láda valamelyike elmerült a fövényben. De mégis csak ment.

Furcsa egy dolog az a fajsúly a tenger vizében !

Azt hiszem, Rijk fütyörészve ment elől — legalább én fütyörésztem.

A kötelet vállunkra vetve, egymás nyomában lábaltunk a homokzátonyok közt levő mélyedésekben s a mennyire lehetett, elkerültünk minden emelkedést. Nem törtem már a fejem azon a levélen, melyet Rijk, oly alávalóan visszatartott, nem tépelődtem már a

hajótulajdonosnak és anyjának fájdalmán, nem borzadtam meg, mikor eszembe jutottak a *Hermione Thérèse* áldozatai, kiknek gyöngén visszhangzó segélykiáltásait hallottuk azon a viharos éjszakán. Erkölcsi leltáram kiváló felét, a *jobbik* felet, mely felbátorított Vandával, s nemes tartózkodást keltett bennem Rijk Rikárddal szemben, elvitte az ördög!

Azaz hogy: csak ideiglenesen. E mai napon — ezt megjegyzem, hogy jégre ne vigyem az olvasót (ami nagyobb hiba, mint ha egy történet hőse elveszti az olvasók rokonszenvét!) ismét rendben és egyensúlyban vagyok már saját legbensőbb lelkiismeretemmel és — falubéli polgártársaimmal.

Akkor, miközben tovacipeltem a homokon a kincsekkel teli ládákat, a bírlalás lázában a szó szoros értelmében kivetettem a hajóból minden elvemet.

Verejtékezve (én pedig Krézus parazitától gyötörtetve — ami még mindig jobb volt, mint a »demimondaines« első kirándulásunk alkalmával —) érkeztünk a zsilip kapujához.

S e helyen Rijk, meglepetésemre, otthagyta a rakományt. Ha nem lett volna bebörtönözve hangom a buvársisak tömlöcébe, szerényen magyarázatot kértem volna tőle. De úgy — akarva, nem akarva, kimerülten vagy sem — kénytelen voltam kis kutya módjára vissza

baktatni utána a zátonyra jutott hajóhoz. Mert ez természetesen azt jelentette, hogy: még nem elég.

Megint végigjártuk a parti zátonyok zöld moszattal és hinárral gyéren benőtt sivár fövenyét, amely tenyészet a mélyebb vízi útak fenekén ismét megszünt.

Az idő, számításom szerint, reggeli hatra járt s nem süthetett nap ezen a reggelen, mert a víz színe odafenn, bármennyire közeledtünk is hozzá, megtartotta halványzöld színét.

S mégis az öröm egy nemét keltette az az érzés, hogy nappal van. Legalább bennem igen.

Rijk Rikárdot nagyon nyomaszthatta valami, mert ismételve intett, hogy siessünk. Majd, midőn különös felhő gyanánt egy-egy kifelé induló, vagy befelé haladó hajónak világosan megkülönböztethető árnyéka esett a sisakjainkra, figyelve megállt, mintha veszély közeledne.

Végre megérkeztünk ismét a *Hermione Thérèse* roncsához.

Apa és leánya »hallgatagon« bocsátkoztak le ismét a hajó mélyébe — én is »hallgatagon« tekintettem utánuk, hallgatagon vártam a kötél jeladását, míg (ez az emlékezés még világosan él bennem!) a többé engem már nem érdeklő halak némasága, a víz némasága, a fölöttem elterülő néma, sárgászöld fátyol s a

saját némaságom oly pokoli gyötrelmet okozott nekem, hogy merőben eszeveszett, de fensségesen *hangos* beszélgetésbe ereszkedtem önmagammal.

Fülem a lelkemnek végtelenül jóleső hangot hallgatta, a kezem pedig az acélkötél mozdulatait figyelte.

Egészen elfoglalt ez az isteninél istenibb ostobaság, őrületes szónoklatokat mondottam meg sem moccanó vizi pajtásaimnak — s e közben négy vasládát húztam fel a hajóból.

Aztán — nem volt benne semmi érzéki csalódás! — a roncs jobboldala felől egy árny közeledését láttam.

Ha kevesebbet fecsegtem volna a sisakomban, már előbb észrevettem volna, így azonban meglepett, határozottan megdöbbentett...

Mert egy alázuhanó horgony szétrebbentette a halakat a lámpám előtt s majdnem ugyanakkor egy hajócsavar oly barátságtalan sebességgel zurbolt közvetlen közelemben, hogy ha a hallásom nem, de a szemem elállt.

Ámulatomra, s utóbb Rijknak is meglepetésére, megóvtam lélekjelenlétemet. Mintegy ösztönszerüen mérsékeltem lámpám fényét s megráncigáltam jobbra-balra az acélkötelet; amely jeladásban ugyan nem állapodtunk meg, de amelyet okvetlenül meg kellett érteniök odalent.

Csakhogy úgy látszott, nem dolgoztak a kötél közelében. Senki sem vett észre semmit.

Háromszor, négyszer, hevesen megismételtem a figyelmeztető jeladást. Összenőtt tengeri makkok jókora göröngyeit dobáltam alá, hajítódárda módjára belöktem a nyíláson egy feszítővasat (megkockáztatva, hogy érzékenyen találhatja el egyiköket vagy másikukat) — sőt elkövettem azt a képtelenséget, hogy kiáltottam, de nem reagáltak semmire.

Nem tudtam, mitevő legyek és szerettem volna, ha csak lehet, rohamlépésben odább állni.

Annyi eszem mégis megmaradt, hogy megértsem azt, hogy a vontatóhajó nem puszta véletlenségből eresztette le a vasmacskát éppen a *Hermione* roncsa mellett. S mikor odafenn még gondosan mérni kezdték a víz mélységét, valósággal és minden túlzás nélkül szólva, kiütközött rajtam a hideg verejték. Arra a puszta sejtelemre is, hogy most minden pillanatban egy igazi búvár szállhat alá létrán.

Mi más okból kereskedett volna a roncs körül az a hajó, mindjárt azután, hogy a vihar elállt?

Izgatottságomban elcsúsztam a hajó gerince mellett és beleütköztem a horgony egyik ágába. Ekkor az a pompás ötletem támadt, hogy fölemelem a nem is nagyon nehéz vasmacskát.

Kissé segítségemre jött az ár — és elvitte a hajót.

Amennyire el mertem távolodni a *Hermionetól*, a terhet a zátony lejtős oldala felé toltam; aztán nem tudtam, mittevő legyek, a láncot sem vághattam el s újra elereszteттem a horgonyt.

Odafenn ez észrevehetőleg előidézte a remélt zűrzavart. A hajócsavar ismét működni kezdett s a lánc lökésszerű meg-megfeszülésén észrevettem, utol akarják érni a horgonyt.

— Ebből jókora kis türelmi játék lehet, ti urak, kik a fedélzeten vagytok, — mondottam magamban s el voltam szánva, hogy nem tűröm e helyen a hajót, míg Rijk meg Ruth fel nem jöttek a mélyből. De nem kellett újra kezdenem, mert a kalóz, ki látva, hogy jeladásaira nem kap semmi választ, végre dühösen (mennyit pattoghatott és káromkodhatott útközben!) előbújt a hajó gyomrából s tüstént észrevette a veszély fenyegető voltát.

Soha sem értettem meg, hogyan egyezhetett meg Ruthtal és sohasem leltem meg okát, miért oldott kereket oly oktalan, rendkívül oktalan, talányosan oktalan sietséggel (amely sietség utóbb minden irányban végzetessé vált).

Ha reám bízta volna a vontatóhajót, sohasem lett volna tanító belőlem s az elkövetkező évek során talán kevesebb krumplis heringet és

bodzakását ettem volna... (de elnémítom siralmaimat, mert nem akarok eléje vágni élményeimnek).

Kezének és karjainak szokatlanul ideges mozdulataival, magából kikelve és régi bátorságának minden nyugodt vére nélkül unszolt, hogy ragadjam meg a négy láda vontatókötelét.

A hajó még meg sem lelhette előbbi helyét a *Hermione* közelében, s mi, vállunkra vetve a kötelet, sebesen törtettünk előre, és csak akkor mérsékeltük lázas sietségünket, midőn már túl voltunk a Sunyító-zátonyon. A tonnák és a jelző bóják horgonyláncaiközt elhaladtunk a közép- és a szklazátony mellett s újra az északi és déli kikötőgátak által határolt hajóúton voltunk. A zsilip külső kapujánál, hál' Istennek, szusszanthattunk egy pillanatig.

Leültünk egymás mellett a ládákra, hébehóba kimondottunk szegényes jelbeszédünkkel egy-egy kínos, fölöttébb semmitmondó szót s egymásnak felhevült, bágyadt arcába néztünk.

Egymás után vontattuk a tíz ládát, most már csak a karikáiknál fogva, a kikötőbe.

Azon a helyen, ahol valamennyit egymás tetejébe raktuk (ez a hely örökre »bevésődött« emlékezetembe!) egy vasból kovácsolt keresztgerenda volt két hatalmas kőtömb között. Ahhoz a gerendához Rijk jól hozzákötötte

mind a tizet, amely óvatossága nevetségesnek tűnt föl előttem, mert a zöldre mohosult bazaltkockák között semmiképpen sem fenyegetődzött az a veszély, hogy elmerülnek a homokban, s a víz áramlásának sohasem lehetett oly ereje ár és apály közben, hogy elmozdíthassa helyükről a nehéz vasládákat.

Azért mondom el itt ezt oly részletesen, mert most magam is kételkedem, hogy úgy álmodtam-e mindezt azokon a napokon, vagy mert nem tudom, nincs-e igazuk az embereknek, kik még most, a kétségbeesés hosszú éveinek elmultával is úgy néznek utánam, mint akit ha nem is bolondnak, de mindenesetre olyannak tartanak, aki időközönkint nem volt egészen beszámítható.

Oly szörnyű az, mikor az ember nem bizonyíthat — az ember oly szánakozásraméltón gyámoltalan, mikor magára van hagyatva, s egymaga állít valamit, egymagának kell helytállnia bizonyos dolgokért, melyeket csak *egymaga* látott és hallott s melyeket a többiek lehetetlennek tartanak.

Miért nem viszünk haza legalább egy vagy két ládát? — töprengtem magamban, miközben tovább indultam Rijk meg Ruth nyomán.

A dolognak valami bibéje volt. Azelőtt minden rablókirándulásuk után felvittek ma-

gukkal a kísérteties házba minden felvihetőt. Most, mikor oly zsákmányhoz jutottak, mely csomagolásának módjáról ítélve, a spanyol armada kincseihez volt hasonlatos, feltünő hanyagul járnak el. E maguktartására nem lelhettem más magyarázatot, mint hogy lelkük mélyén valami becstelenül alattomos csinyt rejtegetnek.

Ily módon zárni be egy életveszedelemmel s több mint egy tekintetben arcom verejtékével megszerzett tekintélyes vagyont, egyértelmű azzal, hogy elragadják tőlem, a jogosult harmadiktól.

Az iszaptömegen és szennyen át végre eljutottunk az épített boltív alá, mely olyan volt, mintha gyilkosok barlangja volna.

Felkúsztam a létra kivásott fokain és türelemmel vártam a pincében, a pallón, míg vizipajtásaim valamelyike visszaadja a beszélőképességemet azzal, hogy lesrófolja a sisakomat.

De Rijk, ki önmagát már megszabadította, előbb a leányának segített, — aztán pedig, mintha teljesen megfeledkeztek volna rólam, a pince ajtajára figyeltek.

A villamoslámpák megvilágították a veszedelmet sejtő kalóz vörös arcát, vörös, zilált haját, a redőket, melyeket a gond barázdált a szeme és a szája köré.

Karon ragadtam Ruthot és unszoló mozdulattal kértem, hogy vegye le rólam a sisakot, melyben a víz fölött nem fejlődött semmi levegő. De ő, ujját édes ajkára téve, lábujjhegyen az ajtóhoz közeledett, hogy jobban figyelhessen.

Elfogyott a lélekzetem, s már vissza akartam menni a létrán a vízbe, míg oly kedvesek lesznek, hogy reám is gondolnak.

Egy ajtó becsapódása visszatartott.

Bizonyára nagyapó járt a folyóson.

Rijk mindenesetre nem hallgatódzott már és Ruth kedves ujjai megoldották sisakom csavarjait.

— Szent Kleofás! majdhogy meg nem fultam! — mondottam hangos vidámsággal és nagyot sóhajtottam.

— Fogd be a szád, te hülye, — tisztelt meg Rijk.

Ugyanabban a pillanatban léptek zaja hallatszott odafent, a futószőnyegen, még pedig oly lépteké, melyek nagyapó lépteihez képest nagyon is csörtettek és sokkal határozottabbak voltak, semhogy a tétovázó Vandának lehetett volna tulajdonítani.

— Ki lehet az? — kérdeztem suttogva.

Rijk szeme káromkodó válaszadással villant reám.

Egy kéz megnyomta az ajtó kilincsét — az ajtó egy férfihangot vert vissza, melyet egyikünk sem ismert.

— Halló!... Ki van odalenn a pincében?

Valamennyien — a férfi az ajtón kívül, mi belül — visszafojtott lélekzettel figyeltünk.

— Mennykő és villám — nem vagyok részeg... Te vagy az odalenn, Wilde?

Nem moccantunk.

— Mennykő és villám! Mennykő és villám! — ismételte az idegen legalább is oly csökönyösen, mint én magam azon a híres szombat estéjén, a házunk előtt való találkozás alkalmával, s miután kezemben az égő lámpával megfutamodtam: — beszédet hallottam és világosságot látok a réseken...

Ez utóbbi kijelentés jeladás volt hármunknak, hogy oly szabatosan, mint a rekruta, mikor kilép a jobb lábával vagy lábhoz teszi a fegyvert, lecsavarjuk a lámpásainkat.

De minthogy én ezt a teendőmet előrelátható ügyetlenséggel végeztem, a pince sötétségében egy fémcsavar áruló csattanása hallatszott. Ruth pedig, mintha nem találná eléggé árulónak a képzeletemben rémessé fokozódó zörejt, izgatottságában egy baltát, vagy feszítővasat ejtett a víz fölött himbálódzó pallóra.

Ez már lyukat fúrt az agyvelőmbe.

Az ajtó előtt álló férfiu harsányan felkacagott — én majd hogy meg nem fultam.

Mi az, mit jelenthet az?

Vanda, nagyapó és a majdnem vizbefult leány otthon voltak és bizonyára nem adtak életjelt magukról. Valami teljesen idegen ember adja most azt a szerepet, melyet én játszottam egykor, mielőtt tengeralatti kalandjaimra indultam

Azt hiszem, hogy ha idegeim nem lettek volna oly természetellenes izgalomban a tíz órai járáskelés következtében, elájultam volna rémületemben . . .

— Hahaha! — dübörgött az az átkos kacaj: — . . . úgy hát a pincébe bujtál el Wilde? Féltél, te szamár? No hát csak bujj elő! Majd mondok valamit.

— Felelj már neki, te mamlasz! — suttogta Rijk s kék foltot csípett bátorításul a felső karomra: — előre, te fajankó!

Könnyebb volt azt mondani, mint megtenni; mikor úgy dobogott a szívem, s az ér mintha tizenkét helyen is lüktetett volna a halántékomon, s mikor majdnem megfultam a saját nyelvemtől.

— Hahaha! — dörgött újra a kulcslyuk felől: — mi a csudát művelsz odalenn abban a szurtos pincében?

Nem sejtettem, hogy ki lehet az odafenn és a világért se leltem elfogadható okot arra, hogy voltaképpen mit is keresek a pincében.

— Felelj már, az ördögbe is! — sziszegett Rijk. (Egyáltalán nem vagyok barátja a »sziszegni« igének, melyet jobbára helytelenül, de roppant kéjjel szoktak alkalmazni. De Rijknak ez egyszer minden szava szemenszedett sziszegés volt.)

Feleltem. Azaz, hogy valami oly őrületeset mondottam, hogy csak egy kötözni való bolond mondhatott volna őrültebbet.

— Ki van ott? — kiáltottam se nem rekedten, se nem fuldokolva, de a szavam oly különösen hangzott. Mintha egy grammofon mondaná: — *a cipőmet kefélem* . . .

Rijk megremegett. Ily mennyei ostobaságot még ő sem várt tőlem.

— Hahaha! Ebéd után tisztítod a cipődet! És még magadra is zárod az ajtót! Előre! Készülj a községházára, te alamuszi, te, — kacagott az idegen, az ismeretlen, kinek ez egyetlen, sokatmondó szavára hat szem nyilt kerekre a pincében.

— A községházára? — mondottam remegő visszhang gyanánt: — Miért?

— Majd megmondják ott, gyerkőc! Gondoltuk mindjárt, hogy elbujsz valahol, mikor láttad, hogy jövünk, hahaha!

Rijk megint meggyújtotta a lámpáját — és egymásra néztünk.

Látni lehetett, hogy ostoba fecsegés az egész az ajtó előtt, valami részeg embernek a locsogása. Igen, az a kacaj egyáltalán nem látszott fenyegetőnek. De azért az ember érezte mindjárt, hogy valami történhetett a házban.

— Nyisd ki, Wilde, az ajtót, — szólt az ismeretlen.

Rijk súgott valamit — ha nem tette volna, teméntelen összefüggéstelen feleletet adtam volna.

— Nem, nem tudom, — mondottam utána borzasztómód bárgyú mosollyal: — mert a vízbe ejtettem a kulcsot . . .

— Akkor hát a kardommal nyissam ki?

A kardom — a kardom . . .

Ez ujjmutatásra tüstént ott állt a lelki szemeim előtt annak az embernek az egész alakja: az egyenruhája, a gombjai, a paszomántja, a sipkája. Apró orrlyukai, melyekből rézvörös szőrszálacskák látszottak ki, a kicsiny rézvörös matróz-szakálla, két barnaszélű ajka — egy szóval: az egész világ kenyerespajtása, a falu csősze, kivel nagyon jó lábon álltam — míg az új csendőr bizonytalanná nem tette a közbátorságot a faluban — az az emberséges ember, aki a többi közt már évek előtt szeretettel gondoskodott éjjeli szállásról a nagy-

apámnak a csáklyák és a tűzifecskendők között.

— Ne rongálja az ajtót, Jansen! — rimánkodtam: — negyedóra mulva ott leszek a községházán... Igazán, sok dolgom van még itt!... De tulajdonképpen *miért* kell odamennem?

— Nem egy, de tíz dolog miatt, gyerek. Majd megtudod ott!

— Aztán valami ujságot is akart mondani? ... — folytattam csökönyösen.

— Ha kinyitod az ajtót!

— Mindenhol keresem a kulcsot, — feleltem, s már gyöngyözött rólam a verejték: — nem várna addig odafenn nagyapónál, Jansen? ... Még van cognac az üvegben...

— Hahaha, — kacagott kedélyesen: — rég üres már az az üveg, a nagyapád meg az éjjel a mi vendégünk volt...

— Vagy úgy! — egymást űzték a gondolataim: — hát nagyapámért kell a községházára mennem? Már *megint* ült?

Egy pillanatig fellélekzettünk mind a hárman.

— Az, az, — mondotta: — *még mindig* nem került meg az a kulcs?

— Nem az, hiszen egyre keresem... Ugyan, üljön le addig az előszobában... lát majd ott egy kisasszonyt...

— A kisasszony elment hazulról s hazaviszi az apjához a vízből kifogott kis leányt.

Megint tétován néztünk egymásra Rijk, Ruth meg én.

— Rajta, siess már, Wilde! — mondotta a csősz és békétlenül dörömbölt az ajtón: — a százasbankó miatt, melyet Pootnál váltottál fel s melyről azt mondták, hogy úgy loptad a gazdádtól, már nincs miért félned. A víz kivetett egynéhány hordót s kifogták Verploeg holttestét is.

— Ha egy kicsit előre megy, majd jövök utána én is...

— De aztán úgy legyen... Már harmadízben járunk itten...

— Harmadízben?

— Ma reggel nyolckor, aztán tízkor és most... Iparkodjál!

Az egykor új futószőnyeg — oh jé! mily végzetes volt az a nap, mikor először szennyezték be a kerékpárukkal! — a vörös és feketecsíkos futószőnyegecske elfogta Jansen hét vagy nyolc léptének zaját (nem volt annál hosszabb a tornác), s a ház becsapódó kapuja jelezte, hogy elment, el, visszavonhatatlanul. A teljes csöndben kihallatszott még az előszobában levő óra ketyegése és azoknak a csízeknek az ugrándozása, melyeket Ruth hozott magával egyszer a városból.

De a kellemetlen meglepetés megismétlődésétől tartva, még vagy öt percig szótlanul és mozdulatlanul a pincében maradtunk. Mind a hárman sápadtak voltunk a feszült figyeléstől s magában mindegyikünk révetegen, izgatott arccal mérlegelte a különböző ujdonságokat: a *Remény*-ről szóló hírt, Vanda eltávozását a hajótulajdonos leányával, s nem utolsó sorban a falubeli rendőrségnek háromszori látogatását.

Rijk, sőt még Ruth is segítségemre volt, hogy kibujhassam a búvárköntösömből, s olyannyira szurkoltak, mikor végre habozva kinyitottam a pince ajtaját, hogy ajánlatosabbnak tartották, lenn a boltíves aknában, a víz alatt várni be jeladásomat, hogy »minden rendben van«.

Természetesen bezártam magam mögött az ajtót s láttam, amint gyanítani lehetett, hogy egy lélek sincs a táncoló napsugarakkal telt pitvarban. Az előszobában, melyet Vanda keze gondosan kitakarított, még ugyanazon a széken volt Rijk ruhája, meg az enyém, amelyen hátrahagytuk.

A hálószoba ajtajánál nem tétováztam. Az ágyak üresen álltak.

Az az ágy, melyben körülbelül tíz órával azelőtt alva láttam Hermionét, vetetlen volt; a másik, símán letakarva, érintetlennek látszott.

Mielőtt visszamentem a pincébe, őrült módjára rohantam fel a padlás lépcsőjén. Igazán úgy!

Nagyapónak nyoma veszett, pedig saját fülemmel hallottam, hogy hangosabban horkolt, mint valaha.

Bekukkantottam a kis konyhába, egy pillantást vetettem a saját hálófülkémbe és lesiklottam ismét a lépcsőkorláton, mint valami csúsztatón, kinyitottam az első szoba ablakát és meggyőződtem, hogy Jansen kissé odább már a falu felé tart valakivel.

Csak akkor nyitottam ki a pincét és lóbáltam meg a lámpámat a lejáró vasrostélya fölött...

— No, a mennykőbe, a mennykőbe, a mennydörgős mennykőbe! — üvöltötte Rijk, mihelyt sisakjának kinyitott rése lehetővé tette, hogy illetlen beszédre nyissa a száját: — ... úgy látszik, átok van azon az elhatározásunkon, hogy újra levittünk magunkkal!

— Csöppet se törtem magam utána, uram, — védekeztem hévvel: — utóvégre *én* nem tehetek arról, hogy Vanda kisasszony...

— Fogd be a szád, marha! — förmedt reám, lilaszínre válva dühében: — akkor felelj, mikor kérdeznek. Mint az előbb, mikor nem tudtál okosabbat mondani, mint hogy a cipődet tisztogatod! Esetlen és ostoba rajtad minden!

Még a lámpát se tudod botrány nélkül eloltani! Fonákul csinálsz mindent! Fogd be a szád és kotródjál innen!

Ennyi sok, igaztalan váddal szemben mégis a sarkomra kellett állnom.

Persze, bűnbak kellett neki!

Koránt sem csaptam oly pokoli zajt, mint Ruth — s ha nem fogtam volna meg oly elszántan a vontatóhajó vasmacskáját, talán még most se térhettünk volna vissza kalandos útunkról.

De mindenekelőtt ez utóbbi, valóban férfias cselekedetre való emlékezés (ha Leiden ostrománál, vagy Biel visszavételénél történt volna e dolog, a történelem feljegyezte volna a késő nemzedékek számára is!) hozta nyílt forrongásba kedélyemet (az ember belső életének ezt a részét, mely fel szokott lázadni minden igazságtalanság ellen).

Hozzájárult ehhez még, hogy fáradt voltam. S az ily állapotban leledző ember épp úgy hajlandó a felfortyanás minden túlságára, mint az iszákos ember, a ki poharazásról tér haza.

A tenger fenekén végzett munkától egészen leszerelve — mert mily nyugtalan is volt az az éjszaka! — érdembeli cáfolatra nem is térve ki, visszautasítottam a kalóz rosszkedvének kitörését.

— Ha fonákul csinálok mindent s esetlen

és ostoba rajtam minden; — feleltem és fölemeltem a hangom: — akkor várhatja, míg megint kockára vetem az életemet! Más marhát keressen arra!

A szoba nyitott ajtaja előtt álltunk — nekem, mint valami ravaszul előkészített ütközetben, a hátamra sütött a nap.

Ő, éppen kilépve a pincéből, el akart hallgattatni az éles napsugarakon át, de csak tehetetlenül pislogott a szemhéjaival.

Keze összeszorult a baltája nyelén.

Ha Ruth közénk nem veti magát, úgy lehet, nem volnék abban a helyzetben, hogy papirra vessem életem történetét...

— Ugyan, hadd beszéljen, papa! Ne tiszteld meg azzal, hogy törődöl vele.

— Istenemre! — pattantam fel (a kapu közvetlen közeléből): — hát ez a köszönet! A rabszolgájuk azért még sem vagyok! S ha nem tetszik maguknak, hogy mint magukhoz hasonlóval bánjanak velem, én oldozkodhatom!

Nagyon túlerőltethettem magam.

Apa *és* leánya ellen így csak a tett propagandájának híve vagy elmeháborodott ember dühönghetett.

Rijk Ruthra nézett és hallgatott.

Ily szokatlan akaraterő súlya alatt majd hogy össze nem roskadtam s én is hallgattam.

KÖNYV-TÁRA

Gondoltam, — s az ajkam szánalomra méltó idegességgel vonaglott — hogy Rijk legalább is a düh és megvetés kitörésével — orrcimpája, szeme és szája, egész arca megremegett — tesz semmivé; de ő csak végigmért gúnyos pillantásával tetőtől talpig s (oh, szégyen!) Ruthot előre bocsátva, becsapta maga után az ajtót.

Bizonyára hosszú időbe került volna, míg megteszem a rövid útat a ház ajtajáig, nyomorultan érezve, mint roskad össze bátorságom szép épülete (van-e bénítóbb, nyomasztóbb valami, mint az üresség, mely nyomon követi a fennszárnyaló tettet, s nem érzi-e kicsinynek magát olyankor a test a saját bőrében?) — valószínűleg temérdek időmbe került volna, hogy visszanyerjem saját énem alázatos nyugalmát, ha a csengő meg nem szólal.

Rijk, mintha el sem mozdult volna az ajtajától, tüstént kinézett a résen.

— Ki ne nyisd . . . , — súgta.

Meg sem moccantunk, míg Ruth a szobában fel nem kacagott.

— Vanda jön, papa! — szólalt meg, s még el sem hallgatott, mikor az ajtó kinyílt.

* *

KILENCEDIK ÉS UTOLSÓ FEJEZET.

A FÉLESZÜ KOLOS MEG ÉN...

»Ki bizonyos dolgok miatt
eszét nem veszti, annak nincs
mit veszítenie.«

(»Galotti Emilia.«)

Krézus, a család egyetlen hálás tagja, csaholva ugrott fel reám, amiért aztán Rijk rúgott egyet rajta. De üvöltésére senki sem ügyelt, mert kérdésekkel ostromolták a sántító Vandát.

Mi történt, míg mi a *Hermione* körül jártunk?

Vanda elmondotta szaporán s azzal a szembetűnő igyekezettel, hogy kíméljen engem. Én voltam az oka.

Mihelyt eltűntünk a pincében, ő pedig a néma házban a kanapén feküdt, hogy bevárja, míg visszajövünk, nagyapám bekopogtatott hozzá. Holthaloványan kérdezte, hogy ki *lőtt* odalenn. Mily szamár voltam, hogy a revolver leejtése s a durranás után, mely csakugyan »megölt« bennem minden megfontolást, nem szereztem magamnak meggyőződést még egyszer, hogy az öreg ember nem ébredt-e fel odafenn.

Előbb, mondotta el neki (s utóbb nekem is számtalanszor!), az ágyából hallgatta Ruth éles sikoltozását, Rijk bömbölését és Krézus csaholását, aztán támolyogva, mert szörnyen

dobogott a szíve, a lépcső legfelső fokához vánszorgott s egy ingben leült. Aztán, bénító ijedelmében s annyira szédülve, hogy alig bírt megállni a lábán, nehányszor elsóhajtotta hangtalanul a nevemet és — tanuja volt aztán, hogyan vonultunk le a pincébe.

Ezt úgy kell érteni, hogy átélte egész közelből a kísérteties zörejeknek, a víz csobbanásának megismétlődését, aztán az utána következő megmagyarázhatatlan, rémes hallgatást. E hallgatás közepette ő maga sem mert lélekzeni sem. — Végre visszatámolyogva a padlásra s az isteni telehold világosságánál, melyet ábrándozva néztünk az ablakból Krézus meg én, s a sirályok nyugtalanságot keltő fuvolahangjai közben, ami olyan volt, mint a tolvajok kölcsönös jeladása, magára szedte azokat a ruhadarabokat, melyeket utolérhetett remegő ujjaival.

Fogvacogva, reszketve, holthalványan, elkékült orral és kékre vált ajakkal, amit nyilván a szívbajának köszönhetett, gondolta, hogy kimegy a faluba, mikor Krézus felriadt s nagyapó, bár az óra későre járt, be mert kopogtatni az alsó lakás ajtaján.

— Minthogy úgy sajnáltam, — beszélte el Vanda: — s minthogy nem lehetett kiverni a fejéből, hogy lövést hallott, hogy embereket látott a pincébe menni, de nem látta vissza-

térni őket, nem akart lefeküdni, míg Ezékiel vissza nem tér, s néha oly tekintettel kelt fel és figyelt, hogy féltem tőle, egy pohár bort adtam neki, hogy felüdítsem. Ez félháromkor történt. S aközben, hogy ott ültünk és beszélgettünk, a leány felkelt . . .

— Hát nem adtad be neki az altatót? — vágott a szavába Rijk meggondolatlanul.

— Nem — nem tehettem az öreg ember miatt, — védekezett Vanda, és Rijk nem firtatta tovább. Mert Ruth alattomban meglökte a könyökével, hogy ne fecsegjen kelleténél többet az alkalmatlan, élesen figyelő és meghökkent »harmadik« előtt. — Váratlanul elénk állt s minthogy néhány kérdést tett franciául és Ezékiel nagypapája francia nyelven felelt neki, én pedig a néhány szó francia tudományommal ügyefogyottan ültem egy helyben, nem tudtam, mit tegyek, papa.

— Úgy! — mondotta Rijk s minthogy bosszantotta, hogy teljes joggal én is figyelek, nyersen reám mordult. — Indulsz-e már a községházára, vagy talán újabb meglepetésekkel akarsz traktálni bennünket?

— Tudnom kell, hol fekszik a nyúl, hogy mindent letagadhassak . . ., — feleltem okosan.

— Én is azt hiszem, papa, — mondotta Vanda: — magam is alig tudom még, mi min-

dent nem mondottam, mikor a csendőrök jöttek. Ha most még ellenmondásokba is keveredünk . . .

— Nem baj az! — dörmögte Rijk és rossz kedve nem állt arányban a körülményekkel és előbbi félelmével: — akár beszél, akár nem, úgyis mindegy, mikor a kanóc már ég a puskaporos hordón!

De minden becsmérlése ellenére — amit egyébként bosszúságával magyaráztam és nem tulajdonítottam neki semmi *jelentőséget* — maradtam s tovább is sóváran és feszülten figyeltem.

Körülbelül három órakor, beszélte tovább Vanda, nagyapó útra akart kerekedni a leánynyal. Hermione sírt és zokogott, mikor megtudta, hogy az apja meg nagyanyja nem tudnak a megmentéséről. És nagyapám, kit szörnyen felizgatott ez a késő éjszakai beszélgetés, csoda-e, hogy mélyebben a fenekére nézett az erős burgundinak, semhogy javára vált volna megfontolásának és körültekintésének.

Vanda, ki nem volt éppen a legagyafurtabb teremtések közül való s kit erőszakos eszközök nélkül is ki lehetett ütni a nyeregből, a rábeszélés művészetének, álokoskodásoknak és a gyámoltalan, tört franciasággal mondott érveknek egész áradatával igyekezett lecsillapítani a két idegesen izgatott teremtést.

Hermione tüstént, egy perc késedelem nélkül (hát persze hogy helyesen értékeltem Rijknak mint a levél kézbesítőjének megbízhatóságát!) haza akart menni a falu fogadójába, melynek nevét alig tudta kimondani. Nagyapó, kit lábra állított az erős bor s ki odáig volt gyönyörűségében, hogy egyszer végre szíve szerint kifecsegheti magát az anyanyelvén, melyben a francia festő halála után csak kivételesen gyakorolhatta magát velem — nagyapó, azzal a megátalkodott makacssággal, melyet eléggé megismerhettem olyankor, mikor »nyeregben« érezte magát, még a leánynál is szenvedélyesebben óbégatta, hogy »botrány« és »rút alávalóság« így meghagyni egy apát abban a hitében, hogy a gyermeke meghalt.

Ekkor aztán Vanda, ki joggal tartotta őrült vállalkozásnak éjjel három órakor végigmenni a leánnyal a falun s minden előkészítés nélkül felriasztani ily meglepetéssel a hajótulajdonost, elkövette azt a roppant oktalanságot, hogy előre küldötte nagyapámat azzal a megbízással, hogy készítse elő tapintatosan a családot.

— Csak engedjetek, bízzátok reám! — kiáltotta becsvággyal tele s reggel négy órakor, a nap éppen felkelt, a Holland koronához baktatott.

A falu határán — oh klasszikus tréfája a sorsnak! — éppen nekiszaladt az új csendőr

és Jansen csősz egyenruhás keblének. Csakugyan nehéz megérteni, hogy oly községben, hol majdnem minden ház kapuját éjjel-nappal nyitva tartották, mire volt való az éjjeli őrjárat.

De miután a vihar, egy hétig tombolva, elállt, a tengerparti lézengők, kik varjak módjára lesték, mikor kaparinthatnak el egy-egy roncsdarabkát, nemcsak a *Remény H. S. VII.* jelzésű hordóit és Verploeg kormányos holttestét fogták ki, — a kormányost, kit láttam, mikor lobogó hajjal szállt alá a nagy sírba — hanem (s ez szolgáltatott okot a »hivatalos« ténykedésre) a községből, s még a szomszédos falvakból is gyalogszerrel és taligán rajával jöttek az emberek a *Hermione Thérèse* roncsához, hogy a tajtékban, a sás, törmelék, parafa és korhadt-töredezett lécdarabok közt talán lelhetnek valamicskét »a nemes fémnek abból a szokatlanul nagy rakományából«, melyről a helybeli ujság tudósított.

Emberemlékezet óta nem járt azon a tájon annyi nép, mint éppen azon az éjszakán és kora reggelen. A polgármester utasította a rendőrséget, hogy kisérjen szemmel mindent.

— Hol jársz ilyen korán? — kérdezte Jansen.

— A Holland koronába megyek — felelte nagyapó keményen.

Elevensége és különösen az az illat, mely

sajátos tartozéka a burgundinak, mindjárt bajba keverték.

A csősz, ki az utóbbi esztendőkben legalább hatszor »bevitte«, úgy vélekedett, hogy néhány órára még hazamehetne lefeküdni, mert a fogadóban hét előtt senki sincs ébren.

— Az a leány, ki tegnap reggel a vízbe fúlt, — jelentette ki nagyapó nem csökkenő élénkséggel: — nem is fúlt a vízbe, hanem otthon üldögél minálunk s azt akartam éppen megmondani annak a francia úrnak...

— Hát már megint úgy vagy! — kiáltotta erre a fegyveres hatalom két képviselője és magukkal vitték a csáklyás és tűzifecskendős helyiségbe. De minél kevésbé hallgattak reá, nagyapó, nemes elhatározásában korlátoztatva, annál erősebben tiltakozott. Megesküdött mindenre, ami szent, hogy igazat beszél, ellenszegült és izgágáskodott. De megérzett rajta a szesz illata, azonkívül egy kis ájulási rohama is volt, amit ők nem annyira szívgyöngeségnek, mint más kényesebb okoknak tulajdonítottak. Szóval: elég kegyetlenek voltak, hogy a most az egyszer csakugyan boldogtalan öreget a hivatalos pihenőhelyre vitték, hogy ott aludja ki mámorát. S csak hét óra tájban, mikor visszatértek a partról, kellőképpen megbizonyosodva, hogy a *Remény* csakugyan hajótörést szenvedett (s néhány

büntető feljegyzéssel a zsebükben), csak ekkor kegyeskedtek belátni tévedésüket, mert nagyapó, Hermione aranyláncával a kezében — a felirásos kis kereszttel, melyet Vanda adott át neki s melyet talizmánként kellett magával vinnie, hogy előkészítse a gyászolókat — még mindig a lócán gubbaszkodott és bömbölt.

Ez az elkésve felmutatott bizonyíték még az őrmestert is meggyőzte, hogy elvégre a lehetetlen is lehetséges lehet. Nyolc órakor megérkeztek a kísérteties ház elé, hogy megszerezzék a bővebb részleteket tőlem, az ifjabb Wildetól.

Az ajtóban szembe találkoztak Vandával és Hermionevel, kik megkávézva együtt, nem tudták mire vélni nagyapó elmaradását s éppen útnak akartak indulni a fogadóba.

Velem akartak beszélni — és Vanda atyjával . . . S a leány aggódva szepegő feleletei következtében — hogy valamennyien elmentünk, nem tudja hová, azt sem, hogy meddig maradunk oda — elakadó szava, ellentmondásai, a pince felé vetett rémüldöző pillantásai következtében (és a jó Isten tudja mi mindent nem tett és mondott még, hiszen csak a felére emlékezett !) a csősz ott maradt őrnek, míg a csendőr személyesen ment velök a Holland koronába.

Látták a széken a ruháinkat is, s összevetve ezt a körülményt nagyapó elbeszélésé-

vel, hogy négykor még egyikünk sem volt otthon, arra a következtetésre jutottak, hogy »gyanús dolgok« történnek a magános házban.

— Hagyd abba, — vágott Rijk Vanda szavába, mikor idáig jutott sietős elbeszélésében: — a többit neked ajándékozom!

— De mit tehettem volna mást, papa? — kérdezte szurkolva.

— Semmit! — mondotta Rijk és az órára nézett.

Arca oly kegyetlen volt, úgy lerítt róla a bosszúvágy és a fojtott düh, hogy mind a hárman szorongva néztünk reá.

Különösen én. Közvetlenül, vagy közvetve én voltam hibás a bonyodalmakban, melyek ha nem is voltak veszedelmes természetüek, mindenesetre roppantul kínosak voltak.

Ha gyávaságomban (azok miatt a fenyegetések miatt, melyekben amaz ajtó mögött tört ki ellenem Rijk) nem vettem volna revolvert s kérésemre, hogy az istenért, bánjék vele óvatosan, nem ingereltem volna nevetőgörcsre, ha azután lett volna annyi eszem, hogy ellenőrízzem nagyapó álmát, elkerülhettük volna mindezt. Ha! Ha! — Ha a gyermek nem esett volna a kútba...

Nagyon szerényen, egyáltalán nem érezve magamban vágyat, hogy személyesen, oly közelről s úgy közvetlenül legyek tanuja, mint

szedi apróra vádjait, kisompolyogtam a szobából.

Odafenn gyorsan, de gondosan felöltözködtem, hogy elfogadható külsővel fogadhassam azt, ami a községházán vár reám. A jól öltözött ember kisebb gyanut ébreszt, mint az elhanyagolt külsejű. Pedig azt súgta az előérzetem, hogy a Poottal, Sligtinggel és Verploeg öccsével való piszkos eseteim s a mai nap minden gyanusítása és piszkolása után megint reám, a tisztára mosott emberre fordul a figyelem.

Felöltöttem a fehér pikémellényemet s az egyik új (gyolcs-) galléromat, szivart dugtam a pompás szopókába (a meztelen nimfával és a száguldó lovakkal, melyek már barnultak a hasuk táján). Ebben a díszben — bár a tengerfenéki ködben való cudarságok következtében eléggé sárgás-zöld lehetett az arcom — lementem, tőlem telhető óvatossággal, a lépcsőn, hogy ne ropogjon s hogy ilyképpen módomban legyen hallgatódzni néhány pillanatig, mielőtt kopogtatok az ajtón.

De nem. Rijk szélesen kitárta a szoba ajtaját s oly furcsa látvány lehetett, amint lábujjhegyen sompolyogtam alá, hogy megrettenve a netalán várható következményektől, ijedten pislogtam a szememmel. Rijk, Ruth meg Vanda ott álltak az ajtó nyílásában.

— Hát megyek, Rijk úr — hebegtem.

— Jól van, — mondotta mosolyogva és ökölbe szorította a kezét.

— S ha kell, bizonyosan hazudok, — folytattam és magam is boszankodtam az elpirulásomon, hogy mind a hárman így rajtacsíptek.

— No, az nem fog túlságosan nehezedre esni, — felelte Rijk félig gyűlölködő, félig jóindulatú hangon.

Minthogy eközben a szivarpipámon lévő meztelen nimfára nézett, a tajtéknak ezt a részét, a leányok miatt, a kézelőmbe rejtettem, aztán oly csend következett, melyet (Isten sokáig éltessen még!) nem fogok elfelejteni a halálom órájáig sem.

A nap sugarai az ajtó fölött lévő kis ablaküvegeken át Ruth aranyvörös hajára tűztek, mely olyan lett erre, mintha lángok csaptak volna ki belőle. Láttam hideg, megvető szemét, apró, gonosz fogait. Még egyszer zavarodottan köszöntem, behúztam magam után az ajtót s azzal a gonosz, gyötrelmes érzéssel indultam el a lábam alatt ropogó kagylótörmeléken, hogy a leány, kit imádtam, legalább is nyomoroncnak tarthat.

Tíz vagy húsz lépésnyire lehettem a háztól, ekkor utánam kiáltott valaki:

— Ezékiel! Ezékiel!

Vanda meg Krézus szaladtak, iparkodtak utolérni.

— Papa kérdezi, — mondotta és feltünően halványnak látszott — nem volnál-e szíves magaddal vinni a kutyát?

— Micsoda hülyeség ez megint? — förmedtem reá, örülve ismét, hogy megtorolhatom valakin a rajtam esett gyalázatot: — mondja meg a papájának, hogy nem vihetek kutyát a rendőrségre! Van eszemben! Mindig ily bárgyú ötleteitek vannak! Köszönöm szépen!

— Hát akkor ne vidd! — mondotta.

Az ajka remegett és köny szökött a szemébe. Megragadta a kezem és még annyit mondott:

— Akkor hát Isten veled, Ezékiel!

A mennykőbe! füstölögtem magamban és türelmetlenül tovább mentem. Mit akar tőlem az a bivalyborjú?

Hallottam becsapódni az ajtót, s nemsokára azután eszeveszetten, csaholva ugrándozott körülöttem Krézus és fölrebbentette a verebeket a poros útról.

— Mégy innen! Eredj haza! — parancsoltam reá. De örömében, hogy megszabadult láncától, nem vette komolyan szavam. Dühösen kaptam föl egy követ és megdobtam. Felvisított, lába közé kapta a farka csutkáját

— s a következő pillanatban megint a sarkamban volt.

Miattam futhatott aztán velem ; mert eszemben sem volt, hogy visszamenjek vele s megint láncra kössem ; össze kellett most szednem célirányosan minden gondolatomat.

A falu végéig, hol az volt a parancsolat, hogy »lépésben hajts« (senki fia sem fogadta meg), mindegyre azon gondolkoztam, hogyan hazudhatnám, ha a körülmények ajánlatossá, vagy szükségessé tennék, hogy hazudjam. Hogy mindenképpen hazudjam. (A hazugságot én, legalább, ha megfontoltan gyakorolják, nem kicsinylendő társadalmi erénynek tartom. Már az iskolában is, mikor írni és számolni tanultunk, azért dícsérte tanítónk az igazságot — hogy annál könnyebben szimatolhassa ki titkainkat. De mihelyt megjött az eszem, megtanultam becsben tartani a hazugságot. A hazugság hosszú lábon jár. Tisztességes hazugság nem vétek. És így tovább. A hazugság biztosítja a kedélyvilág egyensúlyát. *Igazat* beszélek, ha ez az igazság nem juttat zavarba engem s a hozzámtartozókat. A legőszintébb emberek is elrejtik Achillessarkukat. Szeretek hazudni és hazugságot hallani. Mi kényszerít bennünket arra a pózra, mintha gonosznak, jogtalannak, tisztességtelennek tartanók a hazugságot, holott becsü-

letes, igazán becsületes mosollyal minden pillanatban felfedezni véljük egymásban? A legmegdönthetetlenebb valóságok egyike, *hogy hazudunk.* Tudatosan vagy öntudatlanul. De többnyire nagyon is tudatosan! Kétségbe vonom, hogy véteknek kellene minősíteni olyasmit, amiben valamennyien benne leledzünk. Van-e a szereteten, a felebaráti érzésen s a halálon kívül emberibb valami, a mennyei hazugságnál?)

A Hosszú-utcában kinyújtották az emberek a nyakukat s utánam néztek, a mellényem, a szivarpipám, meg a félszemű vérebem után.

Megint mertem bólintani a fejemmel — még néhány halászné felé is. De ők meg se moccantak. Ha nem is voltam tolvaj, de egyszer s mindenkorra (ismertem én már a babonás lelküket!) vészmadár — fekete varjú maradtam a szemükben...

Egyszerre léptem be a folyosóról a hivatalszobába egy emberrel, akit még sohasem láttam.

— Itt vagyok, — szólítottam meg az őrmestert: — hol van...

Az ismeretlen hevesen az asztalra dobta a köpenyegét és félretolt testének nagyobb tömegével.

— Azért jöttem ide, — mondotta s egyszerüen megvonta tőlem a szót: — hogy egy

égbekiáltó, hallatlan lopásról tegyek jelentést. A part közelében fekvő hajó szobájából ellopták az aranyrudakkal telerakott ládákat, egyetlenegynek kivételével... Ez csak ezen a mai nap reggelén történhetett.

A meztelen nimfa meg a két ló kiesett a kezemből és pozdorjává tört.

— A sustorgó istennyilába! — káromkodott a csendőr: — hogyan lehet az? Hiszen nem férhetett hozzá senki!

— A búvár fejszével nyitott lyukat talált a hajó oldalán. Az utolsó láda még a kötélen lógott s egy feszítőrúd volt mellette... Milliókról van itt szó, ember!

Lehajoltam, hogy felvegyek egy nimfalábat.

És fakóra vált arccal, melyről a falon függő, pókhálósan megvakult, a sarkain zölden felhólyagzott kis tükör bizonyára még hízelgő képet vert vissza, lerogytam az asztal mellett álló vádolttakpadjára.

Elterelendő magamról a megátalkodottan gyanakvó csendőr figyelmét, aki minden gondolatával a tengerész megdöbbentő jelentésénél időzött, — a bűntudat világosan fel volt írva az arcomra! — megsimogattam a félszemű cimborám fejét.

Ha Rijk reám bízta volna a vasmacskát és nem menekült volna oly bűnös sietséggel, legalább nem találták volna meg a kötelet a

rajta függő ládával meg a feszítővasat s akkor más okoknak tulajdonították volna a hajó oldalán lévő lyukat . . .

— A mennykőbe! A mennydörgős mennykőbe! — ismételte a csendőr némi szünet mulva, s hallottam, hogy türelmetlenül dobol ujjaival az asztalon: — azt kérdem újra, hogyan lehetséges az! Csak ma éjszaka állt el a szél . . . önök meg virradatkor már odakünn voltak. Akkor mégis elcsíphettek volna valami bárkát vagy ladikot . . . Aztán meg, kapitány uram, ugyan *ki* juthatott volna hozzá a víz alatt? Nem lehetséges-e, hogy valamelyik zátonyba ütközött a hajó?

— Dehogy, — mondotta a hajós indulatosan: — világosan beszélek-e vagy sem? Ha a hajó zátonynak megy neki, olyan lyuk támad-e rajta, amelynek szépen *fehérre van levagdosva* a széle? Aztán az a kötélen függő láda? Meg a feszítőrúd? A búvár felhozta magával néhány deszkadarabon kívül a kötelet meg a feszítőrúdat! Kár is hiábavaló beszéddel vesztegetni az időt! Át kell kutatni mindent, ami a kikötőbe jön vagy már bejött! Ily vakmerő módon még nem raboltak meg senkit soha!

A csendőr ott ült és gondolataiba mélyedt.

Gyorsan és félénken föltekintettem Krézus szeméről és foggyökereiről s láttam, hogy végighúzza energikus kis kezét a kecskeszakál-

lán. A tollszárát odadobta az üres csésze mellé, melyen még virágos mintaként látszott belül a kávé alja.

— *Meggyőződhetem* róla? — kérdezte s felállt. Rólam, szerencsére, tökéletesen megfeledkezett s nekem egyáltalán nem volt szándékom, panaszkodni e mellőztetés miatt.

— Miről? — kérdezte a másik boszusan. — Ha nem hisz a búvárnak, eskü alatt is megkaphatja a nyilatkozatát... Azok már mind elmentek a konzulátusra...

— El fogom kísérni — mondotta a csendőr s vette a sipkáját.

Az ajtóból észrevette Krézust meg engem.

— Jöjj el megint ma délután, Wilde — mondotta: — most nem érek rá.

— Jól van! — mondottam, és nagyon megkönnyebbülve, felálltam.

— Körülbelül négy óra tájban megint itt találsz.

— S a nagyapám? — kérdeztem.

— Az már jó ideje elment, gyerek. Nekünk kettőnknek még csak a leányról meg a Sligting bankójáról lesz némi beszédünk egymással.

Azzal a zárba dugta a kulcsot.

Én, felbátorodva barátságos hangján s még inkább azon, hogy most már *tudtam*, miért akar beszélni velem (micsoda különös agyrémek

nem bántottak, mióta a pinceajtó mögött felismertem a csősz hangját!), én, az összeesküvőnek örömével, ki véletlenül egy ellenséges titok tudója lett, veszedelmesen vakmerő lettem egy hangulatváltozás következtében, mely néha tréfát űz valamennyiünkkel — velem pedig most, rövid idővel a félelemnek az után a rohama után, mely szivarpipám életébe került:

— Hát ezért kellett ideszaladnom? — zúgolódtam dacosan: — oly nagyon sürgős volt?

— Ha tiszta volna a lelkiismereted, — jegyezte meg szárazan: — akkor miért rejtőzködtél oly soká a pincében, mikor Jansen meg én felvilágosítást akartunk kérni tőled... Hé?

Kezében tartotta a kulcsot.

Most, Krézussal a nyomomban, elmehettem volna, s ez okosabb, célirányosabb és észszerűbb dolog lett volna...

— Nem is voltam *oly nagyon* sokáig a pincében! — mondottam kihívó hangon.

— Úgy? — és élesen nézett reám: — akkor hát hol voltál? Nem úgy van-e, hogy egész éjszaka sem voltatok otthon, te meg az a monsieur, akinek, úgy veszem észre, nincs egészen rendben a szénája?

— S ha úgy volna is! — feleltem előbbi

vakmerőségemmel: — ha tegnap délután majd hogy galléron nem fog a zsilipnél azért, mert azt mondottam, hogy a leány még él, akkor fölösleges lett volna ma reggel keresnie.

— Előre, őrmester; — unszolta a vontató hajó kapitánya: — ne vesztegesse az időt fecsegéssel!

Elindultunk egymás mellett. A falubéliek, kik csoportokba verődve pletykáltak egymással, utánunk néztek. Látszott rajtuk, hogy már tudnak a *Hermione* rakományának esetéről is.

— Délután majd lesz beszédünk egymással, — mondotta a csendőr, ki le akart rázni a nyakáról, holott én szerettem volna még megtudni egyet és mást: — aztán majd megnézem alaposabban azt a pincét, amelybe nagyapád látott lemenni benneteket az éjjel két órakor... Fickó, nem tetszel nekem...

— Maga se nekem, — mondottam én s magam is csodálkoztam vakmerőségemen: — s ha a polgármester megtudja, hogy én már tegnap mondottam, hogy kifogták a leányt s hogy jelentést is tettem róla magának, nem tudom, ki húzza kettőnk közül a rövidebbet!

Az csak elképpedt. Én pedig füttyentettem Krézusnak, aki egy vörösszőrű kutyával viaskodott.

— E szerint te fogtad ki a vízből? — kérdezte a csendőr bizalmatlanul.

— Nem, azt éppen nem, azt nem, — mondottam — de láthatja, hogy tudtam róla...

Ez volt az utolsó bárgyú ieleletem abban az áldatlan dologban.

Ha igent mondok abban a pillanatban; elértem volna az életben legalább valamit és nem szalasztottam volna el a jutalomdíjat!

Alig tíz másodperccel azután — az őrmester még javában gondolkozott a feleletemen, — a sors vette kezébe a jövőmet.

Bekanyarodtunk a kikötőbe vivő utca sarkán — s mind a hárman sajátszerű, szokatlan füstöt pillantottunk meg az öbölben, a zsilip táján.

— Ott ég valami... — mondotta az őrmester és a szeme fölé tartotta a tenyerét, hogy védekezzék az alkalmatlanul tűző napvilágosság ellen.

— Ez a vámbódé vagy... — szólalt meg a kapitány.

Elrohantam. Nem tétováztam.

A fülem zúgott, valami láthatatlan hatalom űzött előre korbácsütésekkel. Csak Krézus bírt követni — a többi facipős, fapapucsos nép messzire elmaradt mögöttem.

A torkomban éreztem a szívem dobogását — kétszer, háromszor megbotlottam a poros, kagylótörmelékkel borított úton; úgy tűnt fel nekem, mintha minden lépésem inkább hátra, mint előre vitt volna. Majdnem meg-

fultam fáradságomban. Csoda is a lent töltött fárasztó éjszaka után! Most már nem volt szükségem hozzávetésekre, látva a lobogó lángokat, a sűrün gomolygó füstöt és a fölfelé törő és szerteomló szikratömegeket. Sóhajtva és zokogva törtettem előre és jajveszékeltem a sorsnak e reám szakadó újabb csapásán.

Nem gondolkoztam azon, hogyan történhetett ez, nem gondoltam arra, hogy szerencsétlenség is történhetett, nem gondoltam Rijkra, Ruthra, Vandára, nem a semmivé lett búvárfelszerelésre, megőrjített a rémes tűzvész, mely szemem láttára emésztette és fenyegette végpusztulással a kedves régi házat recsegő, ropogó gerendázatával, csörömpölve pattogó ablakaival, a megolvadt ólom kékesfehéren csörgedező patakjaival, melyek a szörnyű zsarátnokon át törtek maguknak utat, — mely pozdorjaként röpítette szét a tetőzet cserépzsindelyeit, mely fénylő fogakkal rágta a nehéz szarufákat.

Az volt az első, a legelső tűz, melyet világéletemben láttam . . .

Mikor közelébe értem, senki emberfiától nem kérdeztem semmit. Oly iszonyúan kifogyott a lélekzetem, úgy elfultam, mintha soha többé nem vehetném már hasznát a tüdőmnek, és nem tudtam kérdezősködni.

Tíz vagy tizenkét ember is szólt hozzám

egyszerre, hogy elmondják, mit láttak. Siket voltam, meg voltam tébolyodva.

A kapuból a szikrák egész krátere és nyúlós, fojtó, lomhán hömpölygő égettszag áradt. Az ablakokból, melyeknek rámái és párkányai rovátkásan izzottak, lángnyelvek törtek ki, gőz és füst gomolygott. A kémény a támasztógerendával jajveszékelni látszott halálfélelmében. Elől, az ingadozó oromfal alatt sustorgott és pattogott minden, mintha óriás serpenyő állt volna izzó tűzhelyen. Hátul, a tornác mélyén, a szobákban és a padláson recsegett, ropogott, harsogott, hasadozott és mennydörgött minden.

Nem emlékszem egyetlenegy szóra, egyetlenegy beszélgetésre és egyetlenegy emberi ábrázatra sem. Az őrjöngő, pattogó és fújó tűzgomolyagból csak a volt ablakok nyílására, a forgácsként meggörbült szarufákra, a lángok csapongására, a szikráknak az egyformán kék égen való szétomlására emlékezem. S van még egy, oh! mily szomorú emlékezésem: a síró és vonító eb, mely újra meg újra be akart rohanni a füstöt okádó tornácba és szűkölve huzódott vissza, mikor a halászok, kik ezt »részeg« dolognak ítélték, egy-egy rúgással visszatérítették.

Mikor végre megjöttek a fecskendővel, már nem tartott sokáig az egész. A háznak leg-

mélyén dörrenés hallatszott. A fedélszék megingott — egy fal kifelé dőlt s az engem is magukkal ragadó, hátrálva menekülő emberek kiáltozása közben a kőpince beszakadt, s az egész tűzgomolyag a mélybe omlott, mintha csapóajtót nyitottak volna meg alatta.

Csak napok mulva tértem ismét eszméletemre. Minthogy kórház nem volt a faluban, az árvaházban helyeztek el bennünket, mert ott volt hely elég — azóta sem volt oly tele.

Nagyapám beszélt nekem. Én nem feleltem, megint elaludtam, sokkal jobban el voltam fáradva és ernyedve, sokkal kevésbbé emlékeztem bármire is, semhogy bármi iránt érdeklődtem volna.

Csak a következő vasárnap értettem s hallgattam meg a szót.

— Nagyapó, hol vannak Rijkék?

Vállát vonta, s oly arcot vágott, mely nem mondott el semmit, s mégis megmondott mindent.

— Elmentek a faluból? — kérdeztem hevesebben.

— Nem, — felelte — hanem... no hiszen gondolhatod... mind...

A kis fehér ablakfüggönyökre néztem, melyeket középen szalag fogott össze ráncosan, és felültem az ágyban.

— Hol vannak? — kérdeztem még egyszer könyörgő és fenyegető hangon.

Ekkor megszólalt szelíden s előkészíteni igyekezve :

— C'était la volonté de Dieu, mon gars . . .

Én fejemet ráztam — lassan — tagadólag — hitetlenül.

— Elpusztultak abban a szerencsétlen házban, — mondotta nyomatékkal.

E pillanatban a szobába rohant Krézus.

Magam előtt láttam Vanda vonagló ajkát — könytől nedves szemét, midőn úgy közvetlenül a házunk előtt kezét nyújtotta — hallottam ismét különös, megmagyarázhatatlan, elfúló szavát : »Akkor hát Isten veled Ezékiel !«

Görcsösen összeszorítottam a fogam és visszabocsátkoztam a vánkosomra.

Aztán egyszerre megint fölemelkedtem.

— Megtalálták a holttestüket ?

— Azt nem tudom, — felelte elcsodálkozva nagyapó : — de nem is igen lehetséges — nem maradt meg ott egy tégla sem. Az egész viskónkat — *mindent*, mindent elnyelt a régi zsilip. Nem maradt meg abból semmi !

— Akkor hát *nem* voltak a házban, — mondottam mintegy magamban.

— Ott voltak, ott, mon gars, — igyekezett meggyőzni nagyapám : — s minthogy látom, hogy oly jól bírod s nem hat reád oly borzasztóan, azt is megmondhatom, hogy az

a vörös; az a szép leány, akibe szerelmes voltál egy kissé . . .

— Képtelenség! — fortyantam fel.

— No, hát nem, — annál jobb! — hogy még az utolsó pillanatban, mikor a lángok már kitörtek a földszinten is, segítségért kiabált fenn egy ablakból!

Aggódva nézett reám.

— Hát mit keresett odafenn? — kérdeztem még egyszer förtelmesen szívtelenül, minden részvét nélkül.

— Valószinűleg menekülni akart . . .

— Lehúnytam a szemem — s az orvos belépett.

— Doktor úr, — mondottam izgatottan: — én felkelek!

— Csak úgy egy-kettőre? — mondotta a bölcs ember jólelküen.

— El akarok menni a házunkba!

— Oly nagyon sürgős?

— Azok hárman nem haltak meg! Az a gazember gyujtott fel mindent! Magam akarok meggyőződni róla, — mondottam és lerúgtam magamról a takarót.

— Nyugalom, Wilde, — mondotta az orvos csillapító hangon, mintha még beteg volnék: — legyen eszed, fiam! Azon a szomorú valóságon már úgy sem lehet változtatni . . . Tedd magad túl rajta!

— Gazember az a fickó, — mondottam még jobban felindulva: — az gyujtotta fel a házat, olyan igaz, mint hogy itt vagyok.

— Hát jól van, tegyük fel, hogy ő gyujtotta fel, — mondotta a doktor, hunyorgatva a szemével nagyapó felé — óh, az az átkozott hunyorgatás, mely kitartó kísérőm maradt azóta is! — de *ha* úgy van is, szörnyűnél szörnyűbb büntetés érte utól őt magát is, meg a két fiatal leányát! S miért, *miért* tette volna azt az az ember? ... Hiszen az egyértelmű lett volna az öngyilkossággal?

— Nem halt meg! — kiáltottam: — csak elpusztította a házikónkat, mert ... mert ... mert ...

A szavam elakadt s elhallgattam.

Kora volt még, előhozakodnom a milliókat érő tíz ládával.

— Rendelek majd számodra egy kis csillapítót — a ruháidat pedig egyelőre nem kapod meg ..., — mondotta az orvos.

Magam elé meredtem.

Lázas gondolataim zűrzavarában minden *egyetlen* örvénylő, keringő középpont felé tolult.

Nem üt*hetett* ki tűz a házacskában, nem pusztul*hatott* el ott három emberélet világos nappal. Lehetetlen volt.

Tegyük fel, hogy mégis megesett volna oly hirtelen, oly közvetlenül a távozásom

után; elég lett volna egyszerüen az ajtóhoz szaladniok, s megmenekültek volna.

Oly borzasztón, oly gyötrelmes világossággal állt szemem előtt a szobák, a tornác, a lépcső elhelyezése. Az a néhány ember, ki tanuja volt a tűz kiütésének, látta, hogy a lángok alul törtek ki legelőbb. És Ruth, a számító Ruth, odafenn játszotta el a komédiát (mintha akadt volna hármuk közül csak egy is, aki a padlás lépcsőjére rohant volna fel, mikor a ház ajtaja oly kézzel érhető közelségben volt hozzájuk s mikor a pince az ő védő aknájával egyáltalán nem volt *zsákutca* számukra) — s a padlás ablakából kiáltozott segítségért . . .

— Nagyapó, — mondottam hevesen, mikor az orvos kiment a szobából: — mióta fekszem már itt?

— Ma tizedik napja, gyermek!

— Hol van a ruhám?

— De hallod, hogy még nem kaphatod meg, — mondotta nyugtalanul.

— De nekem kell — akarom! — feleltem féktelenül: — mert ha nem kapom meg, kiszaladok az utcára úgy, amint vagyok.

Bátortalanul kiment s az árvagyám a pártjára állt:

— Mi dolog ez, Wilde, fel akarsz kelni, mikor az orvos eltiltotta? Szó se lehet róla. Még sokkal izgatottabb vagy . . .

— Nem vagyok izgatott! — bömböltem vadul.

— De hiszen hallottunk valamennyien félrebeszélni és kiabálni, hogy a gyermekek félve összebújtak! Borzasztóan megviselt, gyerek, s még most is olyan vagy, mint a mosórongy. Jövő héten, ha már felkeltél és üldögéltél egy órácskát, ugy-e, megint beszélhetünk majd egy kis sétáról?

Magamra maradtam. Künn a torony órája féltizenkettőt ütött. Az emberek most a templomban ültek s a pap prédikált. Úgy nyomasztott a csend, hogy sírva fakadtam s csakugyan fáradtan elaludtam.

De ugyanannak a vasárnapnak estéjén, mikor nagyapó a szemközt levő ágyban, szokatlanul korán, horkolni kezdett, mert az árvaházban a tyúkokkal szoktak feküdni, betörő módjára felkeltem s minthogy saját ruhámat nem találtam meg sehol, nagyapó nadrágját és ujjasát öltöttem magamra.

Öt perc mulva — minthogy a ház ajtaját zárva találtam — a földszinti ablakon léptem ki, szédüléstől részegen átvágtam a falu utcáján. Krézus csaholva követett nyomon.

Elkerültem a Hosszú-utcát, hol még meglehetősen élénk volt a forgalom és a fövenyparton baktattam előre, míg a kikötő útjára jutottam. És jó félóra mulva, a hold utolsó

negyedének bizonytalan fényében, megpillantottam az elszenesedett gerendákból és összeomlott faltörmelékből álló romot.

A földdel volt egyenlő minden; mintha a ház alatt levő mélység, melyben egykor oly vígan éltek a patkányok, s melyben utóbb Rijk vaslétrája állt, elnyelte volna a régi, kísérteties házat.

Körülfutkostam, magam se tudva meddig, a szerencsétlenség helyén, sóhajtoztam s a fogam vacogott. A háznak helyére lépni tisztára lehetetlen volt. Krézus, ki fölismerte a helyet és szűkölve kaparni kezdett, majd hogy el nem sülyedt a gödrökben és az iszamós földben.

S minél tovább futkostam ott fel s alá, tehetetlenül és bőszülten ökölbe szorítva kezem, annál világosabban emlékeztem amaz utolsó nap eseményeire. Rijk kifakadására: hogy a kanóc a puskaporos hordón van s mindhármuknak különös módon néma várakozására a szoba ajtajában, mikor felöltözve lementem s mindenekfölött arra a hatalmas dörrenésre, miközben a ház lánggal égett. (Nem használt-e dinamittöltényt a zátonyon pusztult hajónál is?) Minél világosabban újult fel bennem a történtek emléke, annál biztosabban éreztem és tudtam, hogy a kalóz, Hermione eltűnése, a rendőrség háromszor

meglátogatása miatt érzett félelmében felgyujtotta a házat — és leányaival együtt elmenekült a víz alatt.

Ezzel felégette maga mögött a hidat s tőlem egyszer s mindenkorra megszabadult. Oh, nagyon finomul eszelték ki s alávaló módon hajtották végre a tervet, melyet azon a viharos éjjelen kihallgattam s amely a revolvervásárra indított! — Bele kell harapnunk a savanyú almába, papa, míg nincs elég pénzünk!... — S az ő feleletét, hogy a fontos dolgokat el fogja titkolni előttem! — S a cselfogást, hogy velem küldötték a községházára a kutyát!

— Abban a pillanatban, mikor Vanda utánam futott azzal a kéréssel: — Papa kérdezi, nem volnál-e szíves magaddal vinni a kutyát, — abban a pillanatban ezt meg *kellett* volna értenem! De én vigyázatlanul elmentem hazulról.

Minthogy éppen senki sem volt közel, akin kitölthettem volna indulatomat, rúgtam egyet orvul Krézuson. Ordítva, mintha nyúzták volna, elszaladt az úton s ez, persze, figyelmet keltett (de az is meglehet, hogy a csendőr már régebben szemmel tartott); mindenesetre elém toppant a romoknál.

— Mit keressz itt, Wilde? Azt hittem, beteg vagy, s az árvaházban fekszel?

— Meg akartam, — s nem tudtam meg-

állítani a fejem, úgy rázott a hideg: — meg akartam nézni...

Ő nem felelt semmit, csak élesen és — részvevően nézett reám. Ez ingerelt.

— Őrmester úr, — folytattam és vacogott a fogam: — hiszi-e, — de az Isten szerelmére, feleljen őszintén! — hiszi-e, hogy odalenn vannak azok?

— Hát hol volnának máshol? — felelte jólelkűen, majdnem épp olyan hangon, mint az orvos: — az apát meg a leányait az égő házban látták. A háztetőn bajjal repülhettek ki! Eredj te csak vissza az árvaházba, Wilde! Alig vagy felöltözve és ráz a hideg!

A nyelvemen volt, hogy elmondjak neki mindent és megmutassam azt a helyet, hol a tíz ládának kellett lennie. De nem mertem. Mert hiszen, ha lopás volt, nekem is részem volt benne!

— Fogadok, hogy nem haltak meg! — mondottam konokul: — s jelen akarok lenni, mikor eltakarítják innen az omladékot...

— Attól nem fog visszatartani senki, de jó lesz türtőztetni magad; a hajózási társulat vezetősége nem igen fogja törni magát egy pár ily régi zsilip miatt!

Elkísért az árvaházig, hol az előljáró már nyugtalanul tekintgetett ki az ablakon, mert szemléje közben üresen találta az ágyamat.

Emiatt aztán pokoli lármát csapott a ház ajtajában.

— Ha még egyszer megszököl, — mondotta nyersen az árvagyám: — egyszer s mindenkorra kidoblak innen! Erről jelentést fogok tenni az uraknak!

— No, no! — mondotta az őrmester csillapító hangon és súgott-búgott valamit az előljáróval; az meg a fejét rázta s még részvevőbb módon nézett reám, mint előbb a csendőr.

Lebujtam ágyamba; tűrtem nyugodtan, hadd szidjon nagyapám, hogy elvittem a nadrágját, meg az ujjasát s a következő, végtelenül hosszú napokon ágyban maradtam. Köhögtem, nyomorult voltam, annyi erőm sem volt, hogy megmozduljak s a megbolondulásig törtem a fejem azon, hogyan szökhettek meg Rijkék; a ládákkal-e, vagy a ládák nélkül.

Addig-addig törtem rajta a fejem, míg *megbolondultam*. Még egyszer mondom, hogy: megbolondultam, anélkül, hogy gondolnék mellette valamire s most, hogy egyszer már leírtam, nem érzek kedvet magamban, hogy kitöröljem.

Eggyel többször vagy kevesebbször, baj is az?

A hír már úgyis szájról-szájra szállt a faluban.

Örökösen ugyanabba az *egy* gondolatba való kapaszkodásom, mely egyedül volt képes

lekötni érdeklődésemet, mely kora reggeltől késő estig foglalkoztatta agyvelőmet — hogy megtalálták-e őket — hogy nem látta-e őket senki a tengerparton — hogy nincs-e friss hír annak a milliókat rejtő tíz ládának az ellopásáról, amit éppen akkor jelentettek be a községházán, mikor ott voltam — hogy nem beszéltem másról nagyapámmal sem, ki néha már belebődült, az árvagyámmal, ki alkalmatlanul elnézőleg bánt velem, a doktorral, ki mindegyre csak helyeslően bólintott s inkább szólt az árvagyámhoz, mint hozzám — nyugtalan kérdezősködésem s utána órákig tartó révedezésem, mindig ugyanazokba a gondolatokba merülten, s mindenek fölött a csendőr elbeszélése is, aki (mint mondotta) félmeztelenen s minden színemből kikelve talált éjnek idején a romok közt, hol kegyetlenkedtem a kutyával — mindez előkészítette a kétezernyi lelket arra, hogy megbolondultam.

Egészségesebben, alaposan lábra állva és megerősödve hagytam oda nagyapámmal és a félszemű vérebbel a házat, hol igazán szeretettel (és költségmentesen) ápoltak.

A fürdőévad elmult. Az utcákon libegve szállt a sárga falevél.

Bútorozott szobát béreltünk egykori, siket gazdasszonyunknál, ki úgyis ott kuksolt naphosszant az özvegy öccsénél. Próbáltam újra

álláshoz jutni a régi helyemen, ahol talán bebizonyult már, hogy a százasbankót a víz vetette (vagy vethette) ki.

De a volt gazdám nemcsak, hogy kapott már helyettem mást, ki jobban és havonta tíz forinttal olcsóbban végezte el munkámat, hanem ráadásul még nem is érthette meg (nem szemrehányásként mondotta ezt, azonkívül pedig ugyanazzal a jólelkű szánakozással nézett reám, mely okvetlenül erőszakra késztet, ha egyáltalán képes lettem volna erőszakot alkalmazni), hogy *szárazan* találtam a bankót, a hajószelence nélkül, melyben Kluit hajóvezető zár alatt szokta tartani minden papírját és irományát. Sajnálja, nem; »egyelőre« el van látva.

Fejem lehorgasztva mentem végig a falun és munkát koldultam a többi hajósgazdánál. Az utcánutánam nézett folyton folyvást minden ember. Ha be lettünk volna biztosítva, természetesen azt mondották és gondolták volna, hogy én gyujtottam fel a kikötőben lévő házat. Igy nem mondották. Mégis volt bennük annyi emberség. De kikiáltottak bolondnak — bolondnak. S ebbe bele lehetett őrülni! Szent Isten, mennyit nem szenvedtem azokon a napokon.

Fölösleges volt már kerülgetnem az egykori házunk táját. A hajózási társulat már elhor-

datta a romokat, és holttesteket nem találtak alattuk. Senki sem csodálta, mert az ár és apály elvégezte már az ő mindennapi nagytakarítását az aknában.

De éjjelente mégis sokszor ellátogattam a zsilipekhez és a kikötőgát falára, oda, ahol a két hatalmas gránittömbnek, a nagy keresztvasnak és a tíz összekötözött ládának kellett lennie. Ott köveket hajítottam alá és elhitettem magammal, hogy odalenn megkoppannak rajtuk.

Olyankor aztán átkurjantott hozzám a zsilip őre :

— Hagyod-e már abban, bolond Wilde! Vagy talán érthetőbben beszéljek a fejeddel?

Azután visszatértem a faluba és kerültem a népesebb utcákat, hogy ne kiabáljanak utánam a süvölvények.

Mikor legnagyobb volt a nyomoruságom, — nagyapám faricskálásából és kisded fregátjaiból éltem, ami az évnek abban a szakában nem hajtott jóformán semmit! — udvarias levelet írtam az olasz hajótulajdonosnak, kinek leányát, Hermionet, közvetve én mentettem meg, mikor Rijk már halottul emelte fel a kanapéról. Megkértem (íráshiba és nagyapó segítsége nélkül), hogy a kitüzött jutalmat, ha nem is teljes összegben, de legalább részben küldje el nekem.

Ebből aztán fölöttébb kellemetlen találkozásom származott a csendőrrel, ki megidézett a községházára.

Az olasz konzul átadta neki a levelem: a hajótulajdonos ki volt kelve magából. Mégis csak több a soknál, hogy egy ismeretlen valaki a zsiványoknak és banditáknak abból a falujából, hol a kalózok nem átaltak egész vagyont rabolni el egy zátonyra jutott hajóból, melyben még halottak voltak s hol elkövették, Isten tudja mily utógondolattal, azt a gazságot, hogy egy nap és egy éjszaka zár alatt tartották megmentett leányát, anélkül, hogy egy szóval is értesítették volna! — hogy egy ismeretlen valaki *ebből* a fészekből pénzt kérjen tőle...

— Barátocskám, Wilde, — mondotta a csendőr barátságtalanul és fenyegetőleg: — úgy látom, még mindig görbe útakon jársz! Ha terhére leszel az embereknek, repülsz ám!

— Hogyan érti? — hökkentem meg.

— Úgy értem, — mondotta azzal a türelemmel, melyet gyöngeelméjűekkel szemben szoktak tanusítani: — hogy már több panasz érkezett hozzám ellened. A zsilipőr is panaszolja, hogy minden áldott nap ott kószálsz a zsilipeknél és kővel dobálod az ajtókat... Egy kis akaraterővel mégis túltehetnéd magad azon

a tűzön és azon a három emberen, akik elpusztultak benne!

— Korántsem vagyok oly bolond, mint folyton hiszik! — fortyantam fel: — és ha tudni akarja: megmutathatom magának azt a helyet, ahol az a tíz láda van, ha ugyan még nem hurcolták el onnan!

Egy pillanatig komolyan nézett reám.

— Hát hol?

— A zsilip kapui mögött!

— S hogyan tudod azt *te?*

— Én is segítettem — úgy: most akár le is csukhat mindjárt!

— Vagy úgy, — mondotta mosolyogva (mikor nem hunyorgattak a szemükkel, vagy nem szánakoztak s nem mutatkoztak oly jólelkűnek, mosolyogtak, a nyomorultak!) — ... és hogyan történt a dolog?

— Odasétáltunk a víz alatt, őrmester úr.

— Úgy, úgy, — jól van, — vágott a szavamba s nyugodtan megveregette a vállam: — a végét is majd elmondod egyszer; máskor; most nem érek reá. De jegyezd meg, amire intettelek! Mert különben a polgármester megteszi a lépéseket, hogy valami intézetbe vigyenek. Talán nem barátságos dolog részemről, hogy ilyet mondok neked, de megelégeltem már a gondot veled. Megértettél?

Intettem, hogy meg. Bolond voltam.

Bizonyára lázálmomban láttam és éltem át az egész történetet, mikor betegen feküdtem az árvaházban. Csak oly bizonyítékok voltak a kezemben, melyek nem voltak bizonyítékok: a pikémellényem, Ruth tört csatú harisnyakötője, költeményeim e leányhoz s — a hű Krézus.

Kábultan s egyetlenegy világos gondolat nélkül hagytam oda a községházát és a kikötő felé vettem utamat.

A zsilipekhez mentem, mintha a kezemnél fogva oda vezetett volna valaki. A kapuk be voltak zárulva, a csendes hullámzás időpontja volt apály és ár között.

Azon a helyen, honnan oly sokszor néztem alá s honnan el szokott pirongatni az őr, ott állt kagylós kocsijával a féleszű Kolos.

— Az áldóját, az áldóját! — mondotta és zabolán fogta a lovát — *gyertyácskákat* láttam égni éppen most a vízben.

— *Hol?* — kérdeztem és olyat lüktetett az agyvelőm, hogy a nyakam is megfájdult belé.

— *Itt*, — mondotta bárgyu nevetéssel: — előbb a pejkóm ijedt meg, de aztán megrökönyödtem magam is... Buborékok szálltak föl a vízből s valóságos gyertyákat láttam, mint valami karácsonyfán; három nagyot, kövéret, egész bizonyosan!

Odanéztem — nemcsak a víznek ezen az árnyba borult részén láttam valami fénylést, mintha napsugarak csaptak volna át benne, hanem majdnem ugyanabban a pillanatban egy szokatlan formájú gőzjachtot is észrevettem a révben, közvetlenül a vesztegzári bója mellett.

Krézus ész nélkül előre rohant, végig az egész gáton, csaholt és nyüszített, mint *ott* még soha.

Követni akartam, de a zsilipőr, együtt látva bennünket, a bolond Wildet, meg a bolond Kolost, kiszaladt a házikójából:

— Mentek el innen ti ketten? Csak odébb egy házzal!

— Hagyj békén, — kiáltottam s holthalovány lehettem izgatottságomban: — azok vannak most itt, hogy elvigyék azt a tíz ládát a milliókkal. Világosságot láttunk a víz alatt!

— Úgy, úgy, — dünnyögte utánam Kolos: — úgy, úgy, becsületemre, karácsonyfa áll ott lenn a vízben.

— Mennykőteremtette! — káromkodott a zsilipőr: — baj lesz, ha nem kotródtok el innen tüstént!

Karon ragadott s én, ki e pillanatban csakugyan őrült voltam, kiszakítottam magam és eszeveszetten utána vetettem magam Krézusnak. De mielőtt utólérhettem volna, a kutya

a vízbe ugrott s miközben én pihegtem és sírtam, mint a gyermek, csak láttam, hogy úszik, úszik, úszik, míg a vízbe fúlt, vagy — elérte a jachtot.

Többet nem láttam, mert a zsilipőr meg a legénye galléron ragadtak s a gyermekek s asszonyok csődületétől kísérve, a községházára vittek.

Történetemnek ezzel vége.

Nem csuktak a bolondok házába. Még a falumban lakom s ott is akarok meghalni; mint ahogy nagyapám is itt húnyt el boldogan az Úrban egy nyári napon, egy kicsinyke fregát faricskálása közben.

Tíz évnél hosszabb idő mult el ama szörnyű esemény óta, s ez idő szerint a francia konzulátus alkalmazottja vagyok. Bőséges szabad óráimban francia leckéket adok. Alkonyat idején, mikor kevésbbé népesek az utcák, most is szeretek még kisétálni. Ha aztán ott ülök egymagamban a parton, elandalodom, s ilyenkor sokszor látom a hullámok közt Rijk Rikárd fejét, narancsvörös szempilláit és szemöldjeit, két kezét s hosszú körmeit (az enyémeket még mindig rágom) és megbabonázó szemét.

Látom gyakran Ruthot is (a hűséges, igaz Ruthot, amilyennek a tiszteletes úr festette le előttünk), Ruthot, amint az utolsó pillanatban

ott állt az ajtóban s játszadozott aranyhaján a napsugár.

Pikémellényemmel a port törölgetem most egyszobás lakásomban s a költeményeket... eltéptem. Kár. Mert Isten tudja, micsoda *költő* veszett el bennem.

Egyetlen emlékül már csak a harisnyakötőt őrzöm. S egyetlen barátom a faluban: a féleszű Kolos.

Mikor együtt vagyok vele, ami gyakran megesik vasárnaponként, amikor egyikünknek sincs dolga s esős időben egy csésze kávét iszunk a »Rossz szenvedély« egyik zugában, megkérdezem tőle:

— Jut-e még eszedbe, Kolos, mit láttunk akkor a zsilip kapujánál?

Olyankor ő biccent a fejével és komolyan feleli:

— Úgy, úgy! A karácsonyfa gyertyácskáit!

Aztán hallgatunk, sokszor órák hosszáig, mind a ketten, csak úgy, mint a halak odalenn a nagy csöndességben.

S ha egy-egy ily pillanatban visszagondolok szüleim sírjára, elkeseredem és pálinkát rendelek mindkettőnknek.

Mert a pálinka, mint egyszer már mondottam, szakasztottan oly jó vigasztaló ezen a fölöttébb különös világon, mint a prédikáció.

Ruth prófétai szavai, melyeket azon a viharos éjszakán lestem el az ajtóban, valóra váltak.

»És nem lesz egy sem e falu szamarai közt, aki el fogja hinni meséjét . . .«, — mondotta.

De ha nem tévedek, mégsem mindenki szamár ezen a világon, s remélem, hogy e becsületes és nem kevésbbé igaz könyv olvasói kivételek.

Ami engem illet, én magam is régóta kételkedem már abban, amit egykor oly egész határozottan láttam . . .

(Vége.)

A
FECSKE CSALÁD
A LEVEGŐBEN

EGYNÉHÁNY BORZADÁLYT KELTŐ,
SZÍVET SZORONGATÓ, DE SEMMI
ESETRE SEM ERKÖLCSTELEN
CSALÁDI KALAND

HEIJERMANS HERMANTÓL

Leányomnak,
mire tizenöt éves lesz.

ELSŐ FEJEZET.

A PRÓBA SIKERÜL.

Mióta kibontották a nagy utánvéttel jött sárga ládát az ur lomtárában, mióta ez a helyiség zárva maradt, úgy volt, mintha letöröltek volna minden korrektséget, gondosságot és megfontoltságot az úr, az asszony s még hajadonsorban lévő leányuk magaviseletéről.

A dolog a padláson kezdődött, a padláson, mely egy álló hónapig nem látott tisztaságot, bár alaposan reászolgált volna a legalaposabb tisztogatásra, a padláson, melyről az asszony maga is azt mondotta, hogy botrány, mennyire belepte a pókháló minden zúgát és oduját — s amelybe most senki se merte volna betenni a lábát.

Az úr, ki nagy piszter volt, két helyen is vert zárat az ajtóra s a kulcsokat a mellénye zsebébe dugta. Hát igen, úgy kezdődött ez a bolond história.

Kóbusz, a háziszolga, nem törte sokáig a fejét — az mindent rendben levőnek talált, ám Krisztien, az öreg Krisz, ki több, mint

tizennégy esztendeje szolgált a háznál, órák hosszáig ült a kávésibrik mellett Janszszal, a második szobaleánnyal, s ádázul trécseltek a bizalmatlanságról, az úr lomtáráról, meg a padlás zárvatartásáról... Ha valamit nem találnak meg, mondják ki nyiltan, és ne alattomoskodjanak, ne sunyitsanak. Az nem járja.

Még javában folyt a sok üres fecsegés, mikor valami megdöbbentő dolog történt. Jansz, kinek legkevesebb jussa volt reá, tíz napi szabadságot kapott, hogy látogassa meg Frieslandban lakó anyját, s mikor Krisztien, ki még soha se kért egy napi szabadságot se, mert senkije se volt a világon, érthetően megmagyarázta az asszonynak, hogy tíz napig nem tarthatja rendben egymaga a házat, hogy Kóbusznak elég a maga dolga s neki is a magáé, hogy minden ragadni fog a piszoktól, mert az ember csak két kézzel dolgozhatik, — az asszony azt felelte, hogy az alatt a tíz nap alatt *ne vegye oly akkurátosan* a dolgot s majd Amélie kisasszony is segít neki egy kissé. Ne vegye oly akkurátosan... ne vegye oly akkurátosan. Az öreg leány úgy le volt sújtva, úgy odáig volt, úgy megrettent, hogy a nélkülözhetetlen, mintegy a családi leltárhoz tartozó cseléd bizalmasan nyers hangja síma angolna módjára csúszott ki az újjai közül...

Jansz, boldogan, mint egy tyúk, még aznap

este elutazott, s míg Kóbusz kieresztette a kert előtt levő útra Tutu-t és Zo-t, a két fényesszőrű fekete kis kutyát, az asszony becéit, és Krisz az edényt öblögette a dézsában, a családi őrület a legtúlzóbb képtelenségbe csapott át.

Fecske úr, harisnyás lábbal, igen, harisnyásan — az ember halálra válhatott volna rémületében! — megállt a nyitott ajtó küszöbén, anélkül hogy a derék leány bármi neszét hallotta volna...

— Krisz, — mondotta az úr, kinek így este mindig piros volt az arca, mert biborszínű, tályogformájú nyomot hagyott rajta az antimakasszar, melyen délutáni álmát aludta: — Krisz, hallja-e, nem volna kedve egy kicsit sétálni?

— Sétálni, én? — kérdezte Krisz bámészul. — Nem érek rá én most arra...

— Intézze csak úgy, hogy ráérjen; gyönyörű szép idő van, — mondotta az úr nyájasan biztató hangon.

— Nem,— felelte újra Krisz: — mire végzek az öblögetéssel és feltörültem a pitvart, este lesz...

— No, menjen csak sétálni egy kissé, — biztatta.

Azzal, nesztelenül, amint jött, ismét eltünt, s nem mult el három perc, már jött, ugyan-

csak harisnyában — szent Isten, hiszen ezek halálra rémítik az embert! — Amélie kisasszony, ki segíteni akart neki egy kicsit, mert hát Jansz Frieslandban van. Amélie kisasszony, ki még soha munkáért nem mozdította meg az újját, letiblábolt a konyhába, hogy: Krisz így, Krisz úgy, s ő is mindenképpen rá akarta venni Kriszt, hogy menjen sétálni egy kicsinyég.

Tele bizalmatlansággal és nem értve az egészből semmit, az öreg leány szántszándékkal cammogva végezte dolgát, szántszándékkal öblítette meg még egyszer a tányérokat meg a tálakat, szántszándékkal súrolta meg alaposan a konyhaasztalt. Akkor aztán — az ember soha sem tette volna fel róluk, hogy oly furfangosak — az asszony csöngetett neki s hízelegve, mint a macska, elküldötte mindenféle fölösleges megbízással, oly dolgokért, melyekre nem volt semmi szükség, s amelyeket épp úgy meghozhatott volna Kóbusz is, Kóbusz, ki ma este sétálni vitte Tutut meg Zot, ő is azért, hogy eljárjon az úr egynémely megbízásában. Krisz csak kilenc órakor ment ki végre a házból, — addig folyton tett-vett valamit a padlás mellett lévő szobájában — mikor aztán elcsigázva, agyoncsigázva, mert a dolog nem tetszett neki, már fél tízkor megint a kert sarkánál állt, látta, hogy a

padlás ablaka ki van világítva, a fehér függöny le van eresztve rajta, s mögötte a legförtelmesebb árnyék táncolt, mintha az úr ott lógna és himbálódznék a ruhaszárító állványon. Odalenn a lakásban pedig minden sötét volt ...

Türelmetlenül becsengetve, idegesen rángatva a csengetyűhúzót, anélkül hogy Tutu meg Zo megugatták volna, körülbelül tíz percig kellett várnia, míg az úr, megint harisnyában és izzadva, mintha órák hosszáig futott volna, meg nem jelent és ajtót nem nyitott.

— Már azt hittem, valami baj történt, — mondotta Krisz.

— Mi történt volna? A sötétben ültünk és beszélgettünk, — felelte az úr, levegő után kapkodva.

Krisz erre a füllentésre elhallgatott s a konyhában még vagy félóra hosszáig várt Kóbuszra, ki a kutyafürdőben járt Tutuval, meg Zoval, hogy megfürösztesse a még egészen tiszta kis állatokat.

— Kóbusz, — mormolta elfogódottan: — olyan dolgok történnek most itt, melyek nem tűrik a világosságot.

Kóbusz kinevette, bolondnak nyilvánította, megveregette a kövér vállát s oldalba lökte, amit csak olyankor szokott megtenni, mikor csintalan kedvében volt. Nem, olyan dolgokban, melyek nem türik a világosságot, — leg-

alább ami a Fecske-családot illeti — ő bizony cseppet sem hitt. Olyan emberek, kik ezer forintot akármikor elővesznek a lájbijok zsebéből, kiknek a legremekebb autójuk van az egész környéken, elsőrendű, pompás Peugeot, villamos öngyujtóval, s még egy tartalék-autójuk is van rossz időre, olyan emberek, kik saját villamos fényüket égetik a háznál, pontosan megfizetnek napján, soha számlát el nem utasítanak, a legúribb szomszédokat fogadják s amikor eszökbe jut, nagy utakra kelnek, nem, az öreg Krisz gondolhat az ő vastag koponyájával, amit akar, ő csak nevethet az aggodalmain.

Ez szerdán este volt.

De csütörtök délre már Kóbusz is kételkedni kezdett. Hebegve — az ember mindjárt észrevette, hogy nehezen találja meg a szót — hebegve mondotta az asszony Krisznek, hogy Amélie kisasszony egyszerre a fejébe vette, hogy a háznak valamivel magasabb helyén akar hálni. Hogy nem volna-e kifogása Krisznek az ellen, ha egy hétre lenn a vendégszobában szállásolnák el? Hiszen Kóbusz is lenn alszik az alagsorban — félnie hát semmiesetre sem kellene odalenn.

— Szent Isten, micsoda ötlet az . . . no, azt már nem teszem! — felelte Krisz szűkkeblűen. — Miért is mennék le a szobámból?

— Mert a kisasszony úgy szeretné ... oly remeknek tartja a kilátást odafenn a fák ága fölött ... tegye már meg ... lesz gondom reá, hogy meg ne bánja ...

Makrancosan és rosszkedvüen még dohogott egy darabig az öreg Krisz s egy csomó rosszakaratú megjegyzéssel is dobálódzott, de mikor látta, hogy az asszony ragaszkodik kívánságához, mit tehetett mást, mint hogy dörmögve engedett.

De egész álló nap nem nyitotta ki a száját.

Az úr, az asszony, Amélie kisasszony, Jansz meg Kóbusz, mindenki tudta a háznál, hogy Krisz, ha rossz kedvében van, úgy összeszorítja a száját, mint a facsart citromot. Dolgozott, főzött, s úgy járt-kelt, mint aki elvesztette szavát, lökdöste a fazekakat, csapkodta az ajtót s csak másodszori vagy harmadszori csengetésre jelentkezett. Ha ilyenkor hagyták nyugodtan puhulni a saját levében, evés után rendszerint lassan magához tért. De ezen a mai napon még is tovább tartott. Tíz órakor, mikor ráfordította maga mögött a vendégszoba kulcsát, senki még egy szavát nem hallotta, senkinek sem mondott még jóéjszakát s nem felelt Kóbusz egyetlen silány tréfájára sem. A tükör előtt megfésülte csepűformájú haját, szőke tincset csavart belőle és madzaggal körülkötötte. Mikor aztán belebujt

a szép ágyába, lábán tartva a pamutharisnyáját, mert hideg a lepedő, még sokáig feküdt ott, elgondolkozva a gazdag népek hóbortosságán, kik mindennap valami újat gondolnak ki, mert nem tudják, mittévők legyenek az idejükkel.

Aközben, hogy így szépen elszunnyadott s még félálmában is azon jártatta az eszét, hogy holnap jól megsúrolja a faedényt a konyhában, egyszerre magasra szökött fel ijedtében.

Valahol dörömböltek fölötte.

Világosan hallotta egyik dobbantást a másik után s felült az ágyában, magasra huzva a kövér térdét egészen a derekáig, mely végiglúdbőrzött ijedtében. A lélekzete elállt. Világosan hallotta, hogy egy cserépzsindely csörömpölve az ereszcsatornába pottyan. Testének tömege egy pillanatig úgy felhúzódott a paplan odujában, mint a dugattyú a hengerben, egy pillanatig úgy mozgott szívének dobogásától a takaró, mint a hullámos tenger, aztán rémesen cikázott át agyán egy gondolat : eszébe jutott a varrókatulyája, melyet fennhagyott a leányszobában, az amszterdami sorsjegyeivel együtt, melyekre oly kínnal kuporgatta össze a pénzt. Nagyot kiáltva kiszökött ágyából s gyertyát gyujtott.

Az ébresztő óra éppen negyedet mutatott éjfél után.

Úgy rémlett, hogy a házban alszik mindenki,

a kutyák nem ugatnak — és igazán, igazán, aközben, hogy fogvacogva ott hallgatódzott és gondolkozott az ajtó mögött, megint egy cserépzsindely csörömpölt, lökésszerüen megmegdobbanva, az ereszcsatornán át le a kertbe, hol tompa puffanással a földre esett.

Krisz a görcsös reflexmozdulatok sorával fordított a kilincsen, lerobogott a kis lépcsőn az alagsorra, félkezével a gyertya lobogó csutakját óvta a szél ellen, másik kezével pedig nekiment öklével annak az ajtónak, mely Kóbusz szobájába vitt.

— Kóbusz! — kiáltotta rekedten: — siess már, Kóbusz!

Kóbusz végre meghallotta, s mikor felriadva, kinyitotta az ajtót, életében először látta hálóköntösben állni maga előtt a kövér Kriszt. Az érdemes leány húsos nyakát nem födte semmi, csak hajának szőke tincsecskéi röpködték körül. De ott, ahol azelőtt száj és szemek voltak, a halálsápadt arcon nem látszott más, mint néhány kísérteties lyuk s fölöttük a magából kikelt szemöldökvonal.

— Ég valami? — kiáltotta Kóbusz.

De Krisz, nem illetve meg sovány és szőrzött lábikráitól, meg csontos lábaitól, ajkára tette a kövér mutatóujját és némán figyelve, fölfelé mutatott.

Odafenn még tovább tartottak a lökések és

csapkodások, s a zárt ajtók mögül elfojtott, gyanus kacaj hallatszott.

— No, — dörmögte Kóbusz, — mi baj? Még fenn vannak?

— Nem, Kóbusz... neem, Kóbusz, — pihegte: — valami nagyon veszedelmes dologa történik ott fenn... cserépzsindelyek hullottak le a háztetőről.

Még ki sem mondotta, mikor újabb csörömpölés hallatszott s tisztán hallhatólag megint egy cserépzsindely koppant meg az ereszcsatornában.

— No, — dörmögte Kóbusz mérgesen, mert kiverték az álmot a szeméből: — ezt már magam is megnézem.

Bátor lélekkel rántotta fel a nadrágját, — hátul vadul röpködött a nadrágtartója — kinyitotta a bicskáját, mely vérszomjasan villant meg a gyertya fényében, és elindult fölfelé a szőnyegborította lépcsőn. Krisz, fuldokolva ijedtében, a lobogó gyertyával utána billegett.

Minél magasabbra értek, annál furcsábban hallatszott a zaj. Ember járt a háztetőn, mert macska úgy nem járhatott. Krisznek egyszerre mintha gyökeret vert volna a harisnyája a lépcső futószőnyegén...

— Hol maradsz azzal a gyertyával? — kiáltotta Kóbusz komor, síri hangon. A dolog neki sem volt valami kedves.

Krisz végre megemberelte magát. Nehezen pihegve haladt tovább, egyik kezével borbélytál módjára fogva fel a gyertyáról lefolyó stearint, mely seszínű cseppekben gyöngyözött alá nedves húsára.

Szót sem ejtve, borzalmas némasággal baktattak fel a csarnok utolsó lépcsőfokain. Végre felértek. Hallgatództak. Belülről beszélgetés hallatszott. Lélekzetüket visszafojtva s megdöbbenve álltak meg, bár legjobban szerettek volna mindjárt vissza, lerohanni a lépcsőn. A padlásajtó mögül kihallatszott az asszony és Amélie kisasszony nevetése — nevettek — a padláson — éjfél után félegy órakor . . .

— Jesszusom, megváltóm, — rebegte Krisz.

Kóbusz oldalba lökte.

Fülüket a padlásajtó felé hegyezve, nyakukat előrenyújtva, belefogództak a lépcső korlátjába.

Úgy rémlett, mintha Amélie kisasszony táncolna — mintha fel s alá lebegne — hol az ajtóhoz csapódva, hol az ellenkező irányban szállva.

S egyszerre, hosszabb hallgatás után, oly különös, oly merőben őrült beszélgetés ütötte meg a fülöket, hogy Krisz, ijedtében és izgatottságában, Kóbusz meztelen lábára csöpögtette a forró gyertyacseppeket.

— Papa, — szólalt meg Amélie hangja: — papa, kérlek, engedj ki minket is az ereszre . . .

— Nem, nagyon sötét van itt! — kiáltotta az úr hangja kívülről.

— De kérlek, — vitázott az asszony, — az eresz nemcsak a tiéd!

— Édes Istenem, — suttogta Krisz: — hallottad ezt?...

— Csitt legyen már! — felelte Kóbusz egy újabb oldalbalökés kíséretében.

Krisz akkor elcsöndesedett s tovább hallgatták a padláson folyó őrületes beszédet:

— Nem bánom, hát jöjjetek ki az ereszre, — mondotta az úr, halkan zümmögve minden egyes szó között: — ti is megkerülhetitek egyszer a házat a kéményig, de lefelé ne, Spaarnéknál még világosságot látok s Leuringék leányszobájában ott ül a leány és regényt olvas...

— No, most jövök, papa... hopplá! Nagyszerű volt!

— Száraz-e az eresz, Péter?

— Mit bánod?

— Mert harisnyában vagyok s a dolog így nem egészen mindegy, Péter!

— Akkor tartsd rézsút magad a zsindely vonalán.

— Papa... még egyszer lecsapok... hiszen nagyszerűen megy!

— Nem hagyod abba?

— Jó napot, papus...

Odalenn elcsaholta magát a Leuringék kutyája.

— No tessék!... — dörmögte az úr.

Kriszt annyira elhagyta minden ereje, hogy le kellett ülnie. Maga alá vetve az egyik izmos lábát, mint aki pillérrel támaszt meg egy roskadozó falat, balkarjával a lépcső deszkapárkányának dőlt, s úgy tartotta fenn magát. A szeme tétován nézett körül a lépcső félhomályában, a szája, mint a máglya kínszenvedéseitől eltorzult sötét rés, mint egy kővé fagyott jajkiáltás.

Lót iszonyata, Néró áldozatainak halálos borzadálya, mi volt mindez ahhoz a gyötrelemhez képest, mely Krisz arcán fejeződött ki? Az úr, az asszony, a kisasszony, *éjfélután fél egy órakor a tető csurgóján*, az ereszcsatornában incselkedve, hogy cserépzsindelyek zúdultak alá — s a kisasszony, ki le akart ugrani — nem rémes dolog az, hogy egyszerre háromnak kellett megbolondulnia? A dolog oly iszonyú volt, hogy Krisz rémültében okvetetlenül legurul a lépcsőn, ha Kóbusz nem rúg egyet rajta mérgében. Aminek az lett a közvetlen következménye, hogy a gyertyacseppek megint tüzesen hullottak a lábára.

— A mennykőbe! — kiáltotta, képtelenül, hogy suttogjon: — tartsd egyenesen azt a

gyertyát! Lábamra csöpögtetni az egészet! Megbolondultál?

Táncolt fájdalmában, kezében tartva a nyitott kést, s a nadrágtartói vadul röpködtek körülötte.

Krisz, felocsudva dermedtségéből, végighúzta kezét a verejtékező homlokán.

— Kóbusz, — hebegte: — Kóbusz... eredj... verd fel a szomszédokat...

— Csitt, ne beszélj! — mondotta Kóbusz, dobbantva a lábával. Aztán orvul, mint a gyilkos, felkullogott az utolsó lépcsőkön Krisz szobájához, mely a padlás mellett volt, és halkan benyitott az ajtón.

— Jer ide, — súgta: -- meg fogjuk nézni az ablakból, mit művelnek.

— S a kisasszony az én szobámban akart hálni! — pihegte Krisz, és utána baktatott.

Gondolattöredékeinek maradványa elhalt a végtelenségben. A gyertya, nem állhatva már ellen annyi szorongó sóhajnak, hirtelen kialudt, s még csak a rövid kanóca izzott kis ideig tovább.

— A gyertya elaludt, — suttogta Krisz síránkozó hangon, de azért belépett szobájának ismert homályába s ideges szórakozottsággal kapott a csípője tájékához, ahol, mikor fel volt öltözve, a gyujtósdobozt tartotta.

Kóbusz nem is hallgatott reá. Óvatosan és

nesztelenül feltolta az ablakot s testének felső részével az ereszcsatorna fölé hajolt.

— Nos? — kérdezte Krisz.

De Kóbusznak csak elállt a lélekzete s meg se moccant, mintha oda fagyott volna az ablak rámájához.

— Mit látsz? — kérdezte türelmetlenül Krisz, és szavai közben úgy cibálta az egyik nadrágtartójánál fogva, mintha csengetyűzsinór volna a kezében.

— Fogd be a szád! — szólt vissza Kóbusz elfojtott hangon: — amiatt az átkozott párkány miatt nem látok ... az ereszcsatornában vannak és helytelenkednek ...

Fogát vacogtatva félelmében meg az éji szellőtől, mely megérintette húsos nyakát, Krisz kihajolt az ablaknyíláson a háziszolga mellé s gömbölyded karját félig az eresz horganylemezére tette.

Szép nyári est volt. Temérdek csillag fénylett a hold körül, mely olyan volt, mint egy szép fényesre súrolt rézsarló.

— A háztetőn vannak még? — kérdezte Krisz borzadállyal.

— Hallgass már! — felelte Kóbusz.

Közel hozzájuk, a tetőszöglet mögül, mely elfogta tőlük a kilátást, a hangok most érthetőbben szólaltak meg.

— Többé azt ne tedd, — mordult fel az úr

hangja: — míg az az ostoba kutya el nem hallgat, kérlek, maradj veszteg.

— Tudod-e, — mondotta az asszony, oly kedélyes hangon, mintha teázó társaságban ülne: — tudod-e, Péter, hogy nem vetek neki két esztendőt, s az emberek, biztosság okáért, a háztetőn is kutyát fognak tartani...

— Hallod-e? — súgta Krisz: — megbolondultak... eredj, szólj a rendőrségnek...

— Hallgass, ha mondom, — förmedt reá a háziszolga.

— Bizony, úgy lesz az, — kacagott az úr vidám megértéssel; — én a magam részéről egész bizonyosan vérebet fogok tartani a háztetőn és csapdákat teszek ki az ereszcsatornában. Úgy. No én most egy kis túrára kelek a ház elején. Amélie, gyermek, hová készülsz?

— Megkerülöm a házat, papa.

— Aztán valamiképpen bele ne ütközzél, gyermek, a kémény tartórúdjába!

— Dehogy ütközöm, papa!

Ugyanabban a pillanatban Krisz oly velőtrázó sikolyra fakadt, hogy úgy tűnt, mintha a kis holdsarló is megremegett volna.

Amélie kisasszony *repült el* éppen apja nadrágjában a padlásszoba előtt s megpillantva Kóbusz és Krisz fejét, oly féktelen hahotára fakadt, hogy a szomszéd házőrzőkutyája megint őrülten ugatni kezdett.

* *

MÁSODIK FEJEZET.

MELYBEN SOK HOMÁLYOS DOLOG VILÁGOSSÁ VÁLIK AZ OLVASÓNAK.

Fecske Péter úr kora ifjuságában amolyan ezermester volt. A fúrás-faragáshoz, forrasztáshoz, apró tervek csinálgatásához oly kitünően értett, hogy minden valószinűség szerint kipattant volna valami bámulatraméltó dolog az agya velejéből, ha eféle bámulatraméltó dolgokat egyáltalán el lehetne érni költséges nevelés nélkül. De az idősb Fecske úr, egyszerű hentesmester létére, korántsem rendelkezett oly nagyfokú türelemmel, hogy képes lett volna három esztendőn át felsőbb polgári iskolába járatni egyetlen fiát, hiszen ő maga is e hiábavalóság nélkül nőtt nagyra. Ennek következtében Péter, alig hogy kilépett az iskolából, telve a legszebb művészi és tudományos hajlandóságokkal, telve az oxigén és hidrogén, Goethe és trigonometria rajongó csodálatával, hentesmesterré sülyedt. Eleinte csak azért nyitotta ki száját mély keservében, hogy tudós dolgokat regéljen Sandernek, az öreg szolgájuknak a hátgerincről, nyakcsigo-

lyáról, koponyacsontról, állkapocsról és gyomorról. Mikor a leölt disznó vére melegen csobogott a vödörbe, Péter a fehér és vörös vértestecsekről értekezett, s ha papája a kolbász, a sonka és a kocsonya készítésénél szem előtt tartandó *finomságok* kérdéséig szállt alá, vele szemben még latin nyelvi morzsákkal is szokott hivalkodni ilyenformán : »Ne szelnénk le egynéhány füstölt *sus*-karajt, papa ?« De az életvalóság szomorú egy dolog. Még nagyobb tudósok is megfeledkeznek néha ifjukori küzdelmekről s fölösleges teherként kivetnek életök hajójából algebrát, gömb-háromszögtani számításokat, csillagászatot és a szerves kémiához tartozó formulákat. Mivégből megtartani azt, amit a lét józan valósága mint holt tőkét eltávoztat magától ? Péter alig néhány hónap mulva már lerázta magáról túlsok tudását, hogy egészen a disznóértékesítés művészetének, a szakbeli titkok céltudatos értékesítésének szentelje magát, amiben sokan tartják nagyra magukat, de vajmi kevesen vannak beavatva annak rendje és módja szerint. Ám az idősb Fecske úr őt beavatta mindebbe, kioktatta a kezdő- és alapfogalmakat : a kolbásztöltés különböző módjait, a disznóvér kezelését, a sonka felfüstölését és kövesztését, a frikadella elkészítését, a disznókoröm felaprítását, a páros kolbász matematikai nagyságát illetőleg.

Péter bizony sohasem gyanította volna, hogy egy közönséges disznót helyes útmutatással annyi száz új értékfogalommá lehessen átalakítani. A buzgón tanulni vágyó tanítvány meglepő gyorsasággal lett mestere ennek a művészetnek, mikor az idősb Fecske úr, emésztési zavar következtében, hirtelen meghalt, őszintén megsiratva özvegyétől és fiától, kik eleinte a régi mód szerint folytatták tovább az üzletet. Ám Péter úr természetes esze és minden aprólékosságig kiterjedő gyakorlatiassága eléggé hamar a helyzet magaslatára ért. Az *Özvegy Fecske Pálné és fia* cég hovahamarább új alapon rendezte be üzletét. A boltot átalakították és pompás tükörablakokkal és kirakatberendezéssel szerelték fel. Szabad estéin maga Péter hajókat formált és híres emberek képmását alakította ki nagyméretű húsdarabokból s majdnem minden szombat este festői csoportozatokban állította ki a kirakat ablakába a legóriásibb hurkákat és sonkákat, s a legfantasztikusabb kocsonyástálakat helyezte el a csillárok és gázlángok ragyogó fényében. Ez hatott. Ám bármennyire lelkesedett a disznó szép és jó oldalai iránt, a teljes jóllélet életének csak későbbi szakában érte volna el, — az emberek manapság már nem füstölik magukat oly hamar gazdaggá — ha amerikai értékekben spekulálva, nem éri az a *disznószerencse,*

hogy nem validus papirjai két hónap alatt harminc százalékkal emelkedtek s néhány tonna arannyal gazdagabbá tették. Csak a felesége — szintén hentes gyermeke — tudott erről. Óvatos ember nem jártatja el a nyelvét, nem bízik álnok barátban.

Az üzlet még nem volt teljes hét esztendeje az övé, mikor eladta pompás »Charcuterie Hollandaise«-ét s eltünt a városból. Ezt is bölcs megfontolással tette. Senki sem próféta a saját hazájában, s a felgazdagodott hentes mindig magán viseli ismeretségének körében egy nemét a kolbász és szarvasgomba illatának még abban az esetben is, ha a disznó csak felerészben töltötte meg a pénzesládáját. Fecske Péter elköltözött messzire, megvette egy tönkrement ügyvéd villáját, és gyors alkalmazkodóképességgel oly visszavonultan, oly úri és nyugodt hollandi módon élt néhány esztendeig, hogy csakhamar kikényszerítette magának a köztiszteletet, sőt, hogy a többi család, melyen szintén megérzett a nagyban való kávékereskedés, a ruhásbolt vagy a csemegeárú illata, még disztingváltnak is tartotta.

A régi szerelem nem tagadja meg magát. Fecske Péter új életkörülményei közt is a mindig tünődő és okoskodó ember maradt. Ő volt az első a villatulajdonosok közt, ki berendezte otthonában a villamos világítást

és bevezettette magához a telefont, az első, ki kerékpárját motoros kerékpárra cserélte fel, az első, ki autón járt azon a környéken. A politikával nem törődött. Jelölni akarták a községtanácsba és a kerületi bizottságba, de ő határozottan tiltakozott ellene. Az efféle nem érdekelte őt, merőben kívül esett becsvágyának határain. »Az egyetlen jó politika«, így filozofált, »az amerikai pénzkirályok politikája. Fütyülnek azok háborúra és békére, parlamentekre és kormányokra, azok trösztöt alakítanak egymás közt és azt teszik, ami jól esik nekik . . .« Amerikáért rajongott. Mikor az értékek árfolyama csökkent, izgatottan kacagott és várt, míg ismét emelkedett. És mindig emelkedett, ha egy pénzkirály állt mögöttük. Az kezében tartotta a fonalat s hagyta, hogy csak űzérkedjék, nyerjen és veszítsen az egész világ, míg nem zavarja számításait. Csak egy ország volt a világon, s az Amerika volt. Feleségével és leányával egy álló esztendeig utazgatott Newyorktól San-Louisig, San-Louistól Philadelphiáig és Baltimoreig. S mire visszajöttek, elamerikaiasodtak mind a hárman, tömören ejtették ki a w-t és dallamosan az y-t.

— Látod, — mondotta a feleségének már évekkel azelőtt, hogy bárki más (Jules Verne kivételével) törte volna rajta a fejét, — ki-

dobjuk a pénzünket drága hadihajókra. Anglia csak egyet fújjon és oda vannak a mi hajócskáink. Ha én mérnök volnék, nem volna addig nyugodt álmom, míg nem építettem meg egy víz alatt járó naszádot. Az a fő. Az egész csak a technika kérdésén fordul meg. Tizenkét víz alatt járó naszádunk kiállná a versenyt az egész angol, francia és német hajóhaddal.

— De szeretném, papa, ha már volna egy olyan naszádunk, — mondotta Amélie vágyó ábrándozással.

— Meglesz az mind, csak legyen türelmed kivárni. Ki hitte volna azelőtt, hogy az ember egész Németországgal beszélhet a szobájából. Minden a technikán fordul meg. Húsz perc alatt Hágából Leidenbe visz az autóm. Gyermekkoromban erről még álmodni sem mertem volna. Nem is halok meg addig, míg nem repültem szárnyon innen Amsterdamba és Amsterdamból Arnheimba . . .

— Csak ne túlozz, Péter, — jegyezte meg a felesége: — arra gondolni sem lehet . . .

— Gondolni sem? — kiáltotta Fecske élénken. — Nem lehet gondolni arra, hogy mesterségesen csinálj egy tojást. Igen, az lehetetlenség. De repülni, mint a madár . . . miért ne? Technika az egész, semmi más, mint technika! Néhány lebernyeg, némi egyensúly, s az ember elszállhat Egyiptomba a gólyákkal.

— Mily különös gondolat, mondotta Amélie, — ha csak megérthetnők ... hiszen a nevünk úgy illenék hozzá : Fecske. Ha aztán így szólnának az emberek : a Fecske család egy kis kirándulásra indult a felhők közé ...

— No de, Péter, én nem tartok veletek, — kiáltotta az asszony nagyon nyugtalanul.

— Szépen velünk szállnál, de mennyire, — állította Fecske, úgy tárva szét karját, mintha szószéken állana : — Kezdetben hallani sem akartál a kerékpározásról, aztán az autóról irtóztál, holnap pedig a legfenségesebb sportnak fogod nyilvánítani a légi utazást ...

Az asszony egy ideig még tiltakozott kissé, de Fecske meggyőzte, alaposan meggyőzte ; előszedte felsőbb polgári iskolai bölcseségét a füstölthúsáru közt való elzsírosodásából.

— Hallgassatok reám ... ide figyeljetek, — mondotta jóleső kedélyességgel : — alapjában véve nem is oly nagy ördögség, könnyebbé tenni az embert a levegőnél. Miért volna képes arra a tyúk, amire az ember nem képes ? Azok a főtt tyúkok, melyeket ma ebédre ettünk, átrepülhettek a kerítésen. Miért ne repülhetnétek át ti is ?

— Mert nekem nincs szükségem reá, — felelte az asszony ostobán.

— Mert sohasem törekedtünk reá, — mon-

dotta Fecske derült filozófiával: — van ugyan szárnyunk, csakhogy visszafejlődött . . .

— Ugyan, papa, — nevetett bámészul Amélie, ki csak népiskolát végzett, s utóbb, a szerencsésen beütött spekuláció után tanult meg franciául is egy francia kisasszonytól.

— Van, ha mondom! — kiáltotta az apja, biztos tudással: — és visszafejlődött, mert nem használtuk, s egyáltalán nem csodálnám, ha kisülne, hogy régente repültek az emberi váll-lapockákkal. Tegnap megmértem azt a kanárimadarat odafenn . . .

— Mily képtelenség, te Péter! . . .

— Semmi képtelenség! Az ördögbe is, hogy volna képtelenség . . . megmértem a súlyát, aztán kimértem a szárnya hosszát. Eszerint nekünk, testünk fajsúlyához mérten, egész vitorlákra volna szükségünk, hogy repülhessünk, ha pedig még zümmögni is akarnánk, mint a méh, vagy a dongó, percenkint ezer mozdulatot kellene tennünk a vitorláinkkal.

— Az ég szerelmére, hallgass már, Péter, — kiáltotta Fecskéné összeborzadva s aggódó és gyanakvó pillantást vetett a férjeurára. Semmi kétség, félrebeszél: — Péter, éjszaka van már, lúdbőrzik a hátam . . .

— Bár inkább lúdszárnyakat adhatnék neked, — mondotta Péter, szentimentális szeretettel hörpintve egyet a kis grogos poharából.

* *

HARMADIK FEJEZET.

FEL A TETŐRE!

Egy hónap sem telt még el még e fontos beszélgetés óta, s mikor esteli teájukat szürcsölve, ott ültek együtt az asztalnál, ki-ki az estilap egy részét tartva a kezében, — Amélie az Innen-onnant, mama a tárcát, papa az Eriek, Steelek és Missourik tőzsdei árfolyamjegyzését olvasta — papa hirtelen felsóhajtott.

— Valami baj van, Péter? — kérdezte az asszony, az amerikai értékek új árcsökkenésétől tartva.

— Semmi, semmi, — felelte Fecske, hátravetve magát a karosszékében, de oly sötéten meredve maga elé, hogy mama aggódva nyúlt a tőzsdei táblázatért.

De mielőtt elvehette volna, papa mérgesen a lámpa alá tartotta az újságot, s kíváncsian folytatva az olvasást, miközben arca kipirult a feszült érdeklődéstől, meghökkenve dadogta:

— Szép. Hát megvan. Micsoda szerencsétlen flótás vagyok!

— Nyugtalanítasz bennünket, papa, — mondotta Amélie, s ijedtében oly zajjal tette le a csészét az aljára, hogy összecsörrent.

— Már tudnak, — mondotta a papa.

— Mit tudnak, Péter?

— *Repülnek* már Amerikában.

Rámutatott ujjával a tudósításra. Az asszony meg Amélie reáhajoltak az ujságlapra és feszült figyelemmel olvasták. Csakugyan az állt benne. Egy amerikai ember gyárat rendezett be repülőgépek készítésére. Ő maga is két óra hosszáig röpdösött, egyik helyről a másikra, egy darab ideig még szél ellen is.

— Isten csodája, — mondotta az asszony, és merengve nézett az asztal táblája fölött.

— No? — kérdezte Fecske. — Hát nem az én eszmém volt ez is? Ezt mind az apámnak köszönhetem...

Egész este, félig boszusan, félig elragadtatva, arról a hírről beszélt, s másnap reggel, áthatva a forró vágytól, hogy kézzelfogható alakban láthassa szellemi találmányát, már összeköttetésbe lépett Newyorkkal. Pénzkidobás, vagy sem, kísérletet akart tenni. A válaszos távirat harminc forintnál többjébe került. Délre — oh, mily fenséges nép az az amerikai! — már kezében volt a válasz. Egy-egy készülék ára kétszázötven dollár, készpénzben. Két hét mulva a láda megérkezhetik.

Két hét mulva. Mily örökkévalóság. Éjjel-nappal csak arra gondolt. Ha veréb röpült a kertben, ha seregély kopogott be az ablakon,

papa *mosolygott.* Mikor a galambok szárnycsattogtatását hallotta a ház mögül, *mosolygott.* Kárált a tyúk, *mosolygott.* Jóságos ég, hiszen mindez semmiség. Mindez ész, gondolat nélkül repül, fogalma sincs róla, mi is a repülés. Közeledik a nagy, a kimondhatatlan csoda, a mámorba ejtő csoda, mely át fogja alakítani az egész emberiséget, mely csúffá fog tenni folyókat, tavakat, mely a szó szoros és képletes értelmében le fogja nézni a közúti kocsikat és a vasúti vonatokat, mely a kereken, motorkereken, vagy autón való haladást egy csapásra unalmas kóborlássá fokozza le, mely eltüntet határokat és népek közt lévő különbségeket, mely pompás légi életet teremt minden fojtott levegőjű város fölött, mely az embereket *a föld felett szálló* teremtmények közé sorolja, mely oly izgalmat kelt s úgy átalakít mindent, hogy ahhoz képest gyermekjáték volt minden gőz, minden villamosság.

Az esemény még nem állt előtte egészen tisztán és világosan. Nem is állhatott. Ki az, ki mindjárt átlátná és felismerné azokat a változásokat, melyeket egy nagy dolog világraszületése von maga után? Már a gőzgép is végezett a fennálló dolgok egy részével. Az események verték egymást. Az emberek nem is értek rá, hogy gondolkodóba essenek a legújabb találmányon. Az öröm, melyet a kerék-

pár csodájában leltek, egy év mulva elszállt — a következő évben már rozsda marta a kormányzórúdját meg a pedáljait ... Az autó is, melyen az első hónapokban oly sokat jártak, már hetek óta veszteg állt a garageban.

Most a repülés volt napirenden, felszállni vígan és korlátlanul, el a házak fölött s csapongni szabadon falutól faluig, nem tartva alkalmatlan kutyáktól, nem rettegve, hogy elgázolnak egy gyermeket, kövezetvám, elpattant pneumatik, megbírságoltatás nélkül.

Fütyörészve futkosott papa szerte a faluban az emberek közt, észre sem vette őket; mert a szeme csak azt nézte, ami a levegőben történik. És este órák hosszáig elbeszélgetett róla a feleségével és Amélieval. Szóba került minden, aminek madár a neve. Csak most látta be igazán, mily remek állatok Istennek ezek a szárnyas teremtményei s mily jövő néz a repülő emberre ...

Legszebb elmélkedései közben bombaként csapott le egy esemény: a láda megérkezett. Fenn, a lomtárban, Fecske úr kémiai műhelyében, az üvegcsészék és tégelyek közt bontották fel. Tartalma kezdetben nem elégítette ki várakozásukat. Fecske úr bonyolultabbnak, kevésbbé egyszerűnek és nagyobbnak képzelte a dolgot.

Meglehetősen hitvány készülék volt, fel-

szerelni könnyű, a használati utasítása világos, mint a nap. Az asszony, ámultan biccentve néha a fejével, Péter karosszékében ült, Amélie segített csavarral összeilleszteni a készüléket.

A hátrészen egy rúd nyult végig, olyanforma, mint a kerékpáron. A rúdhoz egy aluminium-állvány illeszkedett. Az alsó végén egészen közönséges pedálok voltak. Ha az ember ráállt a két pedálra, egy lánc tizenkét kereket hozott működésbe. Ez a tizenkét kerék tizenkét selyemszárnyat mozgatott.

A rúd felső végén egy ernyő volt elhelyezve, védelmül a tüzes napsugarak s az eső ellen. Ez az ernyő azonkívül lehetővé tette a lebocsátkozást is. Aztán a készülékben elől elhelyezett, aluminium-lemezekből alkotott, óramutatóval szabályozható, egészen jeles kis gépezet segítségével különböző távolba lehetett hozni egymástól a selyemszárnyakat s ily módon kerülni ki a szélrohamokat.

A kerekek előtt önműködő olajozó készülék volt elhelyezve, s minthogy a repülőgépnek jó időjárásban százötven kilós emelőképessége volt, ami valóban eléggé tekintélyes súly, nem túlságosan nehéztestű repülő számára meg volt adva a lehetőség, hogy tehersúlyt akasszon egy horogra *(A)*, avégből, hogy állandóvá tegye az egyensúlyt. Egyébként — talán fölösleges is hozzátennem — volt rajta még

egy tok esernyők és sétapálcák elhelyezésére *B)*, a nehéz pedálok alján pedig, mint a szénvasalóban, kis üreg volt faszénnel való fütésre, a hideg évszakra való tekintettel.

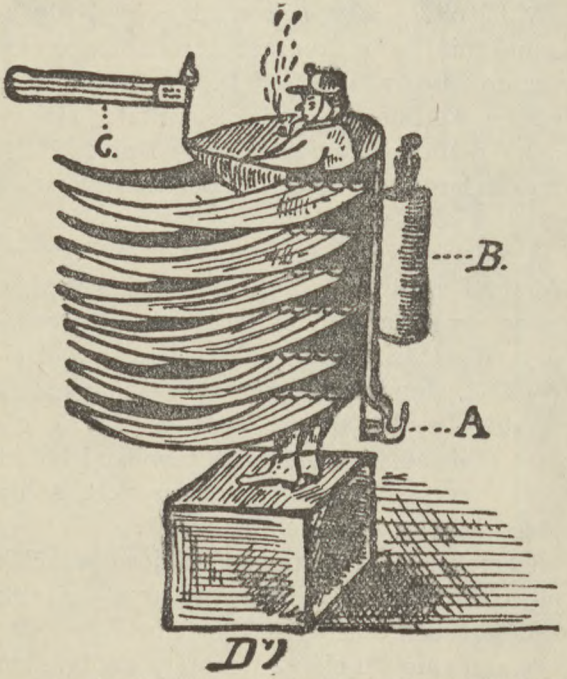

[1]) Készülék összecsukott ejtőernyővel — Fecske Péter ur egy láda tetején áll. Lábai, a távlat kedvéért, kissé meghosszabbítva. Ezt a tisztára müvészies, tisztára tudományos rajzot *félszemet behunyva* kell nézni; ha aztán az ember sokáig nézi meredten, látja, hogyan *mozdulnak* a szárnyak.

A látszólag és tényleg csinos készüléket szépen összehajtogatva el lehetett helyezni egy lapos ládában. A kormányrudon az illető nemzet szineit viselő zászlócska volt *(C)*, jelezni a szél irányát. A használati utasitás nyomatékosan meghagyta, hogy elkerülendő a lebocsátkozásnál minden veszedelmet, meg kell nyomni egy gombot, hogy önmüködőleg kinyíljék az ernyő, azonkivül pedig, hogy a repülés megkezdésekor kiemelkedő helyről kell leugrani, hogy a nyugvó kerekek mozgásba jőjjenek.

Mindez, csak fölületesen és esetlenül jelezve, az asszonyt eleinte meglehetősen bizalmatlan mosolyra indította. Ellenben Fecske úr tüstént és elszántan beleállt a készülékbe; lábát a pedálra helyezte s két vállát a megfelelő üregbe tolta. Olyan lett volna, mint valami szende angyal, ha impozánssá és megdöbbentővé nem tette volna a tizenkét selyemszárny.

Megnézte magát a tükörben.

— Tartok tőle, — mondotta némi nyomasztó érzéssel, most, hogy körülfogta a csoda: — tartok tőle, hogy kertünk elé csődül az egész falu, ha odakünn próbálom ki a gépemet.

— Bizony, — mondotta az asszony. — Ha nem sikerülne, kész volna a botrány...

— S még ha sikerülne is, — vágott a szavába Fecske úr: — akkor is kellemetlen. Mert megeshetik, hogy ijedtében megbokrosodik egy

ló. Kár. Az emberek csak most kezdik megszokni az autót. Tudod, mint megy az efféle . . .

— Próbáld meg ma este, mikor besötétedett, papa . . .

— Megpróbálnám talán mindjárt itt.

Sápadtan az orra körül, szemét kimeresztve, tágult pupillákkal, taposni kezdett. A hat balszárny meglehetősen erős szelet támasztott. A függönyök meglendültek, az irományok szétrepkedtek az asztalról.

— Juj! — kiáltotta az asszony ijedten: — milyen szelet versz, Péter! . . . Oly izgatott vagyok, hogy verejték lepi el a testemet.

— Hát hogyan tegyem? — kérdezte az úr idegesen: — nem tudom, hogyan repülhetnék szél nélkül . . .

Buzgón tovább taposott, megint repkedtek a papirdarabok a padlón, de a levegőbe még sem szállt fel.

— Azért van így, papa, mert valamire fel kell állnod, — szólalt közbe most, kezében a használati utasítással, Amélie.

Fecske úr leszállt a pedáljairól, felállt egy székre, nekilendült és ledobbant a padlóra, a nagy rázkódtatás miatt pedig lepuffant a polcról egy kénsavas üveg is.

— Szépen vagyunk, — dörmögte Fecske.

Ugyanakkor bekopogtatott Krisz, ki meghallotta az esés zaját.

— Semmi! Semmi! — förmedt reá Fecske Péter, — Maradjon csak a konyhában.

Boszankodva húzta le a cipőjét, hogy tompítsa a zajt, s minthogy mindenáron menni akart valamire, felkapaszkodott a pohárszékre, melyen temérdek kémiai szer állt szanaszéjjel.

Ezúttal szerencsével járt. Egyszerre felszállt a menyezet alá és odaütötte a fejét. Mészrétegecskék hullottak alá a hajára. Ügyet se vetve reá, tovább talpalt, a mennyezethez szorítva fejét.

— No? — kérdezte vérvörösen elragadtatásában. — Mit szóltok hozzá? Nézzétek csak, ha nem volna itt a menyezet, már fenn szállnék a háztetők fölött...

— Hát ez nagyszerű, — kiáltotta az aszzony, s nem tudta, hova legyen csodálkozásában.

— Ma este meg kell próbálnom odakünn is, — pihegte Fecske: — olyan, mintha az ember kerékpáron ülne, repülő kerékpáron...

— De akkor acetilénlámpát is akassz reá, papa, mert különben nekirepülsz a telefondrótnak.

— Már azt nem teszem meg, — kiáltotta Fecske, a plafondhoz tartva fejét és mozgatva a lábát: — hiszen a lámpa elárulna mindent! Ugy szeretnék kiröpülni az ablakon. Nem hiszitek el, de úgy érzem magam, mint a kanárimadár a kalitkában!

Negyedóra hosszáig söpörte még hajával a

pókhálót meg a meszet a menyezetről, aztán, kissé elfáradt lélekzettel, leereszkedett.

— Eleinte a padláson is gyakorolhatnád magad, Péter, — mondotta az asszony: — sohasem gondoltam, sohasem hittem volna...

A padláson. Ennél kitünőbb ötletet képzelni sem lehetett volna. Szobában röpdösni nehézséggel jár, az felötlik mindjárt. A villamos csillár máris félre görbült — mily szerencse, hogy már nem világítottak gázzal, a tizenkét selyemszárny orkánja nagy pusztítást vitt volna végbe a lámpaüvegekben, ernyőkben és izzóharisnyákban... Ellenben a magas, szellős padlás remek légi gyakorlótérnek kínálkozott keresztgerendáival, melyekre föl lehetett ülni és ablakaival, melyeket mintha csak kirepülésre teremtettek volna. Papa, mama és Amélie egy sarokba tolták a fölösleges tárgyakat, az útiládát feltették a ruhásládára és leszedték a szárítókötelet. És Fecske úr, a helyiség szűk voltára való tekintettel, megint a lécekhez egészen közel röpködött óvatos útjain. A fordulás művészetét elég hamar elsajátította. A dolog szinte magától ment, aszerint, amint jobbra vagy balra lépett hamarább. Épp oly könnyűszerrel bánt az ejtőernyővel is, mely oly könnyen nyilt ki, mint az esernyő. Mindebben nem volt hiba. De a szép, nyugodt repüléshez hely kellett;

ha nem is az egész nagy mindenség, de legalább szabad tér, vagy mező. Igen, de a szomszédok, az egész falu. Vigyázni kellett, Egy új kalap is hírbe hozza az embert Hollandiában — a friss, merész vállalkozás, repülőgépen próbálni szerencsét, évekre tönkretehetett volna akármely rendes, tisztes polgári hírnevet. Volna lárma, hűhó, gúny, — elképzelni is nehéz, mekkora.

Janszt hát útra küldték. Krisznek át kellett hurcolkodnia. Most, hogy az asszony és Amélie számára is megjöttek s kipróbáltattak az újabb távirattal megrendelt repülőgépek, mégis helyénvalónak látszott, mindenhol szabaddá tenni a tetőt. A háztetőn átélt első este oly ünnep, oly szórakozás volt, melyhez foghatót azelőtt nem ismertek soha. Az asszony és Amélie, mindketten apának egy-egy viseltes, elvágott száru nadrágját húzták fel — női repülőgép még nem volt, s minden valószínűség szerint nem is jön divatba soha, mert a szoknya sok helyet foglal el és illetlen is volna — az asszony és Amélie átesve a gyakorlat első nehézségein, miután néhányszor átszelték a padlásürt, vágyó szemmel néztek apa után, ki már negyedórája röpködött a háztető körül. A ház belső oldalán, ahová a szomszédok nem láthattak, már két ízben ereszkedett alá az ejtőernyő segítségével. Aztán megint fölpedálozta magát s prüsz-

kölve gyönyörűségében, a padlásablak mögött lévő ereszre sietett, hol még lihegve, így szólt :

— Gyermekek, isteni dolog ez, annál is több ! Gyermekek, ehhez nincs fogható !

Magából kikelve tartotta egyensúlyban magát a kémény támasztórúdja mellett s a hold reásütött a szárnyak aluminium veretére.

— Nem félelmetes-e, papa, mikor a mélybe bocsátkozol ? — kérdezte Amélie, lassú taposással röpködve a padlásablak magasságában.

— Félelmetes ! — mondotta Fecske úr : — éppen az a legistenibb a dologban, hogy az ember semmit sem lát, semmit sem érez belőle. Az ember csak álmodik !

S nagyon is tüzes elragadtatásában lerúgott a tetőről egy cserépzsindelyt, az elsőt, mely mennydörgésszerű robajával felriasztotta Kriszt.

Az asszony és Amélie ügyet sem vetettek e dologra. Továbbcikáztak a padláson s lázasan csapkodtak szárnyaikkal, némiképp emancipáltan a csípőjük körül felduzzadó és nagyon is bőszárú férfinadrágjukban.

S mikor végre nekik is szabad volt felmenni a háztetőre s látták Fecske urat, mint valami szörnyeteget, körülcsapongani az alkonyati homályban, el a kémény fölött és a tető ormán át — Fecske urat, ki eközben, mintha csak sétálna, vigan szívta Henry Clayját — mikor túl voltak az ereszcsatorna és a tető-

zsindely látványán s a magasság félelmén, úgy felizgultak s úgy beleháborodtak a repülésbe, hogy apa kénytelen volt több higgadtságra inteni őket, s hogy megint több cserépzsindely gurult le azzal az eredménnyel, hogy Krisz éji toaletjében és Kóbusz késsel a kezében meglepték Amélie kisasszonyt a tető körül tett első repülő útja közben.

— Papa, — kiáltotta Amélie kacagva: — Krisz meg Kóbusz kinéznek a padlásablakon.

Erre tüstént odaröppent az úr meg az asszony is.

— Mit kerestek itt! — bömbölte az úr, a padlásablak előtt lebegve.

— Ez igazán *nem szép* dolog, Krisz, — mondotta az asszony, óvatosan pedálozva.

— Lefeküdni és hallgatni! — kiáltotta az úr. Ezt ugyan kissé udvariasabban is mondhatta volna, mert Krisz, az öreg leány, kit nagyon megviselt az éjszakai látomány repülő sárkányembereivel, a szárnyak tucatjaival és undokul vigyorgó holdsarlóival, ájultan rogyott össze, Kóbusz pedig ég felé meredő hajszálakkal és a szétpattanásig lüktető szívével, mint a szélvész robogott ki a kamrából s le a lépcsőn, míg az alagsorban zárt ajtó mögött rejtekhelyet nem talált a paplantakaró alatt.

* *

NEGYEDIK FEJEZET.

A VILLÁNAK ROSSZ HIRE KÉL.

Ecettel és sok vízzel magához térítették Kriszt. Jó sokáig tartott. Egy hideg vízsugár, melyet a nyakába bocsátottak, végre megtette hatását. Kábultan, szinte megsemmisülten ült fel az öreg leány az ágyában, a haja fekete volt a nagy nedvességtől.

— Krisz, — mondotta az úr: — nagyon sajnáljuk, hogy úgy megijesztettük. Repültünk.

— Tudja, Krisz, — mondotta az asszony: — éppen az első kirándulásunkat tettük.

— De Krisz... ne rontsa el az első sétánkat, — mondotta Amélie kisasszony.

Krisz, még csuronvizesen s oly savanyú szagot árasztva, mint egy pácolt hering, — a pohárszéken talált egész kis palack ecetet egészen elhasználták reá — félénken tördelte a kezét és tompán nyögte:

— ... Oly rémeset álmodtam bestiákról...

— Nem igaz! — vágott a szavába az úr: — mi repültünk ott, mi vagyunk az első repülő emberek Hollandiában...

A leány alig hallgatott reá.

— Krisz, — folytatta az úr, reábeszélő hangon: — látta, amit nem kellett volna látnia. Ha szépen befogja a száját s nem tesz említést róla egy élő léleknek sem, akkor kap tőlem a jövő hónapban huszonöt forintot. Megértette?

— Oh édes Istenem... oly rémeset álmodtam... oly szörnyű dolgokat láttam álmomban..., — jajveszékelt tovább Krisz.

— De szó sincs róla! Hiszen nem is álmodott, édes Krisz, — igyekezett meggyőzni az asszony szelíden és türelmetlenül: — fenn voltunk az ereszen...

— Igazán, Krisz, körülröpködtem a házat, — erősítgette Amélie.

Kirsz ámultan nézett reá. Mindez oly rémesen megegyezett az ablak előtt szálló szörnyetegekkel való éjjeli kalandjával, hogy kezébe sülyesztette szegény öreg, efféle modern meglepetésekre be nem rendezett fejét, és keservesen jajgatni kezdett. Ne haragudjék meg reá az úr, az asszony meg a kisasszony — de úgy odáig van — holnap megy a doktorhoz, oly undokul, oly nyomorultul érzi magát, oly veszettül bolond álmokat látott tizenkétszárnyú állatokról, melyek a háztetőn ültek, hogy fáj a szíve...

Ez volt az első ijedelem, melynek a Fecske-

család okozója volt, kezdete az ijedelmek egész hosszú sorozatának. Kóbuszszal mindenesetre jobban ment a dolog. Az mindjárt megértett mindent, mikor az úr megmutatta neki a padláson a ládákat, az örömmel vágta zsebre a borravalót is és hallgatott. Sőt másnap éjszaka már segített is valamelyest, maga is felmászott a tetőre és bámulta mind e csodát.

A harmadik éjjelen, derült holdfényben, a család lassú csapongással első nagyobb kirándulására indult.

A holdkóros ebek ugattak, de az emberek nem gyanítottak semmit. Ha itt-ott, nem szólva az ebek vonításáról, nem szalasztottak volna le a tetőkről egy-egy macskát, az eseményt senki se vette volna észre.

A kirándulók, közvetlenül a háztetők mellett tartva és szinte súrolva a fák ágait, szép lassan szálltak tova. A túlmagas repülés, úgy első alkalommal, nem lett volna ajánlatos már azért sem, mert hiszen eladdig csak a föld színét világították meg. Még nem jött el azaz idő, mikor az utakat egyik helytől a másikig az égi tájakon is meg fogják világítani.

— Huszonöt év mulva, — okoskodott Fecske úr: — az ember bizonyosan mindenhol talál világított repülő-utakat, amint most is vannak már kerékpár-utak Semmi kétség . . .

— Úgy-e, papa, — tette hozzá Amélie: —

huszonöt év mulva minden megváltozik? Jaj, de nagyszerű lesz!

— Hogyan érted azt, gyermek?

— Úgy, hogy amit az ember most odalenn lát, nagyon is csúnya. Háztető, mindegyre háztető. Látszik, hogy eddig senki sem vetett ügyet arra, milyen a háza felülről. Csupa utálatos kémény és piszkos ereszcsatorna — talán te szépnek tartod azt, papa?

— Nem, bizonyára nem, — felelte papa, elcsörtetve egy óriási nyárfa koronája mellett: — s azok a füstölgő kémények — brr, most megint kapunk egy porciót abból a füstokádóból — szálljunk egy kissé arrafelé! Csakugyan kellemetlen ez a sok füstölgő kémény. Vannak szabályrendeletek a ruhaporolásról, kell majd csinálni a füstölgő kémények ellen is. Mégis csak megengedhetetlen dolog, hogyan rontják itt fenn a levegőt azok az emberek odalenn. Lesz az még másképp is.

— Aztán a háztetőnket, persze, úgy-e, a kertészszel kell majd rendbehozatnunk, Péter? Mert úgy-e, Péter, ha majd az ismerőseink is repülnek már, a legtöbb látogatót a padlásablakon át kapjuk. A háztetőt szép korláttal kell majd felszerelni és szép kagylóhéjas virágágyak is lesznek rajta.

— Hogyne! Ezentúl egyáltalán csak lapos háztetőknek lesz értelme s az ily lapos ház-

tetőn... piha, itt halat füstölnek! — a legszebb virágágyakat lehet majd elhelyezni...

— De szép világ lesz az, papa, mikor majd rózsa és nefelejts virít a háztetőn...

Az úr éppen kezdette lassabban taposni a levegőt egy világos padlásablak előtt.

— Péter! — kiáltotta az asszony szigorú hangon.

— Mit csinál papa, mamus?

— Semmit, — felelte az asszony rosszkedvüen. Arról majd otthon lesz némi mondanivalója Péternek. Benézni egy leány ablakán, mikor éppen esteli toalettet csinál! Hogy nem lehet megbízni egy férfiuban sem, s hogy oly fesztelenül viselkednek azok, kiknek odafenn nincsenek szomszédaik. Szerencse, hogy Amélie más irányt adott gondolatainak.

— Nézd, papa, — mondotta — mennyi sok ablak van nyitva. Mindenhova belopódzhatnánk.

— Hat hónap leforgásán belül vasrostély lesz ezeken az ablakokon, — felelte papa, óvatosan egy újabb szivarra gyújtva.

Szél kerekedett. A fák ágai nyugtalanul imbolyogni kezdtek a lábaik alatt.

— Péter, — mondotta az asszony kissé fáradtan; meg kellett olajoznia az egyik pedálját, a balszárnyak oldalán lévőt, s alig birt az ellenszéllel: — visszafordulok.

Péter nem volt vén kujon. De elszállva a sok kivilágított ablak előtt, melyek oly érdekes bepillantásokra kínáltak alkalmat, mégis azt gondolta magában, hogy az eféle kirándulásnak az asszony és leánya nélkül is meglehetnek a maga kellemes oldalai. Ennek következtében tiltakozott:

— Már is? Visszakívánkozol a szűk szobádba, mikor előtted van az egész nagy mindenség?

A helyzet magaslatán szárnyat öltöttek a gondolatai is. De az asszony, ki már nehezebben pihegett, s lábában görcsös nyilalást érzett, mely elérkezett már a legkisebb tyúkszeméhez is, bosszúsan felelte:

— Mit nekem, Péter, a nagy mindenség? Untig elég volt az éjszakai levegőből — jóllaktam vele!

Fecske Péter bosszúsan pedálozott el tőle. Hogy még a tiszta végtelenségben, holdfényben, csillagos ég alatt és susogó falombok fölött sem tagadhatja meg magát a régi henteskisasszony-természete, a bolti árúasztal mögött állónak gondolkodásmódja, a földönlakónak alantas életfelfogása, hogy menten kimondja azt, ami éppen a nyelvére kerül!

— Anyád megint elrontja egész mulatságunkat! — dörmögte, Améliehez fordulva.

— Nem rontok el semmit, — kiáltott az asszony mérgesen: — fáradt vagyok s boldog

leszek, ha megszabadultam ettől az alkotmánytól. A keresztcsontom majd kettétörik . . .

— Ez a kifejezés megint a te Jan-van-Loonstraati finomságaidból való! — csúfolódott a gazda.

Ezt nem kellett volna mondania! Sebhető helyet érintett meg, mikor multjára, a Gelderféle hentesboltban töltött ifjuságára célozgatott, hol megboldogult apja fejencsapta a sertéseket, megboldogult anyja pedig zsírtól fényes, kövér kezével mérte ki a duzzadó kolbászt. Egyazon hentes-sorból származva, különös örömüket lelték abban, ha kölcsönösen kijátszhatták egymás ellen a Jan-van-Loonstraatot meg a Zwaanssteeget, ahol valamikor a Fecske család hentesboltja volt. Az úr, minthogy ő volt a műveltebbik, ügyesebb volt.

Az asszony, dúlva-fúlva, első indulatában megnyomta az ejtőernyő gombját, hogy leereszkedjék, de minthogy éppen a vasráccsal kerített s nagyon kevéssé jószagú községi szemétgödör fölött lebegtek, lassanként megint magához tért.

— Úgy, Péter? A Jan-van-Loon-straatiakból valók, Péter? Azt hittem, Péter, hogy a Zwaanssteeg táján ragadtak reám! Amikor te a vágólegényeidet szidtad, Péter! Vagy talán nem úgy van, Péter? . . .

Minden egyes »Péter«-nél, a hangsúly bámulatraméltó változatossága közben, lépett egyet

a pedálon és *mosolygott*. Kár, hogy Péter nem láthatta ezt a mosolyt. Mert az ellen nem védekezhetett.

— Asszony!... — kiáltotta Péter és fenyegetően rugdalva a levegőt, hozzá közeledett.

Erre közbelépett Amélie.

— Ugyan, hallgassatok el már, papa! Nem röstellitek az emberek előtt...

— Miféle emberek előtt? — förmedt reá Fecske úr.

— Ejnye, igazán! — kiáltotta Amélie és hangosan felkacagott. A repülésnek megint páratlan előnyét fedezte fel. Az ördögbe is, az ember kedve szerint kipörlekedheti magát s a legvastagabb gorombaságokat vagdoshatja egymás fejéhez, anélkül hogy megtudnák a szomszédok. A pörre és patvarra a világürben vár a legszebb jövő

— Mit nevetsz oly bután? — korholta az asszony.

— Bután nevetni még mindig jobb a Jan-van-Loon-straati finomságoknál, — kezdette újra Fecske, s az asszony bizonyára most sem maradt volna adós a felelettel, ha egyszerre oly hangok nem szálltak volna fel hozzájuk, melyektől ijedten elhallgattak.

A faluban hirtelen tülkölés támadt, az a vontatott, panaszos tülkölés, melyet jól ismert mindenki s mely visszhangot keltett mindenütt.

— Tűz van, — kiáltotta elsőnek Amélie.

— Tűz van, — szólalt meg szuszogva és verejtékezve az asszony.

— Tűz van, — mondotta röviden Fecske úr is.

— Szent Isten, — mondotta Amélie: — ha tűz van valahol s megint oly vörös lesz az ég alja, mint legutóbb, mikor a Van Galenék szalmája égett, akkor nem mehetünk haza, mert meglát bennünket az egész falu.

— Leereszkedem, — sóhajtotta az asszony, s örült, hogy ily módon megszabadulhat a pedálozástól.

De az úr hátravetette a fejét.

— Tovább repülni! — vezényelte: — nem látni semmit, egy szikrát sem. Persze, vaklárma megint.

Csakugyan, nem első esetben történt volna, hogy minden igaz ok nélkül tülkölték fel a falut. A falu rendőrsége a legkisebb füstgomolyag láttára, de már a füstnek puszta gyanújára is megfújta a kürtöt, mert minden egyes első tülökszóért ötven cent jutalom járt ki neki. A legutóbb lefolyt öt esztendő alatt csak egyszer volt tűz (Van Galenék pajtájában) és háromszázhat ízben fújták meg a riadót. Olyankor az egész falu a fecskendőházhoz rohant s mindenesetre fecskendeztek is, ha már kivontatták a fecskendőket. Legalább kipró-

bálhatták, nem esett-e rajtuk lék, vagy nem dugult-e be a szivattyújok. Végezetül még jó darabig lehetett hallani a falu harangját, mert a toronyba kétszáznegyvenhét lépcső vitt fel és senkinek sem volt kedve felmászni, hogy megmondja a rövidlátó toronyőrnek, hogy már hazavitték a fecskendőket.

Szaporán pedálozott előre a Fecske-család. De mily rémes meglepetés várt reá, mikor végre közel értek villájukhoz.

— Jézusom, segélj! — kiáltotta Amélie halálos rémülettel.

— Uram, irgalmazz! — mondotta az asszony.

— Mennykő és villám! — káromkodott az úr.

Az előkert előtt füstölgő fáklyák, villogó tűzoltósisakok s a fényesre tisztított új, még ki sem próbált I. számú tűzifecskendő, mely teljes munkában volt és özönével lövelte a vizet a *Casa Cara*-villára, a Fecske-család villájára! Az I. számú fecskendő éppen egy violaszín sugarat lövelt a vendégszoba irányában, hol az öreg Krisz aludt s ugyanonnan vetettek rémes fényt a sötét felhőkre a lobogó fáklyák.

— Péter, elájulok! — rebegte az asszony, borzasztóan elforgatva szemét.

— Nem ajánlom, hogy megtedd, arra a gép nincs berendezve! — kiáltotta Péter.

— Mama, az Isten szerelmére, tartsd magad,

hiszen nem mehetünk be a házba, míg az I. számú fecskendőt próbálják! — kiáltotta Amélie izgatottan.

— Taposni! Taposni! — vezényelte az úr.

Dobogó szívvel, lüktető halántékkal, bénuló szárnyakkal és lelki gyötrelemmel szállták körül nagy ívekben a házat — az első hollandi levegő-taposók.

Ennél a háromszázhetedik vészjelzésnél a rendőr, ki elsőnek tülkölt, csakugyan megérdemelte az ötven centjét. Ha késve fújt volna bele a tülkébe, Fecske Péter úr *Casa Cara*-villája a lángok martalékául esik. Legalább ez volt megírva másnap reggel a helyi ujságban, de a részleteket, a valódi okot nem tudta meg senki. A részleteket és a valódi okot megőrizte Krisz szíve. Ez este amaz éjszakai rémalakokra való szorongó emlékezéssel ott ült szobájában a gyertyavilágosság mellett, míg az úr be nem zárta a ház kapuját. Az úr ezt mindig maga intézte el. Nem engedte meg sem neki, sem Kóbusznak, hogy hozzányúljanak a San Louisban vásárolt mesterséges amerikai zárhoz, mely három retesszel zárta be az ajtót s melynek oly könnyű kulcsa volt, mint egy szál gyújtó. Reggel a pék, a boltos meg a tejesember egy kis tolóablakon át érintkezett a házzal, és reggel kilenc órakor nyitotta ki az úr, mikor lejött,

a lakatosmesterség remekét, mely közcsodálkozás tárgya volt a *Casa Cara* meghitt látogatóinak. Ez este az úr szokatlanul korán és feltünő zajjal zárta be a kaput s lecsavarta a villamos világítást, hogy ágyba űzze Kriszt. Az öreg Krisz pedig, kinek még nagyon fel volt dúlva a lelke, — három nap óta alig hallották egy szavát — fürkésző szemmel végigvizsgálta a vendégszobának minden zúgát, alánézett az ágy alá s bedugta fejét a szekrények ajtaján is. Aztán leült az égő gyertya közelében és elgondolkozott. Félig öntudatlanul végezte el szokott esti foglalkozását: fésülte sárga haját, csavargatta s kötötte át fűzőmadzaggal kenderhez hasonló tincsecskéjét. Gondolatai még mindig a látományon, a rémképen, a harminchat szárny csattogásán, a padlásablakon behallatszó kacajon jártak. Egész nap, súrolás és tisztogatás közben, újra meg újra meglepték e szörnyű lélekállapot szorongó utóérzései, átérezte újra a padlásszobában átélt halálfélelmet. A gyertya lobogó kis lángja meg-meglibbent lélekzetétől és árnyakat vetett a falra, a mennyezetre és az ágy fehér kárpitjára. A házban kínos csend uralkodott. Az úr, az asszony, Amélie kisasszony, Kóbusz, mindenki aludt. Csak lenn a folyosón ketyegett az óra, lengett nehézkes járással az óra ingája. Krisz újra szemlét tartott, minden sarokban,

az ágy alatt, a szekrények belsejében, az ágy kárpitjai mögött, aztán hideg, harisnyás lábbal az ágyba bújt és égve hagyta a gyertyát, amit nem lett volna szabad megtennie.

De a világ minden pénzéért sem aludt volna *sötétben*. Nyugtalan álmok kerülgették, de egész nap fárasztó munkát végzett, s nemsokára felverte víg horkolása a szoba csendjét. A gyertya vége sercegve égett le egészen a papirosig, az lángra lobbant s a láng belekapott az ágy kárpitjába... E pillanatban két csoda történt: Krisz felriadt és (képletesen szólva) az ablakhoz repült — egy bagót rágcsáló rendőr pedig éppen arra ment. Krisz elsikoltotta, hogy »tűz van!« s ugyanabban a pillanatban megszólalt a faluban a háromszázhetedik vészjelzés, miközben Krisz, visszatérő lélekjelenléttel (képletesen szólva) visszarepült, letépte és egy takaró alá temette az ágy égő kárpitját.

— Nincs már semmi baj! — kiáltotta az ablakból, mikor hallotta közeledni a fecskendőt.

De az ember nem játszhatik büntetlenül tűzzel s még kevésbbé egy vadonatúj, rézvörös fényben tündöklő fecskendővel, mely még nem látott tüzet.

A tűzoltóharsonák szava vészesen rivalt át a falun — dübörgő léptek zaja hallatszott

a gyalogjárókon — az események feltartóztathatatlanul bontakoztak tovább.

Alig öt perc, és az I. számú fecskendő megkezdte működését, a Fecske-villához vezető utcákat elzárták, és néhány gyakorlott kúszó Krisz hálószobájába nyomult.

Ott füstszag érzett — ott égett valami — ott fecskendezni kellett.

A polgármester, ki egyben a tűzoltótestület főparancsnoka volt, a községtanács valamennyi tagjával együtt a helyszínére sietett.

Vörös vállövvel a mellén, tulajdon lábával felkapaszkodott a vendégszoba ablakának párkányára, s minthogy már hivatalból jelent meg, hivatalból érezte a szagot, hivatalból keltették ki az ágyából, még pedig polgári esketésekben s a levezető csatorna ellen beérkezett panaszok miatt községtanácsi vitában fölöttébb gazdag, fárasztó nap után, természetesen most jegyzőkönyvet is kellett hivatalból felvennie. Megparancsolta tehát, hogy keltsék fel a ház tulajdonosát.

Krisz, kit annyi csákányos férfi jelenléte némiképpen megnyugtatott s csak a reá váró szidás miatt szurkolt egy kissé, felment és bekopogtatott.

Semmi válasz.

Egyik hálószobából sem hallatszott válasz, Kóbusz ágya pedig érintetlen volt.

Halálsápadtan támolygott vissza a lépcsőn, halálosan elsápadt a polgármester arra a szörnyű gondolatra, hogy a fenn alvó ember talán *megfult* a füstben.

Ily rémes eseményre nem lett volna példa. Egy elégett tehén a Van Galen-házban dúlt tűz alkalmával s egy megfúlt kanárimadár egy három éve előfordult szobatűz alkalmával, ez volt eddig a legnagyobb eset a falu tűzkrónikájában.

Ám ez a hallgatás a hálószobákban, három *tekintélyes személynek* s egy alantasának ez az elnémulása szörnyű eseményt gyaníttatott.

Két rendőr, egy tanácsbeli s a községi orvos — egyszersmind az I. számú fecskendő csővezetője — kíséretével felment a lépcsőn, kopogtatott, még egyszer kopogtatott, és kinyitotta az ajtókat. Oh, álomszerű képe hófehér ágyaknak, éjjeli szekrényeknek, rendben álló székeknek!

— Akkor a család elment hazulról, — mondotta a polgármester és megkönnyebbülten lélekzett fel.

— Dehogy, — jajongott Krisz. — A kapu be van zárva...

— Lehetetlen, — mondotta a község feje, ám hovahamarább meg kellett győződnie, hogy az amerikai zár be van zárva és a biztosítólánc a horogra van téve.

— Különös, — mondotta a polgármester némi hallgatás után.

— Aggasztó, — mondotta a doktor.

Még egyszer fölmentek együtt, végigszimatoltak minden egyes szobát és kinyitogattak minden egyes szekrényt fel a padlásig. Ott megtalálták Kóbuszt, aki egy matrácon feküdt.

— Bizonyára elkábult, — dörmögte az orvos és megtapintotta a szolga ütőerét.

Kóbusz felébredt.

— Mi az? Mit akarnak? — kiáltotta álomittasan.

— Mit keres itt? Miért nem fekszik az ágyában? — kérdezte szigorú hangon a polgármester.

— Nem tudom, — felelte Kóbusz egykedvüen.

— És hol van a család? — vallatta a polgármester. — Tűz volt odalenn!

— A család, — hebegte Kóbusz, elszólva magát álomittasságában (abban állapodtak meg, hogy kopogtatni fognak a padlásablakon): — a család repült...

— Repült! — ismételte meg ijedten a polgármester. — Miért repült?

— Azt nem tudom.

— Részeg a fickó, — véleményezte a doktor.

— De valahol mégis csak vannak, — mon-

dotta a polgármester, folytatva a kihallgatást; — furcsa, gyanús egy história — különösmód gyanus.

Míg ez a detektiv-esettel kapcsolatos hűhó a ház cserépfödeléig fölverte a *Casa Cara* csöndjét, a *Fecskék* nagy ívekben röpdösték körül megostromlott fészküket.

Dühösen káromkodva taposta az úr a pedáljait s a szitkok özönét szórta alá a derék tűzoltókra. Az asszony, lihegve, mintha taposómalmot hajtana, már néhányszor meg akart pihenni egy háztetőn, — a községi iskola fedelén — de a cseppet sem kíméletes szél kellemetlenné tette számára az ottlétet s az ereszcsatornák émelyitő módon illatoztak. Szégyen, mennyire elhanyagolják ezeket az ereszcsatornákat — a leányok beledobálnak mindent — az embernek hozzátapad a cipője talpához a kifésült hajpamatuk — szégyen, gyalázat!

Amélie, ki elragadónak tartotta ezt a kalandot s ki, lelkesedésének és becsvágyának szárnyain pihenve, szerette volna végiggyakorolni így az egész éjszakát, hagyta papát káromkodni és mamát prüszkölni.

Nyugodtan visszamaradva és szertecsapongva, a helyzethez illő dalokat trillázott halkan... »Auf Flügeln des Gesanges, Herzliebchen trag' ich dich fort«, — vagy: »Bár-

csak én madár lehetnék . . .«, — vagy: »Kis madár a száraz ágon . . .«

— Hagyj fel már a nótázással! — zsémbelt papa: — akkor danolj majd, ha otthon leszünk!

Amélie elhallgatott egy kissé, míg megint eszébe nem jutott egy légi dal, még pedig olyan, melyet különösmód illőnek tartott a helyzethez. Lassan, ütemesen pedálozva, énekelte: »Fecskemadár, szálló fecskemadár — hova repülsz, merre szállasz? . . .« Találóbb dalt nem lelhetett volna. A családnak valósággal a testére költötték. Amélie úgy szállt, a kémények, a házfedelek, a fák körül s a fénylő csillagok alatt, mint egy kis pehely — uramfia, hiszen papa minden irányban biztosítva volt! — és fokozódó lelkesedéssel énekelte dalát: »Fecskemadár, szálló fecskemadár . . .«

Oly víg és csintalan volt, mint egy csirkefogó. Ha lettek volna kapucsengők a levegőégben, egész bizonyosan becsöngetett volna, hogy megtréfálja az embereket. De, sajnos, nem lehetett. Sok csintalanságot odafenn nem lehetett végbevinni. Legfeljebb néhány cukorkát dobhatott le az alant lévő sokaságra, le merte dobni az egész papirtölcsérre valót is, de senki sem gyanította, hogy a cukorka a csillagok közül hullott alá. Aztán még próbált végigfutni egy telefondróton, kacérul he-

gyezte lábait, fürgén, mint egy Blondin, míg a drót el nem szakadt s egy pattanással göngyöleggé nem csavarodott.

— Te gyermek, — szólt most már csakugyan megharagudva a mamája: — hiszen egészen ostoba kis lány módjára viseled magad!

— Ne végy mindent mindjárt oly nagyon komolyan, mama! — kacagott Amélie, elpedálozva megint, és dalolt, mint a fülemile: »Fecskemadár, szálló fecskemadár...«

Éjfélután két óra is elmult, mire az új I. számú fecskendő, regényes fáklyafénytől kísérve, eldöcögött s a polgármester sajátkezűleg becsapta a hálószoba ablakát.

Alig hangzott el a lárma, Kóbusz kinyitotta a padlásablakot.

— Voltaképen mi történt? — kiáltotta az úr s ingerülten berepült.

Az asszony holtra fáradtan, lihegve és pihegve, ájuláshoz közel siklott el a szárítórudak mentén.

Kóbusz, amily szaporán csak bírta, elmondotta a kis tűzesetet, a polgármester, az orvos, a csővezető s a belülről zárt ajtó esetét.

És Amélienek erre már elment a nótázó kedve. Hetekig megőrizték titkukat. S most!

Sápadtan és ásítozva segített Kóbusz meg-

oldani a tartószíjakat, a nagyságának pedig egy kis létrát támasztott a szárítórudakhoz, mikor a község harangja ujra megszólalt s kezdette tompa ütésekkel adni az elkésett vészjeleket.

— Micsoda eszeveszettség! — patvarkodott az asszony, de aztán rémülten felsikoltott. Mert csak most, hogy Kóbusz leszerelte róla a repülőgépet, csak most vett észre az egyik szárnyon egy kövér, csúf, izgő-mozgó éjjeli baglyot, mely féllábával az aluminiumpántba kapaszkodott. Az asszony szörnyen félt a póktól és az efféle vadul félénk állatoktól.

— Első légi zsákmányod, — mosolygott az úr, a helyzet komolyságának semmiképp meg nem felelő derültséggel.

— Ily eszeveszettség, — ismételte az asszony, ingerültebben a fáradtság és a kietlen harangkongatás miatt, — jaj, ez a Krisz! Tüstént felmondok neki.

Dühösen robogott le a lépcsőn és bekopogtatott a vendégszoba ajtaján.

— Ki az? — szólt ki belülről Krisz, aggódó hangon.

— Én! Az asszony! Nyisd ki!

Krisz megint égő gyertyánál — másik gyertyánál — ült, mely az ajtónyitás miatt támadt keresztszélben vadul fellobogott, mert biztosság okáért kinyitotta az ablakot, így akarta bevárni a rejtelmes módon eltűnt családot.

Az úr, Amélie és Kóbusz most szintén beléptek.

— Micsoda őrületes dolgokat eszelt ki maga? — kezdette az asszony szörnyű méreggel: — holnap reggel...

De nem jutott tovább.

Krisz egyszerre az ablakhoz hátrált, melyen behallatszott a vészharang kongása, és velőtrázóan felsikoltott. Hogy az egész család így váratlanul eléje toppant, mintha a levegőből hullott volna alá, az asszony meg a kisasszony az úr viseltes nadrágjában — ez nem volt többé álomkép, ez a legilletlenebb valóság volt.

— Mit rikácsol úgy, őrült teremtés? — förmedt reá az úr.

— Nadrág van az asszonyon! — üvöltött fel Krisz.

Izgatottságukban mind a hárman magukon felejtették a sportkosztümjöket. S újabb izgalmukban nem vették észre azt sem, hogy egy rendőr hirtelen benyujtotta fejét az ablakon.

— Megint kigyuladt? — kérdezte szolgálatkészen.

— Dehogy gyuladt! Vigye el az ördög! — förmedt reá az úr.

— Akkor miért kiabál ez a leány? — vágott vissza a rendőr: — és egyáltalán hogyan jutottak be a házba? A polgármester úr

parancsa szerint még nem mozdultam el a ház ajtajától — hogyan értsem meg ezt?

— Hátulról jöttünk be, — hazudta Fecske Péter, mert valóság szerint nem volt hátul semmiféle bejáró.

— Vagy úgy, — mondotta a rendőr: — akkor jól van... akkor jól van. — És összeráncolta a homlokát s az asszony meg a kisasszony férfinadrágjára nézett. A polgármesternek igaza van. Furcsa dolgok történnek ebben a házban. Jelentést fog tenni róla.

— No, itt van egy forint, — mondotta erre az úr, ki észrevette gyanakvását.

— Köszönöm, — mondotta a rendőr bizalmatlanul.

Nehéz patkószeges léptei felverték az éjszaka csendjét. De alig hogy elhangzottak, minden oldalról nekitámadtak Krisznek, annak a semmirevaló fehérnépnek, annak az együgyű teremtésnek, ki hírbe kevert egy tisztességes családot, annak az ostoba lúdnak, ki nem képes felérni ésszel, hogy az úr, az asszony meg a kisasszony csak egy kis *levegőt szippantottak,* amire Kóbusz is kész letenni az esküt...

Fecske úr dühösen futkosott fel s alá a szobában. A harang még egyre gingallózott, minden egyes kondulásával csak mélyebben gyökereztette meg a botrányt az emberek lelkében. Szeretett volna még egyszer kirepülni az abla-

kon, hogy megtanítsa móresre azt a siket gazembert. Egy pillanatig arra is gondolt, hogy felcsöngeti telefonon a polgármestert s majd mond neki valamit, valami bolond hazugságot, hogy itt meg ott voltak. Igen ám! Csakhogy a baj ritkán jár egyedül. Persze, hogy Amélie — az ostoba, az esztelen Amélie — éppen a *Casa Cara* telefondrótját szakította el a csintalankodásával.

Éjfél után két óráig pörlekedtek még a harang ünnepélyes kongása közben. És csak reggeltájt lelték meg ágyukban, annyi sok élmény halmazatától kissé megviselve, nyugalmukat és pihenésüket, lelkük békéjét és álmaikat.

Az úr, félálmában, a hazugság egész rendszerét építette fel, amellyel igazolni fogja a felzaklatott nyilvánosság előtt önmagát, a feleségét s a leányát, számítva Kóbusz tanúságtételére is.

Az asszonynak különösmód gyötrelmes álmai voltak. Előtte ült keresztben a bagoly. Ő maga pihegve szállt fenn a világürben, villogó feketeszemű denevérek és baglyok temérdeksége közt. Az ura egy halászvarsát húzott maga után repülés közben s a varsa megtelt fecskékkel, vadkacsákkal és fenyvesmadarakkal, s az összefogdosott és vergődő madarak éktelen lármája és hápogása tombolta őket körül. Fuldokolva

ült fel ágyában és csak bajjal ismert reá az ura kis éjjeli szekrényére, melyen a kis olajlámpa égett és a revolver feküdt. Aztán újra elaludt s megint a kémények közt való különös, lélekzetfojtó hajszáról látott álmokat.

Amélie, az ifjukor meggondolatlanságával, boldogan mosolyogva feküdt ágyában. Mikor lehunyta szemét, még mindig repült, érezte a szél zúgását, látta ködszerüen elsuhanni maga mellett a fák ágait s a házak fedelét. Feje alatt összefonva a két kezét, próbálta visszaidézni emlékezetébe a zwaanssteegi rég elmult napok idejéből a fecskedal teljes szövegét, azt a dalt, melynek jóformán az ütemét is elfelejtette már. Lágyan szenderegve zümmögte magában a kedves dalt, mellyel valamikor csufolni szokták abban a nyomorult városrészben, a dalt, melynek most új értelme és költőisége támadt: »... Fecskemadár... merre szállasz?... Feeeeenn a magas éééégen!.... Hegyen-völgyön átrepüüüültem... Régi fészkem itt megleeeeeeeltem!... Fecskemadár, merre szállasz?... Feeeeenn a magas égen!...«

Félháromkor végre mindenki aludt a *Casa Carà*-ban, nem véve ki a jó Kriszt sem, aki horkolásba fojtotta az asszony meg a kisasszony felnadrágozottságán érzett felindulását.

Félénk sirámmal haltak el a vészharang utolsó kongásai..

* *

ÖTÖDIK FEJEZET.

A VÖRÖSKEZÜ PERROL.*)

A következő napokon a család szobafogságot rótt magára.

A faluban szárnyra kelt sok mendemondával szemben legjobb taktika volt, bevárni, míg a pletyka magától elül. A polgármesternek, ki hivatalos kötelességéből kifolyólag látogatást tett a *Casa Carában*, valami kalandos magyarázatot adtak, oly magyarázatot, mely határozottan *gyanut* keltett, de melyben *hivatalosan* még sem lehetett kételkedni, először mert ily sötét ügyet, hol *eltűnt* emberekről, van szó, kik (a kiküldött rendőr jelentése szerint) *nadrágba* bújva váratlanul visszatértek,

*) Az 1482-iki németalföldi polgárháboruban Perrol, a spanyol születésü vezér, kit *Vöröskezü Perrol* néven szoktak emlegetni, ostrom alá fogta Jan van Schaffelaart, az ellenpárt vezérét, ki fegyvereseivel a barneveldi templom tornyába menekült. Perrol követelte Jan van Schaffelaar kiszolgáltatását s viszonzásul kegyelmet igért fegyvereseinek. Hamarább akarva elérni célját. Perrol felgyujtatta a tornyot. Ekkor Jan van Schaffelaar leugrott a toronyból s hősi halálával megmentette fegyvereseinek életet.

nem lehet csak úgy egy-kettőre felderíteni, azután pedig, mert az a tény, hogy a család nem fúlt meg, magában véve csak közörömet kelthetett.

Az időjárás is hozzájárult, hogy elterelje a figyelmet az esetről. Szokatlanul nagy vihar tombolt két nap és három éjszaka. A községháza előtt a szél gyökerestől kicsavart egy fát, a cserépzsindely záporként hullott az utcára s az utcai lámpák háromnegyed része elpusztult.

Míg el nem állt a rossz idő, papa, mama és Amélie kedves estéket töltöttek együtt a szobában, ábrándokat szőve a repülés hihetetlenül nagy jövőjéről. Csak a következő péntek este keltek ismét szárnyra.

— Ha ma este is szerencsével járunk, — mondotta Fecske úr, magára csatolva készülékét a padláson: — akkor még ezen a héten meghivjuk a polgármestert és a községtanácsot, a papot, a jegyzőt meg a doktort, aztán zárt területen, világos nappal, séance-ot rendezünk tiszteletükre.

Apa nem tartotta ajánlatosnak, hogy betörők módjára tovább is titkolódzzanak, azonkívül pedig gépeik oly kitünőek voltak s az egész oly meglepetés az emberiség számára, hogy bizonyos mértékben kötelességük volt nyilvánosságra hozni titkukat.

— Mikor nyissam ki a padlásablakokat? — kérdezte Kóbusz.

— Hagyja csak félig nyitva, — mondotta az úr: — nyugodtan lefekhetik s ügyeljen Kriszre. Majd segítünk magunkon, mikor visszatérünk.

— Akkor szerencsés utat kívánok, — mondotta Kóbusz, s örült, hogy nem kell virrasztania.

Rekkenő nyári este volt, szellő sem mozdult.

A levegő szinte átlátszó volt.

A csillagok sóvárul ragyogtak az égen, a hold, mely utolsó negyedében állt, hollandiasan-tisztán fénylett.

Az egész természet oly makulátlan volt ezen a fenséges estén, mint egy falusi utca, melyet éppen most söpörtek ragyogóan tisztára.

A fák koronái símán és egyformán gömbölyödtek egymás mellett, mint a salátafejek a kertben, sem levelök, sem galyuk nem mozdult.

Szerencsésebb időt kiránduláshoz képzelni sem lehetett.

Az úr, jólesőn szivarozva, vígan elől repült. Kormánykerekén egy csomag himbálódzott, melyet felesége és Amélie állítottak össze, egy fél sült tyúkot, egy doboz szardinát, néhány szelet vajaskenyérkét s egy darab májaskolbászt rakva belé.

Amélie egy üveg bort akasztott a tehersuly horgára. Ha a kirándulás kissé hosszabb ideig tartana, valahol talán megállnak, pihenőt tartanak s éjszakai pikniket rendeznek. Az embernek hihetetlenül megjön az étvágya az ózondús levegőben való pedálozástól.

Az asszony acetilénlámpát vitt magával.

Igy felszerelve, előttük volt az egész éjszaka, míg a kelő virradat haza nem űzi őket.

A falu eltűnt a sötétségben.

Egyetlenegy paraszthház födele nyúlt ki még a zöld lombok közül.

Azután már csak az erdő fenséges magánya terült el alattuk.

— Nem tévedhetünk el így, Péter? — kérdezte az asszony. — Nem volna jobb az út fölött maradnunk?

— Nem, — felelte az úr, és égő szivarjához emelte az iránytűjét: — gyönyörűen szállunk délnyugatnak s negyedóra mulva a koepelsteyni vár romjaihoz érünk. Ott majd leszerelünk.

— Koepelsteyn romjaihoz! — kiáltotta Amélie: — oh, papa, mily nagyszerű ötlet!

— Péter, — aggódott az asszony: — éjnek idején magános omladékok közt, ez éppen nem kedvemre való..

— Asszony, — felelte Péter: — keresve sem találhatnánk különbet. Fenn a csonka

torony tetején fogjuk elkölteni vacsoránkat, én elszivok egy szivart, aztán nyugodtan visszapedálozunk.

— Nem, Péter, — szabadkozott még egyszer az asszony: — mégis csak jobb volna, emberlakta helyen maradni.

— Oh, ez a mama! — kacagott Amélie. — Ugyan hol találhatnánk éjszaka biztosabb helyet, mint egy torony tetején? És sokkal közelebb is van, mint hittük volna, hiszen már itt van!

A félhomályban csakugyan felmerült gyakorlott szemük előtt a rom.

A vastag, omladozó falak homályosan rajzolódtak eléjök s a torony sötét tömege majdnem tökéletes épségben nyúlt égnek a csillagfényes éjszakában.

Buja zöld lombok közé rejtett szép omladék volt, valamikor rablóvárnak vagy kolostornak lehetett része.

Az omladék mögött a falu kis temetője volt.

A torony lapos fedelén a legritkább esetben fordult meg ember. Minden évben egyszer, a királynő születésenapján, felmászott a korhadt lépcsőn a sírásó és kitűzte a zászlót.

Lenn, a nehézkes ajtókon belül, a sírásóeszközöket tartották.

Ennek következtében nem ok nélkül reszketett kissé az asszony, mikor az ura mellett

lassú siklással a nyirkos padlóra ért, s dühösen visítva rebbent fel közeléből egy falka bagoly.

— Isteni, őrületes, — kacagott Amélie: — no, valami kísértetiességet még, papa, s a piknik elragadó lesz!...

— Látod, — lélekzett fel az úr, megoldva szíjának csatjait: — az ember így legalább tudja, hogy olyan kirándulást tett, minőt senki még előtte Hollandiában...

— Péter, szavamra mondom, én félek itt, — mondotta az asszony: — éppen így akár egy pincébe is lecsukhattál volna; s a jó ég tudja, micsoda férgek mászkálnak itt!

— Megnézzük mindjárt, — kacagott Péter dévajul: — fölöttünk nem lakik senki, add ide csak az acetilénlámpát!

— Úgy, — folytatta aztán, megvilágítva a térséget: — nem látni itt egy élő férget sem! A dolog oly rendben van, hogy kívánni sem lehet másképp.

— Papa, szabad-e körülnéznem odalenn?

— Szabadni szabad, de nem lehet. Mert a csapóajtó be van reteszelve alul. Úgy, most aztán eloltjuk az acetilénlámpát és gyertyát gyújtunk. Mert még el találjuk árulni magunkat...

Lassankint az asszony is megbarátkozott a helyzettel.

Oly regényes, oly rendkívül mulatságos volt,

éjnek idején, a legnagyobb magányban, egy torony tetején lakmározni, hogy maga is segített a terítésben.

A borosüveget az asztalkendő közepére állították, a fél tyúkot, a szardinásdobozt, a kolbászt, meg a kenyérszeletkéket köröskörül melléje rakták.

A repülőgépek, szépen egymás mellé rakva, egy sarokban pihentek.

— Hiszen ez a hely olyan, mintha egyenesen nekünk teremtették volna, — mondotta Péter: — régóta volt ily étvágyam!

Eldobva a szivarját, hogy csak úgy repkedtek a szikrák, — jaj, jaj! — kinyitotta a bicskáját s kezdett vágni. Néha, mikor nem találta el mindjárt a tyúk csuklóhajlásának helyét, Amélie odatartotta a gyertyát s ha ilyenkor lecseppent az olvadt stearin papa kezére, zsiványok módjára összenevettek.

Az asszony itta az első pohár bort, ugyanabból az ezüstpohárból, amelyből Amélie szomjas kis szája első higított tejecskéjét itta. Övé volt a pohár, rajta is volt nevének két kezdőbetüje: *F. A.*

— No most előbb a szardinával végzünk, — mondotta az úr, s kipiszkálta a dobozból az olajos falatokat: — aztán majd a sültre kerül a sor. A lerágott csontokat örökül hagyjuk majd a koepelsteyni kísérleteteknek.

— Csakugyan egészen jó kis hely, — mondotta az asszony, hozzálátva a falatozáshoz: — de mintha valami égettszagot éreznék. Nem éghet valami odalenn?

— Rétégetés szagát érezheted, vagy a tyúk égett oda a serpenyőhöz, — felelte Péter buzgón majszolva a gyertya lobogó világosságánál, mely különös fényfoltokat vetett arcára.

— Papa, — kacagott Amélie: — ha meglátnának így Leuringék vagy Spaarnék, eszeveszett futásnak erednének; mert olyan is vagy, mint egy útonálló, ebben a világításban . . .

— Hahaha, — kacagta bömbölve Fecske úr: — tegyétek fel, hogy én most egy Koepelsteyn vagyok, a Koepelsteynok utolsó sarja. Kapom magam s lerepülök, lecsapok az első emberre, aki az utamba kerül és felhozom ide! Ha mi hárman akarjuk, tömegével foszthatjuk ki az embereket, az ördög se tudna róla. Fékomadta, mondhatom, a legzsiványabb olasz bandita sem állná ki velünk a versenyt. Szabadon lophatnánk, ölhetnénk embert, rabolhatnánk . . .

— Hagyj fel, Péter, ezzel a képtelen beszéddel! — szólt reá az asszony.

Egy darab ideig nyugodtan rágódtak csontos falatjaikon, boldog fesztelenséggel, mint az ősemberek.

Aztán egyszerre felugrott Fecske úr, magasra emelve borral telt poharát, s először életében beszédet mondott:

— Repülők! Hollandia első repülő emberei! E régi, híres rablóvár ormán köszöntlek benneteket! Mi, az embermadarak úttörői, kik most itt lakmározunk s boldogok vagyunk, mint a bátor sasok a sasfészekben...

Hirtelen elhallgatott, s nem szállt még magasabbra, mert váratlanul különös világosság támadt a torony fensíkján.

— Péter! — síkoltotta a felesége.

— Papa! — víjjogta Amélie.

Fecske rémülten nézett körül, s majd hogy torkán nem akadt a bor.

A repülőgépek selyemszárnyai lángban álltak, hirtelen s vakító fénnyel lobbantak fel és mindjárt ki is aludtak, mert a tűznek nem volt több megemészteni valója rajtuk.

Fecske Péter halálsápadtan támolygott kialvó maradványaikhoz.

— Szárnyaink elégtek, — hebegte, óvatosan körültapogatva a fedetlenül maradt aluminiumlemezeket: — mi történhetett?...

Eleinte nem felelt senki. Az esemény lesujtó volta, a gondolat, hogy most egyszerre hozzá vannak láncolva Koepelsteyn tornyához, minden kilátása nélkül, hogy a megvetett *járt útra* térhessenek át, az észbontó tudat, hogy

a lehető legelhagyottabb helyen ragadtak elpusztult készülékeikkel, kővé fagyasztotta az asszony és Amélie nyelvét és taglejtéseit.

Valószinűleg még jó sokáig tartott volna ez az állapot, ha Amélie, kisleányos meggondolatlanságában végét nem szakítja ezzel a helyzethez egyáltalán nem illő felkiáltással:

— No, ez igazán páratlan! — mondotta elhülve.

— Páratlan! — pattant fel most már kitörő méreggel az asszony is, vadul (s eléggé meggondolatlanul) eldobva a kezében tartott tyúkcsontot: — Hát igazán páratlan az apád ostobasága! Ő csinálta ezt! Ha nem dobja el oly durván a szivarját... Igen, a szivarját! Úgy, úgy, a te szivarodat! A szikra nem az égből hull alá! Nem ám, s most itt ülünk, fenn a magasban, egyedül, fenn és egyedül...

— Úgy van, fenn a magasban, — sóhajtotta Fecske úr, egyenként szemügyre véve a gépeket. — Lépen vagyunk.

Nem volt szerencsés a szó megválasztásában. Az ember ne beszéljen halálról az akasztott ember házában és ne éljen tőrülmetszett mondásokkal, mikor az asszony ideges.

— Lépen vagyunk? — kiáltotta az asszony, a legélesebb hangnemek közt válogatva, hogy kellő módon lecsepülhesse a bolond urát: — Lépen... lépen... s még tetszik is neki!

Ha nem tukmálod reám ezeket a félbolond gépeket, akkor nem eshetett volna meg rajtunk ez sem. Előbb a tűz otthon, aztán tűz a toronyban. Tűz kétszer egymásután! Kétszer! Mindenható atyám, édes Istenem... az emberek végre még *gyújtogatónak* kiáltanak ki bennünket!

Fecske Péter úr hallgatott. E felizgult nő logikája egyszerűen megdöbbentő volt. Előbb elégett ágyfüggönyök a *Casa Carâ*-ban, aztán elégett szárnyak a Koepelsteyn tetején, — a szerencsétlen férfiú nyugtalankodó lélekkel gondolt a polgármester hivatalos szigorral teljes arcára.

De végre mégis megemberelte magát:

— Gyujtogató, vagy nem gyujtogató! A legfőbb hiba, hogy nem juthatunk le innen, — mondotta eléggé csüggedten. — Szavamra, nem érthetem, hogy az én szivarom...

— Nem, az én szivarom, — vágott szavába az asszony nyugodt, megsemmisítő hangon, — te most csak arról gondoskodjál, hogy én ma éjjel az ágyamba kerülhessek...

— Igen, igen, arról bizony gondoskodnom kell, — felelte az úr, fájdalomteljes tekintetet vetve a torony előtt sötétlő mélységbe.

— Páratlan! — szólalt meg ismét Amélie halkan.

— Tartsd meg magadnak az ostoba locsogásodat, — förmedt reá az anyja: — meg-

mondtam már: csak az apád a páratlan, aki belevitt bennünket ebbe az istentelen helyzetbe. Hozzád szólok most, Péter, hallod-e, Péter? . . . Legyen rá gondod, hogy az ágyamba kerülhessek!

— Hogyne? Okvetlenül! — dörmögte Fecske Péter úr, ki most már maga is kezdett méregbe gurulni. S hogy meggyőzze az asszonyt kívánságának teljesíthetetlen voltáról, kivágta ezt a hollandus közmondást: — Jobb tíz madár a levegőben, mint egy a kezedben. Csak parancsolj . . .

Ez sok volt az asszonynak. Megtörve ennyi balsorstól, halk zokogásra fakadt.

S volt oka reá. A vacsora mellett égő gyertya végsőket vonaglott görcsösen, fáradt lobogása kietlen fényt szórt szét a torony tetején.

Az előzött éjjeli baglyok, melyek nem érthették meg, micsoda különös dolgok történnek a tornyon, bátortalanul röpdöstek oda s tova, nehézkesen lebukkantak, de aztán ijedt kiáltozással megint elmenekültek.

Az úr, a gondtól sápadtan, meggyújtott egy gyújtót. Az acetilénlámpával — mily szerencse, hogy legalább azt magukkal hozták! — megvizsgálta a csapóajtót, mely a torony aljára szolgált. De hát előre gondolhatta. Belülről tolták reá a reteszt. Rázhatta, amint bírta, az ajtó nem engedett. S elvégre, ha en-

gedett volna is, mire mentek volna? Legfeljebb lesétálhattak volna a korhadt lépcsőn, hogy odalenn zárva leljék a torony kapuját. Egy szó mint száz, lépre kerültek, visszavonhatatlanul lépre. Emberi segítség nélkül nem szabadulhattak innen. S az emberi segítség az adott esetben egyértelmű volt azzal, hogy köznevetség tárgya lesznek.

— Hogyan is lehettél oly vigyázatlan, papa? — mondotta Amélie és nagyon össze kellett szednie magát, hogy hangosan fel ne kacagjon, oly mulatságosnak tartotta az egész helyzetet.

— Hát igen! Hogyan is lehettem, — felelte papa visszás akasztófahumorral, mely nagyon nehezére esett és sehogy sem illett arcának sápadtságához: — de hogyan gondoltam volna, hogy a szárnyak oly könnyen meggyuladnak? Mondd meg a mamádnak, gyermekem, hogy hagyjon fel a sírással. Igy kora este ártalmas a harmat...

— Hagyj békében! — kiáltotta az asszony mérgesen. — Nem akarok itt lefeküdni, értetted?

— Pedig hát kénytelen leszel vele...

— Nem teszem, — indulatoskodott az asszony.

— De csak nem kívánod tőlem, hogy Schaffelaar Jan módjára leugorjam innen, — kapacitálta az úr nyugodt hangon: — nem lehet

másképp, kénytelenek leszünk kivárni valami járókelőt . . .

— De itt nem jár-kel senki. Tudhatod magad is. Százat teszek egy ellen, hogy éhen pusztulunk!

— Páratlan . . . — hápogott Amélie.

— Csakugyan veszett egy história, — dohogta Péter: — minden évben egyszer, a királynő nevenapján tűzik ki itt a lobogót. Addig pedig eltelik még egy hónap.

— Talán eltemetnek hamarosan valakit, — reménykedett Amélie.

— Adná Isten! — fohászkodott fel Fecske úr: — olyanok vagyunk, mint a lámpába esett éji pillangók . . . elégett a szárnyunk . . . Kellemetlen, nagyon kellemetlen. Ne oltsam el most az acetilénlámpát?

— Ne, — pattant fel az asszony. — Köszönöm szépen, hogy még sötét is legyen . . .

— Ez az egyetlen világosságkészletem, — mondotta Péter komolyan: — enélkül holnap este sötétben maradunk . . .

— Holnap este? — kiáltotta az asszony megrettenve.

— Holnap este? — visszhangoztatta Amélie kissé aggódva.

— Hogyne, — mondotta az úr: — eltarthat két, három napig is. A szerint kell beosztani *adagjainkat*. Mi van még?

— Van egy fél doboz szardinánk, papa, aztán itt vannak a sandwicheink, a májas kolbászunk ; a hideg tyúk nem áll el sokáig . . .

— De ha te azt hiszed, — kezdette újra az asszony megátalkodottan : — hogy tökéletesen megbolondultam s itt maradok még napokig . . .

— Nem kényszerítelek reá, kedvesem, — mondotta Péter kedélyesen. — Ha elmehetsz, kérlek, eredj.

— Papa, hát igazán komolyan hiszed, hogy eltarthat napokig is ?

— A jó isten tudja, — felelte az úr : — hetekig nem jár erre teremtett lélek. Ha aztán éhen kell vesznünk, meglesz az a vigasztalásunk, hogy legalább együtt veszünk el.

Elfújta az acetilénlámpát. Mire az amúgy is sötét hangulat még jobban elsötétedett, bár a csillagok szépen ragyogtak fenn az égen.

— Örök időkre nevetségessé válunk, — zokogott az asszony.

— Az a legkevesebb, — felelte Péter kurtán.

— Holtfáradt vagyok.

— Eredj, feküdjél le.

— Ide, erre a piszkos deszkára ? Nincs az a pénz, amiért megteszem.

— Pedig kénytelen leszel beletörődni, gyermekem. Oda adjam a kabátomat ?

— Ne add, — kiáltotta az asszony mérgesen : — nekem az ágyam kell !

De a fáradtság végre mégis reákésztette, hogy a földre bocsátkozzék.

Némán gubbaszkodtak egymás mellett a torony sötét falai közt, s hol a csillagokat, hol meg az alattuk levő mélységet nézték.

A hold ragyogó kicsiny sarlója fantasztikus fénybe vonta a temető sírköveit, a romok körvonalait, a sűrün egymás mellett álló cserjéket. Sehol semmi nesz. A sivatagban sem lehetett volna nagyobb a magány.

— Páratlan . . ., — akarta mondani megint Amélie, de még jókor lenyelte az ingerlő szót, s azt mondotta: — páratlan szerencse volna, ha Kóbusz keresni találna bennünket . . .

— Nem fogja megtenni, — vágott a szavába papa: — meghagytuk neki, hogy fogja be a száját . . .

— De ha mégis túlsoká tartana, papa? . . .

— Akkor is hallgatni fog.

— Akkor hát arra sem számíthatunk, — mondotta nyugodtan Amélie s felvette megint a tyúkcsontokat, melyeket az imént a nagy izgalom közben cserben hagyott.

— Mit művelsz? — kérdezte Péter szigorú hangon.

— Leszopogatom a csontjaimat, papa . . .

— Most ne szopogasd. Hiszen nem is vagy éhes! Tedd el magadnak. Néhány nap mulva még nagyon jól eshetik.

— Igaz, — mondotta Amélie engedelmesen, — akkor hozzáteszem a készlethez azt a csontot is, melyet az imént eldobott mama.

— Köszönöm szépen a csemegét! — mérgeskedett mama: — én ugyan nem nyúlok ahhoz, ami a denevérpiszoktól útálatos padlón hevert. Nekem az ágyam kell, Péter, hallod-e, Péter? Már nem állok a lábamon.

— Tedd oda a csontot a többihez, — parancsolta Péter, ügyet se vetve mama ez utóbbi feljajdulására: — nagyon könnyelműen dobálódzunk a csonttal! Mikor a spanyolok ostromolták Leident, az emberek sokkal kevesebbel is beérték. Jövő héten, úgy lehet, mohón kapkodtok az eleven szárnyasegér után is.

— Páratlan, — suttogta Amélie, ki fenségesnek ítélt egy ily éhséggel és halállal elegy romantikus esetet a világ zaján kívül eső ó-torony tetején.

— Hát megennéd az élő devevért is, te hülye? — förmedt reá az asszony: — engem, hál' Istennek, mégis másképp neveltek.

— Úgy lehet, apád sokkal rosszabb dolgokat is töltött a kolbászba, — felelte Péter, még most is meg akarva őrizni lelkének derüjét.

— Az én apám legalább nem hurcolta bagolyvárak tetejére a feleségét.

— Jó éjszakát, — felelte Péter és végighevert a padlón : — én a magam részéről igyekszem megtalálni helyzetünk legjobb oldalát.

— Úgy hát azt akarod, hogy itt virrasszak egymagam? — kérdezte az asszony kihívó hangon.

— Van itt hely elég, — kacagott Péter.

— Papa, — mondotta Amélie, s maga is letelepedett : — igazán úgy vagyunk itt, mint egy ostromlott várban . . .

— Persze hogy úgy, — felelte az úr és ásított. — Igy feküdt valamikor a toronyban Jan Schaffelaar is — lenn a Vöröskezű Perrol ostromolta — a leggyönyörűbb könyv, melyet ismerek ; ha majd otthon leszünk, el kell olvasnia mamának is . . .

S miközben még a barneveldi hősre gondolt, már horkolni is kezdett.

Az asszony, egy sarokba húzódva, arcára terítette a zsebkendőjét az undok állatok miatt, s próbált elaludni, de valahányszor feléje csapongott egy-egy denevér, mindig felébredt.

Amélie, kinek tetszett az élmény romantikája, elnyújtózkodva, nyitott szemmel feküdt, nézte a csillagokat s ábrándnak adta magát. Csak papának horkolása zavarta az idylliumot.

— Alszol, mama édes? — kérdezte aztán, aggódva anyjának szótlansága miatt.

— Persze, hogy nem! — mordult reá mama.

— Kérlek, feküdj le rendesen.

— Dehogy, utálom ezt a padlót.

— De nem fogod így kibírni, ha hosszabb ideig tart.

Mama, hosszas rábeszélés után végre duzzogva, de mégis lefeküdt Amélie mellé. De aztán megint zokogni kezdett, s hirtelen, kétségbeesetten felkiáltott:

— Legalább adná a jó Isten, hogy holnapra temetnének valakit!

— Nincs most nagybeteg a faluban, mama.

— Azt te nem tudhatod. *Imádkozzunk*, hogy legyen.

Végre elcsendesedett minden a torony fensíkján.

A hold sarlója három alvó emberalakra, egy megkezdett üveg borra, egy nyitott szardinás dobozra, néhány darab sandwichre, egy darab májaskolbászra s egynéhány lerágott baromficsontra világított le az ég tetejéről.

Nem volt túlságosan szép csendéletkép.

A nyugalmukból kivert baglyok és denevérek félénken röpködték körül a csoportozatot.

* *

HATODIK FEJEZET.

EGY TRAGIKUS NAP.

Reggel négykor már nappali világosság volt. Kéken, zölden nézett Fecske úr az órájára.

A szerencsétlenség nem köszönt be mindjárt, — az asszony, fejét elpusztult gépének ballasztzsákjára hajtva, még aludt.

Fecske úr, a ki nem pihent ember sötétenlátásával nézett körül a torony fensíkján, mely látványnak csakugyan nem volt a legkívánatosabb.

Zöldre mohosult deszkái korhadoztak eresztékeikben, s dombok, völgyek váltakoztak rajtuk, emlékei gyanánt a régebbi, még tegnap is ott tanyázó szárnyas lakóknak.

Hellyel-közzel egészen elkorhadt a padlózat egy-egy része s csak a nemrégiben ujonnan készült és kátránnyal bevont csapóajtó feküdt oly szilárdan, mint egy tűzálló szekrény ajtaja.

Péter, lábújjhegyen tipegve körül, lenézett. A legkisebb mélység is megütötte a harminc vagy negyven métert.

El se lehetett volna képzelni ennél nyomorultabb börtönt.

Halál, éhenpusztulás, vagy egy megváltó temetés véletlene, — más menekvés nem igérkezhetett.

Mindamellett elhatározta, hogy elkövet minden tőle telhetőt.

Gyorsan levetette a kabátját, lehúzta magáról a felső inget, egyik újjánál fogva az egyik repülőgép rúdjához kötötte, aztán kitűzte vészlobogónak, feltéve, oh, feltéve azt az eshetőséget, hogy egy koldús vagy csavargó arra vetődik.

Könnyű délnyugati szél fújdogált — az ég borongónak látszott.

Az ing lobogott és pattogott s felébresztette az asszonyt meg Améliet.

— Jó reggelt, papa . . . jól aludtál? — kérdezte Amélie, szokott vidámságával.

— Mit keres ott az az ing? — kérdezte az asszony rosszkedvűen.

— Vészjel, — magyarázta Péter.

— Még jobban nevetségessé akarsz tenni bennünket, mint aminők már vagyunk? — pörölt az asszony.

— Úgy veszem észre, jókedvvel ülsz a reggelihez, — jegyezte meg Péter, egészen megfeledkezve a körülményekről.

— A reggelihez! — zsémbelt az asszony.

— Inkább mosdóvizet adnál és kerítenéd elő a fogkefémet meg a pasztámat. Az az asszony, aki tehozzád jut feleségül, végre is *az utcára* kerül . . .

— Gyermek, — felelte Péter szelíden: — viseljük legalább könnyű lélekkel a balsorsunkat. Ha már úgyis lépen vagyunk . . .

Az asszony megsemmisítő pillantást vetett reá. Se tea, se becsületes reggeli, se fürdő — otthon a végét nem érő botrány, s hozzá még ez az ember, ki mintha valósággal kedvét lelné benne, hogy folyton a »lépre jutást« emlegesse.

— Mama, légy már valamivel kedélyesebb, — csillapította Amélie: — meg fogod látni, hogy lesz ma temetés!

Hogy kedélyesebb legyen! Hogyan lehet ki is mondani ezt a szót? Undokabb, visszataszítóbb helyet ennél képzelni sem lehetett! S neki ezen a förtelmes, mocskos guanódombon kellett aludnia! . .

— Péter, — mondotta, s ez a »Péter« olyan volt, mint a tőrdöfés: — Péter, most már határozottan kérlek, legyen rá gondod, hogy lejuthassak, még pedig tüstént, erről a piszkos toronyról, mert különben már csak mint holttestet vihetsz le innen.

— Isten nevében,— dörmögte Péter hosszantűréssel.

— Péter, — ismételte az asszony egy vészes

szünet elmultával: — de most már elég sokáig tartott.

— Magam is a'mondó vagyok, — felelte Péter nem szünő békéntűréssel: — gondold, hogy otthon vagy és reggelizünk. Az üres gyomor halála minden akaraterőnek . . .

Az asszony sötét pillantást vetett a csonka toronyról a szelíd tájra, melyet az Isten mintha idegbetegek számára teremtett volna.

Az ember hallotta a saját lélekzetét.

— Mama, nem páratlan-e, hogy mi itt most mind a hárman fogva vagyunk? — kérdezte Amélie szinte vidáman: — mama, nem kellene egy kis kolbász?

— Semmi kolbász,— rendelkezett papa: — a kolbász legtovább eláll; jobb lesz előbb a tyúkcsont.

— Tyúkcsont — éhomra! — fakadt ki az asszony, hátravetve a fejét.

— Gyermek, türtőztesd a rosszkedvedet, — csitította Péter nagyon óvatosan: — éhes vagyok . . .

Tizenkét órája nem evett egy becsületes falatot. A gyomra nagyon bárdolatlanul korgott.

Férfias határozottsággal maga nyúlt elsőnek egy szárnyas darabja után. De mikor hozzáért a keze, a tyúk zümmögött. Fekete légyraj szállt ki belőle.

— Még ez is! — sóhajtott fel Fecske úr.

A tyúk keresztül-kasul megnyüvesedett, s már szaga volt.

— Nagy baj, — kiáltott fel Amélie: — mert akkor nem sok ennivalónk van már, papa.

S aggodalma nem volt éppen alaptalan.

Fél üveg borral, három sandwich-csel, egy kis szardinamaradékkal, egy darab májaskolbásszal s az illatos csontocskákkal alig fogják kibírni hármasban napokig.

— Akkor hát adj ide egy szardinát meg egy fél sandwichet, — mondotta papa komolyan és korgó gyomorral: — a kolbász maradjon ebédre. . . .

— Tessék, mama, egy szardina meg egy fél sandwich; akkor marad még mindenkinek egy sandwich meg egy szelet májaskolbász. Páratlan! Páratlan!

— Ha még egyszer hallom tőled ezt az utálatos szót . . ., — förmedt reá mama.

— De mamus . . .

— Fogd be a szád . . .

— De mama . . .

— Mars ki a szobából!

Erre már Fecske úr sem állhatta meg, hogy fel ne kacagjon.

— Egyél már, mamus, öt óra mult, és csak tizenkettő után lesz az ebéd . . .

— Nem megy le a torkomon, — felelte mama idegesen.

— Jól fog esni, — mondotta Fecske.

— Gyere közelebb hozzám, — édesgette Amélie.

Mama nem felelt.

— Papa, kiihatom az olajat a szardinásdobozból? — kérdezte Amélie, még majszolva a falatját.

— Dehogy, — mondotta Péter: — nem szabad egyszerre mindent felfalni.

Kedélyesen reágyujtott egy szivarra s felhajtott egy korty bort az *F. A.* jelzésű pohárból.

Igy a körülményekhez képest türhetően jól érezte volna magát, ha éppen ekkor nem tesz az asszony egy megjegyzést, mely egyszerre megint kíméletlenül eszébe juttatta lehetetlenül kínos helyzetüket.

— Félhatkor, — mondotta Fecske Péterné, fájdalmas pillantást vetve az ó-toronyról a fák messze lombjai felé, — félhatkor, vagy olyankortájban felkel Krisz... hétkor jön a pék... a pék...

A pék.

Ez az egyszerű szó a villám cikázó fényével világította meg Péter szeme előtt a *Casa Cara* képét.

Az este becsukta a ház ajtaját, a kulcs most is a zsebében van.

A pék.

Most veszi be Krisz az ajtó kis tolóablakán a keményre sütött német kenyeret, a rozscipót meg az aprósüteményt.

A pék.

Aztán feltipeg a lépcsőn, megkopogtatja a hálószoba ajtaját s várja, hogy azt mondják: »szabad«.

Mikor nem hallja, hogy szabad, bekopogtat még egyszer, s addig kopogtat, míg ő, ki nincs ott, azt nem mondja, hogy szabad, vagy míg az asszony, aki szintén nincs ott, reá nem förmed, hogy szabad.

A pék.

Nagy Isten — a pék!

Krisz azután, ki olykor nem várja be, míg feleletet kap, mert az úr meg az asszony, ha nagyon is erősen kopogtatott be, rosszkedvűen szoktak lemenni a reggelihez, lecsoszog a fürdőszobába s elkészíti a fürdőt.

A pék.

A fürdő.

Aztán megterít, s eközben Kóbusz felviszi a levélszekrényből az ujságokat meg a leveleket s odateszi az úr terítéke mellé.

Mikor aztán ők lemennek, — ők, kik nincsenek ott — a tea már kedvesen párolog az asztalon, a sajt ott sárgállik az üvegbura alatt, a főtt tojás ott gömbölyödik a kis tányéron...

A pék. A fürdő. A reggeli. A tea. A hígra főtt tojáska . . .

Sejtelmesen vonult el mindez Péter nyugodt polgári szeme előtt. És Fecske úr gyönge hangon mondotta újra:

— . . . Igen, hétkor jön a pék, a pék . . .

— És félnyolckor a tejes, — mondotta az asszony ringó hanglejtéssel, mintha verset szavalna.

— Ojjé, nyolckor meg a fűszeres — jajdult fel Amélie.

— És kilenckor a mészáros, — vette át a szót az asszony: — jóságos ég, a mészáros. Tegnap egy ürücombot rendeltem meg mára . . .

— Akkor azt is a kis tolóablakon kell beadni, mert az ajtó zárva van, — mondotta Fecske sötéten.

— Igen? És az órás, meg a varrónőm, — mondotta az asszony oly tragikus hangon, hogy elég lett volna a színpadra is: — a varrónőm, ki nyolc órakor ott állt az ajtó előtt . . . Az is a kis tolóablakon menjen be?

— Dehogy, az nem fér be rajta, — felelte az úr tétován: — *azt hiszem*, nem fér be. De talán . . .

Megborzadt, mert feltűnt lelki szemei előtt a tolóablak, a fémlemez, amelybe a neve volt bevésve, és a tömör ajtó.

— És a gáztársulat embere, — képzelő-

dött tovább az asszony: — aki pontosan megjelenik minden hónap második szombatján...

— Az sem fér be, — biccentett az úr, mereven a szivarjára nézve, mely éppen kialudt.

— S ma délelőttre mondották be látogatásukat Leuringék, papa; bizonyos, hogy eljönnek...

— Mily botrány! Mily izgalom! — szónokolt az asszony a torony tetején: — s te még szivarozol... ő még szivarzik!

A lelki nyugalom végső maradványa is oda volt, Fecske úr gondba borultan ült a torony zöld padlatán.

Amit ezután még felsorolhatott volna, bölcsen megtartotta magának.

Tíz órára az asztalost és féltizenegyre a bádogost rendelte magához, hogy különböző munkákat végeztessen el velök a dolgozószobájában.

Lesz ott csődület!

Az úr, az asszony, a kisasszony eltűntek, — a kapu zárva — Kóbuszt pedig szigorú parancs köti, hogy fogja be a száját...

— No, Péter, — folytatta tördöféseit az asszony: — mit szólasz hozzá?

— Nem szólok semmit, — felelte Fecske úr leverten: — a dolog nagyon keservesen fordul. Talán *meg sem érjük* a megoldását.

— Oh, oh, — zokogta az asszony: — így

vígasztalsz te engem, így vígasztalsz te engem . . .

Az úr nem felelt. Mérgesen állt talpra, elhessegette a zümmögő legyeket a kolbászról, kinyitotta a bicskáját s kezdette vagdalni vele a korhadt deszkaszálakat.

— Segítsek, papa? — kérdezte Amélie, most már ő is csüggedtebb hangon: — van egy kis körömollóm . . .

— Dehogy segíts, dörmögte papa és a késére nézett, mely máris megrövidült egyik pengéjének a hegyével. Szorgosan kotorászva faricskált tovább, s halomra gyüjtötte a forgácsot, míg a deszka épebb részéhez nem ért — s a penge tövestől ki nem tört.

— A mennykőbe! — kiáltotta dühösen.

— Ha még egyszer kiröpülünk, úgy-e, postagalambot is viszünk magunkkal, papa? Akkor legalább nem esik meg rajtunk ily baleset, úgy-e, papa? Akkor, akkor . . .

Papa *kővé meredten* ült és hallgatott.

Tizenegy óra tájban úgy rémlett, mintha közelednék a megváltás. Egy ember cammogott feléjök a cserjésen át.

— Hála Istennek! — kiáltotta az asszony. — Hé! Atyafi!

De az ember nem nézett fel, hanem nyugodtan tovább ballagott.

Papa is eszeveszetten kiabált és teljes erejéből lobogtatta a rúd végére kötött inget. Az ember nem nézett fel.

— Oh jaj, — sóhajtotta Amélie: — most már kezdem megérteni egy kissé, hogyan érezhetik magukat a hajótöröttek, mikor kis csónakukban hánykolódnak s elhalad mellettük egy nagy hajó! Hallja-e, hé, atyafi! Uram! Hé!...

De az ember nem látta, és elhaladva a temető mellett, a falu irányában tovább kullogott. Megismerhették arcáról. Határozottan üldözte őket a sors: az a rövidlátó, siket koldus volt, ki minden héten végigkéregette a villasort.

— Százszor is adtam neki alamizsnát, a szamárnak! — jajdult fel az asszony.

— Halló! — bömbölte Fecske úr még több ízben. De az ember eltűnt.

És alaposan megeredt az eső.

— Féltizenkettőre! — sóhajtotta az asszony szomoruan: — ma már nem lesz temetés.

— Nem, — fohászkodott fel Amélie. Mert tizenegy után soha, de soha sem temettek, az emberek otthon szerettek lenni kávé idején.

Széltől átjárva, esőtől átfázva, ott kuporogtak egymás mellett s hol egyikök, hol másikok nézett ki a torony párkánya fölött.

A pék, a tejes, a mészáros, a fűszeres, az órás,

a varrónő, a gáztársulat embere, az asztalos meg a bádogos most már rég megfordultak a kis tolóablak előtt.

— Úgy szeretnék morfiumot inni veletek! — mondotta Péter és csüggetegen lefeküdt.

Holtfáradt volt s betegnek érezte magát az egy szardinától, a fél sandwichtől, a korty bortól s az átázott ruhájában.

Az asszony, halálsápadtan, kolbászt evett. Nem bírta tovább. Mohón lenyelt mindent bőröstül, a vonalig, melyet Péter húzott a kolbászra.

Amélie őrt állt és dideregve tartott szemlét a fák lombjain, a réten, a cserjében, a temető sírkövein.

Az esőcseppek ütemesen verték a falat és zörgették lenn a fák leveleit. A torony fensíkja lucskos, sikamlós volt.

Múltak az órák.

Oly végtelen, oly rémesen hosszú volt az a nap, hogy végre mind a hárman elaludtak, Péter hanyattfekve horkolt, az asszony a mellvédnek támaszkodva, Amélie a párkányon csüngve.

Mikor felébredtek, nappal volt, majdnem alkonyodott.

Szótlanulették meg az utolsó milliméter kolbászukat, az utolsó morzsa kenyerüket.

Az eső még jobban megeredt.

Az asszony és Amélie kimerülten feküdtek a nedves padlón és próbáltak elaludni.

Fecske meggyújtotta az acetilénlámpát — még egy óra hosszáig éghetett — és komoran nézett a félhomályba.

Aztán, a lámpa világánál, elővette a zsebbeli jegyzőkönyvét és írni kezdett.

— Mit csinálsz, papa? — kérdezte suttogva Amélie.

— Rendbe hozom ügyeimet, — felelte röviden: — a *végrendeletemet* írom...

— No de ilyet, papa!

— Van neked is valami kívánságod? — kérdezte Fecske apai gyöngédséggel

— Nem, papa, én semmit sem akarok.

— Akkor fordulj félre, — mondotta s visszatette az írást a zsebébe.

— Mit akarsz tenni, papa? — kérdezte Amélie, aggódva a különös viselkedése miatt.

— Fel akarom venni az ingemet, gyermek; ha néhány hónap mulva *megtalálnak* bennünket, azt akarom, hogy legalább tisztességesen a ruhámban találjanak. Fordulj félre...

A nedves ing csak nehezen ment fel a trikóalsóingre; Fecske úr aztán, fejét a végzetes repülőgépekre hajtva, szuszogni és horkolni kezdett.

* *

HETEDIK FEJEZET.

KÓBUSZT LECSUKJÁK.

Krisz kopogtatott, elkészítette a fürdőt, megterített — Kóbusz felvitte a postát.

A háztartás szabályszerűen kezdődött. A reggeli készen állt, a tea buzogott — és minden hallgatott.

— De soká alszanak ma, — dörmögte Krisz.

— Majd felébresztem őket, — mondotta Kóbusz.

Hangosan bekopogtatott a hálószobán, aztán óvatosan kinyitotta az ajtót. Az ördögbe! Még nincsenek itthon! Csak nem esett bajuk?

Hamar felmászott a tetőre s vizsgálódva nézett körül a messzeségben.

Sehol egy madár. Sehol egy pont.

Lenn a ház előtt éppen arra járt egy rendőr és megütközve nézett föl.

— Keres valamit? — kérdezte.

— Nem én,— felelte Kóbusz: — füstöl a kémény.

— Azért kellett felmászni az ereszre?

— Az úr kívánja úgy, — kiáltotta Kóbusz, hogy mondjon valamit.

Nyugodtan bagózva nézett a rendőr a füsttelen kéményre.

— Le ne essék, — intette Kóbuszt.

— Dehogy esem, — felelte az erőltetett kacajjal.

E pillanatban Krisz elkiáltotta magát a lépcső alján:

— Kóbuuusz! Kóbuuuusz!

— Mi baj? — kérdezte az, visszahúzódva a padlásra.

— Kóbuuuuusz!

— Mi kell?

— Az ágyakban nincs senki! Kóbuuusz! Jaj, Kóbuuusz, gyere már le! Kóbuuuusz! Kóbuuuuusz!...

Az öreg leány utána tipegett, s ő is a legszebb rendben találta az üres ágyakat.

— Ne kiabálj úgy! — rivalt reá Kóbusz dühösen.

— Az ágyak üresek .. az ágyak üresek!

— Ne tátsd fel úgy a szád! — förmedt reá újra, és rúgott egyet a kutyákon, mert azok is ugatni kezdtek. — Mi közöd hozzá, ha az ágyak üresek is?

Ez nem volt éppen megnyugtató kijelentés.

A fürdő várt.

A tea forrott.

A tojás megkeményedett.

Rendes családban *láthatóan* szokás felkelni.

Krisz, ki még nem heverte ki az előbbi izgalmakat, a sok ijedtséget, lázas látományait, benézett az üres, csöndes és rendben lévő hálószobába.

A selyempaplanokon egy gyürődés sem látszott — levetett ruha, cipő nem volt sehol.

Csak a távolabb álló széken, mintegy sebtében egymásra dobva, hevert az asszony meg a kisasszony szoknyája, a szoknyák, melyek rajtuk voltak az este, mielőtt aludni mentek.

— Oh, Kóbusz, — hebegte Krisz, hosszan elnyújtva a három hangzót: — nincsenek itt! És a szoknyájuk, a szoknyájuk...

— Fölhagysz-e már a mekegéseddel? — mondotta Kóbusz mérgesen. — Tedd be azt az ajtót!

— Oh, oh, — jajongott az, fakóra válva ijedtében: — egy percig sem maradok itt tovább!

— Eredj ki innen, vén szipirtyó! — rivalt reá Kóbusz. — Zajt ütsz semmiért! Hiszen itthon vannak!

— Mégis itthon vannak? Hol?

— Semmi közöd hozzá!

Krisz félénken nézett reá.

— Akkor többet is tudsz, — mondotta, s ijedten hátrált.

— Tudok is! — förmedt reá. — S ha egy árva szót ejtesz róla mások előtt, ha nem tartod féken a nyelvedet... akkor.. akkor... *meggyilkollak!*

Nincs az a haramia, ki vérszomjasabban tudta volna kiejteni azt a szót, hogy: »meggyilkollak«.

Nagyon keményen jött ki a torkából, de rá akart ijeszteni.

Krisz a fehérre meszelt fal mögött keresett oltalmat, de az a fal sem volt oly fehér, mint az ő ijedtségtől eltorzult arca.

Az ijedt állat alkalmazkodik a közvetlen környezetének színéhez — a nyúl földszinű, a hernyó levélzöld — az olyan tiszteletreméltó öreg leány pedig, megrettenve a férfi ördögi szavától — *kővé* mered ijedtében és elfehéredik, mint az oltott mész.

Krisz, a szempilláját se merészelve megmozdítani, öntudatlanul fordította el meredt tekintetét Kóbuszról arra a székre, melyen az asszony meg a kisasszony szoknyája hevert.

Érezte, hogy életének biztossága érdekében, s arra a varrókatulyára való tekintettel, melyben az amsterdami sorsjegyeit tartotta, meg kell óvnia hidegvérét a gyanus háziszolgával szemben.

Mert különben vére folyik.

— Nem szólok semmit senkinek, — he-

begte: — ha egyszer biztosan tudod, hogy itthon vannak.

— Azt tudom...

— Akkor mondd meg nekik, — mondotta nehezen pergő nyelvvel és halálosan fehér ajakkal: — hogy a fürdő készen van.

— Megmondom nekik, — mordult reá Kóbusz.

— S hogy a tojás elhül, — nyögte ki félholtan, jéggé dermedve.

— Azt is megteszem! Azt is megteszem! — kiáltotta Kóbusz, fölfelé indulva a padlás-lépcsőn, nyomában Tutu meg Zo, boldogan csaholva, noha már bemocskolták a folyosót, mert őket sem lehetett kiereszteni a kis tolóablakon.

Krisz egy pillanatig még ott állt mereven a falhoz támaszkodva.

De aztán, gyors elhatározással, lement a lépcsőfokok mélységein a vendégszobába, magára zárta az ajtót, felkapta a varródobozt és habozás nélkül leereszkedett az ablakon.

Négykézláb jutott le az aucuba-ültetvény puha földjére, felállt, eltörtetett az órás mellett, aki az órákat igazítani jött és a rendőri hivatal felé iparkodott, mely ott volt a fecskendők számára épített új ház szomszédságában.

— Mi a baj? — kérdezte a szolgálattevő

rendőr, ki éppen egy ív papirost léniázott, mert anélkül nem tudott egyenes sort írni. — Mi a baj?

— Jaj, kérem, — hebegte Krisz, átadva neki a varródobozát: — jaj, kérem szépen, vegye őrizetébe!

— Találta? — kérdezte a rendőr, hivatalos redőkbe vonva homlokát.

— Dehogy is! — lihegte Krisz, és egyszerre magához térve kábulatából, túlkiabálta: — dehogy is, az enyém az — a száma fel van írva mind az erszényemben — Kóbusz meg akar gyilkolni — az ágyak üresek!

A nedvesre nyalt ceruzavég, mely még szűzen várt napi munkájára, kiesett a rendőr bajuszos ajkából.

Ez sok volt egyszerre.

— Mit locsog maga? — kérdezte szigorú hangon.

— Csak a szoknyák vannak ott a széken! — duplázott reá Krisz.

A rendőr a varródobozról Krisz vonagló ajkára nézett.

Sok bolondot látott már életében, de ily rendes formájút soha.

— Hallja-e, — mondotta nyersen: — valami nincs rendben magánál.

— Ha nem hiszi el nekem, — bődült el most egyszerre Krisz (annyi sok villamosság-

nak okvetetlenül nedvességet kellett előidéznie) : — győződjék meg színről-színre! Az ágyak üresek — csak a szoknyák vannak ott — ő tud mindent — és meggyilkol engem, ha elmondom . . .

A szenzációs eset minden valószínűség szerint nem kelt volna ki homályából, mert a rendőr sokkal szigorúbb, Krisz pedig sokkal izgatottabb volt, semhogy kiderülhetett volna, ha a polgármester éppen akkor be nem lép a szobába.

A nagytekintélyű férfiúnak rossz kedve volt, mert nem kapott vajat a reggelijéhez, — a vaj meggombásodott a melegben — a paraszt hetenként csak egyszer hozott frisset, — azonkívül pedig a nagytekintélyű férfiú még tegnap esti olvasmányának — a *Titokteljes eltűnés* című detektívregénynek — hatása alatt állt, és tüstént figyelmessé lett, mikor harmadízben hallotta, hogy Krisz üres ágyakat és *gyilkosságot* emleget.

— Mi baj van Fecskéék cselédjével? — kérdezte.

— Jaj, polgármester úr, polgármester úr! — siránkozott az öreg leány, semmiképen se tudva előkeríteni a zsebkendőjét a harmadik szoknyájából : — jaj, nem tudom, hová lett az egész család és Kóbusz, a cudar, meg akar gyilkolni!

A polgármester nagyon elkomolyodott. A tűzeset óta megmaradt benne valamelyes gyanu.

Most megint kísért valami.

— Hadd jöjjön be csak hozzám az a leány, — parancsolta: — *személyesen* fogom megvizsgálni az esetet...

A polgármesteri szoba zöld posztóval kárpitozott ajtaja bezárult mögöttük.

A rendőr elővette megint a ceruzacsutkáját és tovább léniázott.

Fél óra mulva az emberek kidugták fejöket az ablakon.

A polgármester két rendőrrel meg az öreg Kriszszel hivatalos ábrázatot öltve haladt végig az utcán.

Semmi kétség, cselédügy adódott elő a Fecske családnál.

A polgármester alig köszönt, annyira elfoglalták gondolatai.

Személyesen csöngetett be, éppen amikor Kóbusz bemászott a padlás tetejéről.

Kétszer, háromszor is kénytelen volt megnyomni a csengő gombját.

— Ki az? — kérdezte Kóbusz a kis tolóablak mögül. Látta a polgármestert, de a rendőrt nem.

— Az úrral akarok beszélni, — mondotta a polgármester kurtán.

— Az úrral még nem lehet beszélni, —

felelte a háziszolga a legnagyobb lelki nyugalommal.

— És Fecskéné őnagyságával?

— Az asszony... az asszony, — felelte Kóbusz alig észrevehető habozással, mert elhatározta magában, hogy hazudni fog a sárga földig: — az asszony éppen a fürdőszobában van, polgármester úr. .

Ily felelet, rendes körülmények közt, elég lett volna a *Casa Cara* bármely látogatójának.

De most nem hatott.

— Okvetetlenül beszélnem kell ő nagyságával, — mondotta a polgármester szigorú hangon: — *ha kell, a fürdőszobában!*

— Akkor várjon egy pillanatig, — hazudott Kóbusz mesterileg: — megkérdezem.

Nyugodtan eresztette le ismét a kis tolóablakot és verejtékében fürödve ült le a lépcsőre.

Ha elárul valamit, múlhatatlanul állását veszti; úgy mondotta az úr.

Az ördögbe, hadd jöjjön vissza a polgármester még egyszer!

Reggel, früstök idején jönne látogatóba s akkor tenné tiszteletét az asszonynál, mikor a fürdőben ül!

Megint kinyitotta a kis csapóablakot s oly szolgának egyszerűségével, ki tudja, mi illik, így szólt:

— Polgármester úr, a nagyságos asszony sajnálja, hogy most nem fogadhatja. A nagyságos asszony öltözködik . . .

— Úgy, barátocskám, — kiáltotta a polgármester, élesen figyelve szemhéjainak nyílásán át a háziszolga félreismerhetetlen gonosztevő-tipusát. — Úgy! És az úr?

— Az úr még alszik, — felelte Kóbusz: — az este egy kicsit késő volt már . . .

— Köszönöm, — mondotta ravaszul a rendőrfőnök, mert máris hasznát vette a detektiv-regényekből eltanult fogásoknak: — nagyon köszönöm. Akkor hát Kriszszel, a szolgálóleánnyal szeretnék beszélni . . .

Erre már Kóbusz is dühbe gurult.

Ha most előhívja Kriszt a konyhából, — szökését nem vette észre a háztetőről: — akkor az a bolond fehérszemély hírbe hozza az egész családot.

Aztán az ördögbe is, az már mégis csak sok, hogy egy látogató — mindegy, akár polgármester, akár más — a cseléd után kérdezősködjék, mikor nem fogadják.

— Krisz, — mondotta kissé fenhéjázó hangon: — Krisz nincs itthon, Krisz a vásárcsarnokba ment . . .

Krisz odakünn elhült ennyi hazugság hallatára.

— Jaj, — szólalt meg, az ajtóhoz közeledve.

— Csitt! — parancsolta a polgármester. — Jól van, ember, nagyon jól van!

Egy coup d'état-val hirtelen a helyzet urává tette magát.

Egy valósággal *töltött* revolvert vont elő a kabátja belső zsebéből, egy revolvert, mely soha még használva nem volt s még nedves volt a petróleumtól, mellyel éppen tegnap tisztította meg a rozsdától ezt az ölő fegyverzetet, bedugta a csövét a kis tolóablakon és mennydörgő hangon kiáltotta:

— Nyisd ki az ajtót és el ne mozdulj a helyedről, mert különben lövök!

— Jaj, mi van a kezében? — kiáltotta rémülten Kóbusz.

— A törvény nevében *nyisd ki az ajtót és el ne mozdulj a helyedről!* — ismételte a polgármester s izgalmában borsószem nagyságúra tágultak ki a szembogarai.

Kóbusz meg sem moccant.

— A törvény nevében! — mondotta a rendőrség feje még egyszer, s a kakassal játszott.

E pillanatban ízről-ízre detektív volt.

Amerikában sem tehettek volna túl rajta.

— Úgy? — kiáltotta a polgármester, — Hát úgy-e, beismeri? Egy moccanást se, fickó, mert halál fia vagy! Rendőrök, bemászni a vendégszoba ablakán!

A parancs világos volt. De végrehajtása nem éppen könnyű.

A kövérebbik rendőr nem tudott mászni, a soványabbik pedig a görcsere miatt gummiharisnyát viselt.

Krisz, ki most egy-kettőre a kéznél volt, sietett, hogy elhozza Leuringéktől a kis kézi létrát.

Eközben a polgármester hatalmában tartotta Kóbuszt.

Talán sohase visznek végbe többé effélét ily mesteri módon Hollandiában.

De Kóbuszra mindez semmi különösebb hatással nem volt.

— Fütyölök reá, — gondolta magában cinikusan: — de legalább törölnék le a lábukat.

A létrát a kövér rendőr tartotta s a sovány bemászott az ablakon. Aztán Krisz tartotta egyensúlyban a létrát, hogy a kövér is bemászhassék.

— Ha egyet mukkan, — fenyegetődzött a polgármester a kis ablaklyukon át: — a halál fia ön!

Finom verejték gyöngyözött a polgármester homlokán. Mert hátha a gonosztevőnek módjában áll, hamar eltűntetni tettének nyomait? Mily nagy kár volna.

Kóbusz bárgyún mosolygott.

— Jól van, jól, — mondotta nyugodtan:

— miattam lőhet, csak kárt ne tegyen a lépcső-ajtó üvegablakában.

E pillanatban lefülelték a rendőrök.

— Kötözzétek meg! — kiáltotta a polgármester.

Revolvere még fenyegető helyzetben maradt, míg a rendőrök el nem tűntek Kóbusszal a lépcsőfeljáró ajtaja mögött.

Aztán a kis létrán maga a *detektiv* is bemászott a vendégszoba ablakán, most már, hogy meg volt nyirbálva a madár szárnya, sokkal öntudatosabban, és tüstént megkezdte a kihallgatást.

— Hol van Fecske úr? — kérdezte.

— Nem tudom.

— Hát nincs az ágyban?

— Ha azt mondtam, tévedtem...

— Hát az asszony?

— Nem tudom.

— Hát nincs a fürdőszobában?

— Azt is csak úgy gondoltam...

— Mit keresett a háztetőn?

— A kémény füstölgött.

— Abban hazudik! — kiáltotta Krisz, a kis létrán állva, és benyújtva fejét az ablakon: — hiszen nem is raktam még tüzet.

— Mit művelt az úrral, az asszonnyal, meg a kisasszonnyal? — faggatta tovább a polgármester.

— Nem tudom, — felelte Kóbusz harmadízben is.

— De igenis tudja, — förmedt reá a polgármester.

— Hát tudom, — felelte Kóbusz szemérmetlenül: — megettem; most már hallotta.

Krisz lefordult a létráról s az aucubabokrok közé esett.

A rendőrök szorosabbra húzták a kötelet.

— Tartsátok féken a fickót, míg végeztem a *házkutatással*, — rendelkezett a polgármester.

Revolverrel a kezében, férfiasan és tényleg egyedül, átkutatta az egész házat, a szekrényeket, a pohárszékeket.

Még az ágy alatt is fürkésztek átható szemei.

A fürdőszobában a víz még kellemesen langyos volt, az ebédlőben barna párázat szállt fel az üresre forrott teásbögréből.

A polgármester határozott mozdulattal eloltotta a szeszlángot s megérintette a még *meleg* tojásokat.

Talány, borzalmas talány.

Hátulsó ajtó nem volt sehol.

Eszerint Fecske a minap — hazudott.

S most, úgy lehet, áldozatául esett saját hazugságainak.

A detektiv tétován nézett ki a padlásablakból, a zöld mohán *lábnyomok* látszottak.

Különös.

A tetőre nem mert kimenni.

Ki tudja, mit rejt a tető...

Majd megvizsgáltatja.

Ez a feladat Stips rendőrre vár, aki régebben ablaktisztító volt.

Mikor visszatért a földszintre, a folyosón egy *nedves* folt vonta magára figyelmét.

— Utoljára kérdem, — förmedt vérvörös arccal Kóbuszra: — utoljára kérdem, fickó, mi történt a családdal?

— A zsebemben van, — felelte Kóbusz szárazan.

— Miért fenyegette meggyilkolással a leányt?

— Az az én dolgom...

— Tudni akarom, hogyan került a folyosóra az a különös folt.

— Nem ereszthettem ki a kutyákat. Most pedig nem nyitom ki többet a szájam.

— A törvény nevében... letartóztatom, — mondotta a polgármester: — rendőrök, az őrszobára ezzel az emberrel!

— A létrán? — kérdezte a görcseres.

— Természetes, — mondotta a rendőrfő: — az ajtó zárva van.

Szomorú egy menet volt.

Az egész falu népe utána szaladt...

* *

NYOLCADIK FEJEZET.

FÉLELEM ÉS MEGNYUGVÁS.

Fecske Péter úgy érezte magát, mint ha kerékbe törték volna, mikor második ízben ébredett a torony tetején.

Fakó sáv gyanánt tűnt el éppen a szemhatáron a gondterhes hajnalpír.

A messzeség elmosódott a ködben, mely a tájra borult.

Fecske úr fájdalmasan felsóhajtva s a rablánra fűzött oroszlán dühével nézte utálatos földfeletti tanyáját s dörgölte zsibbadt lábaszárait.

Aztán talpra szökött még mindig zsibbadozó lábával, keresztbe fonta lehült mellén a két karját s egy pillanatig mozdulatlanul állt, mint Napoleon Szent Ilonának bércfokán.

Egy bagoly, mely már megbarátkozott az új alakok látványával, komolyan figyelve nézett reá.

— Furcsa, furcsa! — dörmögte magában Fecske úr s megint hallgatásba merült, mert a hozzá hasonló helyzetben lévő embernek elmegy a kaedve a saját énjével való társalkodástól is.

Az üres gyomor elszívja az akaraterő végső maradványát is a koponyából, az üres gyomor a legvidámabb lelkű embert is epés pesszimistává teszi.

Nincs menekülés. Ma nincs.

Mikor a felesége, ki együtt éhezett vele, a gázgyár emberét említette tegnap, ki a hónap minden második *szombatján* megjelenik, nem akarta nyugtalanítani sem őt, sem Améliet azzal a matematikai számítással, hogy minden szombatra *vasárnap* következik, s hogy vasárnap sehol, a világ egy *művelt* országában sem *temetnek*.

De most, hogy karjait összefonva mellén, reggel három órakor, éhségtől gyötörve, végiggondolta a helyzetet, nem űzhette el magától többé ezt a gondolatot.

Nem bírta tovább.

A halál, a rögtönös halál, kívánatosabbnak tűnt föl előtte.

Egy ugrás a mélybe, s ott fekszik azon a helyen, mely előbb vagy utóbb úgyis ölébe fogadja.

Igen ám, de a két nő! Azok még *rangjukhoz illő* temetéshez sem jutnak.

Talán csak hetek múlva tűnnék fel — oh, borzalom! — az embereknek, hogy oly temérdek holló kering a csonka torony körül.

Keservesen korgó gyomorral nézett végig Fecske úr családjának a padozaton fekvő

tagjain, egyszerre lehajolt és felkapta a tövig leégett gyertya miniatür-omelettkéjét, kísérletképpen beleharapott a metszőfogaival, mint ahogy kisfiú korában a csokoládés tablettát szokta kikezdeni.

Meg lehetett enni.

Éhségükben megőrült tengerészek akárhányszor megölték és felfalták egy társukat.

Ehhez képest a stearin csemegeszámba megy, ízes falat, nem rosszabb, mint ha bonbonniéréből csipegetnek.

Mohón ropogtatta a gyertyavéget s óvatosan tipegett fel s alá, hogy fel ne ébressze az aszszonyokat, — ki tudja, miről álmodnak éppen? — talán e pillanatban boldogabbak mint ő.

Igy tépelődve, kezébe vette a repülőgépeket.

Ha egymás végébe köti mind a hármat, együttvéve bizonyára elérik a négyméteres hosszuságot. De mi az a mélység méreteihez képest? A *halálugrás* veszedelmében ez a négy méter nem tesz különbséget.

Ám amint egymáshoz illesztette és méregette a rudakat, — közben szorgosan majszolva a gyertyamaradékot s mély gondolatokba merülve, egyszerre csak felkiáltott meglepődésében. Motoszkáló újjai Amélie ejtőernyőjének gombjához értek. Az ejtőernyő majdnem teljesen ép állapotban pattant ki tokjából.

A dolog merőben hihetetlennek látszott.

Tegnapelőtt este nem volt több esze, mint egy csirkének.

Mert mikor a tűzi szerencsétlenség és az aluminiumpántok lehűlése után megszemlélte és elszenesedve találta a két legfelső ejtőernyőt, megkímélte magát attól a fáradságtól, hogy szemügyre vegye Amélie legalúl fekvő repülőgépét is, mely nem kevésbé lángolt, mint a másik kettő.

De hiszen ez valóságos csoda!

És mérhetetlen ostobaság is.

Ha mindjárt becsületesen megnézi, talán elkerülhetik mindezt a szenvedést.

Az ejtőernyő mindenesetre sérült állapotban volt. Az egyik halcsont-pálcája mellett a selyem kissé megperzselődött s ez elég volt arra, hogy veszedelmes vállalkozássá tegye a leereszkedést. Ha az ernyő elszakad vagy megfordul, utasa élettelenül terül el a földön.

Fecske Péter boldogan kuporodott le s örült, hogy nem rikkantotta el magát örömében, mint az indián a béketűznél.

Csak néhány eshetőség jöhetett tekintetbe: éhen veszni (ez, alapjában véve, nem volt eshetőség), — felébreszteni feleségét és leányát, hogy rémült szemeik előtt, úgy lehet, holtan bukjék alá, — nem ébreszteni fel a feleségét és gyermekét, és saját kockázatára, tanúk nélkül tenni meg az útat a Lethe felé.

Homlokát mély redőkbe vonva és keményen összeráncolva szemöldökét, reágyújtott utolsó szivarjára s néhányat szippantott rajta.

Máskor a szivar mindig jó kedvre derítette, ám ezen a szörnyű reggelen nem ihlette semmire sem.

Kissé szédülve tette le ismét, szédülve az esés, a léghuzam, az egyensúly elvesztésének előérzetétől.

Mélyebben hajtotta le fejét a térdére, mélyebbre vésődtek homlokán a redők, sötétebben húzódtak egymáshoz a szemöldökei.

Aztán szilárd elhatározottsággal s oly egykedvűséggel, melyre még sok év elmúltával is büszkén gondolt vissza, felcsatolta magára a szíjakat, odatette a feleségének lábához jegyzőkönyvecskéjét s egy hajtűvel, mely az asszonyhoz közel a torony fensíkján hevert, egy névjegyet tűzött a gomblyukába, melyet vidámabb napokon, ebédek vagy sétakirándulások alkalmával rózsabimbó szokott díszíteni.

Már azon a ponton állva, hogy felhágjon az oromra s nekirugaszkodjék az ugrásnak, melyért bizonyára nagy pénzt fizettek volna egy jól szervezett cirkuszban, elővette még a töltőtollát és beleírta a jegyzőkönyvecskébe: »Bátorság — holtan vagy élve, de megmentelek benneteket« — aztán kivette még egyszer a névjegyet a gomblyukából és szilárd kézvonással a következő szavakat írta reá:

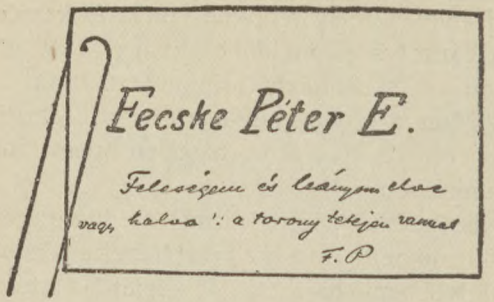

Ha ott marad a bokrok közt, akkor meglelik majd a legközelebbi temetés alkalmával s keresni fogják a többi eltüntnek nyomát is. Akkor egyesülni fognak mind a hárman a családi sírboltban, melyben az idősb Fecske s anyja pihen.

E sötét kilátásra egy pillanatig harmatos lett a szeme, aztán újra gomblyukába tűzve a hajtű segítségével a névjegyet, kiállt a mellvédre, elűzte a baglyot, mely úgy nézett rá, mintha akarna tőle valamit, aztán egy végső merev tekintetet vetett a tájra, a lombok búja zöldjére, a síremlékekre.

A nap, mely még a szemhatár alatt volt, megvilágította a mezőségeken túl lévő ködöt, mely olyan volt, mintha messze járó szekerek hatalmas porfelhőt vertek volna fel.

— Keserves dolog, — tünődött még röviden: — minden tekintetben keserves dolog; az élet-

biztosító társaság kifogásokat fog tenni, a baleset biztosító társaság nem kevésbbé. Előre, Jan van Schaffelaar, az igazi férfi nem haboz!

De, ámbár férfiú volt, habozott.

Az életnek, még ha a gyomor üres is, megvannak a kellemes oldalai.

Mily tátongó ür a tegnapelőtt és a ma között.

Tegnapelőtt még kellemes úri ház lakója, minden kényelemben részes, ma kétségbeesett ember, s tátongó mélység fölött áll.

Kegyetlenebb már nem is lehetett a sors, ennél kiáltóbb példát nem ismer a világtörténelem.

De a bagoly szárnycsapkodása a mélybe űzte.

Ha felébrednének, szivetszaggató volna búcsuzásuk.

Újjával erősen összefogva az ejtőernyő sérült részét, lehunyt szemmel alábocsátkozott.

A szél fújtató módjára sípolt az orrcimpáiban, felgombolta a kabátját és felfújta a nadrágja szárait.

Kezdetben lökésszerűen s meglehetős lassúsággal szállt lefelé, aztán oly sebesen, hogy a gyomra émelyegni kezdett.

De mégsem szállt oly sebesen, mint a gondolatai, melyek végigrohantak az örökkévalóságon.

Végre egy nyikkanással földet ért és feljajdult fájdalmában. Megrándította a bokáját és elterült a temető keményre taposott földjén.

— Hála Istennek! — kiáltotta, mikor vala-

mennyire magához tért: — vannak, akik sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt fekszenek itt, — tette hozzá nagy lelki megkönnyebbüléssel.

És boldog izgalmában, mely szinte feledtette fájdalmát, füttyentett fölfelé, jelezni akarva feleségének és Amélienak, hogy élve jutott a földre.

De azok nem hallották.

— Asszony! Amélie! — kiáltotta, tölcsérként tartva kezét a szájához.

De odafenn minden hallgatott.

Még egy párat kiáltott és kurjantott Fecske úr; aztán fájdalmasan feltápászkodott és átmászott a temető szeges drótsövényén, mely oly sokáig választotta már külön az élettől és a szabadságtól.

Negyedóra hosszáig baktatott pihegve az országúton, verejtékében fürödve, éhesen, fájó lábbal, mely mindjobban dagadt.

Ekkor utoléri egy parasztkocsi.

— Halló! — kiáltotta Fecske úr.

— Mi kell? — dörmögte a paraszt és szemével bizalmatlanul méregette az idegent, ki jóféle, de átázott és tépett ruhájában s valami törött kerékpárfélével a hóna alatt, vészjeleket adott.

— Nem venne fel a kocsijára? Jól megfizetem.

— Dehogy veszem, — felelte a szekéren ülő ember: — hiszen maga olyan, mintha megugrott volna valahonnan...

— Meg is ugrottam, — felelte Fecske Péter: — a temetőből.

A paraszt meghúzta a gyeplőt.

— Az Isten szerelmére, ne menjen el! — rimánkodott Péter, s oda volt fájdalmában és szédületében. — Adok huszonöt forintot, ha bevisz a faluba.

A bankó, mely a mellénye zsebéből került elő, megtette hatását.

— Akkor üljön fel, — mondotta a paraszt és a papirospénz után kapott, de egyben megtapogatta a bicskáját is, gondolva, hogy hátha valami rosszat forral a különös utas.

Fecske úr nyöszörögve felkapaszkodott s boldog volt, mikor látta, hogy a kocsi a falu felé veszi útját.

— A lábának esett baja? — kérdezte a parasztember.

— Annak, — nyögte Fecske úr félig aléltan.

— Hogyan történhetett? — kérdezősködött tovább a parasztember, egyik kezében a gyeplőt, a másikban a bicskát tartva.

— Leugrottam a toronyról, — magyarázta Péter, nagyot nyújtózkodva s görcsösen ásítva, az éhezők módja szerint.

— Igen? — felelte a paraszt nyugtalanul; no szépen van, egy megszökött bolondot vett fel a kocsijára: — hát a toronyról ugrott le, úgy-e? Hiszen ez nagyon szép história!

— Az ám, — ásított Péter és a szeme könyben úszott az ásítástól: — és borzasztóan éhes vagyok... nem ettem... — rövid szünetet tartott, hogy megint ásítson egyet: — nem ettem mást, mint egy kis darab gyertyát.

— Ejnye, ejnye, — vigyorgott a paraszt halálos rettegéssel, s azt gondolta magában, hogy inkább útonálló ülne mellette, mint elmebajos: — ejnye, ejnye! Hiszen az nagyon jó. Mi is azt szoktunk enni otthon. (Nem lesz jó ellentmondani ennek.) Gyí te fakó!

Megcsapkodta a lovát, hogy a táltos csak úgy repült.

— Aztán... aztán... honnan vette azt a leromlott kerékpárt?...

— Sehonnan, — rebegte Fecske úr és ájultan dőlt az oldalára.

— No, szép história ez! — dörmögte a paraszt s elhuzódott mellőle; de egyszerre csak reá hajolt a furcsa idegenre, ki oly könnyen dobálódzott a huszonöt forintos bankókkal, és megdöbbenve, hogy a hajaszála is égnek meredt, olvasta ez őrületes szavakat a hajtűvel megerősített névjegyen:

»*Feleségem és leányom élve vagy halva a torony tetején vannak. F. P.*«

— Krisztus atyám! — kiáltott, s még jobban megcsapkodta lovát: — Gyi te fakó, gyí előre!

A táltos szinte repült. Fecske úr csak nem tért magához.

Üres gyomorral, melyben nincs más, mint egy stearingyertya csutakja, és annak rendje és módja szerint kificamodott lábbal tehetetlen roncs a legbátrabb légi pedáltaposó is.

A paraszt, ki egyre kellemetlenebbül érezte magát, krétafehérre vált arccal hajszolta lovát a falu kövezetén.

A rendőrkapitányság előtt hirtelen megállította szekerét és megkönnyebbülten sóhajtott fel. A ló már alig állt a lábán.

Az utca csendjében nagyot koppant a két nehéz lábbeli, mikor a szekeres ember leugrott a bakról — és olyat szólt az ajtó a hatalmas ökölcsapásoktól, mintha kalapáccsal döngették volna.

— Mi baj? — kérdezte a szolgálattevő rendőr, ki pálinkás poharával a kezében elszunnyadt a rendkívüli eseményektől rendszerint megkímélt falu csendjében.

— Krisztus atyám! — bődült el a paraszt: — mi történt velem! Itt hozok magának egy bolondot, aki törött kerékpárral ugrott le egy toronyból, gyertyacsutak van a gyomrában és levél van a mellén!

— Nem értek az egészből egy szót sem! — mondotta a rendőr: — nem ide kell hozni a bolondot!

— De bizony, az angyalát! — förmedt föl a paraszt: — ha nem veszi át tőlem, leteszem ide a küszöbre.

— Jó lesz azt meg nem tenni, jó ember. Pórul találna járni!

— Hát ha magától fekszik oda? — dühöngött a paraszt. — Köteles vagyok én megtartani magamnak a bolondot, aki felmászott a kocsimra? Most már én mondom magának, hogy szedje a kocsimról azt a fickót. A kocsi az enyém...

A rendőr, ki csak most ébredt fel egészen, nem zárkózhatott el az okok helytálló voltától: felállt a kocsi lépcsőjére és az ekhó alatt megpillantotta a titokszerűen eltüntek egyikének kékesen fakó arcát.

— Hiszen ez borzasztó, — kiáltotta: — hiszen ez Fecske úr... és meghalt! Hol találta meg?

— Nem halt meg! — kiáltotta a paraszt nyugtalanul. — Segítsen csak, hogy bevihessem...

Az őrszobában letették egy pár székre s a rendőr ott ki nem mondható rémülettel olvasta el ama titokszerűen borzalmas szavakat, melyek okvetetlenül összefüggésben vannak a gyilkosságokkal, melyeket Kóbusz, a háziszolga követett el: »*Feleségem és leányom élve vagy halva a torony tetején vannak. F. P.*«

— El, tüstént, a polgármesterért! — kiál-

totta a rendőr: — ilyen rémítő dolog ebben a faluban még sohasem történt. El köllene égetni elevenen azt a háziszolgát...

Koepelsteyn tornyának tetején eközben másik, nem kevésbbé mélyen tragikus esemény történt.

Amélie, ki végre felébredt üdítő álmából, — az ifjuság rózsán pihen, még akkor is, ha bőségesek a valóság tövisei — mily pompás jelmondat ez egy előjegyzési naptár lapjaira! — Amélie meglepődötten nézett körül s álmos szemével alig ismert környezetére.

Mama, fejét az a térdére hajtva, még aludt.

Nem, nem mozdul meg, — mamának oly nagy szüksége van a pihenésre.

De hirtelen körüljártatta szemeit.

És ijedtében egészen megfeledkezve magáról, velőtrázóan felkiáltott:

— Mama! Anyám!

— Mi baj? — kérdezte mama álomittasan.

— Papa elment!...

— Mit mondasz? — kiáltotta az asszony felrettenve.

Mozdulatlanul nézett egymásra a két nő, mint a kőszobor. Nem tévedhettek, a torony fensíkját könnyű volt áttekinteni.

— Oh, — mondotta az asszony szörnyü rettegéssel.

— Oh, oh, — zokogott Amélie, — leugrott a toronyról kétségbeesésében!

Fecske Péterné, minden ízében reszketve, felállt és lenézett a mellvéd fölött. De a fák megőrizték árnyékuk és zöld lombjaik titkát.

— Édes Istenem... így jutni *özvegységre!* — zokogta.

Amélie eközben felvette a jegyzőkönyvecskét s elolvasta e szavakat: »*Bátorság — holtan vagy élve, de megmentelek benneteket.*«

— Oh, mama — mama, — kiáltotta Amélie: — papa feláldozta magát értünk, az áldott, a jó, az édes papa, és hiába, hiába, most halva fekszik odalenn a bokrok között s mi is meghalhatunk idefenn...

Zokogva vette ki az asszony a jegyzőkönyvet Amélie kezéből s elolvasta a végrendelkezést, melyet boldogtalan férje tegnap este írt le az acetilénlámpa világosságánál.

Bár szemét elborította a köny, világosan felismerte a drága halott kedves, erőteljes kézvonásait:

»Minden ingó és ingatlan vagyonomat szeretett feleségemre és *forrón szeretett* leányomra hagyom és kívánom, hogy együtt helyezzenek örök nyugalomra bennünket *itt lenn*, közös sírban. Ha mindhármunkat halva találnak meg, ingó és ingatlan vagyonomat a községnek hagyományozom, azzal a kikötéssel, hogy *Fecske*

Péter alapítványa címén gyümölcsöztessék, kikötve még, hogy háziszolgámnak, Kóbusznak és cselédeimnek, Krisznek meg Jansznak évi ötszáz-ötszáz forintot tevő fizetés járjon ki belőle. Viszont a község kötelezze magát, hogy a jövőben *nyitva* tart minden tornyot, ily módon véve elejét minden ily menthetetlen kizáratásnak, melynek mi áldozatául estünk. Elégett szárnyainkat őrizzék meg a községi múzeumban, emlékezésül azokra, kik *vértanúhalált* szenvedtek fenn a felhők között.

Fecske Péter Eberhard.«

— Oh, az angyal! — sírt fel az asszony először mátkaságának régmúlt ideje óta.

Amélie is görcsösen zokogott.

Mióta a világ világ, nem látott még torony ily sirámot.

Kezét tördelve, zokogva gondolt vissza Fecskéné a múltra, közvetlen közelében a bagoly, mely a végzetes ugrás szemtanúja volt. És gondolataiban — bármint gyötörte az éhség — a hőslelkűség ragyogó dicsfénye jelent meg Fecske Péter Eberhard őszülő halántékai körül.

Elmosódott minden rossz, de emberi tulajdonsága.

Most rémesen eltorzulva fekszik odalenn, valahol a bozótban. Ő pedig a fájdalom legen-

dás, jelképes alakjaként ül a leánya, az üres borospalack és a tartalmából kifosztott szardinás-doboz mellett.

Antigone és Oedipusz gyermekjáték ehhezképest.

Szép, meleg nyári reggel volt. A nap vakítóan előtörő sugaraitól reszkető párázat szállt fel a torony fensíkjának nedvességéből.

A temető madarai csicseregve szálltak ki fészkükből és röppentek ismét vissza, s a tenyészet búja zöldje mohón szívta magába a fényt és világosságot.

A távolban lélekrehatóan szólalt meg a reggeli misére hívó harang.

— Mama, —szólalt meg Amélie.

Az asszony fájdalmasan hallgatott.

— Mama, — szólalt meg újra Amélie: — szegény mama.

— Szegény gyermek, — felelt az özvegy.

— Talán csoda történt, mama.

— Dehogy, — sóhajtott az asszony.

— Ne hajoljunk ki annyira. Hiszen nem látunk odalenn semmit.

— Ha látnánk valamit, az még borzasztóbb volna, — zokogott az asszony.

— Nagyon éhes vagy? — kérdezte Amélie némi szünet múlva, hogy megvígasztalja és másra terelje a figyelmét.

— Már nem, — felelte az asszony, ki nem gondolt többé semmire.

— Azt csak úgy mondod, — vélekedett Amélie: — ne gondolj semmire, mama!

Mama nem felelt — Amélie pedig kezdte *a körmét rágni.*

Gyermekkora óta megvolt ez az öntudatlan szokása, — de most szándékosan tette, gondolva, hogy így eltereli másról anyja figyelmét.

Szívesen levágatta volna a kezét, hogy ennivalóhoz juttassa anyját.

A tele gyomor jobban bírja a bánatot.

A nap melegen sütött az arcába és forralta, tüzelte az agyvelejét. A fojtó melegség egészen megzavarta.

Ragadozó állat módjára kezdette lesni a baglyot. Kövér madár volt, a lába húsos, a nyaka étvágyat gerjesztő.

Annyira degenerálta, amit gyomrában érzett s a vágy, hogy enyhítő falatot nyújthasson anyjának, hogy egészen megfeledkezett atyjáról, és villogó szemmel, mint a macska, csak a bagoly alig észrevehető mozdulatait figyelte.

Arca újra kiszínesedett — az újjai meggörbültek, mint megannyi karom — teste meglapult, ugrásra készen.

Életének későbbi folyamán sem felejtette el soha ezt az állati vágyát, s azt, hogy oly durván, bestiálisan kívánhatta magának a nyu-

godtan szundikáló s mit sem gyanító baglyot, holott a művelt ember vegetárizmusra hajlik.

Ha megfoghatta volna, — akkor ő, ki három nappal azelőtt még egy kanárimadarat se mert volna a kezébe venni, — kitekerte volna a nyakát — megkopasztotta — körmének ollójával kettévágta — és nyersen felfalta volna.

Az éhségtől gyötört ember szörnyű állattá válik... De szerencsére nem került sor a gonosztettre.

Mama, ki már előbb nyugtalanul kísérte szemmel leányának leselkedő, lázban égő tekintetét, figyelmessé lett s kérdezte:

— Amélie... mit csinálsz?

— Semmit, mama.

— Akkor mit nézel?

— Csitt, mama! Csitt! Felébreszted! Majdnem megfogtam már!

— Jézusom, — mondotta az asszony: — hogyan gondolhatsz olyanra?

És leverten elhallgattak.

Körülöttük megszólalt minden templom harangja.

Fecske Péterné összekulcsolta kezét, — Amélie levette szemét a bagolyról s a csöndes mezei útra nézett.

A nap, mely már magasabban állt az égen, forrón tűzött a hátukra.

A melegség sokkal rosszabb volt, mint az eső, — déli tizenkét órakor aligha bírják ki.

Legyen hát Isten rendelése szerint.

A napszúrás ily viszonyok közt még kívánatos is volna.

Mert segítséget, vasárnap lévén, nem remélhettek.

Itt, ezen a tornyon temesse el minden ábrándját, minden álmát, ifjukorának minden vágyát, — mily szomorú vég!

Ekkor, nem várt rugalmassággal, tisztán látó elmével, hirtelen felpattant.

A távolból hosszú menet, sűrü embersokaság közeledett.

— Mama! — sikoltott fel Amélie.

Az asszony megrázkódott és kitekintett a mellvéd fölött.

— Hála a jó Istennek, temetés van! — kiáltotta Amélie lázas izgatottsággal: — oh, oh, mily szerencse, s bizonyára nem későn még, hogy megmentse az édes papát is!

— Hallgass! — suttogta az asszony: — Még más irányba is fordulhatnak!

Némán figyelték a jelenetet.

A menet, az ugyancsak hosszú és ugyancsak sűrü menet, közeledett. A nap sugarai a rezes banda trombitáiról és a zászlók aranyos betüiről verődtek vissza. A menet élén néhány hintó, melyben feketébe öltözött urak ültek;

mögöttük ragyogó tűzoltócsákók s a férfiak és nők tarka serege.

— Mama, álmodunk? — kérdezte Amélie reszketve.

— Magam is szinte azt hiszem, — mondta tétován az asszony.

De a bagoly, az üres borospalack, a szardinás doboz, a szennyes padozat közelsége megnyugtatták, hogy nem álmodik.

— Oh, csuda történt, — mondotta Amélie, megfogódzkodva, hogy össze ne roskadjon.

Lenn, a menetben, az emberek kezdették a zsebkendőjüket lobogtatni, — halk hurrákiáltások hallatszottak el hozzájuk.

— Mama... mama... papa ott ül a kocsiban! — kiáltotta Amélie hirtelen s oly eszeveszett táncra perdült a torony fensíkján, hogy a bagoly elrepült ijedtében.

Lenn ünnepélyes színt öltött magára minden. A koepelsteyni cserjésben megszólalt a rezesbanda.

Az asszony halálsápadtan hajolt át a mellvéden s csak nézte, nézte az alant lévő sokaságot.

Aztán megismerte a férjét, ki egy kosárra való elemózsiát, tojást, sonkát, kolbászt és sandwichet tartott az ölében, és szinte ugyanabban a pillanatban meglelve a saját régi méltóságát is, reáförmedt leányára:

— Amélie! Amélie! Ne táncolj már! A pol-

gármester meg a községtanács még azt fogja hinni, hogy megbolondultál!

— Meg is bolondultam, mama! Páratlan! Páratlan!

A rémes órák óta első ízben hagyta el ajkát ez a szó.

— Amélie! — mondotta mama még egyszer, szigorú hangon.

Alattuk nyikorgott és ropogott a lépcső.

A csapóajtó felnyílt.

A polgármester feje láthatóvá vált.

— Asszonyom, hölgyeim — kezdette. De zavarba esve tűnt el mindjárt ismét, mert a Fecske hölgyek nagyon furcsán festettek különös öltözetükben.

— Haladjunk, haladjunk, polgármester uram! Ugyan mit csinál már? — zsémbelt a legöregebb községtanácsos a torony mélyéből. Tudniillik nagy tolongásba került, mert a háta mögött is sokan voltak még, akik tanúi akartak lenni az ünnepi jelenetnek.

Ennek következtében a község, a rendőrség és tűzoltóság feje nem tehetett mást, mint hogy bátorságot merítve, zavarodottan és félszegen, de mosolyogva lépett ki a torony fensíkjára, így akarva elkerülni minden helytelenséget

— Csak tessék bejönni, tessék bejönni, — szólt Fecske Péterné a csapóajtó nyílásában megjelenő fejekhez.

Visszanyerte ismét a *Casa Cara* úrnőjének régi lélekjelenlétét.

Rövid, élénk tolongás következett.

A falu előkelőségei, a községtanácsosok, a karnagy, az olvasókör elnöke, a jegyző, a doktor, mind tanúi akartak lenni a nagy jelenetnek, mikor Fecske úr pólyába göngyölt lábával felbicegett s egy-egy sandwichet és egy-egy csókot adott a feleségének meg a leányának.

Lenn a zenekar végigjátszott minden indulót és ouverturet, amelyet csak tudott.

— Ácsi! — kiáltotta most a rendőrség feje.

Minden elhallgatott.

A polgármester a kör közepére állt, és, eleinte bátortalanul, majd biztosabban, — harmadik nyilvánosan elmondott szónoklata volt — megindultságtól reszkető hangon és ünnepélyesen így szólt:

— Hölgyeim és uraim — Fecske Péterné asszony — Fecske kisasszony — Fecske úr! Mint a község első tisztviselője örömmel ragadom meg a szót, hogy szerencsét kívánjak önöknek megmenekülésükhöz. Nagy megtisztelés községünkre nézve, hogy itt próbálták ki legelőbb a repülőgépet. Fecske úr, mikor magához tért aléltságából, elmondotta nekem az egész tényállást, kalandjaikat és szenvedéseiket. Higyjék el, hölgyeim, hogy ha tisztelettel emlékezünk meg szeretett hazánk történe-

tében oly nevekről, mint... mint... mint... — A polgármesternek a nagy melegben verejték gyöngyözött a homlokán, s el-akadt a szava.

— Mint... de Ruyter... — súgta, csak úgy találomra, a legöregebb községtanácsos.

— Nem, — utasította vissza kurtán a polgármester és még mindig nem emlékezve arra a névre, folytatta: — ... mint azé az asszonyé, kit Leidennél szabadítottak meg...

— Hasselaar Kenau! — kiáltotta egyszerre néhány községtanácsos.

— ... Úgy van, uraim, éppen azt akartam mondani... Oly nevekről, mint Hasselaar Kenau Simons... ha mi tisztelettel emlékszünk meg e névről, utódaink talán még nagyobb tisztelettel fognak megemlékezni a Fecske hölgyek nevéről, kik a férjjel és apával együtt elsők gyanánt repültek hazánkban és férfiasan állták meg helyöket ez élményük terén...

A rendőr jelt adott a mellvéden át és a kürtök megharsantak.

— Legyen szabad hát felhívnom a jelenlevőket, — folytatta a polgármester: — hogy kiáltsák velem háromszor: »*Sokáig éljen a repülő Fecske család!*«

A torony tetején lelkesen visszhangoztatták a kiáltást és lenn a torony alján lelkesen bömbölte tovább a népsokaság, melyet a rendőrség kellő távolban tartott.

Amélie már a második sandwichet ette — az asszony is majszolt. Fölülkerekedett bennük az ember.

Aztán előlépett az olvasókör elnöke, ki az egész környéken nagy ünnepi és alkalmi költő hírében állt, s felolvasott egy hosszú költeményt, melyet a kocsiban írt, s amelynek vége így szólt:

Utódainknak el fogjuk regélni,
Mint repülétek a toronyra fel,
De a kaján sors irígyelve nézi,
És szárnyatok' a tűz hamvasztja el.
Fecskék, ti hárman, férfi, asszony, lányi*),
Páratlan a ti diadalotok,
Mert tudtatok a levegőben szállni,
Mikor más arról nem is álmodott!
Csak szálljatok, nem nézve utat, mesgyét!
Csapongjatok a messzeségen át!
Repüljetek, mint az igazi fecskék!
Mibennünk is oly régen él a vágy!

A harsonák ismét megszólaltak, aztán sok kézszorítás után, de áldomás nélkül — ily magasságban kissé bajos lett volna pezsgőt durrogtatni — elindultak lefelé.

Oh, mily boldogítók voltak első lépteik a kavicsos ösvényen. A rendőrség tisztelgett nekik, a zászlókat meghajtották előttük, a rezesbanda harsogott s az emberek kalapjukat, zsebkendőjüket lengették.

A landauerek csak lépésről-lépésre haladhattak a falu irányában. Az asszony Péter oldalán ült, szemközt velök Amélie.

*) Ez költő szabadság.

A második kocsiban a hatóság fejei ültek. A falubéliek mindenhol köszöntötték őket. Álom volt, — sohasem remélt dicsőség.

— Papa, mily páratlan, hogy oly szerencsésen értél le! Hogyan is merhetted azzal a kilyukadt ernyővel? — kérdezte Amélie, mikor mindent végighallgatott.

Az asszony nem szólt semmit.

Most, hogy megkerült az, kit egy órával azelőtt minden emberi hibától ment szellemnek látott, most, hogy reánézett gyűrt gallérjára, borotválatlan állára, bemocskolt ruhájára, most hogy maga is valóságos csúfságnak tűnt fel önmaga előtt férjének pantalonjában, most új életre kelt benne a mélységes neheztelés, a harag amiatt, hogy elvégre is Péter volt az oka mindennek s hogy e hibát nem lehet csak úgy egyszerűen jóvátenni egy polgármesteri beszéddel.

— Péter, — mondotta fokozódó rosszindulattal: — itt van a jegyzőkönyved a végrendeleteddel.

— Köszönöm, kedvesem.

— Jó hogy másképp fordult, Péter.

— Úgy van, gyermekem.

— Dehogy is van úgy! Nem azt akarom mondani! Hogyan lehettél oly őrült, hogy mindent a községre hagytál?

— Éppen az jutott az eszembe, édesem.

— S a nővéreim, meg a gyermekeik?

— Azok nem szorultak reá.

— Úúgy? — felelte ádázul, s közben mosolyogva köszöntött mindenfelé a kocsiból: — Úúgy? Ezt az őrültséget nem fogod megtenni többször!

— Még nem tudom, — makacskodott Fecske úr.

— Péter! — fenyegette meg az asszony.

— Már újra kezded?

— Az nem volt végrendelet, merő képtelenség, hiuság volt. Csak azért tetted, hogy kiírják nevedet az ujságokban...

— No persze, azért ugrottam le a torony tetejéről, — mondotta az úr felpaprikázva.

Igy vonultak be a faluba, köszöntgettek jobbra és balra a legnagyobb szeretetreméltósággal s közben pörlekedve egymással a megszokott mód szerint.

Kelletlenül fogadták délben látogatóikat barna sörrel, sherryvel és jogtanácsossal.

Kóbusz vigyorogva járt-kelt a folyosón, az öreg Krisz pedig gépies mozdulatokkal, mintegy hipnotizálva, párolta a finom bélszinpecsenyét, minőt a mészáros csak kivételes vasárnapokon szokott a házhoz szállítani.

Az úr jeges borogatást rakott a lábára.

Az asszony duzzogott az urára, ki egész vagyonát el akarta rabolni az ő családjától.

* *

KILENCEDIK FEJFZET.

HOLLAND A FELHŐK KÖZT.

A *Casa Cara* évek sora óta nem volt oly kedves, lakályos fészek, mint a most következő napokon.

Esőre napfény szokott következni — viharra szélcsend — a torony tetején átélt kétségbeesést pedig pásztori derü váltotta fel a családi szobában.

Az asszony meg Amélie jó huszonnégy óra hosszáig aludtak egyfolytában az esemény után, az úr pedig még tovább ágyban maradt, hogy kipihentesse a lábát.

Aztán jóleső érzéssel huzódtak meg együtt az édes otthon boldogító kényelmében.

Mily kedvesen és újszerűen hatott reájuk mindez a felhők közelében töltött éjszakák után!

Az asszony hagyta, hogy Amélie jól tartsa rántottával és vajban pirított zsemlyével meg anchovisszal.

Boldogan trónolt karosszékének süppedő párnái közt, lábát a zsámolyra téve, ölében

Tutu és Zoo, s nyájasan sugárzó arccal köszöntötte az arra járó kíváncsiakat s olvasta az ujságok tárcáit, melyeket nem kísérhetett figyelemmel a Koepelsteyn tetején.

A kedves otthon szelíd légköre vette őket körül.

Az asszony mézesheteikre emlékeztető gyöngédségekkel halmozta el Pétert, ki szemközt a másik ablaknál ült és egymásba kulcsolva két kövér kezét a felgombolt mellénye fölött, ittasultan szívta magába házaséletük másodvirágzásának elandalító örömét, s mintegy álomvilágba merülten horkolt.

Éveken, hosszú éveken át gonosz félbeszakításokkal zavarta meg álmait, igazi álmait, melyeket horkolással juttatott kifejezésre.

Mert úgy mint ő, oly bárdolatlanul, oly felháborítóan, oly kiérdemesült hentes módjára disztingválatlanul, nem horkolt ember Hollandban.

De most, hogy Fecske Péterné kielégült gyomorral és testi egyensúlyban, mint amaz emlékezetes vasárnapon, mikor likőrfélével és cukros kétszersülttel gazdagon felszerelve tartotta első gyermekágy-utáni fogadónapját, — most, hogy a falubéliek, kik valamennyien teljes terjedelmében olvasták a helyi ujság hasábjain a polgármester beszédét, s tisztelet-teljesen köszöntötték, — most tűrte a horko-

lását, derekas lelkiismeretének ezt a derekas tremolázását, — most hallott ki belőle oly hangokat is, melyeket csak a szerelem, egy asszony tiszta, érett szerelme figyel meg s talál megbocsáthatónak és érthetőnek az anesztetikus megnyilatkozásokban is.

Ez emlékezetes órákban tökéletesen harmónikus családi élet virult a Casa Cara ölén.

Olykor-olykor megszólalt a ház csengője s egy névjegy pottyant künn a levélszekrény fenekére, jeléül a közérdeklődésnek.

Az emberek mind tisztelettel fordultak feléjök.

Merőben idegen emberek megsüvegelték őket.

Janszt, ki visszatért Frieslandból, Kriszt és Kóbuszt (kit ünnepélyesen szabadon bocsátottak tömlöcéből, mikor az úr magához tért ájultságából) az emberek megszólították, suttogva kikérdezgették s leborravalózták.

A tejesember egy löttyentéssel megszerezte a tejet, különbbel, mint amekkorát hüvelykújjával csalárd módon kiszorított a köcsögből, a boltosinasok — mily felejthetetlen jele a tiszteletnek! — kik napról-napra beállítottak, megkérdezni, hogy kell-e füstölt hús, páros kolbász, hurka vagy tüzdelt borjúmáj, tiszta fehér lapot nyomtak Kóbusz markába azzal a halkan dadogva mondott kérelemmel, hogy az úr meg az asszony legyenek oly na-

gyon jók és írják reá a nevüket az autogramm-gyüjteményük gazdagítására.

A derék falu amerikai méretek szerint forrongott.

Az idegenforgalom előmozdítására alakult egyesület a község szegényei javára két napig tartó kiállítást rendezett, amelyben láthatók voltak a megrongált repülőgépek, az üres palack, az üres szardinásdoboz, a hőslelkű repülők arcképei s mindenekfölött az a drámai, mindent megmondó névjegy a hajtűvel: »*Feleségem és leányom élve vagy halva!! a torony tetején vannak. F. P.*«

Háromszázhuszonhét névjegyet adtak le a háznál.

És mindez csak a faluban történt.

Túl a falu határán hasonló, vagy még fokozottabb mértékben terjedt az izgalom.

Az ujságok egy része vezércikkben méltatta a közlekedés új eszközét.

Átforgatták a hazai történelem lapjait, párhuzamot vontak a könyvnyomtatás, a heringpácolás és ez új dolog feltalálása közt.

A koepelsteyni rom, valamint Fecske Péter úrnak, feleségének és egész házanépének képmása megjelent minden képes ujságban és folyóiratban.

A vontatóhajók országában repültek először, megelőzve Európa minden országát.

Persze voltak, akik nem hittek az egészben és kacsát emlegettek, — nem repül a kacsa is? — akik előbb meg akartak győződni a dologról. Ezeket aztán elég hamar lefülelték.

Az első kerékpárosokat megbámulták, megdobálták, megmarták (a kutyák), de az első légi pedálozóknak, kik többre becsülték az éjszakát a nappalnál, viszontagságaik után követőik akadnak, követőik száz- és ezerszámra.

Ha ti, előretörekvők, az évek későbbi folyamán, mikor e sorok írója már tiszteletreméltó — minden sportról lemondott — aggastyán lesz, kezetekbe veszitek, s forgatjátok ezt a kalandos történetet, — vajha megkímélné addig (1950-ig) az idő foga és a kritika irgalmatlansága! — mily ábrándosan fenséges álom ez nekem és a kiadónak (a közbevetett megjegyzések vége) — ha kilencszázötvenben, hogy rövidre fogjam, újra elolvassátok ezt az akkor már nyilván nehézkesnek tetsző epikai elbeszélést, vagy el akarjátok csitítani vele unokáitokat, gondoljátok meg akkor, hogy a mi őseinknek sem volt sejtelmük vagy fogalmuk sem Säkerhets Tändstickorról (svéd gyujtó, made in Holland), sem repülőgépről, sem vízvezetékről, sem vászonzsebkendőről, nem is említve a villamoskocsit, a dróttalan

távirót vagy a w. c.-t a vasuti vonaton. Gondoljátok meg, ti előretörekvők, hogy valamikor a mi gyermekeinknek is meg kellett érteniök, hogyan vette be a mi nyugodtabb korunk az autót és az X-sugarakat, a veszettség szérumát, a kormányozható léghajót, a pasteurizált anyatejet, — gondoljátok meg, hogy a Fecske család repülőgépe sem rossz tréfa volt, hanem homlokot redőző komolyság.

A *Casa Carában* még meg sem gyógyult s pedálozóképessé sem lett Fecske Péternek megbicsaklott lába, mikor az amerikai cég már temérdek megrendelést kapott Hollandból.

Az egyszerű gép, melyet oly epedve várt a szárnyatlansággal megvert emberiség, a nap szenzációja lett.

Egy hónappal az első küldemény megérkezte után Amsterdam közelében megnyílt egy gyár, mely utánozta és sokkal olcsóbb áron készítette a repülőgépeket.

E gyár az első repülők tiszteletére a »*Fecske*« nevet vette fel.

Nem terjeszkedve ki oly elcsépelt dolgokra, mint repülőgép-szín, repülő-iskola stb., nem szólva az utcán járó-kelők józan álmélkodásáról sem, mikor először pillantottak meg légi pedálozókat a nappal világosságában, a történetíró beéri azzal, hogy az izgalomnak és

forgalmi átalakulásoknak csupán jellegzetesebb vonalait jelzi.

Az első hónapokban tényleg némi anarchia támadt.

Amit Fecske Péter úr megjövendölt, mikor *elméletben* átgondolta a dolgot, meglepő módon bekövetkezett.

Minthogy nem minden repülő ember volt tisztában a társas érintkezés szabályaival, mert elvégre minden madár úgy dalol, amint dalolnia adatott, s minthogy minden átalakulás más eljárást és más törvényeket von maga után, a hirtelen felszálló, lecsapó, az ablakpárkányokon pihenőt tartó légi pedálozók is nagy zűrzavart keltettek a szokásokban és rendben.

Akik eddig a kapuban és a hátulsó ajtóknál udvarolgattak, most a padlásablakok körül tették a szépet.

Néha, mikor annak rendje és módja szerint bezárták a kaput, a könnyűvérű ifjak odahagyták még a szülői házat és merőben ellenőrizhetetlenül tértek vissza ismét.

Nyárspolgári életfelfogásnak hódoló tisztes családok nem egyszer becsülték meg a régente megvetett alkovent vagy ablaktalan fülkét, mert lármás és tökrészeg vasárnapi repülők különösen ünnepnapokon bizonytalanná tették a levegőt és az ablakokat.

Igaz, hogy este a függöny mindent eltakar, de meleg napokon ez valóságos gyötrelem volt.

Sem elől, sem hátul nem volt a házban helyiség, ahol az ember fesztelenül érezhette magát.

És akárhányszor megesett, hogy éjnek idején, mikor az ember nyugodtan aludt, csörömpölve hullott alá a cserépzsindely a háztetőről valami éjszakai csavargó ügyetlen lába alatt.

A modern élettel és modern követeléseivel számot nem vető régi szabású építkezés, a falak és ablakok szép architekturája léptennyomon poflevest kapott.

A közbiztonság és közerkölcs, a bensőséges családi élet vagy a repülés eltörlését, vagy az építőművészet forradalmi átalakulását követelte meg.

Az építészek rendkívüli közgyűléseket tartottak.

Fontolóra vették a kandilyukakkal felszerelt homályos ablaküvegek alkalmazásának szükségét.

Megvitatták, lehetséges-e öt méternyi távolban vasrácsozatot alkalmazni a lakások elé.

De a megvalósításnak roppant akadályok állták útját.

Félrendszabályokkal nem érhettek célt.

Ekkor pályázatot hirdettek és megjutalmaztak három pályamunkát.

Az első földalatti mintalakást mutatott be, mely a gőzhajó példája szerint világító reflektorokkal volt fölszerelve.

A második egy házat, melynek csak falai voltak s melynek ablakai egy fölül vasráccsal fedett udvarra néztek.

A harmadik rendkívül elmésen kieszelt módon tartotta távol a háztól a légi pedálozókat.

De az az egy bizonyos, holtbizonyos volt, hogy az érvényben lévő építkezési szabályzatnak *lőttek*, úgy gyakorlati, mint szépészeti szempontból.

A házat most már nem csak az utca felől vagy az átellenes sorról nézték.

A fedélzetre nagyobb figyelmet kellett fordítani.

A füstölgő kéményeknek el kellett tűnniök.

Zavarták a forgalmat s ártalmassá váltak az egészségre nézve is, ha ugyan nem rendezték olyképpen, hogy csak egy óra hosszáig füstölhettek, reggel tíztől tizenegyig, mint a hogy ruhát is csak egy óra hosszáig szabad porolni.

A lapos, növénnyel beültetett és feldíszített háztetők szükségszerűen divatba jöttek.

Fényűzést elsősorban a háztetőn fejtettek ki.

A homlokzat és az udvari rész mellékessé vált.

A háznak oly sokáig elhanyagolt oromrésze fodrászkézbe került, szépen megfésülték, kicsinosították.

Ott kávéztak és teáztak, ott fogadtak vendéget.

A logika úgy hozta, hogy a ház legfelső emeletét rendezték be fogadóteremnek.

Baráti viszonyban lévő légi pedálozókat négy emeletnyi mélységbe vezetni le, lehetetlennek és a vendégszeretettel homlok egyenest ellenkezőnek látszott.

A cselédszobákat az első emeletre helyezték le.

A földszinti lakások tömegesen álltak üresen, vagy csak öreg, beteg és gyarló egészségű emberek vették bérbe.

A felvonógép fölöslegessé vált a házakon.

Mivégből kötélen vagy láncon húzni fel a butort, mikor minden felszárnyazott szállító egyszerűen a ballasztkampójára akasztotta a butordarabot és bepedálozott vele az ablakon.

Egy szó mint száz — a megszokottá vált s csak eleinte furcsán ható tények felsorolása fárasztaná az olvasót — a ház, minden berendezésével, világításával, tetőzetével, kéményeivel, bámulatraméltó átalakuláson ment keresztül.

Amerre a szem nézett, hímes virágú, gondosan ápolt függőkerteket látott.

A gazdag emberek drága dísznövényeket, a komolyan gondolkozó polgárok salátát, kelt, karfiolt, babot, borsót és rebarbarát ültettek oda.

A kisemberek házatetején kecske legelészett, vagy baromfi és nyúl szaladgált, s majd-

nem általánosan házőrzőkutyákat is tartottak odafenn, hogy megugattassák a légi pedálozókat.

A *garden-party*-nak divatja mult. A *flatroof-party* vált megszokottá.

Néhány hónapig az egész társadalom izgalmak közt élt.

Voltak napok, hogy minden vonat és villamos üresen járt.

Úgy tűnt fel, hogy Amsterdam és Leeuwarden, Hága és Katwijk, Helder és Arnhem közt már csak az az ősi matematikai tétel érvényesül, hogy két pont közt az egyenes vonal a legrövidebb út.

Nem jelentett többé akadályt sem folyó, sem tó, sem csatorna s az Első Németalföldi Repülőbiztosító-Társaság bármikor kész volt biztosítani minden néven nevezhető baleset ellen, kivéve az öngyilkosságot és az oly eseteket, mikor valaki csintalanságból a telefon-, távíró- vagy más drótokba ütközött.

Kerékpárossal ritkán találkozott az ember.

Akinek módja volt kerékpárat venni, kapott *Fecské*-t is, akár részletfizetésre.

Az autó is hitelét vesztette.

Az úttesteken, melyek azelőtt járhatatlanok voltak a kocsik pokoli zörgése és a nyári por miatt, a konzervativok és reakcionáriusok jártak, de nem oly sűrün, hogy fel ne verje a gaz a kőkockák vagy téglák közeit.

Sok általánosan elfogadott dolog furcsasággá vált.

A tűzvész ritkán követelt emberéletet.

Minden háznak volt kijárása a háztetőre s a tűzoltóság víztömlői felszálltak, mielőtt a tűz elharapódzhatott volna.

A rendőrségre súlyosabb felelősség hárult. Lovasrendőrségre nem volt szükség többé. Mire való lett volna a ló? A repülő rendőrök, kik a középületek és a postahivatalok komor tetején foglaltak állást, nem győzték napestig jobbra és balra igazítani a sokaságot, mert volt is »jobb« és »bal« a levegőürben!

Este és éjszaka tehetetlenül röpködtek a rendőrök.

A városokban nem lehetett tájékozódni, a légürt nem lehetett megvilágítani. A csillagok ezrei s a légi pedálozók megszámlálhatatlan lámpái leírhatatlan zavart okoztak.

Különösen sokat káromkodtak (az égi tájakon) a repülés korszakának ezen az első kezdetén.

Káromkodtak lenn a nyugalmas utcákon is, hová szivarcsutkák és kiszopott bagótömegek hullottak alá a misztériumból.

A madarak éjszaka aludtak a fák lombjai közt, — ellenben az emberek, hajh, pedáloztak világos virradatig.

És akárhányszor megesett, hogy a kelő

nap sugarai a telefondrótokon függő eszméletlen alakokra és holtakra világítottak.

De ha nehéz dolga volt a rendőrségnek, — tessék csak elképzelni, mily rettentő módon megnövekedett a betörők, besurranók, beröpülők hada! — a *vezérkar* egy pillanatig mintha tehetetlenséggel lett volna megverve.

A honvédelem elvesztette szilárd alapját.

A helyet, hol egykor bölcsőnk állott, egy óra hosszáig sem lehetett többé után *járókelő* katonák védelmére bízni.

A »szakasz, jobbra át«, »szakasz, balra át«, a rohamlépés, a kanyarodás, elvonulás, csatárlánc, zászlóalj, század stb. szép hagyománya végképpen oda volt.

A kiváló hollandi vízi vonal, vízzel vagy víz nélkül (mily szerencsés véletlen, hogy nem fordítottak több költséget arra, hogy legyen csakugyan víz is a vonalban!) madárijesztő képtelenséggé alacsonyodott.

A gólyamadár sem ijedt volna meg tőle azelőtt, — a repülő dandár csak mosolyoghatott rajta.

S az erődítési törvény!

Az országnak, igazán, ebben a tekintetben is szerencséje volt.

A minden dicséretre méltó előrelátás, hogy mindig csak lassan haladtak s csupán abban a mértékben helyezték át az ütegeket, amely

mértékben az erődítvények sülyedni kezdtek, megóvta a polgárokat újabb kiadásoktól.

Vár, páncélos hajó, gyorstüzelő ágyú egyszerre épp oly avult fogalommá vált, mint a vért meg a páncéling.

Függőleges helyzetbe igazítani egy harminccentiméteres ágyút, sokkal nagyobb feladat volt, mint aminőről a röghöz tapadt Krupp-gyári mérnökök álmodhattak.

A vezérkar az akadályok és veszedelmek hegytömege előtt állt. Ha eddig e kifejezéssel, hogy: szomszéd, két vagy három nagyhatalomra gondoltak, — most, oh szörnyű lidércnyomás, kezdett a komoly lehetőségek sorába lépni a légi háború Svájccal vagy Abesszíniával is.

Holland nem volt többé ütköző állam.

Németország és Anglia közt szabaddá lett az ég, a nyilt, a fenséges *csataég*, melyen nincsenek folyók, hegyek, erdők, aknák.

Igen, minden álmatlanság és minden fejtörés ellenére nagyszerű, boldogító tudat volt, hogy az egész föld felett találtak egy eszményi űrt, melyben az emberek agyonverhetik egymást.

A csatatér legendás fogalommá vált — a csataég lett a hadvezérek stratégiai álma.

A vezérlő tábornagyot ez időtől fogva éginagynak nevezték.

A hadvezért rövidség okáért légfőnöknek mondották.

A tábori szolgálatot fellegi szolgálattá keresztelték át.

A lovasság megszünt — a műszaki szolgálat nem kevésbé.

S megkönnyítendő a mozgósítást a repülőkorszak elejének sürgősséget követelő értelmében, az országnak minden tizennyolcadik életévét betöltött lakója lándzsával felszerelt szolgálati repülőgépet kapott haza.

A nehézség, mely a nők hadkötelezettségének útját állta, a légűrben megszünt.

Férfi és nő egyforma könnyűséggel ejthetett alá bombát a levegőégből.

Mindenkire, aki nálánál mélyebben repült, járt vagy állt.

A repülő ellenség táborát körülzárni, elvágni vagy megkerülni kilátástalan és esztelen vállalkozás lett volna.

Minden okos stratégiának ez a (szálló) ige lett a legfőbb rendszabálya: *Excelsior!*

Ha az ember az ellenséges sereg fölé emelkedhetett, ez utóbbi el volt veszve.

Ennek következtében néhány válogatott ezredet, az úgynevezett gárda-repülőket és pleinaireuröket, a gránátosok és vadászok utódaiként állandóan szédítő (5000, sőt 10.000 méternyi)

magasságokban képeztek ki, hogy hozzászokhassanak a szféra sajátosságához.

Nagy hasznát vették egy gárda-repülőezredbeli kapitány elmés ötletének. Ez a nagytehetségű tiszt szerencsés kísérleteket tett idomított sasokkal és sólymokkal.

Mert a magasabb régiókhoz szokott állatnemek fölöttébb kívánatos szövetségeseknek látszottak az új hadviselésben.

De nem szólva többet a dolognak a háborút érdeklő oldaláról, érdemes megemlíteni még néhány figyelemreméltó közérdekű változást.

Például a levélszekrényeket ez időtől fogva a házak fedelén helyezték el, hogy megkönnyítsék a dolgát a szerte csapongó levélhordóknak.

A hajótörés ritka eseménnyé vált.

Minden tengerész és a tengeren utazó egy szárnyas mentőövet tartott készenlétben.

A színházak előcsarnokait, a repülőgépek elhelyezésére való tekintettel, ki kellett bővíteni.

A művészettel párosult iparnak ez az ága, melyet oly sokáig hátráltattak boldogulásában rossz rendelkezések, egyszerre bámulatos virágzásnak indult.

Az eddig elhanyagolt vidéki városokból és falvakból rajával szállt este a nézősereg.

Amire évszázak óta nem volt példa, most megtörtént: kevés volt a színház, az igazgató,

a drámai költő, a kritikus és ami még e szakmához tartozik.

A tinglitanglik és zenés kávéházak lassanként beszüntek.

Mert most, hogy a nagyközönség maga is hozzászokott a nyílt levegőben végzett parforce-turákhoz, kevésbbé lelkesült a légtornászok trapéz-mutatványain.

A folyók, tavak és háztetők fölött átélt egynéhány mozgalmasabb kaland után az emberek kezdettek jobban érdeklődni a szellemi dolgok iránt.

Az ozonosított emberiség visszatért régi szerelméhez.

Oly agyonjátszott darabok, mint »A vörös híd« és »A két árva« az előadások új, különböző nullákkal jelzett sorozatait érték meg.

Szinészek, kik szerződés hiánya miatt visszavonultak a polgári életbe, újra felcsaptak művésznek.

A szerzők, anélkül hogy magasan szálltak volna, busásan tettek szert díszes villára, miegyébre.

A színházakba úgy tódult a nép, s bejáróiknál (az első emeleten) oly nagy volt a tolongás, hogy egy agyafúrt vállalkozó künn a zöld mezőn (hiszen a távolság nem tett számot többé) nyílt szinházat építtetett harmincezer ülőhellyel.

Az emberek nyolc óra előtt a helyükre szálltak. A vállalkozó jól számított. Száraz időjárásban minden este ott függött egy kötött léghajón az aréna fölött a fényesen kivilágított transzparens, ezzel a felírással: »Minden jegy elkelt.«

Az irodalom is fellendült.

Csakugyan, elképzelni sem lehetett nagyobb élvet, mint magánosan lebegni fenn a felhők között, s az ember előtt egy könyv a kormányrúdon.

E jobbára komoly csendben az ember egyedül volt a kedvelt költőjével.

Túlemelkedve a mélyen lakók tolongásán, az ember némiképpen közelebb jutott költőjének fenkölt hangulatához.

A realizmus és naturalizmus csődöt mondott.

Az emberek pedálozva-álmodozva értették meg csak igazán, hogy a művészet magasabban szárnyal, semhogy utol lehetne érni földi szárnyakon, s kifújva fáradtságukat egy-egy telefonoszlopon, vagy egy torony tetején, szégyelték egykori elvakultságukat s a szennycsatornák iránt való egykori előszeretetüket.

A népies szórakozások is megnemesültek, magasabbrendűvé váltak.

A kerékpárversenypályán és a korcsolyapályán kifejtett lábikraverseny és a görög-

római birkozóversenyek helyét (mely utóbbiaknál azért a céltalan sikerért küzdenek, hogy két váll a józan anyaföldet érje — à quoi bon?) elragadóan érdekes gyorsasági játékok foglalták el: galambot fogtak el röptében — abroncson repültek át — szédítő sebességgel lándzsavégre kaptak egy almát.

Az erkölcsök is megfinomultak és szelídebbé váltak, amennyiben senkinek sem jutott eszébe többé, gyötörni vagy bántalmazni a repülő állatot.

Mert nem érezte-e mindenki ugyanazt a veszedelmet a saját bőrén is?

Egyesület alakult »a rovaroknak az égő lámpától való megóvására«.

Még a kisfiuknak sem jutott eszébe többé, hogy kiszedjék a madárfészkeket.

Kell-e még hozzátenni a hatalmas átalakulásnak e rövidre fogott, szerény áttekintéséhez, hogy a hatalmasságok, ijedtükben és magukon kívül, sürgős békeértekezletet hívtak össze Hágába?

A *repülő hollandi*, a pedálokból és aluminiumlécekből álló kis készülék, mámorba ejtette egész Európát, s igazi csirkefogó módjára nevetett szerződéseken, népjogon, hadijogon, nemzetközi egyezményeken.

Megbillent az egyensúly a művelt nemzetek közt.

Egy hollandi miniszterelnököt együtt láttak repülni egy belga, egy svájci meg egy monacói államférfiúval.

A kis államok szövetkeztek egymással.

Berlin és London ki volt szolgáltatva a félelmet nem ismerők önkényének.

— Messieurs, — szólt a békeértekezleten a német megbizott, ki mélyen aggódva gondolt a német birodalom feldúlt egységére s a tönkre tett német hadi iparra: — messieurs, ha nem metéljük rövidebbre a háború szárnyát, a népek mohósága *túlszárnyal* bennünket s akkor záporként fog *hullani* a vér a földre. Indítványozom, hogy szeressük egymást...

Ily értelemben szónokolt tovább pár óra hosszáig.

S töprengéssel és optimizmussal elegy vita után elhatározták egyelőre azt, hogy minden civilizált ország *nyilt városnak* tekintendő, melyet megtámadni, bombázni nem szabad.

De minthogy e határozatukat a nemzetközi szociálistáknak teendő kellemetlen engedmények nélkül nem lehetett megvalósítani, kimondották, hogy az ülést zárt ajtók mögött folytatják.

Itt Heijermans is becsukja az ajtót, nem gúnyból, hanem fáradtság és önmérséklet okából.

Mondani is fölösleges, hogy Fecske P. E. úr ez évben megkapta a Nobel-díjat s a szerző, minthogy nem volna helyén megengednie, hogy úgy lobbanjon el egy kalandos történet, mint a kialvó gyertyaszál: a teljesség kedvéért, alkalmazkodva olvasóinak hangulatához, a következő vidám befejezéssel szolgál:

DIADAL.

Mikor egy találmány közismertté és közkinccsé válik, az ember nem érdeklődik többé túlságosan a kisebb részletek iránt.

A Fecske-család, míg meg nem értetve s magánosan repült, lekötötte figyelmünket.

A művelt emberiség forró izgalma, a repülő emberek bámulatos élményeinek, katasztrófáinak és diadalainak gyors egymásutánja arra késztet bennünket, hogy visszahelyezzük e történet hősét szokott életviszonyai közé.

Az átmenet kissé nehéz.

»A fenségeset a nevetségestől csak egy lépés választja el.«

A nagy körvonalakban jelzettek után az a megnyugtató kijelentés, hogy Fecske Péter úr kificamodott lába gyorsan javult, olyanformán hatna, mint egy ugrás az élet legpolgáribb mélységeibe.

Szerencsére van még más elmondani való is.

Fecske Péter a fejlődésnek ebben a virágzásnak induló korszakában, ebben a legszebb renaissanceban, az elsők egyike volt a példaadók közt.

Kertje a háza födelén egyike volt a legszebbeknek és legízlésesebbeknek, háza csupa kényelem és a gyakorlati élet követeléseinek megfelelő.

Nagy tekintélynek örvendve lakóhelyén, díszpolgárrá is választatva ugyanott, és fölrendjelezve, késő vénségéig tiszteletben tartotta a tudományokat.

A köszvény pár év mulva, sajnos, megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy megszokott módja szerint repülhessen.

Ekkor — megint elsőül — elmés szerkezetű repülőszerkezetet készíttetett két és három személy számára.

Feleségének és leányának szárnyaitól támogatva, így még jó darab ideig velük tarthatott.

De aztán ennek is vége szakadt.

Az asszony kissé elhízott, a lélekzete is elfúlt, Amélie pedig szerelembe esett. Ami előrelátható volt.

Egy házfedeli mulatságon ismerkedett meg *vele*.

Egy hónap mulva, egészen elragadtatva gyönyörű repülése által, az ifjú megvallotta érzelmeit, ugyanannak a Koepelsteynnek a rom-

jain, melyet, miután már híressé vált, toronyfedeli kávéházzá alakítottak át.

S minthogy éppen akkor se papa, se mama nem pedálozhattak velük együtt alkalmatlan harmadiknak, s egy közösen kirepülő párocska a felhők közt is megérti egymást, a lakodalmat különösmód hamar megülték.

Jaj, mi boldog volt Fecske Péterné, mikor Amélie néhány hónappal utóbb fülébe súgta a háztetőn:

— Mama, azt hiszem, anya leszek...

— Oh, mily boldoggá teszel bennünket, — zokogta az asszony.

— Nemsokára már repülni sem tudok, mama...

— Nem baj az, — felelte az asszony lelkesen: — majd megteszi helyetted, gyermekem, a gólya.

A várakozás édes korszaka volt az.

Jóbarátok és barátnők repültek ki s be és apró meglepetéseket ajánlottak fel az eljövendő kis világpolgár kelengyéjéhez.

Az öreg Krisz betüt hímzett merev újjaival a száz pólyába és gyermekruhába.

Ahhoz értett. Abban otthon volt. Az megmaradt neki az amsterdami sorsjegyekkel együtt a régi jó időkből.

Mióta megkezdődött a spektákulum a felhők között, nem nézett fel többé az égre.

A földben túró féreg, szokta mondani, valóságos szent a mostani eszeveszett emberekhez képest.

S mikor az ifju anya megint eléggé erőre kapott, hogy hónapok elmúltával első repülésére vállalkozhatott, Krisz hűségesen dajkálta a remek kis fiút, ki buzgón szopogatta a hüvelykujját és semmit sem gyanított mindez istenkísértő bolondságokból.

A legénykét Péternek hívták a nagyapja után, — Sperwernek, vagyis verébnek, a jó repülést jelképezve ezzel, — Bakkernek az apja után: Bakker Péter Sperwernek.

Nagyszerű gyermek volt.

Egyéves korában már gagyogni kezdett. S az egész család életének legszebb pillanata volt, mikor a baromfi-ketrec előtt — a kakas éppen kukorékolt — összecsapta a kezét s ezzel a mélyértelmű kiáltással fordult a nagyapjához:

— . . . Napapa, kukorikú!

— Mit mondasz te itt? — kérdezte nagyapó meglepődve.

— Napapa, kukorikú! — ismételte a kis fickó.

Fecske P. E. úrnak kiesett a köny a szeméből.

— Mily isteni ész, — mondotta mély elérzékenyüléssel.

KÖNYV-TÁR

(VÉGE).

27

15417
27